

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БУДІВНИЦТВА ТА АРХІТЕКТУРИ
УНІВЕРСИТЕТ ПЕЙС (НЬЮ-ЙОРК)

МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА ОРГАНІЗАЦІЯ ФІЛОЛОГІВ
«ЗАХІД-СХІД» (ТБІЛІСІ, ГРУЗІЯ)

ХІV МІЖНАРОДНА
НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ
МОЛОДИХ ВЧЕНИХ ТА СТУДЕНТІВ
„Діалог культур як засіб пізнання світу, шлях до взаєморозуміння”

28 – 29 квітня

ХАРКІВ 2021

Діалог культур як засіб пізнання світу, шлях до взаєморозуміння: матеріали XIV Міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених та студентів. Укладач: В. В. Ігнатова – Харків: ХНУБА, 2021. – 173 с.

Кафедра української мови та мовної підготовки іноземних громадян

Тези доповідей друкуються в авторській редакції. Автори відповідають за достовірність викладеного матеріалу, за належність поданого матеріалу їм особисто, за правильне цитування джерел та посилання на них.

Опубліковані тези доповідей на XIV Міжнародній науково-практичній конференції молодих вчених та студентів (Харків, 28 – 29 квітня 2021 р.) розглядають як теоретичні, так і практичні питання сучасності в контексті взаємодії різних культур і формуванні гуманістичних цінностей.

Опубліковані матеріали представлені громадянами Марокко, Алжиру, Еквадору, Камеруну, Лівану, Грузії, Туркменістану, Казахстану, України.

Ая Бай (Марокко)
Научный руководитель канд. филол. наук, доцент Божко Н.М.
Харьковский национальный автомобильно-дорожный университет

ОСОБЕННОСТИ СОВРЕМЕННОЙ СИСТЕМЫ ОБРАЗОВАНИЯ МОЕЙ РОДИНЫ МАРОККО

Меня зовут Ая Бай. Я являюсь студенткой дорожно-строительного факультета Харьковского национального автомобильно-дорожного университета. При поддержке моих родителей, которые получили положительную информацию про возможности обучения в Украине, я приехала в Украину из Марокко, чтобы получить здесь высшее образование. Конечно, комфортнее учиться в родной стране, но везде есть свои проблемы. Поэтому сегодня я хотела бы немного рассказать о том, почему я приехала учиться в вашу страну.

Система образования Марокко, после получения независимости государства, является довольно молодой и сегодня продолжает развиваться. В 1956 году, накануне провозглашения независимости моей страны, школьное образование получали всего около 15% детей марокканцев, арабов и берберов, причем из них более 95% могли получать его только в начальных и ремесленных школах. В начале 60-х годов правительством был принят первый закон об обязательном образовании.

Сегодня система народного образования моей страны включает 5-летнюю начальную и 6-летнюю среднюю школы. Последняя включает две ступени по 3 года, причем вторая ступень разделяется на общее, техническое и коммерческое образование. С конца 70-х годов двадцатого столетия по стране 70% детей с семи лет имели возможность получать школьное образование, а в крупных городах его уровень достиг 100%. В это время именно арабизация стала основным принципом в развитии начальной и средней школы, далее активно внедрялась унификация преподавания а также полный переход к марокканским преподавательским кадрам. В 1979–1980 годах преподавание в школах полностью перешло на арабский язык, французский преподается как иностранный. Но, к сожалению, и сегодня еще значительный процент взрослого населения остается неграмотным.

Давно известно, что знание с давних времен освящено божественной волей и арабы относились и относятся к нему с большим почтением. Это отразилось в народном фольклоре, в частности в пословицах и поговорках: «Лучше знать, чем не знать»; «Враг человека – его глупость, а друг – его разум!»; «Знания людей – сокровище»; «Истинная красота – красота ума и воспитания»; «Учись с рождения до могилы (букв.: Спрашивай знаний от колыбели до могилы)» и т.д. При этом арабы считают, что наука должна приносить практическую пользу, ибо: «Образование – богатство, а применение его – совершенство»; «Наука (знание) без дела, что дерево без плодов».

Жители стран Магриба, к которым относится моя страна Марокко, гордятся, что идеи и практика воспитания и образования исламского мира оказали большое влияние на европейскую систему. Восточные школы университетского типа стали во многом образцом для многих средневековых университетов Европы.

Первым из таких учебных заведений был Университет и мечеть Аль-Карауин (Фес, Марокко). Это старейшее в мире, постоянно действующее высшее учебное заведение было

основано в 859 г. Университет Аль-Карауин на 130 лет старше университета аль-Азхар в Каире. Он входит в состав самых уважаемых образовательных и духовных центров исламского мира. В этом марокканском университете учились такие известные философы и учёные исламского мира, как Лев Африканский (ал-Хассан бин Мухаммад ал-Ваззан), Ибн Араби, Ибн Халдун, Аль-Идриси. Согласно Книге рекордов Гиннеса и официальными документами ЮНЕСКО, университет Аль-Карауин является старейшим действующим образовательным учреждением в мире.

Сегодня система высшего образования, которая представлена государственными и частными учебными заведениями, в Марокко развивается весьма успешно.

Высшее образование марокканцы могут получить в университетах. В Марокко сегодня действуют 13 государственных университетов, 8 частных университетов, а также 211 частных институтов и школ. Крупнейшие из них – Университет им. Мохаммеда V в Касабланке и Рабатский университет, где работают такие факультеты: филологический, права, медицинский и естественнонаучный. Кроме того, имеются другие университеты в Касабланке и в Фесе. Среди них знаменитый Карауинский университет. В Марокко работают и ряд специализированных вузов – Высший педагогический и Агрономический институты, школы инженеров, горнопромышленная школа и т.д. Государственные университеты обладают определенной степенью свободы, хотя в целом высшее образование регулируется государством.

Как представитель женской части студенчества, я хотела бы отметить, что два последних поколения марокканских женщин имели возможность получить высшее образование, поэтому сегодня немало женщин состоит на государственной службе и заняты в сфере обслуживания. Женщины составляют около 20% профессорско-преподавательского состава в университетах, многие из них занимают видное положение в медицине и других профессиях.

Но, хотя вузы ежегодно выпускают значительное количество студентов, охват населения возможностью получить высшее образование составляет лишь около 10 процентов.

Обучение в марокканских университетах проводится по сложной французской системе, которая сохранилась до настоящего времени. Для того, чтобы поступить в ВУЗ, надо блестяще закончить школу, то есть набрать максимальное количество баллов. Удастся это далеко не каждому. Но учиться в марокканских вузах гораздо сложнее, чем вступить в них. Так, например, до третьего курса происходит значительный отсев: из 100 человек остается всего 30. Основная часть из тех, кто не может освоить учебные планы и требования, выдвигаемые на родине, ищут возможности получить высшее образование в других странах.

Часть молодых людей уезжает в Украину или другие страны. Благодаря этому только в Украине в настоящее время обучается около шести тысяч марокканских студентов. Второй причиной является доступная цена за обучение. Но существует третья – весьма важная причина, почему мы едем учиться в Украину. Здесь мы имеем возможность приобщиться к ценностям европейской культуры, с которыми самым активным образом знакомимся. Это не только национальные украинские, но и современные общечеловеческие ценности, которые и далее помогут нам включиться в процесс всемирной глобализации и стать «людьми мира».

Живя в Харькове, мы имеем возможность не только получить основы своей

будущей инженерной профессии, но и познакомиться с одним из крупных промышленных, культурных и образовательных центров Украины. А также принять участие в различных культурных мероприятиях, которые проводятся в городе и в нашем университете. Таких, например, как День студента, Ночь науки, празднование Нового года, различного рода экскурсии, концерты и многое другое. К сожалению, в этом году такое участие затруднено карантином, который перевел наши учебные и культурные контакты на дистанционную форму. Но, благодаря преподавателям и друзьям, мы не только учимся, но и продолжаем свое знакомство с культурой и историей вашего народа.

Список источников информации

1. Кухарева Е.В. Образование в арабских странах из глубины веков до наших дней. Вестник МГИМО-Университета. 2014;(2(35)): 299-306.
2. Шагаль В.Э «Арабский мир: пути познания». - М: ИВ РАН, 2001. – 288 с.
3. https://ru.qwe.wiki/wiki/List_of_universities_in_Morocco
4. Éducation au Maroc [электронный ресурс] / Режим доступа: http://fr.wikipedia.org/wiki/Education_au_Maroc

Бабін Богдан (Україна)

Науковий керівник ст. викладач Бабай Л. В.

***Харківський національний технічний університет сільського господарства
імені Петра Василенка***

КУЛЬТУРА І МОВЛЕННЯ – СУСПІЛЬСТВО

Сучасна українська мова є багатомісним надбанням українського народу. Вона створення зусиллями багатьох поколінь. «У мові наша стара й нова культура, ознака нашого національного визнання... І поки живе мова – житиме народ, як національність».

Становлення народу тісно пов'язане з формуванням його мови.

Мова – найважливіший засіб спілкування між людьми. Вона безпосередньо пов'язана з мисленням. За допомогою мислення люди пізнають світ, закони суспільства. Тільки завдяки мові все здобуте попередніми поколіннями не гине марно, а служить фундаментом для подальшого розвитку людства.

Мова є носієм нематеріальної спадщини кожного народу, адже відображає етнокультурні, психологічні й міфологічні уявлення та переживання. Тому мову внесено до ЮНЕСКО.

Культура мовлення – загальний показник загальної культури людини. Крилата фраза Сократа «Скажи що-небудь, щоб я тебе пробачив». Правильна літературна мова в світі має стати ознакою освіченої людини, її візитівкою, бо навіть «чудова думка втрачає свою цінність, якщо вона погано висловлена». Зрештою з мови починається сама держава. Без мови немає народу як нації. Поетично і влучно сказав про це відомий письменник Панас Мирний «Мова – така ж жива істота, як народ, що її витворив, і коли він кине свою мову, то вже буде смерть за для його душі, смерть за для всього того, чим він відрізняється від других людей». Сьогодні культура і мова об'єднані в царині і духовні вартості кожної людини і всього суспільства. Мабуть ніхто не заперечуватиме, що в низькій культурі мови виявляються виразні ознаки бездуховності.

Становлення особистості відбувається завдяки мові і мовним засобам, зокрема її лексико-понятійному арсеналу. Мова є критерієм освіченості та індивідуальності людини.

Мова є засобом формування та становлення особистості людини, її інтелекту, волі, почуттів і формою буття. Мова, на мою думку – це інструмент, за допомогою якого, людина може пізнавати світ і розвиватися. З іншої сторони мова – це засіб спілкування людей, між собою і між соціальними групами. Мова існує у двох формах: усній і писемній. Усне мовлення використовує розмовно-побутову, просторічну, іноді діалектних лексику і фразеологію. Що стосується писемної мови. Вона вважається вираженням думок людини за допомогою різних засобів мови (синтаксису, орфографії, лексики, пунктуації, стилістики), тобто відображає мову на письмі.

Мова невмируща, бо в ній безсмертя народу, живе в ньому і з ним. Але в безсмерті мови є й часточка безсмертя людини. Через мову кожна людина дотикається до безсмертя свого народу. Так, наші предки від найдавніших часів залишили в мові історію свого народу, національні звичаї побут, спогади про минуле, думки про майбутнє.

а. Вона утворилась одночасно з ними і є не тільки їхньою найприкметнішою ознакою, а й найнеобхіднішою умовою формування їхньої сутності. Мова обслуговує людину і суспільство, але цим не вичерпується її роль. Мова є і формою буття їх. З-поміж багатьох функцій на мою думку слід виділити такі:

1. Комунікативна функція
2. Номінативна функція
3. Мислетворча функція
4. Пізнавальна функція мови
5. Культурологічна функція

Мова є носієм культури народу-мовотворця. Кожна людина, оволодіваючи рідною мовою, засвоює культуру свого народу, бо сприймає разом з мовою пісні, казки, дотепи, жарти, легенди, думи, перекази, історію, промисли, звичаї, традиції матеріальної культури і духовного життя нації. Пропагуючи мову, ми поширюємо свою культуру, вводимо її у світову. Перекладаючи українською мовою художні твори і наукові праці з інших мов, збагачуємо нашу культуру набутками інших культур, розвиваємо свою мову. Мовна культура індивіда є показником його загальної культури, рівня освіченості.

Бенлемліх Фатх Мохамед (Марокко)

Науковий керівник ст. викладач Черногорська Н.Г.

Харківський національний університет будівництва та архітектури

TOLERANCE AND CULTURE OF INTERNATIONAL COMMUNICATION

The basis of the culture of interethnic communication is formed by relations based on universal human values, formed and developed as a result of centuries-old mutual perception, knowledge, friendship of peoples. The culture of interethnic communication is an organic component of the spiritual life of society, its culture, in particular the culture of human relations in general.

At the present stage of development of higher school the most important component of professional and pedagogical activity of the teacher is his constructive pedagogical interaction with

students in the process of joint work, directed on their professional and personal development. Adaptation of foreign students includes several stages, so teachers of higher education must have techniques for organizing interethnic and intercultural communication.

The first and most important is overcoming the language barrier and mastering the basic norms of the international team, the next stage - entering the student environment and forming a style of behavior and the last - forming a positive attitude and interest in the future profession.

The cultural values of all members of the group must be understood in order to communicate effectively in the learning process. Adapting their communicative actions to the specific conditions of a certain group is a prerequisite for a successful and effective learning process. "Humanistic" communication plays an important role in communication between students from different countries. Thanks to him, one person discovers a reality different from his own, the reality of another person, his feelings, ideas, thoughts. During such communication, one participant perceives the holistic image of another as a desirable partner, based on the recognition of his belonging to a certain community (group), to which he includes himself.

An important role in the interpersonal relationships of students is played by an experienced teacher. Due to humanistic communication, a special moral and psychological climate is established in the group. He is characterized by openness, friendliness and trust.

Communication between the teacher and foreign students, as representatives of different cultures, can take place in different situations, be successful or lead to culture shock. Conditions for successful communication depend on the correct construction of the educational process, on the contact of students with the teacher, other students.

The majority of students who come to study in Ukraine do not know the culture of communication, language and etiquette, and therefore an important element of pedagogical activities is to teach their intercultural and interpersonal communication in the new environment.

Some of the students studying at our university received secondary education at home, and some have higher education. Therefore, they have a variety of educational levels, learning abilities, as well as psychological characteristics. Since each foreign student is a representative of the national character, the bearer of their national culture, in fact, the nature of each of them - is a combination of the most stable mental properties of man, reflecting his attitude to the environment, manifested in behavior, actions and represent the unity of individual and general (typical).

Tolerance was proclaimed a key concept of human relations in the UN Declaration of Principles on Tolerance. Tolerance is the respect, acceptance and correct understanding of all cultural diversity, forms of self-expression and the manifestation of human individuality. Knowledge, openness, communication and freedom of thought, conscience, beliefs promote tolerance.

The implementation of the basic ideas of the humanistic concept of teaching and education puts before teachers such requirements as a positive attitude to the student's personality, trust in him, a sense of sympathy, sincerity, enthusiasm for the subject taught by the teacher. Focusing on the student's personality, taking into account his desires and intentions is the basis of general recommendations for teachers who help them in choosing the forms, techniques, methods of teaching and education. These include: maximum tact, slow pace of speech during training, joint visits to cultural centers, attention and friendliness in the process.

The significance of the group for us, foreign students, is that the group is a certain system of activity. The main psychological feature of the group is the existence of a sense of "we". A small group is characterized by common values and norms of behavior, common interests.

An integral characteristic of a group is the degree of unity and its homogeneity, which can be indicated by the frequency or degree of coincidence of opinions, assessments of objects (individuals, phenomena, events) that are most important for the group as a whole. The organization of the group is characterized by common personal relationships, organizational dependence, psychological mood and coherence.

Socio-psychological climate in the international group is determined by such factors as the relationship between students, students with teachers, regional, ethnic, psychological characteristics of students, the mental state of students.

Conflict communication, which is sometimes observed in our group, is very dangerous because it is accompanied by sharp negative emotions. If the conflict is not resolved in time, it can lead to neurosis, a persistent breakdown in student relationships. There is stress, anxiety, frustration. Of course, the teacher must be able to manage a conflict situation and teach students to avoid such situations.

The development of intercultural communication skills in the process of pedagogical communication is closely related to the adaptation and socialization of foreign students in new conditions, when both in class and in extracurricular time there is an acquaintance with a new country and culture and the so-called "secondary socialization of language personality. student ". There are primary (inculturation) and secondary (acculturation) socialization. In the process of inculturation, a person, as a cultural type, acquires and forms one or another identity, which is an important factor in the possibility of distinguishing between native and foreign culture.

Брагілевська Валерія (Україна)

Науковий керівник ст. викладач Белікова О.В.

Харківський національний університет будівництва та архітектури

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ

Ми часто чуємо про необхідність формування позитивного іміджу професіонала тої або іншої професії, але дуже мало практичних психологічних рекомендацій, що стосувалися б не тільки формування власного стилю в одязі. Імідж професіонала – поняття, що залучає не тільки його зовнішні ознаки, тому і самих професіоналів і фахівців цікавить питання про структуру і особливості формування іміджу, тобто, як це правильно зробити з психологічної точки зору. Таку ситуацію можна спостерігати ще й тому, що нема точної дефініції, що таке імідж і з яких складових частин він складається, і за якими законами формується і існує. Ми розуміємо імідж як образ людини - професіонала в цілому; тобто, як вона сприймається іншими людьми. Це комплексне уявлення оточуючих про зовнішній вигляд, внутрішній світ, людські та професійні властивості та фаховий досвід фахівця. Імідж професіонала робить великий вплив на його цільову аудиторію. Тому ми вважаємо, що імідж пов'язаний з компетентністю професіонала, професійною майстерністю та його психологічною культурою.

Імідж – це соціально сприйманий образ людини професіонала. Фахівець повинний мати високий рівень професіоналізму та притягувати до себе інших завдяки власним особистісним даним. Але достатньо частим є ситуація, коли внутрішній зміст не відповідає тому, що декларується при формуванні власного іміджу. Імідж – це певне повідомлення, яке людина-професіонал передає власному оточенню, і яке містить в собі інформацію про

себе, розкриває власні особливості. Головною частиною такого повідомлення є інформація про власну унікальність. Важливим є те, який вплив має професіонал на власне оточення, яке враження залишається в людей, що з ним спілкуються.

Ефективний імідж потребує від людини бути приємним, емпатичним, відкритим, відчувати симпатію до інших. Імідж виділяє ціннісні характеристики людини, які є соціально привабливими. Він виражає явні та скриті потреби оточуючих людей, в образі професіонала, що є приємними для його аудиторії. Імідж говорить, як одна людина виглядає в очах інших людей. Створити враження на інших, ще не означає створити власний імідж тому, що враження – це реакція миттєва та така, що минає, а імідж є складним утворенням, що залишається тривалий час, та може майже не піддаватися змінам.

Правильно побудований імідж є заставою професійного успіху. При його формуванні виконується наступне правило: спочатку професіонал працює на свій імідж, потім вдало побудований імідж працює на професіонала, допомагає йому досягти успіху та соціального признання. Треба відмітити, що при формуванні іміджу іміджеві складові, якщо вони не відповідають уявленню сучасної епохи, сучасних людей, повинні спочатку бути приведені до сьогоденних стандартів, а потім залучені до системи відносин у професійній діяльності.

Поняття іміджу стосується не тільки зовнішності професіонала, фахівця, що має гарні зовнішні дані та ідеальний костюм може не мати позитивного іміджу тому, що може бути поганим спеціалістом, може не мати гарних відносин з оточенням, або викликати недовіру й засудження з боку інших за порушень моральних норм професійної діяльності. Імідж залучає до себе і професіоналізм людини, і її внутрішній світ, і особливості взаємин фахівця з оточенням. Вважається, що для того, щоб бути гарним професіоналом недостатньо мати професійний досвід та гарно працювати, треба ще сформулювати та підтримувати свій позитивний професійний імідж.

Треба виконувати роль гарного професіонала та в цій грі бути переконливим для свого оточення, клієнтів, партнерів.

Психофізіологічні властивості приділяють особливості рухів, мовлення, швидкість реакції професіонала, що створюють зовнішню сторону іміджу людини. Зовнішніми компонентами іміджу є: фізичні дані, одяг та зачіска, особливості поведінки - манери, рухи, міміка, жести, мовлення та голос – розвиненість мовлення, швидкість мовлення, тембр голосу, запах.

Візуальний імідж ставить різні вимоги для людей різних професій. Порівняємо, наприклад, вимоги до зовнішнього іміджу вчительки та ведучої юнацького ток-шоу. Зовнішній імідж вчительки потребує скромності та акуратності в одязі, акуратної зачіски, міри при вживанні аксесуарів та косметики. Неприпустимими є надмірно короткі спідниці, яскравий колір волосся, екстравагантні зачіски, наявність пірсингів та татуювання. Але все це буде допустимо для телевізійної ведучої, в її зовнішньому іміджі гармонійно будуть виглядати і екстремальні, яскраві кольори, і надсучасний фасон одягу, височезні підбори, екзотичні аксесуари. Зовнішній вигляд повинен відповідати сучасним професійним вимогам (дресс – коду професії), віку та особливостям зовнішності, соціально-культурним особливостям оточення, ситуації, гендерному статусу.

Загально відомо, що одна людина сприймає іншу за допомогою всіх сенсорних каналів, так людина може сприймати візуальну, слухову, смакову, нюхову, тактильну інформацію. Головна роль належить зору. Результати досліджень демонструють, що інформація про професійний образ одержується оточенням за допомогою сенсорних каналів

у такій пропорції: 1) зір — 75%; 2) слух — 13%; 3) дотик — 6%; 4) запах — 6%. Головна роль належить візуальній інформації, люди мають судження один про одного в основному не на підставі слів, а на підставі спостереження за рухами, жестами, мімікою, манерами іншої людини,

Слухова інформація підтверджується, анулюється, посилюється завдяки аналізу супутніх жестів. Важливу роль відіграє тембр голосу, інтонації і модуляції голосу, швидкість мовлення.

Важливе значення має й запах. Важкий, неприємний запах може відштовхнути одну людину від одної, при цьому, той партнер, якого він дратує не завжди зможе відповісти, чому інша людина створила неприємне враження.

Треба пам'ятати, що позитивний імідж потрібний не тільки політикам, зіркам телебачення, акторам, бізнесменам, він потрібний кожній людині в професійній діяльності. Імідж потрібний кожному тому, що завдяки ньому ми сприймаємо один - одного. Це означає, що кожний, хто буде кар'єру, мріє досягнути успіху, дістати професійних висот, повинен формувати власний позитивний професійний імідж. Ефективний імідж застосування майбутнього професійного успіху.

Болдарев Віталій (Україна)

Науковий керівник ст. викладач Бабай Л.В.

*Харківський національний технічний університет сільського господарства
імені Петра Василенка*

РОЛЬ МОВИ У ФОРМУВАННІ ЗАГАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ ЛЮДИНИ

Мова, на мою думку — це інструмент, за допомогою якого, людина може пізнавати світ і розвиватися. З іншої сторони мова — це засіб спілкування людей, між собою. Також, можу доповнити цю тезу таким висловлюванням: вона є найважливішим сродком соціалізації людини. Суспільна сутність людини виявляється уже в тому, що вона щодня спілкується, пристосовується до свого оточення, зміцнює суспільні зв'язки, взаємодіє з суспільними групами. Поняття рідної мови невіддільне від думки про рідний край, батьківську хату, материнське тепло. Рідна мова є одним із важливих засобів формування патріотичних почуттів, гордості за свій народ; вона є виявом його національної культури. Мова єднає між собою різні покоління людей, вона передається як заповіт, як найдорожча спадщина. Піклування про рідну мову, любов і повага до неї мають бути в центрі уваги кожної нації.

Формою існування мови є: мовлення, конкретний практичний вияв мови <Мова дії>, реалізація мови у різних сферах життєдіяльності. Усе те, що пересічні мовознавці розуміють під словом мова, насправді є власне мовою і мовленням. Розмежування мови і мовлення теоретично обґрунтоване швейцарським лінгвістом Фердинандом де Соссюром — одним із найвідоміших теоретиків мовознавства й основоположників сучасного етапу в мовознавстві. Оскільки мова є суспільним явищем, то вона перебуває в тісному зв'язку із суспільством. Цей зв'язок є обопільним. З одного боку, мова створюється і розвивається суспільством, з іншого — без мови не було б суспільства. Суспільство обслуговує, крім мови, й інші явища — наука, техніка, ідеологія, культура, релігія тощо, однак мова

виокремлюється із усіх інших суспільних явищ, бо вона обслуговує всі без винятку сторони життя й діяльності людини. Якщо, скажімо, ідеологія обслуговує певні суспільні класи, релігія — окремі групи людей, то мова — всі сфери соціуму як функціонального організму. Навіть трудова діяльність не могла б здійснюватися без мови. Оскільки мова є загальнонародним явищем, вона не може бути класовою. Мова регулює стосунки між людьми, впливає на них. Це виявляється в мовленні, коли виникають певні обставини спілкування. Щоб люди розуміли один одного, їхнє мовлення повинно бути якісним. Отже, наша культура мовлення залежить від змісту й послідовності, точності й доречності висловлювання, багатства словника, досконалого володіння умінням поєднувати слова в реченні, будувати різноманітні структури, активно застосовувати норми літературної мови. Тому найголовнішими ознаками культури мовлення є змістовність, послідовність, правильність, точність, багатство, доречність, виразність.

Жодне суспільство, на якому б рівні розвитку воно не перебувало, не може існувати без мови. Обслуговуючи потреби суспільства, мова виконує низку функцій, життєво важливих для цього суспільства, окремих груп суспільства і кожної людини зокрема.

Актуальність формування загальної культури людини обумовлена потребою у розвитку та збагаченні духовного світу особистості, що реалізується через поглиблене розуміння української культури. Причина цього полягає в характерному для сучасної філософії розумінні того, що витoki глибинних екзистенційних проблем вкорінені у самій людині, її внутрішньому світі. Тому вирішення зовнішніх проблем відбувається за допомогою мови та свідомості, а також того, що ховається у підсвідомому. Сьогодні мова все більше стає предметом уваги філософів, мовознавців, лінгвістів, культурознавців, оскільки існування багатьох проблем та їх вирішення знаходяться у мові. Для того, щоб будь-яка інформація стала доступнішою для свідомості людини, потрібно докласти багато зусиль, встановити зв'язки між розумом та зовнішнім світом, що досягається за допомогою мовної діяльності як містка між світом та безмежним цілим культури. Поступово в суспільстві утверджується усвідомлення того, що не лише людина володіє мовою, а й мова володіє людиною. Саме через мову ми здатні усвідомлювати себе і навколишній світ. Тому мова й виконує низку суспільних функцій, серед яких однією з найважливіших є комунікативна, функція спілкування. На сьогодні склались достатньо стійкі напрямки у вивченні мови і свідомості, мови і духовної культури, мови і діяльності. Це пов'язано з тим, що поруч із народною мовою у світ людини проникають мови штучні, які значною мірою провокують різноманітні соціальні трансформації на теренах становлення інформаційного суспільства.

Таким чином, я розумію, що мова є важливим складником культури народу, який живе у певний час і у певному місці, а також найбільш масовим із усіх мистецтв, створених величезною й анонімною роботою багатьох поколінь. Будь-який культурний стереотип, будь-який одиничний акт соціальної поведінки включає комунікацію, а саме — мову як складову частину нашого життя. Це дуже філософське запитання, на цю тему можна розповідати багато чого цікавого. Я вважаю, що розкрив цю тему я вдосконало, і ви згодні з моєю думкою.

ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ ІНТЕРНЕТУ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ

Інформаційні та комунікаційні технології допомагають нам полегшити пошук необхідної інформації; чим менше сил нам доведеться витратити на її пошук і відбір, тим краще ми зможемо її засвоїти. Глобальна комп'ютерна мережа для освітнього процесу – потужний інструмент, який повинен органічно вписатися і в освітні дисципліни. І поки зі світом комп'ютерів пов'язані інтереси молоді, саме цей ресурс необхідно використовувати для активізації освітньої роботи та формування креативності в нових умовах. Використання інтернет-ресурсу в освітньому процесі розширює види навчальної діяльності студентів (пошук і обробка інформації); надає можливості для професійного творчого спілкування та оперативного обміну інформацією; дає можливості для професійного зростання; відкриває нові творчі можливості для викладача з підбору та використання дидактичного матеріалу; дозволяє використовувати на занятті сучасні технічні засоби, цікаві для студентів (навчальні програми, навчальні ігри, тести тощо).

Суспільство стає все більш залежним від інформаційних технологій, тому студенти можуть освоювати можливості комп'ютера і в дослідницькій діяльності. Інформаційні технології в сукупності з правильно підібраними технологіями навчання, створюють необхідний рівень якості, варіативності, диференціації та індивідуалізації навчання та виховання.

Переваги використання інтернет-технологій можна звести до двох груп: технічні і дидактичні.

Технічними перевагами є швидкість, маневреність, оперативність, можливість перегляду та прослуховування фрагментів і інші мультимедійні функції. До дидактичних переваг інтерактивних уроків належить створення ефекту присутності: в студентів з'являється відчуття справжності, реальності подій, інтерес, бажання дізнатися і побачити більше.

Застосування нетрадиційних форм уроків, зокрема уроку з використанням інтернет-ресурсів, – це потужний стимул у навчанні. За допомогою таких уроків активізуються психічні процеси особистості: сприйняття, увага, пам'ять, мислення; набагато активніше і швидше відбувається збудження пізнавального інтересу. Людина за своєю природою більше довіряє очам, і більше 80% інформації сприймається і запам'ятовується за допомогою зорового аналізатора. Іншою причиною є використання зацікавленості в сучасних технологіях, що теж сприяє мотивації навчальної діяльності.

Можливості XXI століття в галузі освіти і навчання за допомогою мас медіа і, зокрема, Інтернету постійно розширюються. Сучасний світ неможливо уявити без інформаційних технологій, таких як, цифрове телебачення, Інтернет, мультимедіа, DVD, глобальні комп'ютерні мережі. Інтернет відкрив нові можливості для спілкування. Люди спілкуються за допомогою скайпу, перебуваючи в різних куточках світу. Відеоконференції, чати і форуми, останні досягнення сучасної технології. Пошукові системи, різні веб-сайти доступні протягом декількох секунд. Будь-яка інформація доступна, як тільки ви торкаєтесь клавіатури. Не виходячи з дому, ви можете подорожувати по різних країнах, знайомлячись з

історією і культурою тієї чи іншої країни. Рідкісні книги, виставкові зали, знамениті твори мистецтв знаходяться у вашому розпорядженні завдяки всесвітній мережі. Сучасні технології створюють реальні умови для самоосвіти протягом усього життя, збільшення знань, підвищення самооцінки. Обговорюючи ті чи інші питання, людина вчиться критично і самостійно мислити, розвиває свої творчі здібності.

Глобалізація та інформатизація суспільства є важливими показниками XXI століття. Соціокультурне середовище, в якому людина розвивається, змінює саму людину і в той же самий час також змінюється.

Інтернет - принципово новий засіб масової комунікації, що має доступ до необмежено великого обсягу інформації. Інтернет дозволяє поєднувати одночасно текст, зображення і звук. Завдяки новим інформаційним технологіям стала можливим нова форма передачі та сприйняття даних. Робота з новими технологіями допомагає впоратися з особливим ритмом і динамікою повсякденного життя людини. Інтернет перетворюється в освітньо-інформаційну систему. Замість вербального способу осягнення світу, характерного для всього людства, починає затверджуватися аудіовізуальне пізнання.

Педагоги, психологи, критики, журналісти багато говорять про виникнення цілої низки проблем, які пов'язані зі зміною медійних пріоритетів. З моменту виникнення друкарства головним джерелом інформації стають друковані видання (газети, журнали, книги). Сьогодні ці традиційні джерела інформації активно витісняються новими інформаційними джерелами. Модель традиційного друкованого тексту замінюється медіатекстами в електронному варіанті, завдяки Інтернету. Цей процес спілкування молоді з медіатекстами буде, на нашу думку, розвиватиметься і поглиблюватиметься далі. Цього вимагає і сучасний стан інформатизованого суспільства.

Що стосується освітньої користі нових медіатехнологій, то тепер за допомогою використання нових медіа студенти мають можливість глибше втягуватися в процес навчання. Завдяки новим інформаційним технологіям навчання відбувається зміна і самого навчального процесу, і ролі викладача.

Роль викладача істотно змінюється. Він стає консультантом, провідником, співавтором студента. Сучасний викладач повинен володіти сучасними інформаційними технологіями, вміти направити думку студента в потрібне русло, навчити студента критично оцінювати інформацію, отриману з різних джерел Інтернету, навчити студента аналізувати інформацію і правильно використовувати її. Саме викладач повинен направити і скорегувати діяльність студентів, і навчити користуватися багатогранними можливостями Інтернету в освітніх цілях.

Роль студента також змінюється в навчальному процесі. Він не пасивний спостерігач і слухач. Він активний учасник на лекціях і семінарах і йому, як нам здається, належить провідна роль, оскільки студент приходить на заняття зі своїми знаннями, отриманими з джерел Інтернету, він намагається в суперечці з викладачем відшукати істину, аргументуючи свої висловлювання підтвердженнями з інформаційних джерел.

Не можна не погодитися, що обсяг інформації, викладений в Інтернеті величезний. Але не можна і стверджувати, що вся ця інформація є науково доведеною. Кожне джерело інформації має свою мету і аудиторію, яка буде сприймати дану інформацію. Тому викладач не диктує вірний варіант вирішення тієї чи іншої проблеми, а намагається підвести до цього рішення студента, який побачить вірні і невірні судження.

Використання Інтернету в навчанні пов'язано з набуттям нових можливостей для самовиховання, підвищення рівня і якості свого загального характеру і професійної освіти, самоактуалізації.

Можливості застосування нових інформаційних технологій в освіті надзвичайно широкі, тому що з їхньою допомогою різко зростає наочність досліджуваного предмета, розширюється інформаційна база, розвивається ігровий момент, завдяки якому можна розглядати різні варіанти поведінки досліджуваного предмета.

У зв'язку з використанням нових Інтернет-технологій зростає роль інтегрованих знань. Нові медіа технології вже підтверджують свою виняткову цінність і корисність, особливо для освітніх цілей у багатьох галузях. Комп'ютер вже став центральною частиною сучасної освіти. Простота і доступність електронних засобів зв'язку дозволяє студентам з віддалених куточків земної кулі отримувати раніше недоступну їм інформацію.

Введення нових технологій привнесло багато змін в традиційну освітню модель спілкування між викладачами та студентами. Досконале володіння новими технологіями стало найважливішою частиною університетської та післядипломної освіти за спеціалізаціями. Щоб підготувати своїх студентів для роботи в сучасних умовах, викладачі повинні йти в ногу з останніми досягненнями в галузі медіа.

У сучасному інформаційному суспільстві людині необхідно вчитися все життя. Для того щоб процес освіти став більш мобільним, більш інформаційним, більш різнобічним не обійтися без сучасних освітніх технологій. Успіхи в інформатизації суспільства багато в чому залежать від того, як здійснюється підготовка всіх його членів до використання інформаційних і комунікаційних технологій у професійній діяльності. Широке використання Інтернету раціоналізує діяльність людини, розширює доступ до інформації, сприяє швидкому зростанню компетенції фахівців, дозволяє досягти численних позитивних економічних ефектів.

Список джерел інформації

1. Грин Н.В. Інтернет как средство обучения. Успехи современного естествознания. – 2013. – № 5. – С. 59-61.
2. Твердохліб А.І. Smart Education – нова тенденція у сфері освіти. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2016. Вип. 48, С. 236-240.

Васильченко Я. Р. (Україна)

Науковий керівник ст. викладач Белікова О.В.

Харківський національний університет будівництва та архітектури

ІМІДЖ ЯК СОЦІАЛЬНИЙ СТЕРЕОТИП

Поняття соціального стереотипу вперше було введено в науковий обіг американським дослідником засобів масової інформації У.Ліппманом у 1922 р. для позначення поширених у громадській думці упереджених уявлень про членів різноманітних національно-етнічних, соціально-політичних та професійних груп. Стереотипизовані форми думок і суджень з приводу соціально-політичних питань трактувалися ним як своєрідні "вижимки" з пануючих зведень загальноприйнятих морально-етичних правил, домінуючих соціальних уявлень та

тверджень, поширених у засобах політичної пропаганди і агітації.

Відповідно до положень У. Ліпмана соціальні стереотипи являють собою основний розумовий матеріал, на якому будується суспільна свідомість. На його думку у мисленні стереотипи виконують роль простих реакцій на зовнішні стимули – це стійкі, емоційно забарвлені, спрощені моделі об'єктивної реальності, що викликають у людини почуття симпатії або антипатії до явища або людей, яке асоціюється з тим або іншим набутиим нею досвідом. Психологічне підґрунтя стереотипу становить установка, що формується в процесі попередньої практики людей і залежить від накопиченого ними досвіду. Практично це готовність сприймати явище або предмет певним чином, у певному світлі, в залежності від попереднього досвіду сприйняття.

Стереотипи мають об'єктивну природу і являють собою невід'ємну властивість психіки людини узагальнювати.

Стереотип, як і будь-яке психічне утворення, поєднує у собі дві взаємодіючі засади - знання та ставлення, з яких та або інша може ставати домінантою. При цьому для соціального стереотипу переважного значення набуває ставлення, тобто емоційно забарвлене оціночне утворення, яке одночасно все ж таки пов'язане з волею та мисленням людини, що й прокладає місток до знання як раціонального елементу стереотипу.

Ступінь істинності оцінок або суджень, які робить індивід на підставі стереотипів, прямо пропорційний глибині його пізнань у тій галузі життя, в якій вони формуються.

Тому стереотипи мають важливе значення для оцінки людиною соціально-політичних явищ та процесів, але вони відіграють подвійну, як позитивну, так і негативну роль. З одного боку, стереотипи досить "економні" для свідомості та поведінки людини, оскільки сприяють істотному "скороченню" процесу пізнання і розуміння всього того, що відбувається в світі та навколо людини, а також швидкому (часто автоматичному) прийняттю необхідних рішень.

З іншого боку, спрощуючи процес соціального пізнання, стереотипи призводять до формування досить примітивної соціальної свідомості, для якої вагу насамперед мають всілякі упередження, що нерідко зводять поведінку людини до набору простих, почасти неадекватних автоматичних емоційних реакцій. В цьому сенсі стереотипи можна розуміти як звичку, що не потребує індивідуально відповідального рішення, а лише дотримання загальних правил поведінки інших людей або «свого» соціального шару. Такі стандарти автоматичної реакції (поведінки) відіграють негативну роль у ситуаціях, де потрібна повна і об'єктивна інформація, її аналітична оцінка та прийняття самостійних рішень для здійснення складного соціально-політичного вибору.

Поняття іміджу спирається на розуміння природи стереотипів, і за механізмами свого виникнення він близький до стереотипів. Але в практичному оперуванні поняттям іміджу (дуже близьким до нього) акцентується увага перш за все на тому, що імідж є своєрідною оцінкою організації – людини, установи, події, - яка виникла на ґрунті певних уявлень.

Одним із найважливіших аспектів загального сприйняття і оцінки організації є уявлення, яке вона призводить, тобто її імідж (образ). Поняття «імідж» (англ. image) походить від латинського *imago, imitari* — «імітувати» — штучна імітація або подання зовнішньої форми будь-якого об'єкту, особливо особи. Тобто імідж є мислене уявлення про людину, товар або організацію, що формується у масовій свідомості стихійно або цілеспрямовано за допомогою засобів масової інформації та методів PR. Імідж представляє собою вид певної соціальної установки, і за своєю суттю близький до соціального стереотипу

– стійкої, емоційно забарвленої і спрощеної моделі об'єктивної реальності. Таким чином, імідж – це оцінка, ставлення до кого-небудь (чого-небудь) на ґрунті стереотипів, що склалися.

У наш час інформаційних технологій значення іміджу зростає тому, що він є природнім продуктом обробки великих масивів інформації. Від того, що ми не в змозі зберегти весь цей об'єм, ми починаємо користуватися ярличками, що відсилають нас до відповідних ним ситуацій. Вдало обрані ярлички закріплюються, і у будь-якої ситуації ми користуємося такими ярличками-іміджами.

Список джерел інформації

1 Дуброва Н. С. Соціальний стереотип та його роль у створенні іміджу / Н. С. Дуброва ; наук. кер. А. В. Колодяжна // Наукові розробки молоді на сучасному етапі : тези доповідей XVIII Всеукраїнської наукової конференції молодих вчених та студентів (18-19 квітня 2019 р., Київ). - Київ : КНУТД, 2019. - Т. 3 : Економіка інноваційної діяльності підприємств. - С. 675-676.

2 Липпман У. Общественное мнение /пер. с англ. Т. В. Барчунова, под ред. К. А. Левинсон, К. В. Петренко. М.: Институт Фонда «Общественное мнение», 2004. - 384 с.

3 Кулеба О.В. Процесс формування позитивного іміджу політичного лідера. Державне управління: удосконалення та розвиток № 11, 2010.

Галкина Т.В. (Казахстан)

Восточно-Казахстанский университет им. С. Аманжолова, г. Усть-Каменогорск

ФУНКЦИОНИРОВАНИЕ МЕТОНИМИИ В МЕДИАТЕКСТЕ

Злободневность и оперативность публицистической информации требует кратких и выразительных формулировок, которые будут доступны широким массам читателей, зрителей и слушателей. Метонимия (и, соответственно, синекдоха) с этой точки зрения является чрезвычайно продуктивным семантическим преобразованием.

Попадая в новую лексико-стилистическую среду и подвергаясь действию тенденции газетно-публицистического стиля к лаконичности, разнородная в стилистическом отношении лексика приобретает переносные метонимические значения, трансформируется, образуя краткие и ёмкие обороты, многие из которых специфичны для языка СМИ. Применительно к СМИ метонимия выступает как средство сжатия, удобной упаковки информации. Было проанализировано функционирование в СМИ разных типов метонимии и синекдохи, рассмотрим их в порядке снижения частотности использования.

I. Замена предмета местом, где он находится.

Можно выделить следующие подтипы:

1) Использование названия страны/города вместо жителей (граждан) или руководства (правительства): «Германия первой в Европе ввела пенсии по старости» (газета «Вестник Казцинка»); «Но не смотря на все передряги, ребята (речь идет о музыкальной группе) Усть-Каменогорску понравились» («Молодежный клуб»). Использование метонимии этого типа можно встретить не только в языке газет.

2) название организации вместо людей, работающих (обучающихся) в ней: «Американский журнал «Голд» рассказал, как дилер пытался найти золото во взятой в

аренду шахте» («Вестник Казцинка»); «Университеты, проверяя знания одиннадцатиклассников, одновременно знакомили будущих абитуриентов со своими образовательными возможностями» («Молодежный клуб»).

Во всех этих примерах видим удобную, краткую подачу интересующей нас информации без потери её смысла и значения. Все это – возможности метонимии.

Описанная выше модель метонимии является наиболее частотной, так как очень удобна в использовании. Встретить такую модель можно в материалах аналитического или информационного характера.

II. Следующей по частоте употребления в языке СМИ является такая метонимическая модель, при которой происходит замена предмета каким-либо его характерным признаком, вторичным смыслом: «После выхода на экраны фильма «Летят журавли» Анна Ахматова пришла к А.Баталову и заявила, что желает видеть гениального актера. Даже если в словах великой поэтессы, дружившей и с самим артистом, и с его родителями, и была доля шутки, то весьма незначительная» («Комсомольская правда»). На самом деле, нельзя усомниться ни в гениальности А.Баталова, ни в том, что А.Ахматова – великая поэтесса. Это действительно их определяющие, характерные признаки.

Еще пример, относящийся к известному российскому актеру – Владимиру Машкову: «Играя от раза к разу то преступников, то просто порочных людей, главный мачо современного отечественного кино сделал отличную карьеру» («Комсомольская правда»).

В современном мировом спорте огромное количество спортсменов и команд, заработавших себе такую репутацию, что теперь можно узнать, о ком из них идет речь, даже не услышав имени. Например, сообщение об игре двух очень известных команд – ЦСК и Динамо: «И лишь в самом конце игры бело-голубые сумели сократить разрыв, 49:63» (телеканал «НТВ плюс спорт»). Речь идет о команде Динамо.

Необходимо отметить, что метонимия, основанная на замене предмета его определяющими качествами и свойствами, соприкасается с таким художественно-образительным средством, как перифраз, она используется скорее для придания выразительности речи, нежели для краткости. Такой заменой предмета вторичным его смыслом предпочитают пользоваться как авторы аналитических статей, рецензий, так и корреспонденты, пишущие информационные заметки, отчеты, репортажи.

III. Не менее интересным и частотным является следующий вид метонимии, когда вместо произведения называется только его автор. Это могут быть имена писателей, поэтов, исполнителей песен, модельеров, режиссеров и т.д.

1) Поэты.

Ярким примером может служить заметка О.Белова в газете «Аргументы и факты»: «Альманах включает в себя как известных поэтов (Б. Кенжеев, О. Сулейменов, Б. Канапьянов), так и начинающих авторов, таких как Н. Абдулвалиева, С. Пивень».

2) Исполнители песен.

По радио мы постоянно слышим анонсы радиоведущих: «В следующем часе появятся Земфира, Чай вдвоем». Это далеко не всегда означает, что названные артисты будут гостями студии, мы лишь сможем услышать их песни.

3) Модельеры.

В газете «Комсомольская правда»: «Ты же знаешь, что она (Юлия Тимошенко) сейчас носит только Дольче и Габбана?».

4) Актеры.

Подобными примерами язык СМИ насыщен не меньше, чем предыдущими. В той же газете «Комсомольская правда» дано интервью одной известной особы – Анны Семенович: «Вот на днях ходила в кино на нового Джеймса Бонда – пришлось надеть бейсболку и надвинуть ее на глаза, чтобы не приставали любители автографов». Очевидно, певица ходила посмотреть новый фильм, в котором снимается этот актер.

Отметим, что данный ряд разновидностей метонимической модели, где называется автор вместо произведения, безусловно, можно расширить. Использование этого типа метонимии очень удобно для людей, работающих в СМИ, в силу своей оперативности, краткости. Этим и объясняется высокий уровень частотности его использования. При этом смысл не страдает. Это дает возможность употреблять эту метонимическую модель как в устной, так и в письменной форме, то есть, как в языке газет, так и в теле- и радиопередачах.

IV. Замена содержимого содержащим его предметом. Основная цель использования такой замены – лаконичное изложение информации. Довольно частое использование отмечается в бытовой, разговорной речи. В интересующей нас области такие примеры тоже встречаются, хоть и не так часто. Примерами могут послужить следующие цитаты: «Если удалась поездка, и вы набрали грибов много, то засолите баночку-другую на зиму» (газета «7 дней»); «Самый некалорийный алкоголь – белое сухое вино. Поэтому изредка можно позволить себе расслабиться и выпить бокальчик» (газета «Аргументы и факты»).

Как видно из приведенных выше примеров, употребление данного вида метонимии является достаточно ограниченным. Это объясняется и ограниченностью тем, в пределах которых можно применить этот метонимический тип.

V. Метонимическая модель, основанная на замене предмета материалом, из которого он сделан. Как и в предыдущем случае, намного чаще её используют в обиходной речи, хотя с той же целью – передать информацию кратко, быстро, понятно.

«Современный Усть-Каменогорск стеклу предпочитает пластик» – речь идет об окнах из пластика. «Серебро нашим спортсменам также принесли соревнования по шахматам и настольному теннису» – заметка из «Вестника Казцинка» о празднике спорта, автор которой имеет в виду серебряные медали.

Этот метонимический тип, как видно из примеров, используется, как правило, в целях экономии речевых средств.

Так же, как и в случае с метонимическими моделями, отдельные виды синекдохи употребляются с различной частотностью, целями и в различных жанрах. Рассмотрим это на конкретных примерах.

I. Первый вид синекдохи образован при помощи замены чего-либо целого его частью. Многочисленные примеры такого типа встречаются как на радио, телевидении, так и в газетах: «Белые воротнички предпочитают иногда одеть спортивные костюмы и посетить тренажерные залы». Общеизвестным является то, что «белыми воротничками» называют людей, работающих в офисах, клерков; «И вот снова по мостовым зашагали каблучки: высокие и не очень, тонкие и не слишком» («Cosmopolitan»).

Синекдоха данного типа позволяет без лишних слов ввести в курс дела читателя или зрителя, предоставив необходимую ему информацию в сжатом виде. Кроме того, такой вид синекдохи в некоторой степени выполняет и функцию выразительности, что тоже очень важно для языка СМИ, так как необходимо поддерживать заинтересованность воспринимающих информацию людей. Также необходимо отметить, что жанры, в которых

используется замена частью целого, разнообразны: от информационных до художественно-публицистических. Это еще раз доказывает широкое употребление синекдохи данной разновидности.

II. Следующий вид – синекдоха, образованная при помощи замены части чего-либо целым, конкретно-собирательным именем. Частотность ее употребления тоже высока: «В эту деревню Еврейской автономной области самодеятельная труппа привезла комедию «Чио-Чио-Сани»» (программа «Сегодня», НТВ). Собирательное понятие «самодеятельная труппа» есть синекдоха, оно заменило «членов самодеятельной труппы», которые участвовали в постановке комедии.

Или: «На снимке изображено, как вся хоккейная команда с клюшками в руках исполняла гимн нашей республики» (газета «Контакт-спорт»). В данном случае даем аналогичное объяснение: словом «команда» заменяется словосочетание «игроки, составляющие команду».

Проанализировав случаи использования синекдохи, образованной при помощи замены части целым, можно сделать следующие выводы: частотность использования – высокая; жанры – практически все информационные (заметки, репортажи, интервью), некоторые аналитические (статья, обозрение, рецензия); функции – удобная упаковка информации, в некоторых случаях – выразительность. Данное изобразительное средство является актуальным в языке всех СМИ.

III. Синекдоха, образованная при помощи замены множественного числа единственным, например, цитата из заметки в газете «Аргументы и факты»: «Что здесь плохо, что хорошо, решать зрителю, на глазах которого разворачиваются события и происходит душевная борьба людей, живших почти полвека назад»; «По мнению депутатов, после внесенных изменений, зарплата российского учителя увеличится на 46%» (программа «Вести недели», телеканал Россия). Здесь с помощью описываемой нами разновидности синекдохи показана типичность образа российского учителя. Употребление формы множественного числа в данном случае является необязательным.

То же самое видим в следующих примерах: «Пусть в мирное время предпочтителен «Мерседес», а на войне, где русскому хорошо, а немцу смерть, дело обстоит иначе» (программа «Вести недели», телеканал Россия); «Пагубность такого жития остро осознавал интеллигент того времени» (газета «Устинка»).

В другом примере мы видим оттенок иронии, который появляется при использовании синекдохи данного типа: «Закуп и обновление лицензионного Windows для госорганов выливается в копейку». На самом деле при оплате перечисленных выше услуг одной копейки не хватит. Употребление здесь синекдохи придает формулировке довольно необычное, интересное значение.

Исходя из всего, что было сказано о типах метонимии и синекдохи, можно сделать вывод о том, что они представляют собой одно из стилиобразующих средств языка СМИ. Метонимии как способы передачи информации удобны как человеку, воспринимающему ее, так и человеку, передающему. Примеры, использованные нами в данной работе, подтверждают то, что они актуальны в двух своих главных функциях: как средство создания лаконичности и экспрессивности. Благодаря метонимии и синекдохе современный зритель, читатель и слушатель имеет возможность принять большой объем информации за короткий промежуток времени и в необычной формулировке, что очень важно для языка СМИ.

ТИПОВІ МОДЕЛІ СПІЛКУВАННЯ ПЕДАГОГІВ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ПРОДУКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ

Деякі види людської праці потребують якісного і поважного спілкування між людьми, задіяними у цій праці. Робота педагога до них відноситься. На сьогодні, в структуру педагогічної праці входить дуже багато компонентів, і спілкування є одним з найважливіших і найскладніших.

Актуальність даної теми полягає в тому, щоб визначити вплив моделі спілкування педагогів на продуктивність діяльності студентів. Кожна людина відрізняється за характером, життєвими поглядами, психічними особливостями і потребує відповідного відношення до себе, з часом вона виробляє власний стиль спілкування. В залежності від цього педагогу варто використовувати відповідну модель спілкування для продуктивної взаємодії зі студентом.

Всього можна виділити три стилі спілкування педагогів: авторитарний, ліберальний, демократичний.

Авторитарний стиль полягає в тому, що педагог сам вирішує всі питання, що виникають в процесі життєдіяльності колективу, суворо контролює виконання кожного завдання і оцінює його, керуючись власними принципами (суб'єктивно).

Ліберальний, навпаки, характеризується тим, що педагог, формально виконуючи свої обов'язки, насправді прагне не брати на себе відповідальність над керівництвом навчальним колективом, уникаючи таким чином ролі вихователя. Така тактика зазвичай приводить до втрати поваги в очах студентів і погіршення дисципліни в колективі.

Демократичний націлений на розвиток учбової активності і залучення усіх членів колективу до вирішення спільних питань і завдань.

Віктор Кан-Калик, відомий радянський педагог, за продуктивним впливом виокремлює п'ять основних стилів педагогічного спілкування:

1. Спілкування на підставі захоплення спільною творчою діяльністю. В основі цього стилю – єдність високого професіоналізму педагога та його етичних установок. Характерним для нього є активно-позитивне ставлення до студентів, закоханість у справу, що передається студентам адже захопленість спільним з ними творчим пошуком – результат не тільки комунікативної діяльності учителя, але і його ставлення до педагогічної діяльності в цілому.

2. Стиль педагогічного спілкування, що ґрунтується на дружньому ставленні. Демонстрація дружнього ставлення – запорука успішної взаємодії. Цей стиль ґрунтується на особистісному позитивному сприйнятті студентами педагога, який виявляє приязнь і повагу до них. Це позитивний стиль спілкування, який можна розглядати як передумову формування попереднього стилю.

3. Стиль "спілкування-дистанція". Такі педагоги більш схильні до авторитарної манери спілкування; вони обмежуються формальними стосунками із вихованцями. При такому підході в може бути цілому позитивне ставлення до студентів, загальний творчий рівень спільної діяльності з учнями буде нижче (на відміну від дисципліни і високої

успішності).

4. Стиль "спілкування-залякування". Вдаються до цього стилю недосвідчені педагоги-початківці, які не мають професійних навичок. Такий стиль неефективним та безперспективним. Він не тільки не створює комунікативної атмосфери, що забезпечує творчу діяльність, а, навпаки, регламентує її (що слід робити, а чого не слід). Спілкування-залякування поєднує в собі негативне ставлення до учнів і авторитарність у способах організації діяльності.

5. Стиль "спілкування-загравання" поєднує позитивне ставлення до учнів із лібералізмом. Представників цього стилю характеризує прагнення здобути "дешевий" авторитет у студентів; для них характерні байдужість, поблажливість, невпевненість, формальна співчутливість із потуранням. Реакція вихованців у процесі взаємодії: зневажливе ставлення до педагога, байдужість до його зауважень. Стиль "спілкування-загравання" можна віднести до неефективної форми взаємодії з учнями, оскільки вносить дезорганізацію у навчальний процес і призводить до пасивності учнів у навчально-пізнавальній діяльності.

Отже, з п'яти описаних вище стилів педагогічного спілкування позитивним є спілкування на підставі захоплення спільною творчою діяльністю та дружнього ставлення; його носіям притаманні впевнена відкритість, щирість і природність у спілкуванні; безкорислива чуйність і емоційне прийняття учнів як партнерів зі спілкування; прагнення до взаємопорозуміння та співробітництва. Негативними в свою чергу є: спілкування-дистанція, спілкування-залякування, спілкування-загравання; розвиток таких стилів педагогічного спілкування можна розцінювати як наслідок деформацій особистісних установок і мотивів педагогічної діяльності вчителів, зумовлених, зокрема, професійною та особистісного некомпетентністю, відсутністю потреби в самоактуалізації в педагогічній діяльності.

Таким чином, педагогічне спілкування найбільш продуктивне лише тоді, коли в його основі полягає поважне ставлення до студентів (та учнів), врахування їх особливостей та побажань.

Список джерел інформації

https://pidru4niki.com/83392/psihologiya/stili_pedagogichnogo_spilkuvannya

<https://studfile.net/preview/5454981/page:4/>

<https://vseosvita.ua/library/stili-i-modeli-pedagogicnogo-spilkuvanna-904.html>

Гуакіль Кун Валерія Івонне (Еквадор)

Науковий керівник канд. філол. наук, доцент Тихоненко О. В.

Харківський національний аграрний університет ім. В. В. Докучаєва

ДЕРЖАВНА МОВА ЕКВАДОРУ

За ступенем поширення серед західних мов іспанська мова посідає друге місце (після англійської), і на сьогодні іспанська стала другою мовою в інтернаціональній комунікації. Незважаючи на велику територію її поширення, певні відмінності у використанні мовних засобів, іспанська мова залишається зрозумілою під час спілкування її носіїв з різних іспаномовних країн. Зазначимо, що іспанська мова поширилася на величезній території (Мексика, Гватемала, Гондурас, Нікарагуа, Сальвадор, Болівія, Уругвай, Аргентина, Коста-Ріка, Панама, Венесуела, Колумбія, Еквадор, Перу, Чилі, Парагвай, Куба, Домініканська

Республіка, Екваторіальна Гвінея, Філіппінські острови тощо). Іспанською також говорять у США, Маямі, Каліфорнії, Аризони, Нью-Йорку, Техасі, Нью-Мехіко. Загалом налічується понад 30 країн, які говорять іспанською.

Із погляду історії, Еквадор протягом тривалого періоду часу був іспанською колонією, тому тут досі помітний тісний зв'язок з іспанською культурою, звичаями і традиціями. Відомо, що іспанська мова поширилася на території Еквадору за часів колонізації континенту в XVI ст. Першими з європейців тут поселилися сподвижники іспанського конкістадора Франсиско Пісарро, які висадилися в 1526 р. Через п'ять років на місці стародавнього індіанського поселення вже було зведено місто, що згодом стало столицею Кіто. Попри перемогу національного руху в боротьбі за незалежність під керівництвом Симона Болівара, державною мовою Еквадору залишилася іспанська, оскільки нею до середини XIX ст. розмовляла більшість місцевих мешканців. Тому офіційною і державною мовою Еквадору є іспанська. Це основна мова спілкування мешканців республіки, хоча на її території поширені доколоніальні американські наріччя й говірки, якими спілкуються понад 2,3 млн осіб.

Більшість мешканців гірських районів також спілкуються своїми мовами (кечуа, хібаро, інші індіанські мови). За підрахунками дослідників, мешканці Еквадору спілкуються 24 мовами (ава-куайкер, ачуар-шивіар, ваорани, імбабура-гірський кічуа, іспанська, калдеронська, гірська кічуа, каньярська гірська кічуа, колорадо, кофан, лоха-гірська кічуа, медіа-ленгва, напо-низинна кічуа, саласака-гірська кічуа, сапаро, північна пастаза, секоя, сіона, тена-низинна кічуа, тетете, чачи, чимборазська гірська кічуа, шуар, еквадорська жестова, епена) [2]. Із-поміж них тільки у мові кічуа існує вісім різновидів. Саме кічуа або кечуа за значущістю є другою мовою республіки. Це мова індіанців, якою говорять близько 2 млн осіб (зауважимо, що населення Еквадору становить 15 мільйонів мешканців). Отже, кічуа в Еквадорі або кечуа в інших південноамериканських країнах – одна з найпоширеніших за кількістю носіїв індіанська мова обох Америк.

Зауважимо, що іспанська мова в Еквадорі має специфічні особливості, як і в будь-якій іншій латиноамериканській країні. Вона поповнилася чималою кількістю запозичень із мов індіанців; її граматику і морфологію частково спростилися, а фонетичні тонкощі призвели до того, що еквадорців не відразу розуміють навіть європейські іспанці.

Освітня система в Еквадорі розвивалася дуже повільно, тому в середині XX ст. майже половина дорослого населення все ще залишалася неписьменною. У гірських областях і сьогодні третина мешканців не знайома з навичками читання й письма і навіть не володіє державною мовою Еквадору.

Однак сьогодні, в епоху глобалізації, чітко простежується тенденція до зростання впливу західної (зокрема американської) культури, країна намагається наблизитися до західних, американських ідеалів, тим більше що територіально Сполучені Штати близькі до Еквадору [1, с.133].

Зазначимо, що незначна частка населення країни володіє англійською мовою. Ця мова не дуже поширена навіть в еквадорських містах, навіть зустріти англомовний персонал у готелях або ресторанах можна дуже рідко. Тому замало володіти лише англійською мовою, відвідуючи цю країну.

Отже, подорожуючи Еквадором, необхідно володіти хоча б базовими знаннями державної й офіційно визнаної мови цієї країни – іспанської.

Список джерел інформації

1. Инживоткина Я. В. Особенности менталитета жителей Латинской Америки (на примере Эквадора) / Я.В. Инживоткина // Политическая лингвистика. – 2019. – № 2 (74). – С. 132-142.
2. Языки Эквадора // Википедия [2017]. – URL: <https://ru.wikipedia.org/?curid=4653907&oldid=89077507> (дата обращения: 04.04.2021).

Джорохян Вікторія Андріївна (Україна)
Науковий керівник ст. викладач Бессонова Н.М.
Харківський національний університет будівництва та архітектури

СПІЛКУВАННЯ ЯК ОСОБЛИВИЙ ВИД ДІЯЛЬНОСТІ

Організація ефективної діяльності та взаємодії людей у сучасних умовах існування передбачає необхідність ефективної комунікації, встановлення взаємозв'язків, координації спільної діяльності.

Головною метою цієї роботи є аналіз, як вербальних, так і невербальних засобів, які використовуються у процесі спілкування.

Обрана тема є актуальною, оскільки діалог потрібен у будь-якій сфері життя людини для взаємообміну інформацією. До неї зверталися такі педагоги : Лужецька Л.Б., Курило О.Й.

Вербальні засоби комунікації утворюють знакову систему, найменшою предметно-значущою одиницею якої є слово (вислів), поєднане з іншими словами за правилами цієї самої знакової системи. У своїй сукупності слова, вислови є засобом розуміння думки того, хто говорить, й одночасно — засобом аперцепції (сприйняття на основі свого життєвого досвіду) змісту його думки.

Усне мовлення — засіб безпосередньої комунікації в присутності обох мовців чи обох сторін, яка відбувається завдяки сприйнятій органами слуху артикуляції мовних звуків і розрахована на передавання інформації іншим людям з метою впливу на їхню поведінку й діяльність. Усне мовлення може відбуватися і за перебування співрозмовників на значній відстані один від одного (за допомогою технічних засобів). У зв'язку з цим за ситуативними ознаками його поділяють на прямо-контактне (виступи, доповіді, лекції, розповіді та ін.) і опосередковано-контактне (монологічне мовлення по радіо, телебаченню, комунікація у комп'ютерних мережах). Писемне мовлення — засіб комунікації між людьми, які перебувають чи перебували в різних обставинах, у різних місцях, живуть або жили в різні історичні періоди, через умовне відображення цих звуків на письмі.

Кожна із форм мовлення має свої переваги, що не дає змоги вважати жодну з них багатшою чи виразнішою. Попри спільний основний словниковий склад і граматичну будову, їх використовують по-різному.

Поряд зі словесними засобами — мовленнєвими — на культуру спілкування впливають жести співрозмовників, інтонація, паузи, рухи тіла тощо.

Невербальна (несловесна) комунікація — це система знаків, що використовуються у процесі спілкування і відрізняються від мовних засобами та формою виявлення. Науковими дослідженнями, зокрема, доведено, що за рахунок невербальних засобів відбувається від 40 до 80 % комунікації. Причому 55 % повідомлень сприймається через вирази обличчя, позу, жести, а 38 % — через інтонацію та модуляцію голосу.

Існує 5 основних каналів невербальної комунікації.

- 1. Міміка
- 2. Жести.
- 3. Візуальний контакт.
- 4. Голосові характеристики.
- 5. Просторова поведінка.

Крім того, психологічно значущу інформацію має також те:

- а) як і що людина курить;
- б) як поводить з протилежною статтю;
- в) як використовує засоби підвищення свого статусу;
- г) як вдягається;
- д) як проявляє ольфакторні сигнали (природні та штучні запахи) тощо.

Міміка - зовнішнє вираження психічних станів, у першу чергу емоційних, що проявляється в сукупності координованих рухів м'язів обличчя. Міміка здатна передавати емоційний і змістовний підтекст мовних повідомлень і служити регулятором процесу спілкування.

Загальновідомо, що ефективне спілкування можливо тільки за умови адекватної оцінки тих емоцій та почуттів, які відчуває співрозмовник, партнер і які виражаються на його обличчі.

Відомо, що сильно рухлива міміка свідчить про жвавість і швидку змінюваність сприймання вражень і внутрішніх переживань, про легку збудливість від зовнішніх подразників. Малорухома міміка, в цілому, вказує на сталість психічних процесів. Подібна міміка асоціюється зі спокоем, сталістю, розважливістю, надійністю.

По вираженню обличчя можна визначити як людина ставиться:

- до ситуації,
- до інформації,
- до людини.

Обличчя і його вираження легше контролюються людиною, чим інші невербальні ознаки, тому їм легко навчитися, і, відповідно, ввести нас в оману.

Таким чином, мімічна сторона спілкування вкрай важлива для повноцінного взаєморозуміння, виражаючи, насамперед, емоційний стан та емоційне відношення під час взаємодії.

Жести — рухи, що мають сигнальне значення в спілкуванні; це виразні рухи головою, рукою або кистю, які проявляються у процесі спілкування. Жести в процесі спілкування не тільки супроводжують мову. На основі жестів можна зробити висновок про відношення людини до якої-небудь події, особи, предмета. Бувають: комунікативні, ілюструючі, модальні. За допомогою жестів передається близько 40% інформації.

Просторова поведінка також у значній мірі позначається на процесі взаємодії людей. Вибір дистанції спілкування визначається соціальним престижем, національно-етнічними ознаками, статтю, віком, характером взаємин між людьми.

Існують чотири просторові зони:

- 1. Інтимна зона (фіз. конт. - 50 см): на інтимній відстані спілкуються діти, батьки, чоловік і жінка, близькі родичі, коханці. Це є найбільш охороняємою зоною, на яку підпускаються тільки ті, з ким людина знаходиться в тісному емоційному контакті.
- 2. Особиста (персональна) зона (50 см - 120 см): на цій дистанції спілкуються люди в яких є якісь стосунки, вони є приятелями або колегами по роботі. Особиста зона є оптимальною для вечірок, офіційних прийомів, ділових розмов і бесід.
- 3. Соціальна зона (120 см - 200 см): для цієї зони характерні нейтральні міжособистісні

стосунки. На цій дистанції проходить формальне спілкування усіх видів.

- 4. Суспільна (публічна) зона (більше 200 см): характерна для спілкування з групою людей.

Отже, вербальна комунікація відіграє вагомую роль у процесі діалогічного мовлення, оскільки є основним засобом передачі інформації. Невербальні засоби комунікації служать допоміжним засобом для створення, передавання, сприймання інформації.

Список джерел інформації

1. Вербальні і не вербальні складники діалогу. – Режим доступу: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/3362/1/Romaniuk.pdf>
2. Пентелюк М.І. Ділове спілкування та культура мовлення. – Режим доступу: http://filelibsnu.at.ua/navchalno-metod/documentoznav/Dilove_spilkuvannia_Panteluk2011.pdf
3. Невербальні засоби спілкування. – режим доступу: https://pidru4niki.com/2015080265804/menedzhment/neverbalni_zasobi_spilkuvannya

Дмитрієв Д. (Україна)

**Науковий керівник канд. філол. наук, доцент Підгородецька І.Ю.
Харківський національний аграрний університет ім. В. В. Докучаєва**

РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ТА СИМВОЛІКА КОЛЬОРІВ У РІЗНИХ МОВАХ І КУЛЬТУРАХ

Кожний народ бачить світ крізь призму своєї мови. Іноді ми навіть не замислюємося, що одні й ті самі явища дійсності по-різному відтворюються в національних мовах. Так, наприклад, вивчаючи англійську, помічаємо, що в ній нема окремого слова для позначення світло-синього кольору. Носії англійської мови послуговуються зазвичай словосполученням light-blue (світло-синій). В українській мові існують різні лексеми для відтворення відтінків синього кольору: синій, блакитний, голубий. Зрозуміло, кожна людина здатна за необхідності відновити те, що є в дійсності, зокрема і англієць бачить усі доступні людському оку відтінки кольору (і за необхідності може позначити їх або термінами, або описово: darkblue (синій, темно-синій), navy-blue (темно-синій), sky-blue (лазурово-блакитний), pale-blue (світло-блакитний).

Цікаво, що у мові племен шона в Зімбабве і басса у Ліберії немає окремих слів, які відрізняли б червоний колір від помаранчевого. Таким чином, представники названих племен не сприймають ці два (різних для нашої культури) кольори як окремі внаслідок мовних обмежень. У мові ескімосів, які проживають на території від Гренландії до Аляски (США), розрізняють до 100 різних відтінків снігу, що відповідають його різним станам.

Науковці з'ясували, що в усіх мовах є слова на позначення білого та чорного кольорів. Поширеність назв кольорів має таку послідовність: білий колір займає перше місце, чорний – друге, червоний – на третьому місці, жовтий і зелений кольори поділяють четверте й п'яте місця, на шостому – синій колір, сьоме місце належить коричневому кольору. Усі інші кольори (сірий, помаранчевий, рожевий, фіолетовий) йдуть у довільній послідовності [1].

Відомо, що в різних культурах символічні значення кольорів не завжди збігаються. Чим віддаленіші культури, тим більшими будуть розбіжності у мовному відтворенні й тлумаченні символіки кольорів. Семантика назв кольорів змінювалася протягом століть і була зумовлена етнокультурними особливостями. В українській мові значення кольоративів

різняться залежно від означуваних предметів, регіональних особливостей, традицій. У фольклорі і літературі назви кольорів часто набувають конотативного значення [2, с. 207].

Розглянемо символічні значення білого й чорного кольорів як основних у різних культурах. Білий колір у багатьох мовах світу символізує життя, світло, святість, чистоту, мир, захист, духовність, істину, щирість, елегантність. Його вживають як означення до назв предметів, явищ, тварин, птахів, квітів, дерев, продуктів харчування, зовнішньої характеристики людини (колір шкіри, ознака раси, вік) і її внутрішніх позитивних характерних рис (чистота, доброта, чесність, щирість, невинність, благородство, шляхетність). Із білим кольором пов'язані такі асоціативні уявлення як загальноприйнятний, законний, істинний. Ще з часів античності білий колір означав відчуженість від мирського, устремління до духовної чистоти. Білий одяг носили кельтські друїди, індійські брахмани. У стародавньому Римі весталки носили білі сукні та вуалі. Білий одяг царів, жерців, Папи Римського символізує владу, велич, урочистість, просвітленість, духовну чистоту, а християнського Бога і його ангелів – святість, чистоту, праведність. Небеса, де багато білих хмар, – це дім Божий [1].

Однак білий колір у культурах народів світу може бути як позитивним маркером, так і нейтральним (безбарвність, прозорість, інтервал, пробіл) чи негативним (недоумок і боягуз, blanco – іспанська мова), невдача, провал (bianco – італійська мова тощо).

Загалом у європейській культурі білий колір має позитивні значення. Він є символом чистоти й святості у християнстві, кольором весільної сукні нареченої як символу невинності, чистоти, незайманості. Коли мова йде про слухняних дітей, а також про людей, які завжди готові надати допомогу, простежується асоціація з білим кольором як символом чистих помислів, духовної праведності. Медичний персонал носить білі халати, що означає їхню чистоту, стерильність. В Англії, Шотландії, Уельсі та Ірландії білий колір асоціюють із дозвіллям, спортом, миром, і тому англійці надають перевагу спортивному одягу, білизні та мереживу білого кольору. У Великобританії та США класичний білий – популярний офісний колір, тому офісних працівників називають «white collar» – «білий комірець». У Німеччині, Австрії та Швейцарії природа асоціюється з білим кольором, що пов'язано із кольором снігу та гір. У Скандинавії білий колір є знаком того, що відштовхує зло, а також це маркер природи, коли згадуємо про колір льоду та льодовиків. В Італії білому кольору притаманне значення чесноти, цнотливості, що передається у білому одязі. Однак якщо людина хвора, її обличчя бліде, то такий стан описують висловом «white as a sheep» – «білий як смерть». У східній культурі, наприклад, в Ізраїлі, білий колір є символом природи, милосердя, прощення, миру, чистоти, радості, мудрості (білий одяг, «біле» волосся у мудрих старців). У Великобританії, США та Канаді білий колір асоціюється з чистотою, незайманістю, ясністю, елегантністю, моральною доброчесністю. Традиційно тут жінки одягнені у довгі білі весільні сукні. У Сінгапурі та Малайзії білий колір позначає повагу (в урочистому паломництві використовують білі хризантеми). У Мексиці білий колір має значення «чистота», «селяни» (селяни, одягнені у біле). У Аргентині, Бразилії – це світло, прохолода, чистота, непорочність, досконалість, достоїнство, прагнення, прояви чого можна побачити в одязі.

В азіатських культурах (Китай, Гонконг, Тайвань) білий колір символізує смерть, траур, жалобу, старість, чистоту, захід, осінь (одяг на похованнях, квіти). У Японії білий колір – це знак трауру, жалоби, а біла гвоздика є символом смерті. У культурі Фен Шуй – це

Ян, метал, смерть, траур, жалоба, духи предків, привиди, примара, урівноваженість, упевненість [1].

В Індії білий колір має кілька позначень: рівновага (у філософських термінах); відсутність бажань; створення, відродження, світло, ясність, реінкарнація (одяг брахмана/найвища каста, їжа, молочні продукти). Люди носять білий одяг після смерті одного з членів сім'ї. У період середньовіччя удовиці носили одяг білого кольору (символ «нещастя»).

У багатьох східних культурах, на противагу європейським, кольором оплакування і трауру визнано білий, а не чорний. Вчені пояснюють це тим, що за своєю природою він ніби поглинає, нейтралізує всі інші кольори й асоціюється з порожнечою, безтілесністю і навіть зі смертю.

В українській культурі білий колір означає невинність, чистоту й радість, пов'язаний з чарівною силою денного світла, що виражає спорідненість із Божественною силою. Білий колір несе в собі усю гаму веселкових кольорів, тому символізує гармонію усіх кольорів створеного Богом гармонійного світу. Білий світ символізує усе видиме, осяяне небесним світлом. У стародавні часи жерці-волхви носили білий одяг. Чисту білу сорочку одягали селяни під час першого посіву; клали в зерно, освячене на Великдень, яйце чи шкаралупу щоб зерно було таке ж чисте й біле [1]. Назви білого і чорного кольору входять до складу антитез. Білому кольору протиставлено чорний, красі – потворне [2, с.209].

Проте в українській культурі білий колір може асоціюватися й з негативними явищами: порожнечою, безтілесністю, крижаним мовчанням, а також він пов'язаний з образом смерті. У стародавні часи білий колір використовували для позначення трауру, і тому покійників одягали у біле та покривали білим саваном. Примари та мерці з'являються людям у білому одязі. Білі дні – від Різдва Христового до Водохрещі – це пора розгулу нечистої сили.

Чорний колір має бідше негативних значень. У європейських культурах саме чорний колір символізує траур. У культурі Північної Америки (Канада, США,) чорний колір має багато значень: смерть, зло, гріх, небуття, бізнес, повноліття, офіційність, сексуальність, шпигун. На офіційному обіді чоловік у чорній краватці та жінка в чорній сукні виглядають дуже офіційно й елегантно. Для корінних американців чорний колір асоціювався із кольором землі, що дає життя. Якщо ваш одяг чорний, то це означає, що ви дисциплінована й вольова людина. Але це може також асоціюватися з тим, що ви вперті й негнучкі. Ви одягнені у чорне, якщо хочете стати непомітним.

Науковці вказують на те, що в африканській культурі існує зв'язок між чорним кольором і сексуальною привабливістю. У деяких африканських племенах високо цінуються жінки з дуже чорною шкірою. Чорний колір може символізувати щось сокровенне і таке, до чого прагнуть. Слід зауважити, що в арабів вираз «чорнота очей» означає кохану жінку, а «чорнота серця» – любов. У посушливих районах Африки, де мало води, чорні хмари обіцяють родючість і достаток і мають позитивне, сприятливе значення. Духам-охоронцям, що посилають дощ, африканці, одягнені в чорне, приносять у жертву чорних биків, кіз, птахів тощо.

На усьому африканському континенті чорний колір символізує вік, зрілість, мужність, тому можна побачити уподобання африканців до чорного одягу [1].

В українській культурі чорний колір постає символом темряви, сил зла, смерті,

процесів гниття. Він є володарем темного й холодного світу. Тому його сторона світу – північ, пора року – зима, пора доби – ніч, напрям – вниз і вліво, через це й рухається в протилежну сторону від руху яскравого Сонця. Він ознака загибелі всього живого у цьому світі, бо все живе любить світло і прагне до нього, а чорна темрява ненавидить світло, тому постійно намагається знищити, поглинаючи його. Він асоціюється з кольором ночі, смерті, глибокого трауру й тяжкого горя, журби, чорних демонічних і підземних лихих сил, чорних богів української міфології: Чорнобога, Мари, Морока, Дива. Зло й чаклунство пов'язані з темрявою ночі. Проте у спеку чорні хмари віщують дощ, спасіння. Тому в такі часи жерці одягали чорну свиту, а люди молилися громовержцю та приносили йому в жертву тварин чи птахів. У магічних замовляннях часто фігурують чорна курка, чорний ворон, чорна гадина, чорний вовк, чорний пес, чорний рак, чорний віл і т. ін. У любовній магії використовували чорну шовковицю. У Поліссі чорну стрічку прикріплювали до одягу або хати, що служило знаком трауру. Дорога, якою татари зненацька нападали на західноукраїнські землі, підпалюючи хліби, грабуючи, беручи людей у полон, називалася Чорним шляхом.

Отже, кожен народ сприймає світ крізь призму своєї мови і культури. Свідченням цього є відмінності у відтворенні кольорів у національних мовах, а також різні тлумачення їхнього символічного змісту. Це доводить аналіз символічних значень білого і чорного кольорів у культурах народів світу.

Список джерел інформації

1. Веклич Ю.І. Значення кольорів у культурах народів світу у контексті формування соціокультурної компетенції майбутніх учителів початкової школи / Ю. І. Веклич // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Педагогіка і психологія. – 2013. – Вип. 39(3). – С. 56-62.

2. Підгородецька І. Ю. Колір як асоціат краси у творах української дитячої літератури другої пол. ХІХ – поч. ХХ ст. / І. Ю. Підгородецька // Скарына і наш час. Матэрыялы ІV Міжнароднай навуковай канферэнцыі. — Ч. 1. — Гомель : УА «ГДУ імя Ф. Скарыны», 2008. — С. 206–211.

Докалі Ндопата Джуд Піпін (Камерун)

**Науковий керівник канд. філол. наук, доцент Тихоненко О. В.
Харківський національний аграрний університет ім. В. В. Докучаєва**

МОВНА СИТУАЦІЯ В КАМЕРУНІ

Камерун – етнічно багата країна, на території якої співіснують понад 250 різних африканських етнічних груп. Найбільшими серед них є фангі, бамілеке, дуала і фульбе. Кожна з етнічних груп зробила свій внесок у культуру Камеруну. Із кінця ХVІ ст. країна була під владою голландців, пізніше їхнє місце зайняли французи, німці, англійці. Східна і Західна частини Камеруну здобули незалежність лише в 1960 та 1961 роках. У 1984 р. ця країна набула сучасного статусу як Республіка Камерун.

Культура Камеруну об'єднала всі традиції і звичаї мешканців Камеруну. Різні особливості культури Камеруну простежуються передусім у мові й літературі. Камерунська мова ввібрала в себе безліч різних корінних мов, кожною з яких говорять різні етнічні групи. Як відомо, у Камеруні налічується від 250 до 300 мов, що належать до трьох макросімей:

афразійської, ніло-сахарської та нігеро-конголезької. Нігеро-конголезька мовна макрогрупа – найчисленніша в Камеруні. До неї входить 188 мов із трьох сімей: західно-атлантичної, адамава-убангійської і бенуе-конголезької.

Зазначимо, що у функціональному аспекті всі національні мови в багатонаціональних державах можна розподілити на три великі групи: мови внутрішньоетнічного, міжетнічного і міжнаціонального спілкування.

Особливістю мовної ситуації в Камеруні є відсутність автохтонної мови – мови, здатної до міжнаціонального спілкування, тому немає єдиної національної мови, якою можуть спілкуватися всі громадяни. Усі камерунські мови в Конституції називають «національними», однак вони не виконують такої функції. На роль мов, здатних забезпечувати цю функцію претендують французька й англійська, проте не всі громадяни здатні підтримувати комунікацію хоча б однією з цих мов. Мови внутрішньоетнічного спілкування використовуються в одній етнічній групі, гарантуючи збереження й передавання традиційної культури народу у вигляді народного епосу, казок, прислів'їв, приказок і пісень. Мови міжетнічного спілкування слугують для полегшення процесу комунікації між членами різних етнічних груп. Такі мови виходять за межі етносів або обслуговують найбільш численні мовні групи.

На жаль, офіційні мови (англійська та французька), маючи особливий статус і престиж, представляють серйозну загрозу для місцевих мов. Французька мова домінує в усіх сферах життя Камеруну, витісняючи всі інші мови, навіть англійську. В умовах урбанізації французька мова захоплює сімейно-побутову сферу, що призводить до зникнення деяких етнічних мов. Так, діти, які народилися і мешкають у великих містах Яунде і Дуала, вважають французьку мову рідною або першою. Молодь у містах свідомо відмовляється від своїх коренів, вважаючи, що лише знання офіційних мов, особливо французької, дає їм можливість краще влаштуватися в житті, претендувати на більш престижну роботу.

Мови виживають завдяки збереженням традиціям і способу життя частіше в сільській місцевості. Процес передавання етнічних мов з покоління в покоління в таких громадах сприяє збереженню камерунських мов і культур, гарантуючи їх виживання в постійній конкурентній боротьбі з офіційними мовами і між собою.

Тож мовна ситуація в Камеруні має етнічне підґрунтя, коли певна мова закріплена за одним етносом, хоча в реальності повного збігу етносів і мов немає. Однією мовою можуть користуватися кілька етносів (при цьому можуть давати мові власну назву), або ж один етнос може використовувати водночас кілька мов. Важливою особливістю мовної ситуації в Камеруні є наявність у мов великої кількості діалектів і назв для одних і тих саме мов, а також кількох етнонімів для позначення одного й того самого етносу, що ускладнює їх класифікацію. Усі автохтонні мови перебувають у постійній конкуренції з офіційними мовами й одна з одною.

КРАСА І БАГАТСТВО УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Українська мова – одна з наймилозвучніших і найспівучіших мов у світі. Скільки разів ми чули ці слова по радіо чи з екрану телевізора. Та чи задумувались справді над тим, чому її так називають? Чи прислухались до її слів? Чи просто-напросто завчили всім відомий вислів і навіть не намагались його зрозуміти?

На мою думку, краса й милозвучність української мови – наша гордість. Як багато є гарних українських слів, епітетів, метафор, порівнянь, чудових прислів'їв, скоромовок, приказок! Рідна мова – солов'їна душа нашого народу. Одразу виринає з пам'яті материнська пісня, тепле слово бабусі. Це їхня мова, це моя мова. Як не любити цю основу основ, цей багатющий скарб, надбаний тисячами поколінь?

А ще наша мова – одна з найбагатших у світі: стільки синонімів, варіантів та форм одного слова, мабуть, не має жодна інша мова. Чого варте лише різноманіття зменшувально-пестливих форм! Вона ж одна з найрозвиненіших мов: має величезний лексичний фонд, відзначається високою образністю, має багату фразеологію.

Учені-мовознавці всіх країн визнали українську мову однією з наймелодійніших та найкрасивіших мов, а українськими піснями вже давно заслуховуються багато іноземців. Недаремно наші поети вважали, що кожне її слово – то перлина.

Наша мова глибока. Ми не знаємо значення ще тисяч слів, ми дивуємось чудернацьких наголосів, хоча це все ми повинні відчувати ледь не на підсвідомому рівні. Насправді ми не знаємо нашої мови, ми вчимо її впродовж життя, але до кінця вивчити її неможливо, адже вона формувалася впродовж багатьох років, мабуть, стільки ж часу й потрібно аби досягнути всі її глибини.

Простір нашої мови неосяжний, бо кожен, хто говорить українською – розмовляє своєю власною українською. Адже не можна забувати про діалекти, котрі власне й були першоджерелом літературної мови, живлять її й зараз, у той момент, коли дедалі популярними є іншомовні запозичення.

На мою думку, найбільше й найдорожче добро в кожного народу – це його мова, ота жива схованка людського духу. Наша мова – це той дар, з якого ми виростаємо, яким живемо й завдяки якому маємо велике право та гордість називатися українським народом. Тож недаремно з 1997 року щорічно 9 листопада в Україні відзначають День української писемності та мови.

Рідна мова живе зі мною всюди і завжди, без неї, як і без сонця, повітря, води, рослин, я не можу існувати. В своєму житті я мрію багато подорожувати. Мені хотілося б побачити світ, помандрувати. Але ніколи не забуду своєї рідної мови. Вона для мене одна єдина, якою я пишаюся. Тому рідну мову слід оберігати, як своє майбутнє, а зробити це може тільки її носій, тобто всі ми – українці.

Значення мови в житті людини переоцінити неможливо. Я вважаю, що усі сфери нашого існування неможливі без цього воістину небесного дарунка. Куди б ми не йшли, мова

– всюди. Уявити бодай один день без цього засобу спілкування важко, адже про порозуміння тоді не можна й говорити.

Але мова – це не тільки засіб спілкування. Через мову пізнається людина, виявляється її моральне обличчя, суспільні та естетичні ідеали, духовність. Зовсім не випадковими є слова : "Чим багатша думка, тим багатша мова". Недаремно сказав Володимир Сосюра : "Мова - це душа народу".

Як приємно чути, коли людина добре говорить українською, здається, що мова її так і ллється, що це не мова, а пісня. І немає нічого страшнішого за те, коли людина соромиться рідної мови: це наче зрадити рідних батьків, відмовитися від матері. Хочеться, аби всі зрозуміли, що рідне слово треба любити, відчувати себе його частиною й навпаки. Пишаюся тим, що я українець. Люблю й ціную свою рідну мову.

Від пращурів нам дістався найцінніший скарб - наша мова, і коли ми усвідомимо це, коли зрозуміємо, що вона не лише засіб спілкування, а щось набагато більше, тоді зміниться і наше життя. Тож ми маємо любити свою мову, постійно працювати над її удосконаленням, зробити й свій внесок в обробку цього "коштовного діаманта".

Без мови не може існувати й розвиватися суспільство, бо вона допомагає людям обмінюватися думками, висловлювати свої почуття, досягати взаєморозуміння, створювати духовні цінності. Отже, мова - це духовна скарбниця нації, її серце, словом людина може передати найпотаємніше, свої мрії, бажання, сподівання, надії.

Українці повинні вивчати її досконало, щоб майбутні покоління мали право на вільне користування нашою ріднесенькою українською. Народ, який пишається своєю мовою і історією, стає могутнім та непереможним! Думаю, що недарма мову називають душею народу. Як і всяку душу, її треба вміти зберегти чистою і красивою. І вона, як і душа, тільки одна, одна для кожної нації.

Отже українська мова — дар Божий. Вона багата, ніжна й ласкава, мудра, доброзичлива, глибокодумна, чиста, правдива. Ми низько вклоняємося нашим пращурам за воістину солов'їну мову!

Тож бережімо красу й чистоту рідної мови. Нехай наповнює вона наші душі багатством і красою духовності. Любіть і шануйте рідну мову, вона наш найдорожчий скарб.

Ель Амін Уаргі (Марокко)

**Науковий керівник канд. філол. наук, доцент Рязанцева Д.В.
Харківський національний автомобільно-дорожній університет**

ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ: РОЛЬ ЗІСТАВЛЕННЯ МОВ І КУЛЬТУР

Актуальність усіх питань, пов'язаних із міжкультурною комунікацією у сучасному світі, обговорювалась уже неодноразово та не підлягає жодному запереченню. У сучасному світі йде активна міграція людей, оскільки перед ними відкриваються нові можливості для працевлаштування та навчання, успішна реалізація яких безпосередньо залежить від взаєморозуміння та поваги до культури партнерів по комунікації. У нових умовах особливого значення набуває усвідомлення проблем міжкультурної комунікації для

викладання іноземних мов та, як наслідок, докорінний перегляд методології викладання.

Спробою подолати мовно-культурні перешкоди, які незмінно виникають під час навчання іноземної мови, займається сучасна освіта через дослідження розвитку культури різних народів та прищеплення студентам поваги до інших культур, потреби зрозуміти «чуже» через зіставлення зі «своїм». Тут доречно згадати слова Вільгельма фон Гумбольдта: «Через різноманітність мов для нас відкривається багатство світу і розмаїття того, що ми пізнаємо в ньому, 9 людське буття стає для нас ширше, оскільки мови у виразних рисах дають нам різні способи мислення і сприйняття». Раніше традиційне викладання іноземних мов, зазвичай, зводилось до роботи з текстами. Таким чином, реалізувалася майже виключно одна функція мови - інформативна, до того ж в досить звуженому вигляді, так як з чотирьох навичок володіння мовою (читання, письмо, говоріння, розуміння на слух) розвивалася тільки одна, пасивна, – читання. При цьому існувало хибне уявлення про комунікативні можливості мови, які насправді зводились до пасивної здатності розуміти текстовий матеріал при повній відсутності мовленнєвих навичок. У вищих навчальних закладах практикувався суто прикладний підхід до викладання іноземної мови. Але ж цілком зрозуміло, що такий підхід унеможлилював реальне спілкування. Сьогодні докорінно змінило вимоги до вивчення іноземних мов та, як наслідок, до їх викладання. Сучасні фахівці в різних галузях знань потребують вміння функціонально користуватись іноземною мовою в будь-яких сферах життя, розглядають її як засіб спілкування, виходячи з того, що кінцевою метою спілкування є взаємне розуміння, яке виникає між співрозмовниками. Отже, перед викладачами іноземних мов стоїть дуже відповідальне завдання – максимально розвинути комунікативні здібності студентів. Для його впровадження в щоденну мовну підготовку необхідно опанувати нові методи викладання, спрямовані на розвиток усіх чотирьох навичок володіння мовою, підготувати принципово нові навчальні матеріали, за допомогою яких можна дійсно навчити майбутніх фахівців ефективно спілкуватися. В умовах підготовки у вищих навчальних закладах це можуть бути наукові дискусії, відкриті лекції, проведені іноземною мовою, реферування та обговорення іноземної наукової літератури, читання окремих курсів іноземними мовами, участь студентів у міжнародних конференціях, що надає можливості для спілкування, здатності розуміти та передавати інформацію. Проте складність цього завдання полягає в тому, що ефективність спілкування залежить не тільки від якості володіння іноземною мовою, а ще й від багатьох інших факторів, а саме: умов і культури спілкування, правил етикету, володіння невербальними формами вираження думок, наявності глибоких фонових знань тощо. Іншими словами, для успішного подолання мовного бар'єру потрібно подолати бар'єр культурний, спричинений неповним володінням культурними нормами, прийнятими в конкретній національній лінгвокультурній спільноті.

Вивченням проблем, що виникають під час спілкування представників різних культур, займається лінгвокраїнознавство – розділ мовознавства, що вивчає зумовленість мовних явищ і мовних одиниць соціальними факторами. Лінгвокраїнознавство розвиває ідею про необхідність поєднання навчання іноземної мови з вивченням суспільного й культурного життя носіїв мови, оскільки «мова не існує поза культурою, тобто поза соціально набутою сукупністю практичних навичок та ідей, що характеризують наш спосіб життя». Йдеться про необхідність поглибленого вивчення національного характеру, менталітету, стилю життя носіїв мови, оскільки достатній словниковий запас та вміння конструювати граматичні структури не є запорукою адекватного вживання мовних одиниць. Питанням поєднання

культурологічних знань із вивченням іноземної мови присвячені роботи В. Андрущенко, Н. Бориско, Н. Висоцької, О. Гриценко, І. Дзюби, І. Закір'янової, В. Калініна, М. Кушнар'євої, Ю. Пасова, В. Сафонові, О. Тарнопольського та інших. Серед компонентів культури, які додаються до традиційних знань у процесі іншомовної підготовки, першочергове значення надається вивченню традицій та побуту носіїв мови, норм спілкування та щоденної поведінки представників певної культури. Отже, мова йде про включення елементів країнознавства у викладання іноземної мови, тобто заміну традиційного викладання лінгвокраїнознавчим. До того часу, поки при вивченні іноземних мов у вищих навчальних закладах будуть відкидатися фонові знання про країну, мова якої вивчається, сам процес навчання буде мати виключно інформативний характер, позбавляючи майбутніх фахівців можливості користуватися цією мовою як засобом спілкування в подальшому. Для того, щоб, розуміючи проблему, перейти до її практичного вирішення, найдоцільніше викладати іноземну мову у зіставленні з рідною мовою та культурою. Такий підхід дає можливість акцентувати увагу на мовних та культурних розбіжностях, наприклад, лексичній сполучуваності. Йдеться про необхідність розв'язання так званого конфлікту культур, який призводить до конфлікту мов. Засновники лінгвокраїнознавчого підходу до викладання іноземних мов Є. Верещагін та В. Костомаров підкреслювали особливе значення набуття культурологічних знань водночас із вивченням іноземної мови: «Дві національні культури ніколи не збігаються повністю, – це впливає з того, що кожна складається із національних та інтернаціональних елементів. Тому не дивно, що треба виробляти у свідомості учнів поняття про нові предмети і явища, що не знаходять аналогії ні у своїй рідній культурі, ні в рідній мові. Оскільки ми говоримо про поєднання в навчальному процесі мови та знань зі сфери національної культури, такий вид викладацької роботи пропонується назвати лінгвокраїнознавчим викладанням».

Таким чином, при навчанні майбутніх фахівців іноземної мови як засобу спілкування пропонується враховувати той факт, що їм доведеться здебільшого використовувати її у різних сферах життя, спілкуючись із представниками різних культур, тобто творити міжкультурну комунікацію. Оскільки розвиток будь-якої національної культури здійснюється насамперед через мовну комунікацію, треба на заняттях приділяти увагу інформації стосовно способу життя людей тієї країни, мову якої ми опановуємо, їхньому менталітету, традиціям, звичкам, тобто тому прошарку фонових знань, без яких не варто сподіватись на вірогідність успішного використання іноземної мови як засобу спілкування. Існує безліч мовних ситуацій, коли людина, що вивчає іноземну мову, майже цілком впевнена, що наслідує носія мови, правильно вживає граматичні конструкції, підбирає доречні слова для висловлювання своїх думок, але при цьому стикається із культурологічними проблемами, що призводить до непорозуміння між комунікантами. Значні синтаксичні відмінності обох мов, наприклад, впливають на спосіб подання нової інформації: так, в українській мові нова інформація подається в кінці речення, тим самим вона посилюється. В англійській мові, навпаки, важлива інформація стоїть на початку речення. Особливу роль відіграє інтонаційне забарвлення висловлювання, оскільки англійська мова менш емоційна, і різке підвищення інтонації теж може призвести до непорозуміння.

Отже, накопичення культурологічних знань, притаманних носіям мови, також відбувається через вивчення граматичних структур, засвоєння лексичних одиниць, сталих виразів, залучення до фольклору, художньої та наукової літератури. Цей

мовнокультурологічний симбіоз при наявності певних цілей, які ставлять перед собою викладачі іноземних мов та майбутні фахівці, готові до сприйняття іноземної мови крізь призму культурних норм іншої країни, дає відчутні результати за умови правильно організації процесу навчання. Більшість студентів сьогодні розуміють, що побудова професійної кар'єри, підвищення конкурентоспроможності на ринку праці безпосередньо залежать не тільки від їхньої фахової підготовки, але й від високого рівня володіння іноземними мовами. Серед першочергових завдань, що стоять перед учасниками навчального процесу, можна виокремити такі, як накопичення фахової лексики, вдосконалення граматичної компетенції, розвиток навичок перекладу фахової літератури для спілкування у професійному середовищі, вміння писати наукові статті, здатність виступати на міжнародних конференціях та чітко і зрозуміло висловлювати свої думки. Для того, щоб успішно вирішувати ці завдання в умовах професійної іншомовної підготовки студентів до міжкультурної комунікації, треба сформувати міжкультурну компетенцію як необхідну складову спілкування на міжкультурному рівні.

Єгорова Ольга (Україна)

Науковий керівник ст. викладач Бабай Л. В.

***Харківський національний технічний університет сільського господарства
імені Петра Василенка***

РОЛЬ МОВИ У ФОРМУВАННІ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ

Уся ознака народу в її культурі та мові, за допомогою якої людина виражається.

З цього можна стверджувати, що мова є одночасно і продукт культури, і її важлива складова частина, і умова її існування. Це означає також, що між мовою і реальним світом стоїть людина носій мови і культури. Саме він усвідомлює і сприймає світ за допомогою органів почуттів, створює на цій основі свої уявлення про світ. Вони в свою чергу раціонально осмислюються в поняттях, судженнях і умовиводах, які можна передати іншим людям. Отже, між реальним світом і мовою стоїть мислення. Мова, мислення і культура настільки тісно взаємопов'язані, що практично становлять єдине ціле і не можуть функціонувати одне без одного. З цього приводу К. Леві-Строс пише: "Можна розглядати мову як продукт культури: вживається в суспільстві мова визначає загальну культуру народу ... Але з іншого боку мова являє собою один з її елементів ... Можна також розглядати мову як умова культури ... За допомогою мови індивід знаходить культуру своєї групи ... мова являє також умова культури в тій мірі, в якій ця остання має будовою, подібно будовою мови. "

Мова-найважливіше знаряддя соціалізації людини. Суспільна сутність людини виявляється в тому, що вона щодня спілкується, пристосовується до свого оточення, зміцнює суспільні зв'язки, взаємодії із суспільними групами. У мови є багато функцій таких як: комунікативна, мисльотворча, пізнавальна, культурологічна, ідентифікаційна, етична, фактична, номінативна-кожна з них грає важливу роль. Саме наявність та користування мовою відрізняє людину від інших істот. Також мова важливий підрозділ культури, тому що саме завдяки їй формується і виражається світогляд людини. Можна казати, що мова –

це щось більше, ніж просто спосіб комунікації. Культурні цінності є важливою складовою кожної нації, тому що без них неможливо її існування. Мова створює світогляд, конструює дійсність, тобто робить більше, ніж просто відображає навколишній світ.

Кожна культура створюється в надзвичайних умовах, формує свою мову та подгляд на ряд інших речей стосовно світу. Тобто кожна нація чи культура має мову, якою вона користується та завдяки їй спілкуються один з одним. Вона є найголовнішим інструментом познання, вивчення та освоєння навколишнього світу. Існування людини без мови неможливе, тому що саме вона є фундаментом людських взаємовідносин. Завдяки саме мові, між людьми складається стабільність, гармонія та взаєморозуміння. Саме через неї народ знаходить визраз всього. Користування мовою дає змогу передавати та фіксувати: традиції, віросповідання, цінності, норми, інформацію, почуття, моделі поведінки та багато чого іншого. Саме в мові найголовнішим чином відібражаються культурні цінності.

Мова, як засіб вираження національної культури, цінностей, є найважливішою її частиною, гарним фактором самого її існування динамічного розвитку у житті людини. Сама влика цінність кожно народу-це його мова, його багата скарбниця, в яку народ складає дуже важливе: свої думки, сповідання, досвід, розум, своє давнє життя. Вона і є самостійна культурна цінність, тобто без мови неможливе існування культурних цінностей. Тому і роль мови дуже важлива для кожної нації, бо це найважливіша її ознака, а саме у відображенні ідентичності людей.

Журавльова В. І. (Україна)

Харківський національний медичний університет

СИСТЕМА ОСВІТИ В КОНГО

Щороку в Україні збільшується кількість громадян зарубіжних країн, частина яких – студенти вищих навчальних закладів. Не витяток і наш університет. Щороку до нас на навчання приїздять студенти з Лівану, Ізраїлю, ОАЕ, Пакистану, Нігерії, Конго. Цього року іноземні студенти почали вивчати українську мову. Перший крок – це підготовче відділення. Здійснення фахової підготовки іноземних громадян – непросте завдання, адже при вступі до навчального закладу вони не розмовляють українською мовою. Тому її вивчення є важливим складником професійної підготовки за обраною спеціальністю, а сама мова – засобом отримання освіти.

Для навчання іноземців в українських вишах знання української мови – це необхідність. Глибоке занурення в мовне середовище на підготовчому етапі дає можливість забезпечити певну адаптацію іноземців до нових соціальних і лінгвістичних ситуацій, що виникають у навчанні та побуті. Методика викладання української як іноземної наразі перебуває на етапі становлення, тому перед кожним викладачем – мовником постають вкрай важливі завдання: розробити методологічну базу дисципліни « Українська мова як іноземна», за короткий проміжок часу навчити студентів читати та розуміти прочитане, граматичні закономірності побудови української мови. Саме ці етапи є основними, оскільки вони закладають фундамент до розвитку мовленнєвих умінь і навичок; засвоєння норм літературної мови як основи культури усного й писемного спілкування; відтворення і створення текстів залежно від комунікативної ситуації; вміння правильно і логічно висловлювати свої думки в різностильовій комунікації. Упродовж навчання викладач-

мовник докладає чимало зусиль, щоб підвищити загальнокультурний та інтелектуальний рівень особистості, змодельовати картину українського світу, який студенти вже на основних курсах починають сприймати цілісно. Специфічною особливістю навчального курсу «Українська мова як іноземна» є орієнтація на досягнення комунікативно-професійної компетентності, достатньої для осмисленого опрацювання прочитаної інформації, що проявляється у розмовно-побутовій, професійній і науковій сферах комунікації. Окрім того, адаптувати весь навчальний матеріал до індивідуального сприйняття кожного студента, що надалі допоможе закласти основи для можливості проживання в Україні та здобуття вищої освіти, сприятиме їхньому кращому порозумінню і зближенню з українськими ровесниками.

Цього року половина моєї групи – студенти із Конго. Це працелюбні студенти, але офіційною мовою Конго є французька мова. Навчати цих студентів нелегко. Я поцікавилась історією країни та системою освіти. Республіка Конго була створена 28 листопада 1958 р. І здобула незалежність від Франції в 1960 р. Французька мова використовується як засіб навчання в школах та інших навчальних закладах по всій країні. Вона також викладається як предмет як частина шкільної програми.

Система освіти контролюється трьома міністерствами: Міністерством вищої освіти, Міністерством технічної і професійної освіти, Департаментом початкової і середньої освіти.

Усі школи знаходяться під безпосереднім контролем Міністерства освіти. Але є і приватні школи, які працюють за контрактом з державою, тобто вони повинні відповідати офіційним директивам і програмам з міністерства.

Освіта початкового рівня в Конго займає до шести років. Середній вік, з якого діти вступають до школи, становить 5½ років. Початкова школа складається з шести класів - два підготовчих, два початкових та два середніх класи.

Середня школа займає до семи років. Вона складається з двох частин. Перша - «коледж», а друга - «ліцей».

У Конго "коледж" відноситься до перших чотирьох класів загальноосвітньої школи. Він включає класи 7, 8, 9 та 10.

З іншого боку, «ліцей» відноситься до трьох класів середнього рівня. Він включає 11, 12.

Навчання медицини займає близько семи років. Під час якої немає проміжного ступеня. Зазвичай складається з трьох рівнів. Перші три роки студенти вивчають анатомію, біологію, молекулярну біологію. Інший рівень стосується теоретичних основ аптеки.

Освіта від шести до шістнадцяти років є обов'язковою. Учні, які закінчили шість років початкової та сім років середньої школи, здобувають бакалаврат.

Таким чином, система освітв Конго займає близько 13 років від початкової школи до школи вищого рівня.

У країні є університети. Там студенти можуть отримати бакалавра за три роки, а ступінь магістра після п'яти. Університет Марієна Нгуабі- це єдиний державний університет країни, який має юридичний, медичний, педагогічний, юридичний, інженерний та інші факультети. Вищу освіту в Конго можна отримати в спеціалізованих інститутах або в специфічних навчальних закладах.

Навчання на всіх рівнях ведеться французькою мовою, а освітня система в цілому моделює французьку систему.

На сьогодні 66, 8% конголезців – грамотні. Читати і писати уміють 81% чоловічого і 54% жіночого населення. Тож не дивно, що студенти із Конго намагаються вчитися і здобути вищу освіту в Україні.

Запорожець Владислав (Україна)
Науковий керівник ст. викладач Белікова О.В
Харківський національний університет будівництва та архітектури

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ Й ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

Характерною особливістю сучасного суспільства стає його людиноцентристська спрямованість, згідно з якою найважливішим показником прогресу є індивідуальний розвиток особистості: її здібностей, мислення, задоволення пізнавальних запитів і потреб, забезпечення прав та свобод тощо. Водночас велика кількість інформації - ідей, теорій, технологій - швидко змінюється, перетворюється, застаріває. У зв'язку з цим обсяг знань, набутих упродовж навчання, стає замалим уже після 3-5 років професійної діяльності. У більшості сучасних наукомістких виробництв саме з такою частотою відбувається радикальне оновлення професійних знань, конкурентоспроможні великі підприємства промисловості потребують постійного впровадження нової техніки та передових технологій і в такий спосіб вимагають постійної готовності працівників до змін характеру праці й самих професій, зростання загальноосвітнього та технічного рівнів. Отже, об'єктивно виникає потреба у всебічному гармонійному розвитку всіх людей, які беруть участь у виробництві. Відтак майбутні фахівці повинні бути налаштовані на постійне оновлення своїх знань, професійних умінь і навичок, збагачення досвіду пізнавальної та практичної діяльності, що підкріплюється відповідними ціннісними орієнтаціями.

Таким чином, процес професійної підготовки у відповідних навчально-виховних закладах має насамперед, спрямовуватися на формування готовності до такої діяльності, що базується на потребі особистості у навчанні і вдосконаленні протягом життя. Розв'язання цієї проблеми передбачає орієнтацію системи підготовки майбутнього працівника на гуманістичну парадигму й особистісно орієнтовану освіту, що спрямовується на досягнення студентом професіоналізму у своїй діяльності.

Професіоналізм - це хороша підготовленість до виконання завдань професійної діяльності, за допомогою чого можна досягати значних якісних і кількісних результатів, зберігаючи водночас фізичні та розумові сили завдяки використанню раціональних прийомів виконання виробничих завдань. Досягнення професіоналізму потребує визначення професійно значущих якостей фахівця, з'ясування закономірностей його професійного зростання шляхом вивчення результативності його діяльності, взаємопов'язаних досліджень особистісного і професійного розвитку майбутнього фахівця. Професійний розвиток передбачає зростання, становлення професійно значущих особистісних якостей і здібностей, знань та вмій, активне та якісне перетворення особистістю свого внутрішнього світу, що приводить до принципової перебудови і способу життєдіяльності, зокрема творчої самореалізації у професії. Професійний розвиток тісно пов'язаний з особистісним, саме

особистісні якості перебуваючи під впливом професійної діяльності, забезпечують спрямованість особистості на самовдосконалення.

Сучасні вимоги до спеціаліста як середньої, так і вищої ланок виробництва передбачають визначення його професійної праці як полі-структурної, поліпредметної, поліфункціональної системи, що містить, крім безпосередньо спеціальних, ще й дослідні, проектні, менеджерські та інші види діяльності. В умовах реального виробництва виникає потреба в розв'язанні завдань, пов'язаних з інтелектуальними труднощами та інтелектуальною ініціативою, з пошуком нових способів дій, миттєвої реакції на непередбачувані, позаштатні ситуації тощо. Саме в ході розв'язання таких завдань і формується творче мислення фахівця. Отже, майбутній спеціаліст повинен сформуватися як творча особистість ще під час навчання у професійних навчальних закладах.

Реалізація творчого потенціалу людини як суб'єкта професійної діяльності забезпечує формування її професіоналізму від кваліфікації до компетентності. Професійна компетентність дає змогу фахівцю успішно виконувати різноманітні види професійної діяльності, вона синтезує у собі широкий спектр знань та практичних дій, відображає ступінь сформованості професійної культури спеціаліста і визначає результати його роботи. Професійна компетентність є мірою і головним критерієм професійної підготовленості та здатності суб'єкта праці виконувати завдання й обов'язки відповідно до посади, яку він займає.

Водночас професійна компетентність розглядається як інтегративна якість, здатність, що не може бути обмежена лише наявністю певного обсягу знань, умінь і навичок. Здебільшого вона передбачає такі особистісні якості, що забезпечують можливість знайти й відібрати необхідне знання, спосіб дії в певній ситуації.

Поняття компетентності містить не лише когнітивний і операційний складник, але й мотиваційний, етичний, соціальний та поведінковий, які надають йому особистісного характеру відповідно до якостей конкретної людини. Принципово нове завдання у формуванні особистості майбутнього спеціаліста пов'язане з необхідністю усвідомлення самого себе як творчого професіонала. Професіоналізм таким чином поєднує достатній рівень розвитку професійної культури й самосвідомості, налаштованої на творче розв'язання професійних завдань.

Професійна культура, як основа професійної компетентності, охоплює індивідуально відпрацьовані стратегії, засоби та прийоми розв'язання різноманітних завдань професійної діяльності. Найбільш важливими її компонентами є:

- 1) системний світогляд і модельне мислення;
- 2) конкретно-предметні знання, уміння, навички;
- 3) праксеологічний, рефлексивний та інформаційний елементи;
- 4) організаційно-діяльнісна компетентність праці, спілкування і саморозвитку;
- 5) професійна творча діяльність¹.

1. Системний світогляд конкретизується в модельному мисленні, завдяки якому створюється модель процесу чи явища, викликаного чи пов'язаного з певною суперечністю. У цій моделі відображаються найбільш вагомі, суттєві чинники, умови, що впливають на явище чи факт, який вивчається, зберігаються найважливіші зв'язки між ними, що дає змогу ретельно їх аналізувати та знаходити шляхи розв'язання проблеми.

2. Конкретно-предметні знання, уміння і навички є джерельною базою, першоосновою формування всієї професійної компетентності. Але окрім цього в системі особистісно

орієнтованого навчання кожен майбутній фахівець повинен усвідомлювати ці знання і створювати свій власний освітній продукт. Чим більше цей продукт (у вигляді творів, виробів, розв'язаних задач тощо) буде відрізнятися від стандартного, про який повідомляє, показує викладач/ учитель чи різні джерела інформації, тим інтенсивніше буде розвиватися особистість студента/учня, його налаштованість на творчість.

3. Праксеологічна, рефлексивна та інформаційна культура. Праксеологічна культура передбачає володіння сукупністю методів, засобів, стратегій, які забезпечують перехід від постановки проблеми, мети діяльності до конкретних дій щодо її розв'язання або до досягнення поставленої мети.

4. Організаційно-діяльнісна компетентність праці, спілкування, саморозвитку базується на здатності не лише виконувати, але й кваліфікувати свою діяльність і потребує сформованості сукупності об'єктивно необхідних знань широкого профілю про довкілля та внутрішній світ; умінь і навичок, необхідних для виконання професійної діяльності, налаштованість суб'єкта праці на встановлення ділових демократичних професійних стосунків з колегами, підлеглими та адміністрацією, а також уміння реалізувати їх у професійній повсякденній діяльності.

5. Професійна творча діяльність – спеціальна діяльність, що має професійну спрямованість на пошук нових, нестандартних, оптимальних рішень у роботі фахівця, принципово новий підхід до розв'язання проблемних завдань виробничої теорії та практики.

Розвиток професійної творчості відбувається поступово і має таку послідовність: професійно-вибіркове пізнання, осмислення та усвідомлення проблемної ситуації, виокремлення головної проблеми і постановка проблеми в заданих параметрах, пошук підходів до розв'язання проблеми, вибір стратегії розв'язання, розробка ідеальної моделі реалізації стратегій, логічне обґрунтування прийнятої ідеальної моделі, розв'язання проблеми шляхом реалізації творчої моделі на практиці. Загалом можна стверджувати, що процес формування особистості майбутнього фахівця в ПНВЗ у сучасних умовах своєю кінцевою метою має залучення його до творчої діяльності, внаслідок чого й особистість стає творчою.

У процесі професійної діяльності творчість людини пропонує суспільно й економічно значущий результат. Розвиток професійної творчості у практичній діяльності базується на засвоєнні системних спеціальних знань, навичок, умінь, здобутому досвіді, майстерності, її результатом є щось нове, що має нову структуру, нове застосування, новий спосіб реалізації. Розвиток професійної творчості майбутнього працівника починається у процесі навчання з його залучення до розв'язання нестандартних, творчих завдань, які певним чином ієрархізовані й поступово ускладнюються.

Список джерел інформації

1. «Формування професійної компетентності й особистості майбутнього фахівця» - [<https://pidru4niki.com>]
2. Борисенко Марина Веніаминівна «Засоби формування професійної компетентності та виховання соціально-мобільної особистості» - [<http://ru.osvita.ua>]

Захер Джо Фади (Ливан)
Научный руководитель ст. преподаватель Сулятицкий А.В.
Харьковский национальный университет строительства и архитектуры

ДИСТАНЦИОННОЕ ОБРАЗОВАНИЕ В ЛИВАНЕ НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ

За последние годы процессы, направленные на обеспечение качества в высшем образовании, получили широкое распространение во многих странах. На это развитие повлияли многочисленные факторы, не в последнюю очередь и то, что правительства и промышленность отстаивают идею важности образования для повышения продуктивности и достижения конкурентного преимущества в глобальной экономике знаний. Все это ведет к еще более высоким требованиям, предъявляемым к учреждениям образования и оценке выпускников с точки зрения процессов обеспечения качества.

Одной из ведущих тенденций развития современного высшего образования как в Ливане, так и за ее пределами – использование технологий дистанционного обучения. Как в Украине, где дистанционное образование определено на законодательном уровне и формулируется как "индивидуализированный процесс получения образования, который происходит в основном при опосредствованном взаимодействии отдаленных один от другого участников образовательного процесса в специализированной среде, которая функционирует на базе современных психолого-педагогических и информационно-коммуникационных технологий" [2], так и в Ливане система непрерывного образования является ключевой сферой развития общества, привлекает к себе чрезвычайно большое внимание.

Невзирая на необходимость внедрения дистанционного образования, до недавнего времени оно было не слишком распространенным в нашей стране. Ситуация изменилась в связи с пандемией коронавируса COVID – 19. Большинство заведений образования вынужденные были перевести участников образовательного процесса на дистанционную форму учебы. Это уникальный опыт для педагогов, который нуждается в изучении и осмыслении. А реализация современных принципов образования – "образование в течение жизни" и "образование для всех" – ярче всего представлена именно в дистанционном образовании. Следовательно, главная задача – это создание условий для формирования благоприятной среды, где будет происходить развитие творческой личности слушателя, который должен осуществлять процесс обучения самостоятельно [1].

В Ливане в последнее время на многих семинарах и конференциях поднимается вопрос обеспечения качества в высшем образовании. Министерство высшего образования Ливана занимается процессом реформирования системы высшего образования. Показательной в этом плане можно считать конференцию, состоявшуюся 29 октября 2020 года в г. Сайде, на филологическом факультете Ливанского государственного университета (ЛГУ), под патронажем председателя комитета по образованию Парламента Ливанской Республики Бахии Харири под названием «Дистанционное и смешанное высшее образование – трудности и пути их решения».

Основной темой конференции стало обсуждение работы ЛГУ в условиях экономического и политического кризиса в Ливане, отягощенного пандемией

коронавирусной инфекции, а также обмен международным опытом по организации дистанционного обучения студентов.

В своем выступлении ректор университета Фуад Аюб поделился опытом нормативного регулирования дистанционного образования в Ливане, рассказал о дополнительных образовательных возможностях вуза в период пандемии, которые позволили сохранить самое главное – непрерывный образовательный и научный процесс, который в ЛГУ направлен, прежде всего, на формирование единой нации и воспитание достойных граждан Ливана.

Свое выступление профессор Аюб подытожил информацией о том, каких успехов достиг университет за последнее время в международном академическом пространстве.

Доклад председателя комитета по образованию Парламента Ливанской Республики Бахии Харири был посвящен проблемам гуманитарного характера, с которыми и Ливан и остальные страны мира столкнулись в период пандемии: это и усиление социального неравенства, рост насилия в семье в отношении детей, рост числа бросающих школу, низкая общая продуктивность, медленное восстановление экономики и многое другое. В течение всего 2020 г., по данным Б.Харири, ливанские депутаты и правительство работали в режиме постоянного противодействия вызовам, возникавшим в течение данного периода. Сегодня организации, связанные со всеми ступенями образования в Ливане, объединили свои усилия и работают над трансформацией образовательного и научного процесса с учетом постоянно меняющейся в мире ситуации [3].

Безусловно, пандемия не только показала слабые стороны университетов, но и дала возможность многим из них взглянуть на мировой рынок дистанционного образования другими глазами и занять свое место на новом рынке.

В 2020 г. было много проблем и задач по усовершенствованию дистанционного образования. Но, на наш взгляд, главным в дистанционном образовании является организация самостоятельной когнитивной деятельности тех, кто учится в развитой учебной среде, которая базируется на компьютерных и телекоммуникационных технологиях. Переход так называемого "поддерживающего" образования, ориентированного на то, чтобы научить рациональному использованию уже накопленного опыта прошлых лет, к системе опережающего образования, которая должна быть направлена на раскрытие творческого потенциала, на развитие способности мыслить и действовать самостоятельно в самых сложных и непредсказуемых ситуациях.

Список источников информации

1. Воронкін О.С. Основи використання інформаційно-комп'ютерних технологій в сучасній вищій школі: навч. посіб. / О.С. Воронкін. – Луганськ: Видавництво ЛДІКМ, 2011. – 156 с.

2. Про освіту (Закон України). № 2145-VIII. (2020). Вилучено з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.

3. https://www.facebook.com/permalink.php?id=423545671032238&story_fbid=3378789422174500

ДІАЛОГ КУЛЬТУР ЯК ЗАСІБ ВЗАЄМОРОЗУМІННЯ І ПІЗНАННЯ СВІТУ

Щоб зрозуміти суть поняття діалог культури, потрібно розібрати, що собою включає сам діалог.

Діалог — двосторонній обмін інформацією (та сама розмова або спілкування) у вигляді питань та відповідей.

Діалог культур — це спосіб людського спілкування, або його ще можна назвати, як поєднання різних смислів культури, де формується орієнтація розуму на взаєморозуміння. Поняття толерантності якнайкраще передає моральну атмосферу взаємин учасників діалогу. Бути толерантним, означає бути досить відкритим стосовно іншого представника іншої культури.

Діалог розглядався в літературі (філософській, філологічній, естетичній, психологічній та інші) як класична форма мовленнєвого спілкування, як метод філософування, як літературний жанр, як особливий стиль наукового мислення, як специфічний гуманістичний літературний жанр, як засіб спілкування й структурне визначення гуманістичного мислення й, зрештою, як механізм внутрішньо- і міжкультурної взаємодії.

Міжкультурний діалог — це відкритий обмін думками між людьми та групами, котрі належать до різних культур, що призводить до більш кращого розуміння глобального сприйняття інших.

У цьому визначенні «відкритий і шанобливий» означає «заснований на рівному поцінуванню партнерів»; «обмін думками» означає, кожен тип взаємодії, що розкриває культурні особливості; «групи» означає кожен тип колективу (сім'я, народ); «культура» торкається усього, що стосується способів життя, звичаїв, вірувань та інших тенденцій, які передаються нам поколіннями, а також різних форм художньої творчості; «світосприйняття» означає сутність та способи мислення.

Мислителі, прагнучі досягти максимальної виразності і зменшити можливість неадекватного сприйняття, викладають свої міркування у формі діалогу. Зразком таких текстів, побудованих методом діалогічних роздумів, можна назвати діалоги: Платона, Цицерона, Гайдегера, тощо. Діалогова модель дає змогу визначити приховані смисли. Внутрішнім прототипом таких діалогів є діалогічний стиль мислення.

Будь-яка культура ґрунтується на певному сутнісному акті духу, суть якого — первісна подія-зустріч, спільне буття, яке плине в подіях зустрічі «я і ти». Цей сутнісний акт, акт культурної творчості, закріплюється зусиллями прийдешніх поколінь. Проте людина здатна до культурної творчості до тих пір, доки вона сама перебуває у взаєминах, коли вона впливає і відчуває вплив.

Гарним прикладом у сучасному суспільстві, можна назвати заняття, де намагаються виховати мультикультурну особистість завдяки залученим матеріалам, практичним заняттям. Таким чином долають проблеми міжкультурного розриву.

Отже, в наш час, дуже важливе місце посідає взаєморозуміння діалогів культур, бо якщо ми продовжимо вивчати данні діалоги – ми зможемо освоїти багато інформації, котру буде прикро упустити.

Кабаненко Максим (Україна)
Науковий керівник ст. викладач Бабай Л. В.
Харківський національний університет сільського господарства
імені Петра Василенка

РОЛЬ МОВИ У ФОРМУВАННІ І САМОВИРАЖЕННІ ОСОБИСТОСТІ. МОВА ЯК НАЙВАЖЛИВІШИЙ ЗАСІБ СПІЛКУВАННЯ

Мова є засобом і матеріалом формування та становлення особистості людини, її інтелекту, волі, почуттів і формою буття. Мова – це неперервний процес пізнання світу, освоєння його людиною. Мова є засобом спілкування між людьми, передання власного досвіду іншим і збагачення досвідом інших. Мова сприяє виявленню й задоволенню матеріальних і духовних потреб людей, об'єднує їх у суспільство для досягнення добробуту та розвитку духовних цінностей.

Мова існує у двох формах: усній і писемній. Передаючись з уст в уста, закріплюючись у текстах, вона невтомно долає віки, єднає покоління, збирає і зберігає духовне єство народу, національну картину світу, формує національну свідомість і культуру нації. Потреба ефективного та ефектного спілкування стимулює мовців до художнього осмислення мови, до пошуку все точніших і виразніших мовних засобів. У результаті з загальнонародної мови Відтворюється відшліфований, культурний варіант – добірне літературне мовлення, яке й само по собі вже може стати мистецтвом та естетичним матеріалом для інших видів мистецтва.

Мова невмируща, бо в ній безсмертя народу, живе в ньому і з ним. Але в безсмерті мови є й часточка безсмертя людини. Через мову кожна людина дотикається до безсмертя свого народу.

Так, наші предки від найдавніших часів залишили в мові історію свого народу, національні звичаї побут, спогади про минуле, думки про майбутнє.

Щодня ми реалізуємо себе, виявляючи своє ставлення до навколишнього світу, і найповніше, найглибше цей процес відбувається у мовленні під час повсякденного спілкування. Коли людина добре володіє мовою, вона має могутній засіб для впливу на інших людей і досягнення поставленої мети. І тут особливо важливо, щоб цей засіб використовувався для примноження добра, а не зла, щоб особисті цілі не суперечили суспільним, загальнолюдським. Як відомо, словом можна і вбити, і повернути до життя. Людину, що вміє гарно говорити, шанують, захоплюються нею, прагнуть бути в її товаристві. Французький письменник Антуан де Сент-Екзюпері писав, що єдина справжня розкіш — це розкіш людського спілкування.

Мова є найбільшим, найціннішим надбанням як людського суспільства в цілому, так і кожної людини зокрема.

У даному випадку мову варто розглядати як унікальний засіб виховання людини та універсальна умова існування будь-якої культури. Мова, як інструмент, використовується для передачі інтелектуальних знань, морально- етичних норм, естетичних цінностей народу.

Вивчення рідної мови у взаємозв'язку з філософією, історією, літературою, культурою буде найбільш ефективно сприяти збереженню національної мови і культури. А кожне покоління має ставити собі метою розвивати і примножувати духовні цінності свого народу та передавати їх наступному поколінню.

Калюжний Микола (Україна)
Науковий керівник ст. викладач Бабай Л.В.
*Харківський національний технічний університет сільського господарства
імені Петра Василенка*

МОВА – НЕВІД'ЄМНА ЧАСТИНА ЛЮДСЬКОГО ЖИТТЯ

Мова найважливіший засіб людського спілкування, засіб вираження думок, почуттів, нагромадження і збереження людського досвіду, а також подальшого спілкування у діалогах чи у монологах.

Мова є засобом спілкування між людьми, передавання власного досвіду іншим і збагачення досвідом інших.

Мова сприяє виявленню й задоволенню матеріальних і духовних потреб людей, об'єднує їх у суспільство для досягнення добробуту та розвитку духовних цінностей.

Українська мова посідає провідне місце не лише в навчанні, а й у повсякденному суспільному житті. Її вплив є беззаперечним, оскільки щодня, за словами сучасного мовознавця О.Радченка, мова « виявляється за допомогою сили» . Передаючись з уст в уста, закріплюючись у текстах, мова невтомно долає віки, єднає покоління, збирає і зберігає духовне єство народу, національну картину світу, формує національну свідомість і культуру нації. Потреба ефективного та ефектного спілкування стимулює мовців до художнього осмислення мови, до пошуку все точніших і виразніших мовних засобів. У результаті з загальнонародної мови відтворюється відшліфований, культурний варіант – добірне літературне мовлення, яке й само по собі вже може стати мистецтвом та естетичним матеріалом для інших видів мистецтва.

Культура мови — рівень володіння нор-мами усної і писемної літературної мови, а також свідоме, цілеспрямоване, майс-терне використання мовно-виражальних засо-бів залежно від мети й обставин спілкування. Наука про культуру мови — окрема галузь мовознавства, яка, використовуючи дані історії літературної мови, граматики, лексикології, стилістики, словотвору, виробляє наукові критерії в оцінці мов-них явищ.

Матеріальна культура охоплює дуже різноманітне коло речей, у середовищі яких, власне, й протікає все життя як кожної окремої людини, так і суспільства в цілому.

До духовної культури належить сфера виробництва, розподілу й вжитку найрізноманітніших духовних цінностей. Поділ культури на духовну і матеріальну є відносним. Дуже часто неможливо однозначно віднести ті чи інші явища, де галузі матеріальної чи духовної культури. Одними своїми гранями вони належать до культури матеріальної, іншими – до культури духовної.

Роль та функції мови у формуванні особистості та культури

Мова належить до унікальних явищ життя людини і суспільства. Вона витворилась

одночасно з ними і є не тільки їхньою найприкметнішою ознакою, а й найнеобхіднішою умовою формування їхньої сутності. Мова обслуговує людину і суспільство, але цим не вичерпується її роль. Мова є і формою буття їх.

З-поміж багатьох функцій мови в житті людини й суспільства основними називають такі:

1) Комунікативна функція, або функція спілкування.

Мова є засобом спілкування порозумінням між людьми. Це одна з найважливіших функцій мови. Усе життя людини, це її спілкування з навколишнім світом і взаємний вплив один на одного. Спілкування, стосунки – з іншими людьми, життєва потреба і водночас найбільш розкіш, яка дає нам можливість пізнати світ та розкриватися у суспільстві.

Для суспільства вона важлива тим, що за допомогою мови люди обмінюються думками й почуттями, збагачується досвідом попередніх поколінь, гуртуються для захисту, створюють матеріальні й духовні цінності, дбають про поступ уперед. Народ, який втратив свою мову спілкування, втрачає і увесь той духовно-культурний світ цінностей, що витворився на ґрунті його мови. Такий народ швидко уподібнюється тому народові, чію мову взяв для спілкування, тобто асимілюється, розчиняється в іншій нації. Але, втративши все своє, надбане віками, асимільований народ ні коли не зрівняється з сусідом, чію мову прийняв, бо він втратив національний ґрунт і гідність, він є менш вартісний, вторинний. Ось чому слід не тільки на словах визнавати право української мови на широке вживання у суспільному житті, а й кожному з нас повсюдно спілкуватися нею, аби українська мова жила повнокровним життям.

2) Номінативна функція

Ця функція дозволяє людині, пізнати все що нас оточує, наприклад: предмети, особи, якості, властивості, явища, процеси, закономірності та поняття про них. Мовну назву дістають не тільки реально існуючі предмети, а й ірреальні, уявні, вигадані, фантастичні. Завдяки цій функції кожна мову можна як окрему своє рідну картину світу, що відображає національне світобачення і світовідчуття.

3) Мислетворча функція

Ця функція може бути вираженою не тільки вираження думок та їх передавання, але ж вона є засобом формування та вираження власної думки. Людина мислить не тільки тоді, коли виконує якесь домашнє завдання або реферат чи доклад, на якусь особисту тему, людина здатна мислити у мовних формах. Процес цей складний, іде від конкретно-чуттєвого рівня до понятійного. Поняття закріплюються у словах і в процесі мисленнєвих операцій порівнюються, зіставляються, протиставляються, поєднуються чи розподіляються. Отже, мислити – це означає оперувати поняттями у мовній формі, мовному вираженні.

4) Пізнавальна функція мови

Вона полягає в тому, що світ людина пізнає не тільки власним досвідом, скільки через мову, бо в ній нагромаджено досвід попередніх поколінь, сума знань про світ. Наприклад: засобами мови можна одержати ґрунтовні, об'єктивні знання про космос, океан чи якусь країну, так ніколи там і не побувавши. Мова багата інформацією, вона постійно надає нашому мозку матеріал для мисленнєвих операцій, живить і рухає розвиток інтелекту.

5) Експресивна

Ця функція дозволяє нам пізнати світ інтелекту, своїх емоцій та почуттів. Мова – це одна із джерел знань, яка допомагає нам набрати та навчитися нових можливостей та розкрити їх для інших людей, вплинути на них силою своїх переконань чи почуттів.

6) Волюнтативна функція

Вона полягає в тому, що мова є засобом вираження волі співрозмовників (вітання, прощання, прохання, вибачення, спонукання, запрошення).

7) Естетична функція

Мова фіксує в собі естетичні смаки та уподобання своїх носіїв. Дотримання норм поведінки, мораль правил. Існування мови у фольклорі, красному письменстві, театрі, пісні тощо дає безперечні підстави стверджувати, що вона є становим хребтом культури.

8) Культурологічна функція.

Мова – носій культури, засіб нагромадження суспільно-історичного, культурного надбання народу - творця мови.

Мова - це міст між культурами. Через мову можна глибше пізнати традиції і здобутки чужої культури. Українська мова - це ключ до багатой української культури.

9) Ідентифікаційна функція

Ідентифікаційна функція мови полягає в тому, що мова виступає засобом ідентифікації мовців, тобто засобом вияву належності їх до однієї спільноти, певного ототожнення: я такий, як і вони, бо маю спільну з ними мову. Ідентифікаційна функція, допомагає нам пізнати життя минулих років та наших предків.

10) Міфлогічна функція

Мова збереглася з доісторичних часів, коли люди вірили у слово як реальне дійство, здатне зупинити небажаний хід дій, побороти злі сили, підкорити природу своїй волі.

11) Регулятивна функція виконує роль планування поведінки, вчинків тощо.

Висновок:

1. Культура – це сфера специфічної діяльності людини те, що відрізняє олюднений, гуманізований світ від усього іншого.

2. З яких позицій не підходити до визначення шляхів розвитку суспільства: економіки, соціальної, політичної і духовної сфер – вирішальним фактором завжди буде сама людина і, в першу чергу, її культурний розвиток.

3. Культура – це історично розвинена система створених людиною матеріальних і духовних цінностей, соціокультурних норм, способів організації поведінки і спілкування, а також обумовлений способом матеріального виробництва процес розвитку суттєвих сил людини.

Кассиф Аюб (Марокко)

Научный руководитель ст. преподаватель Гура В.А.

Харьковский национальный автомобильно-дорожный университет

АРХИТЕКТУРНЫЕ ПАМЯТНИКИ ХАРЬКОВА

Так получилось, что главные архитектурные ансамбли, которые определяют внешний вид Харькова, (особенно его центральную часть) были созданы в конце 19 – начале 20 веков очень известным харьковским архитектором, академиком архитектуры Алексеем Николаевичем Бекетовым. Более сорока сооружений были построены в Харькове по его проектам и под его руководством. Они органично вписываются в окружающее пространство и украшают главные улицы города, активно формируют архитектурные ансамбли; им свойственны монументальность и выразительные пластичные детали.

Молодой архитектор, получивший по окончании Академии большую золотую медаль, сразу принял участие в закрытом конкурсе на проект здания Коммерческого училища и получил первую премию. Здание было построено в 1891 году. Теперь здесь находится главный корпус Национальной юридической академии. Классическое решение фасада говорит о том, что молодой архитектор предпочитал академизм греческой и римской архитектуры.

После этого Бекетов получал многочисленные заказы от богатых купцов и интеллигенции Харькова и других городов. Несмотря на плохие природные условия и долгое время, войну, девять особняков сохранились до настоящего времени почти в первоначальном виде.

Особняки, построенные архитектором Бекетовым, очень разнообразны по архитектурно-художественному решению, но все отличаются рациональностью и высокими эстетическими качествами. Особенно хорош особняк, построенный в 1897 году. Теперь в нем размещается Дом ученых. Помещения особняка отделаны с особым богатством. Ступени лестницы мраморные, перила и панели дубовые. Столовая оформлена очень красиво: стены и потолок расписаны, зал украшен лепной отделкой стен, красивым камином с зеркалом и многим другим. Фасады оформлены в неогреческом стиле с элементами барокко и ренессанса.

А.Н. Бекетов создал в Харькове несколько архитектурных ансамблей. В их числе группа банковских зданий на площади Конституции. Эти сооружения занимали большое место в творчестве известного архитектора. В ансамбль входят Земельный банк (1897), построенный в стиле неоренессанса, сейчас в этом здании разместился Автотранспортный техникум. Второе здание в этом ряду Торговый банк (1899), сейчас это Дом техники. Далее следует здание Волжско-Камского банка, в котором расположен Кукольный театр. Эти здания спроектированы и построены в стиле модерн. Последнее здание было построено в 1907 году. Это здание, хотя и трехэтажное, но значительно ниже соседнего. Чтобы не нарушать алгоритм застройки, Бекетов выделил центральную часть мощными пилонами, добавил декоративный фронтон, чтобы выровнять высоту.

В 1902 году А.Н. Бекетов вместе с другими архитекторами построил еще одно здание на площади Руднева, № 36. Комплекс занял целый квартал. В плане стилей – это попытка создать новый стиль с помощью совмещения всех других. Если мы внимательно рассмотрим это здание, то увидим: следы ренессанса, элементы барокко и модерна, а также намек на прообразы ампира.

Но в своих последних работах Бекетов отдавал предпочтение модерну. Так в 1907 году в связи со 100-летием университета им. Каразина был установлен памятник основателю университета В.Н. Каразину. Здесь модерн во всем: в динамическом жесте фигуры, в противоречии между указывающим жестом левой руки и шагом вперед за край плиты.

Последняя работа А.Н. Бекетова в стиле модерн находится на ул. Пушкинской, № 14. Сейчас это институт Микробиологии им. И.И. Мечникова. В эскизе архитектор планировал 4-5 этажное здание с колоннадами. Но в результате получился некрасивый давящий объект. Тогда Бекетов решил построить здание в 3,5 этажа, что позволило сохранить масштабность застройки и обеспечить доминирующее положение в окружающем ансамбле.

Большая часть зданий, построенных академиком А.Н. Бекетовым, сделаны в простых и монументальных формах с глубоким пониманием классических форм и стилей

архитектуры. Внутренние интерьеры разработаны с большим вкусом, поражает простота и законченность архитектурного образа.

Харьковчане любят и помнят своего соотечественника. Имя Бекетова носит улица в районе ХТЗ и одна из станций метрополитена. Но главное – дома, несущие неповторимые приметы бекетовского стиля, которые продолжают исправно служить людям и радовать харьковчан.

Коваленко Антон (Україна)

Науковий керівник ст. викладач Бабай Л. В.

*Харківський національний технічний університет сільського господарства
імені Петра Василенка*

РОЛЬ МОВИ У ФОРМУВАННІ ЗАГАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ ЛЮДИНИ

Мова є засобом формування та становлення особистості людини, її інтелекту, волі, почуттів. Мова, на мою думку – це інструмент, за допомогою якого, людина може пізнавати світ і розвиватися. З іншої сторони мова – це засіб спілкування людей, між собою і між соціальними групами. За допомогою мови людина задовольняє свої потреби, як матеріальні (працюючи), так і духовні (написання віршів, поем, романів). Мова існує у двох формах: усній і писемній. Усне мовлення використовує розмовно-побутову, просторічну, іноді діалектних лексику і фразеологію. Воно використовується для того, щоб швидко донести інформацію, як до свого співрозмовника, так і до інших слухачів (якщо, це публічні виступи, чи наради). Найчастіше усне мовлення є діалогічним. Але воно застосовується також у лекціях, доповідях, виступах і у цих випадках носить монологічний характер, а за лексикою і синтаксисом наближається до писемного мовлення. Що стосується писемної мови. Вона вважається вираженням думок людини за допомогою різних засобів мови (синтаксису, орфографії, лексики, пунктуації, стилістики), тобто відображає мову на письмі. Письмова мова кожної людини відрізняється стилем викладання, словниковим складом, загальним рівнем грамотності.

Передаючись з уст в уста, закріплюючись у текстах, мова невтомно долає віки, єднає покоління, збирає і зберігає духовне єство народу, національну картину світу, формує національну свідомість і культуру нації. Потреба ефективного та ефектного спілкування стимулює мовців до художнього осмислення мови, до пошуку все точніших і виразніших мовних засобів. У результаті з загальнонародної мови відтворюється відшліфований, культурний варіант – добірне літературне мовлення, яке й само по собі вже може стати мистецтвом та естетичним матеріалом для інших видів мистецтва. Мова невмируща, бо в ній безсмертя народу, живе в ньому і з ним. Але в безсмерті мови є й часточка безсмертя людини. Через мову кожна людина дотикається до безсмертя свого народу. Так, наші предки від найдавніших часів залишили в мові історію свого народу, національні звичаї побут, спогади про минуле, думки про майбутнє. Отже, мова унікальне, виключне явище в житті людини і суспільства. Вона утворилась одночасно з ними і є не тільки їхньою найприкметнішою ознакою, а й найнеобхіднішою умовою формування їхньої сутності. Мова обслуговує людину і суспільство, але цим не вичерпується її роль. Мова є і формою буття їх. З-поміж багатьох функцій на мою думку слід виділити такі:

Комунікативна функція, або функція спілкування. Суть її полягає в тому, що мова використовується як засіб спілкування між людьми, як інформаційний зв'язок у суспільстві. Ця функція є життєво необхідною і для суспільства і для мови.

Для суспільства вона важлива тим, що за допомогою мови люди обмінюються думками й почуттями, збагачуються досвідом попередніх поколінь, гуртуються для захисту, створюють матеріальні й духовні цінності. Для мови комунікативна функція також є вкрай важливою, бо мова, якою не спілкуються вмирає. Зі смертю ж мови вмирає народ, що був її творцем і носієм, вмирає жива культура, створена цим народом і мовою, а писемна та матеріальна культура губиться у віках і забувається. Народ, який втратив свою мову спілкування, втрачає й увесь той духовно-культурний світ цінностей, що витворився на ґрунті його мови. Такий народ швидко уподібнюється тому народові, чю мову взяв для спілкування, тобто асимілюється, розчиняється в іншій нації.

Номінативна функція, або функція називання. Усе пізнане людиною (предмети, особи, якості, властивості, явища, процеси, закономірності та поняття про них) дістає назву і так під цією мовною назвою існує в житті і в свідомості мовців. Назва вирізняє предмет із безлічі інших. Мовну назву дістають не тільки реально існуючі предмети, а й ірреальні, уявні, вигадані, фантастичні. Завдяки цій функції кожен мову можна виділити як окрему своєрідну картину світу, що відображає національне світобачення і світовідчуття. Мовці намагаються в усіх сферах спілкування творити назви своєю мовою. Якщо ж своїх назв не творять, то змушені їх запозичувати з інших мов і перекладати, калькувати або просто в незміненому вигляді засвоювати чужі назви. Немає у світі мов, які б не запозичували назв з інших мов.

Мислетворча функція. Мова є не тільки формою вираження і передавання думки, а й засобом формування, тобто творення самої думки. Людина мислить у мовних формах. Процес цей складний, іде від конкретно-чуттєвого рівня до понятійного. Поняття закріплюються у словах і в процесі мисленнєвих операцій порівнюються, зіставляються, протиставляються, поєднуються чи розподіляються. Отже, мислити – це означає оперувати поняттями у мовній формі, мовному вираженні.

Пізнавальна функція мови. Вона полягає в тому, що світ людина пізнає не стільки власним досвідом, скільки через мову, бо в ній нагромаджено досвід попередніх поколінь, сума знань про світ. Наприклад: засобами мови можна одержати ґрунтовні, об'єктивні знання про космос, океан чи якусь країну, так ніколи там і не побувавши. Мова багата інформацією, вона постійно надає нашому мозку матеріал для мисленнєвих операцій, живить і рухає розвиток інтелекту.

Експресивна, або виражальна, функція мови. Неповторний світ інтелекту, почуттів та емоцій, волі людини є невидимим для інших. І тільки мова надає найбільше можливостей розкрити їх для інших людей, вплинути на них силою своїх переконань чи почуттів.

Волюнтативна функція є близькою до експресивної. Вона полягає в тому, що мова є засобом вираження волі співрозмовників (вітання, прощання, прохання, вибачення, спонукання, запрошення).

Естетична функція. Мова фіксує в собі естетичні смаки та уподобання своїх носіїв. Милозвучність, гармонія змісту, форми і звучання, дотримання норм літературної мови у процесі спілкування стають для мовців джерелом естетичної насолоди, сприяють розвиткові високого естетичного смаку. Мова є першоелементом культури, вона лежить в основі розвитку всіх інших видів мистецтв. І ті естетичні цінності, які ними породжуються,

зумовлені значною мірою естетичними можливостями мови (театр, кіно, радіо, телебачення тощо).

Культурологічна функція мови. Мова є носієм культури народу-мовотворця. Кожна людина, оволодіваючи рідною мовою, засвоює культуру свого народу, бо сприймає разом з мовою пісні, казки, дотепи, жарти, легенди, думи, перекази, історію, промисли, звичаї, традиції матеріальної культури і духовного життя нації.

Ідентифікаційна функція мови полягає в тому, що мова виступає засобом ідентифікації мовців, тобто засобом вияву належності їх до однієї спільноти, певного ототожнення: я такий, як і вони, бо маю спільну з ними мову. Ідентифікація виявляється у часовому вимірі: багато поколінь у минулому є нашими предками, бо говорили нашою мовою. Ідентифікація виявляється у часовому вимірі: українці Росії, Канади, Америки, Австралії та інших країн виявляють свою належність до українства українською мовою.

Мова єднає між собою різні покоління людей, як заповіт, як найдорожча спадщина. Вона несе величезний вклад у розвиток людини як неповторної особистості.

Мова така ж давня, як і свідомість. Мова впливає на свідомість: її норми, що історично склалися, специфічні у кожного народу, в одному і тому ж об'єкті відтіняють різні ознаки. Проте залежність мислення від мови не є абсолютною. Мислення детермінується головним чином своїми зв'язками з дійсністю, мова ж може лише частково модифікувати форму і стиль мислення.

Стан проблеми співвідношення мислення і мови ще далеко до завершення, воно містить ще безліч цікавих аспектів для дослідження.

Козакова А.О. (Україна)

Науковий керівник ст. викладач Дитюк С.О.

Харківський національний університет будівництва та архітектури

КУЛЬТУРА ПЕДАГОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ ТЕХНІЧНОГО ПРОФІЛЮ

У професійній діяльності при вирішенні навчально-виховних проблем, викладач на перше місце ставить не власні інтереси, а інтереси студентів, будує відносини на основі об'єктивності і власної відповідальності за результати соціально-виховної роботи. Саме тому, важливим компонентом професійної культури викладача вищого навчального закладу є культура спілкування.

Мета: визначити особливості культури спілкування викладачів та студентів, типи та стилі спілкування у вищому технічному навчальному закладі.

Виклад основного матеріалу. Аналіз науково-педагогічної літератури [1, 2, 5, 7] та практичний досвід, свідчать, що кожен викладач, незалежно від зайнятості у системі професійних стосунків, рівня особистісного розвитку, лише тоді може вважати себе освіченою людиною, коли він досягне досконалості у галузі спілкування із своїми студентами.

Культура спілкування особистості визначається, як система знань, норм, цінностей та зразків поведінки, прийнятих у суспільстві та вміння особистості органічно, природно і невимушено реалізувати їх у діловому й емоційному спілкуванні. При цьому комунікативна

культура вбирає загальні ознаки культури, відображаючи специфічний характер комунікації [3, с.123].

Під культурою спілкування викладача вищого навчального закладу, ми розуміємо такий ступінь розвитку його комунікативних якостей, який дозволяє ефективно й комплексно встановлювати стосунки зі студентами у процесі професійної діяльності.

Усі варіанти стилів спілкування можна звести до двох типів: монологічного та діалогічного. Видатні педагоги-гуманісти В.Сухомлинський, Я.Корчак, А.Макаренко саме у діалогічному спілкуванні вбачали сутність навчально-виховного процесу та педагогіки співробітництва тому, що повноцінний діалог не може відбуватися без рівності позицій вихователя і вихованця, без розвиненої комунікативної культури педагога [1].

Кан-Калік В.А структурує процес професійно-педагогічної комунікативної взаємодії за такими етапами:

1. Прогностичний етап. Моделювання педагогом майбутнього спілкування. Метою цього етапу є планування та прогнозування змісту, структури, засобів педагогічного спілкування.

2. Початковий етап. Його мета – встановлення емоційно-ділового контакту у процесі взаємодії між викладачами та студентами («комунікативна атака»).

3. Заключний етап характеризується задоволенням комунікативних та альтруїстичних емоцій. Серед комунікативних емоцій вирізняють бажання ділитися думками, повагу до учасників спілкування. Альтруїстичні емоції пов'язані з бажанням приносити радість людям, з якими спілкуються, із співпереживанням радості іншого.

Таким чином, В.А.Кан-Калік виділяє такі стилі педагогічного спілкування: спілкування на основі дружнього ставлення; спілкування на основі захопленості спільною творчою діяльністю; спілкування-дистанція; спілкування-загравання [4].

Сучасні погляди на поняття «комунікативна культура» дозволяють згрупувати та їх за напрямками:

- аксіологічним (цінності і професійні усюванки, на які орієнтується педагог у міжособистісному спілкуванні;

- особистісним (особистісні риси викладача, що забезпечують ефективність педагогічної комунікації.,

- діяльнісним (об'єм знань педагога про культуру педагогічного спілкування і професійні комунікативні уміння).

З позицій аксіологічного, особистісного і діяльнісного підходів, можна дійти висновку, що комунікативна культура педагога - це складний соціально-педагогічний феномен, який складає систему взаємообумовлених і взаємодоповнюючих елементів [6, с.532].

Белоусова Л., доводить, що проблеми, які виникають під час спілкування викладачів та студентів утруднюють процес навчання у вищому навчальному закладі. Якщо у викладача відсутнє терпіння, він іронічно або байдуже ставиться до проблем студентів, це породжує недовіру, лицемірство, фальш у стосунках між викладачами та студентами і, в свою чергу, призводить до низького рівня засвоєння матеріалу, втрати інтересу до навчання, пропусків занять та розвитку різних конфліктних ситуацій [2, с. 149].

Оскільки значну роль у педагогічній діяльності викладача відіграє комунікація, відповідно культура спілкування педагога охоплює всю сукупність педагогічної взаємодії між викладачами та студентами.

Виховний вплив педагогічного спілкування у системи вищої освіти спрямований на розвиток у студентів вищих технічних закладів комунікативної грамотності у вигляді знань комунікативної компетентності у сфері морально-етичних норм та змістового, культуротворчого компонентів в контексті формування цінностей.

За змістом культура спілкування педагога представлена такими структурними компонентами:

- інформаційний компонент передбачає вміння правильно виражати свої думки за допомогою всіх засобів спілкування, не лише мовних;

- пізнавальний компонент включає вміння бути почутим та зрозумілим не лише одним студентом, але й студентським колективом;

- мотиваційно-вольовий компонент спілкування включає в себе позитивні мотиви та установки спілкування, ставлення педагога до інших, вміння приваблювати до себе людей, товариськість, колективізм, справедливість та доброзичливість.

- організаційно-діяльнісний компонент характеризує сторону спілкування, пов'язану із взаємодією людей, з організацією їх сумісної діяльності [5, с.146].

Важливою умовою культури спілкування викладача вищого навчального закладу є вміння володіти первинною діагностикою комунікативності своїх студентів. При цьому слід пам'ятати, що не можна оцінювати людину та її можливості щодо спілкування без врахування соціального оточення та перспектив розвитку особистості.

Момент спілкування змушує студента та педагога усвідомити і застосовувати той спосіб чи стиль спілкування який є найефективнішим у даній ситуації. Ми вважаємо, що виділити загальний рівень культури спілкування у педагогічному процесі та його вплив на розвиток комунікативних якостей у студентів можна у бесіді, ситуаціях спілкування, тренінгових заняттях.

До способів спілкування викладача вищого навчального закладу, можна віднести ті, які служать для обміну інформацією і ті, які використовуються з метою впливу на студента.

В основі всіх цих способів спілкування лежать офіційний та неофіційний види спілкування. В основу офіційного виду спілкування покладені адміністративно-правові та морально-психологічні норми взаємозв'язків. Саме цей вид спілкування об'єднує викладачів вищих навчальних закладів та студентів у мотивах та меті професійної діяльності, почутті відповідальності за досягнення конкретного результату.

Неофіційний вид спілкування передбачає взаємини педагога з об'єктом спілкування в умовах не пов'язаних із сферою навчальної діяльності. В основу даного виду спілкування покладені моральні норми, які вимагають від тих хто спілкується, високої моральної культури, такту у взаємостосунках.

На основі особливостей взаємодії людини з іншими людьми або певними колективами у педагогіці склалися такі стилі спілкування:

1. Авторитарний – ґрунтується на беззаперечному підкорені окремої людини або колективу владній особистості. Основний засіб впливу на вихованців – вказівка, наказ, розпорядження, інструкція.

2. Ліберальний – ґрунтується на безпринципному, байдужому ставленні до негативних дій вихованців.

3. Демократичний – ґрунтується на врахуванні думки і волі колективу в організації життєдіяльності.

4. Змішаний – проглядаються елементи всіх стилів. [3, с.323].

Капська Г.Й визначає такі стилі спілкування як:

1. Гуманістичний стиль спілкування відображає особистісне спілкування, яке задовільняє інтереси людини у співчутті, співпереживанні та розумінні.

2. Маніпулятивний стиль спілкування зустрічається переважно у сумісній діяльності людей, і виявляється у вмінні управляти і скеровувати спілкування іншої людини у вигідне для себе русло.

3. Ритуальний стиль спілкування використовується для підтримки зв'язків у соціумі, підкріпленні уявлення про себе, як члена суспільства. [5, с.126].

Педагогу у своїх професійній діяльності потрібно використовувати одночасно різні види, типи та стилі спілкування, збагачуючи та удосконалюючи сам процес педагогічної взаємодії.

Висновки. Отже, культура спілкування викладача вищого навчального закладу є невід'ємною частиною його професійної діяльності, виступає як найважливіший показник його вихованості та професійності. Культура спілкування допомагає педагогу: ефективно і компетентно викладати навчальний матеріал; проводити виховну роботу з метою формування ціннісних орієнтацій сучасного студентства.

Список джерел інформації

1. Братченко С.Л. Развитие у студентов направленности на диалогическое общение в условиях групповой формы обучения: Дис...канд.економ.наук./ С.Л.Братченко. – Л., 1987 – 189 с.

2. Белоусова Л. О. Виховна система ВНЗ: питання теорії та практики / Л. О. Белоусова . – Х.: НУА, 2004. – 145 с.

3. Бутенко Н.Ю. Комунікативні процеси у навчанні: Підручник. / Н.Ю.Бутенко – К.: КНЕУ, 2004. – 383 с.

4. Кан-Калик В.А. Учителю о педагогическом общении / В.А.Кан-Калик – М., 1987. – С.97-100.

5. Капська А.Й. Соціальна робота / А.Й.Капська. – К., 2005. – 325 с.

6. Туркот Т.І. Педагогіка вищої школи: навч. посібник / Т. І.Туркот. - К.: Кондор, 2011. - 628 с.

7. Чмут Т.К. Культура спілкування: навч. посіб. для студентів і викладачів вищих навчальних закладів. / Т. К. Чмут. — Хмельницький: «ХІРУП», 1999. — 358 с.

Кльосова Анна Дмитрівна (Україна)

Керівник ст. викладач Бессонова Н. М.

Харківський національний університет будівництва та архітектури

ВЕРБАЛЬНІ ТА НЕВЕРБАЛЬНІ КОМПОНЕНТИ ДІАЛОГУ

Спілкування є невід'ємною частиною людського життя – це спосіб комунікації, обмін знаннями, навичками, почуттями та досвідом. Найважливішою складовою культурно розвиненої людини є культура спілкування. Людина повинна весь час розвивати мисленнєво-мовленнєві вміння, свій голос, збагачувати словниковий запас, для того, щоб без проблем спілкуватися з людьми, встановлювати контакти. Аналізуючи наукові праці, можна сказати,

що темі вербального та невербального спілкування приділяється багато уваги – дослідженням цієї теми займаються чимало мовознавців: Н. Якименко, І. В. Романюк, Н. В. Науменко, Н. Бабич та ін.

Мета нашої роботи – проаналізувати вербальні та невербальні компоненти діалогу, як ці два способи спілкування взаємодіють один з одним, схарактеризувати їх.

Діалог – це усна форма мови, взаємодія між двома або кількома особами, обмін інформацією, обговорення певної теми, складається з промовлення та слухання. Задля того щоб сприймати інформацію, використовуються засоби спілкування, які можна поділити на вербальні та невербальні. Вербальні засоби – двосторонній обмін ідеями, емоціями, уявленнями за допомогою слів, що мають певне значення - мови (це може бути як усно, так і письмово). Однією з рис вербальної комунікації є те, що можна не тільки обмінюватися інформацією, але й впливати один на одного, формувати думку про себе. Як знакова система мови, так і система фонетичних знаків використовує вербальне спілкування. Під час мовленнєвої комунікації людина обирає ті слова, вислови, що вважає найбільш доречними в тій чи іншій ситуації. Існують певні правила даної комунікації:

- Чітко та ясно викладання думки, не перевантажувати вислів зайвою інформацією, бо слухач може втратити сенс вашої промови;
- При змозі не відхилятися від теми розмови;
- Намагатися говорити правду та говорити те, в чому Ви впевнені.

Вербальну та невербальну комунікації неможна відділяти – вони невід’ємні частини спілкування, доповнюють один одного, допомагають точніше зрозуміти, що хотів розказати, донести співбесідник. Під час вербального спілкування використовуються різні жести, міміка, тобто невербальні компоненти. А. Піз, один з найвідоміших фахівців з питань спілкування, стверджує, що за допомогою слів передається лише 7% інформації, звуковими засобами (швидкість, інтонація, гучність, паузи, ритм мовлення) – 38%, а жестів, поз, міміки – 55%. Невербальне спілкування – обмін інформацією за допомогою немовних елементів, що разом із мовою забезпечують передання, створення повідомлень. Данна форма спілкування є дуже особливою, бо цій мові ми можемо більше довіряти, прояви невербальних компонентів викликані імпульсами підсвідомості, ми нездатні це підробити. Успіх діалогу напряму залежить від того як співбесідники довіряють один одному та як вони тримаються під час розмови. Існує три універсальні невербальні величини усного спілкування: відстань, усмішка та погляд. Вони мають наступне значення:

- Важливо на якій відстані ведеться співбесіда, вони бувають чотирьох видів: інтимна (до 0,5м), особиста (0,5 – 1,2 м), соціальна (1,2 – 3,7) та офіційна (3,7 і більше);
- Усмішка може настроїти на доброзичливий тон та навіть зняти напругу під час важкої розмови;
- Добрі наміри, доброзичливість можна прочитати в погляді, також довіра встановлюється зоровим контактом.

Існує певний поділ засобів невербальної комунікації: кінетична (жести, міміка, рухи тіла), такесичні (різні дотики у вигляді поцілунків, рукостискання, поплескування) та проксемічні (просторове розташування співбесідників). Можна сказати, що кінетичний засіб є найважливішим в суспільстві. Важливу роль виконує міміка. Міміка - рухи м’язів обличчя людини, що виражають внутрішній душевний стан. Частіше вираз обличчя може нести більше інформації про те, що відчуває людина ніж слова. Під час діалогу міміка повинна

супроводжувати настрій промови, для більш чіткого розуміння реципієнтом. Також не менш важливу роль відіграють жести. Жести – виражальні рухи руками, що передають внутрішній стан людини. Розрізняють такі види жестів:

- Ритмічні, що підкреслюють логічний наголос висловлення;
- Вказівні, завдяки яким виділяють якийсь предмет серед інших;
- Зображувальні – відтворюють предмети, тварин, інших людей, тобто повторюють їхні рухи, форму, розміри;
- Емоційні, що передають різні відтінки емоцій: радість, засмучення, подив, ненависть та ін.;
- Жести-символи – умовні вітання, прощання, заклики.

Важливо також пам'ятати, що жести не можна трактувати за одним єдиним значенням, завжди треба зважати увагу на контекст міміки та промови.

Дуже інформативною є поза в якій людина знаходиться під час бесіди. Виявлено, що якщо людина зацікавлена в розмові, то вона повернеться всім тілом в бік співрозмовника, нахилиться в його сторону, буде орієнтуватися на нього. А людина, що не хоче розмовляти буде триматися далі, та стоятиме напівобернувшись. Також людина, яка впевнена в собі, в тому, що говорить буде стояти прямо, а людина, яка не хоче заявити про свій статус прийме зручну невимушену позу. Певне значення має й праксодичні невербальні засоби (тембр, тон, інтонація голосу). Ці засоби задають тон в якому буде проходити бесіда.

Отже, проаналізувавши вербальні й невербальні компоненти діалогу, можна чітко сказати, що перший компонент є способом передачі інформації у процесі діалогового мовлення, а останній слугує допоміжним засобом сприйняття інформації, передає емоційний, душевний стан людини. Але треба завжди пам'ятати, що словесне спілкування та невербальне треба розглядати не окремо один від одного, а в єдності, бо вони підсилюють значення один одного. Безумовно для чіткого розуміння людина повинна вміти читати невербальні компоненти, іноді вони можуть надати більше інформації ніж слова. Правильно дібрані слова дозволяють чітко передати суть промови, впливати на почуття, поведінку людини, а паралельне використання немовних засобів дозволяє акцентувати увагу на певні вербальні компоненти, розкрити зміст поданої інформації.

Список джерел інформації

1. Бородін Є. І., Комарова К. В., Липовська Н. А., Тарасенко Т. М. / Соціально-психологічні основи ділового спілкування – Дніпро: ГРАНІ, 2019. – 184 с
2. Вербальні й невербальні засоби оратора / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/6527/2/11pvgnz0.pdf>
3. Вербальне спілкування / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://works.doklad.ru/view/SNz0eny49vo.html>
4. Вербальна та невербальна комунікації / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://pidru4niki.com/85119/menedzhment/verbalna_neverbalna_komunikatsiya
5. Курило О. Й., Розман І. І. Вербальні та невербальні аспекти культурного спілкування // Молодий вчений. - 2017 р - № 4.3 (44.3). – С. 114-117.
6. Модестова Т. В. Вербальні та невербальні аспекти міжособистісної комунікації у сучасному світі // Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки: Збірник наукових праць. Вип. №1(22) – К.:Логос, 2014. – С. 109-115

7. Новак О. М. / Невербальні засоби спілкування у професійному мовленні / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://kumlk.kpi.ua/node/1648>

8. Романюк І.В. Вербальні та невербальні складники діалогічного мовлення мовців (на матеріалі прозових творів І. Нечуя-Левицького) / І.В. Романюк // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія № 8. Філологічні науки (мовознавство і літературознавство): Зб. наукових праць. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2009. – Випуск 1. Книга 1. – С. 72-77.

Ключевська В. (Україна)

Научный руководитель ст. преподаватель Дытюк С.А.

Харьковский национальный университет строительства и архитектуры

РЕЧЕВАЯ АГРЕССИЯ В СОВРЕМЕННОМ ВУЗЕ

Речевая агрессия в любом учебном заведении – явление в настоящее время распространенное и привычное. Она препятствует реализации основных задач эффективного речевого общения: затрудняет полноценный обмен информацией, тормозит восприятие и понимание собеседниками друг друга, делает невозможной выработку общей стратегии взаимодействия.

Термины «речевая агрессия», «вербальная агрессия» (лат. *invectiva (oratio)* – бранная речь) широко используются в научной литературе и обозначает обидное общение; словесное выражение негативных эмоций, чувств или намерений в оскорбительной, грубой, неприемлемой в данной речевой ситуации форме.

Сегодня как никогда остро стоит проблема речевой агрессии в вузе. И касается это не только студентов, но и преподавателей. В самом общем виде речевую агрессию можно определить как грубое, оскорбительное, обидное общение; словесное выражение негативных эмоций, чувств или намерений в неприемлемой в данной речевой ситуации форме: оскорбление, угроза, грубое требование, грубый отказ, обвинение, насмешка

Агрессивное отношение к действительности формирует агрессивную социальную среду, агрессивную логосферу, которая формирует социум, активно воздействуя на него. Многочисленные исследования свидетельствуют о том, что современный человек оценивает вербальную агрессию как менее опасную, чем агрессию физическую. Однако нельзя согласиться с тем, что речевая агрессия не несет в себе реальной угрозы. Во-первых, грубое слово может причинить моральные страдания, а во-вторых, речевая агрессия часто является первым шагом на пути к агрессии физической, и этот факт нужно учитывать. Лояльно оценивая речевую агрессию («Так говорят сейчас все»), мы должны отдавать себе отчет в том, что именно эта лояльность не даст нам возможности изменить нашу речь и общение в целом.

Исследователи вербальной агрессии отмечают тот факт, что она стала особенно актуальной в последнее время, когда в речи даже образованных людей стали нередки «сквернословие, срамословие, высказывания с установкой на прямое оскорбление адресата с нарочитым употреблением бранной лексики (инвективный стиль речевого взаимодействия)». В условиях общего культурного неблагополучия, обусловленного длительными социальными катаклизмами, и, как следствие, снизившейся планкой требовательности к устной и письменной речи стали утрачиваться традиционные механизмы сдерживания

агрессии: цензура, самоцензура, общественное мнение и т.д.

Словесная агрессия возникает под влиянием различных побуждений и приобретает разные способы выражения.

С одной стороны, вербальная агрессия служит выражением отрицательных эмоций и чувств к которым можно отнести злость, раздражение, обиду, недовольство, отвращение, презрение и пр.

Такая агрессия возникает чаще всего как ответная реакция на внешний раздражитель. Например, студенту соседи по комнате в общежитии грубо отказали в какой-либо просьбе; возразили в споре, перейдя на личности, – ответом на этот психологический дискомфорт часто может быть брань, ругань, словесные нападки на собеседника, основной функцией которых являются психологическая разрядка, снятие нервного напряжения, избавление от негативных эмоций.

С другой стороны, речевая агрессия может возникать и как особое намерение – целенаправленное желание говорящего нанести коммуникативный урон адресату (унизить, оскорбить, высмеять и т.п.) или реализовать таким «запрещенным» способом какие-то свои потребности (самоутверждения, самозащиты, самореализации и др.). Причем такая агрессия может быть выражена как эксплицитно, так и имплицитно (например, Как вы смеете вламываться в аудиторию посреди лекции! (эксплицитно) и : Ну конечно, он же у нас маленький, не может вовремя встать, чтобы не опоздать на занятия!

Условиями проявления речевой агрессии в конкретной речевой ситуации являются, прежде всего, следующие:

- отрицательное коммуникативное намерение говорящего (например, унизить адресата, выразить негативные чувства и эмоции и т.п.);
- несоответствие высказывания характеру общения и «образу адресата» (например, фамильярное обращение в официальной обстановке; обращение только к одному собеседнику при групповом общении; обидные намеки в адрес собеседника и т.п.);
- отрицательные эмоциональные реакции адресата на данное высказывание (обида, гнев, раздражение и т.п.) и отражающие их ответные реплики (обвинение, упрек, отказ, выражение протеста, несогласия, ответное оскорбление и т.п.).

Компонентами агрессивной речи являются: высокая частотность употребления бранных, пошлых, грубых слов; изменение тембра, темпа и других фонационных особенностей речи; отсутствие учета «фактора адресата».

Последствия сторон агрессивного речевого акта: у «жертвы» повреждение наносится соматическому состоянию организма и косвенным психическим процессам; у «агрессора» идет тотальное повреждение всех уровней: психического, соматического, социального. Отрицательными коммуникативными сторонами вербальной агрессии являются: 1) препятствие реализации основных задач коммуникативного общения; 2) снижение уровня жизнедеятельности коммуникантов; 3) способствование усвоению и укреплению негативных моделей речевого поведения.

Всё чаще общение преподавателя со студентами носит агрессивный характер. Исследования показывают, - что агрессивные речевые акты преподавателя воспринимаются студентами вовсе не так, "как было задумано": студенты считают, что причиной недовольства и агрессивного поведения (брани) педагога служит не желание исправить их недостатки, а, напротив, беспомощность и некомпетентность преподавателя, его

неуверенность в себе, плохое настроение, т. е. не недостатки студентов, а недостатки преподавателя. Преподаватель, склонный к речевой агрессии, быстро теряет авторитет, а его брань утрачивает действенность, становясь привычной.

Основными направлениями в преодолении речевой агрессии являются самоанализ (рефлексия); сопереживание (эмпатия); снисходительность (толерантность); юмор; речевой этикет.

Необходимыми составляющими (компонентами) преодоления речевой агрессии студентов представляются следующие:

1. Овладение методами контроля словесной агрессии через приобщение к научному и художественному наследию по данному вопросу, через критическое отношение к аудиовизуальной продукции масс-медиа.

2. Семья – первая ступень социализации человека. Построение общения с близкими без вербальной агрессии – это защита и сохранение физического, психического и нравственного здоровья родных.

3. Построение отношений в вузе со студентами и преподавателями на мирной, толерантной основе, исключение таких проявлений вербальной агрессии, как крик (повышенный тон), унижение личного достоинства, грубая, оценочная и ненормативная лексика.

И в заключении хотелось бы сказать, что речевая агрессия свойственна современным студентам и стала для них обыденностью и нормой в каком-то понимании в общении между собой и преподавателем, тем самым это приводит к конфликту и неприязни между ними.

Сложность борьбы с речевой агрессивностью студентов состоит в том, что большинство из них не оценивают свою речь как агрессивную, что мешает им анализировать собственное поведение и, тем более, менять его. Студенты словесно оскорбляют, унижают, высмеивают друг друга по многим причинам, ведущими из которых является повышение собственной самооценки (Ты хуже меня), претензия на лидерство (Мне это можно).

Все вышесказанное позволяет сделать вывод, что формирование навыков речевой коммуникации, не допускающей грубости, бестактности и умение предотвращать проявление агрессии в речи – основа эффективного речевого общения и жизненного успеха.

Список джерел інформації

1. Морозова, Е.В. Речевая агрессия и стратегии ее смягчения / Е.В. Морозова // [электронный ресурс]: режим доступа <http://iconf.vgi.volsu.ru>
2. Черкасова, М.Н. Речевая агрессия в педагогическом дискурсе (социолингвистический аспект) / М.Н. Черкасова // [электронный ресурс]: режим доступа www.t21.rgups.ru/doc2007/1/22.doc

Коваль Дар'я Сергіївна (Україна)

Науковий керівник канд. філол. наук, доцент Мілева І.В.

Харківський національний університет будівництва та архітектури

МОВНІ НОРМИ ЯК ПОЄДНАННЯ СТАТИЧНОГО І ДИНАМІЧНОГО: ЗМІНИ В СУЧАСНОМУ ПРАВОПИСІ

У наш час велика увага приділяється питанню про державну мову, її стандарти,

особливості використання. Розуміючи мовну природу, влада разом із лінгвістами постійно вивчає та коригує деякі аспекти, надає їй більшої актуальності, сприяє розвитку й поширенню.

Вивчення норми має власну багату традицію в українському мовознавстві. Ця тема була актуальною ще на початку 20-х років ХХ ст. на сторінках часописів «Шлях освіти», «Життя й революція», «Молодняк» і висвітлена в працях М. Гладкого, М. Сулими, О. Курила, О. Синявського, М. Жовтобрюха, М. Пилинського, А. Москаленка та ін. Зараз питаннями культури мови займаються такі науковці, як М. Вашуленко, С. Єрмоленко, А. Коваль, Л. Лушпинська та ін.

Метою нашої роботи є аналіз поняття мовної норми та розгляд її особливостей на прикладі змін у сучасному правописі. Обрана тема є актуальною, оскільки мова має суспільний характер і зміни у ній стосуються кожного з нас. Освічений громадянин повинен знати основні відомості про її походження, розвиток та проблеми функціонування на сучасному етапі.

На думку М.Пилинського, «норма літературної мови – це реальний, історично зумовлений і порівняно стабільний мовний факт, що відповідає системі й нормі мови і становить єдину можливість або найкращий для даного конкретного випадку варіант, відібраний суспільством на певному етапі його розвитку із співвідносних фактів загальнонародної (національної) мови в процесі спілкування» [Цит. за 1]. Слова мовознавця М. Пилинського свідчать про нерозривність динамічного та статичного, дескриптивної і прескриптивної норми. Перший вид є представником усіх реалізованих і активних можливостей мовної системи, які прийняті соціумом. Характерними є такі основні ознаки:

- 1) зумовленість лише системою мови і її внутрішніми закономірностями;
- 2) еволюція у процесі зміни мови;
- 3) варіативність.

Прескриптивні принципи ґрунтуються на початкових правилах. Цей вид характерний для літературної мови. Саме перший вид правил дає можливість новим наголосам проникати в літературну мову, після чого вони починають вживатися суспільством одночасно зі старими, а інколи й зовсім їх витісняють. Найменші зміни відбуваються у синтаксисі. Протилежна ситуація відбувається у лексиці. Це пояснюється тим, що, лексичні одиниці є найбільш численними серед інших та першими стикаються зі змінами у суспільному житті. Слова з'являються через появу нових предметів та явищ і поступово зникають із застарілими.

Українська мова не є винятком та зазнає значних змін під впливом зовнішніх обставин.

Цікавим є то, що в 1933 році складається новий правопис, який було очищено від “націоналістичних” ознак, які вважалися перепорою на шляху до оволодіння українською мовою великих мас населення та мали підтекст відділення від Росії та орієнтацію на Польщу та Чехію. Але насправді мову було позбавлено майже всіх оригінальних рис, особливо у фонетиці та морфології. Написання слів стало походити на свої російські відповідники. Наприклад, замість катедри та міту використовували форми кафедра та міф. Послідовно відкинуто йотацію при збігові двох голосних; відповідно слова типу матеріальний, діаметр, атеїзм, проєкт дістали форму матеріальний, діаметр, атеїзм, проєкт. Замінено написання слів

авдієнція, аудиторія, авкціон, бравнінг, фавна на аудієнція, аудиторія, аукціон, браунінг та фауна.

Правила змінювалися і надалі: в 1946 році, в зв'язку з пануванням радянської влади, було обрано курс на забезпечення єдності з правописами братніх народів. Тодішня українська інтелігенція (П. Тичина, М. Рильський, Ю. Яновський та інші письменники і поети) намагалася протидіяти подібному варварству, але намагання здебільшого були марними. У 1960 р. була проведена ще одна корекція, але тепер щодо пунктуаційних правил. Лише у 80-х роках завдяки початку періоду “перебудови” та посиленню національного руху почали відбуватися зміни, що повертали мові її унікальність. 1990 року з'являється третє видання «Українського правопису», за яким до української абетки повернуто усунуту 1933 року літеру І, зменшено кількість винятків у відтворенні на письмі слів іншомовного походження, відновлення кличного відмінка (за радянських часів він був необов'язковим і називався клична форма) тощо. Але ні це видання правопису, ні наступне 1993 року не повернуло українській мові її власної правописної форми.

Щодо сучасності, то можна виділити три головні причини появи нового правопису:

- 1) поява нових запозичених слів;
- 2) зміни у суспільстві (зростання уваги до фемінізму);
- 3) політичний підтекст, декомунізація (повернення до правил, які були визнані націоналістичними під час існування СРСР) [2].

Основною ознакою нового правопису є наявність варіативності у спірних випадках, яка в теорії повинна зробити мовлення зручнішим. Прикладом такої зміни є слова, які прийшли з давньогрецької та латини, їх тепер можна писати двома способами: ефір і етер, кафедра і катедра, логарифм і логаритм, міфологія і мітологія. Також новий звід українських правил пропонує утворювати фемінітиви за допомогою таких суфіксів:

- к-: авторка, редакторка, студентка;
- іц- (я): порадиця, радиця;
- ін- (я): плавчиня, продавчиня;
- ес- (а): патронеса, поетеса.

Їх використання не є обов'язковим, але добре ілюструє активний зв'язок мови з соціальними процесами. Поступово з'являються правила для нормування вживання запозичених слів та неологізмів. Наприклад, тепер назви сайтів та інших інтернет-сервісів пишемо тільки українською, з обов'язковим відмінюванням: твітер, гугл; мережа «Фейсбук», енциклопедія «Вікіпедія»; фейсбука, ютуба, імейла (із закінченням -а (-я) в родовому відмінку однини), а компонент топ- із числівниками непеєднуваний: написання «топ-100», «топ-десять» є порушенням правил.

Отже, можемо стверджувати, що мовні норми поєднують у собі як статичні, так і динамічні характеристики, постійно вдосконалюючись під впливом навколишнього середовища. Маючи основні канони, повертаючись до старих правил та створюючи нові, український правопис є яскравим прикладом такого принципу.

Список джерел інформації

1. Мовна норма [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://pidru4niki.com/89959/ritorika/movna_norma_tipi_norm
2. Струганець Л. Мовна норма: статє і змінне [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/37141/06-Struhanets.pdf?sequence=1>

ЕФЕКТИВНА КОМУНІКАЦІЯ У ДІЛОВОМУ СПІЛКУВАННІ

У сучасному світі дуже важлива комунікація між людьми. Але іноді це непродуктивно, це не призводить до консенсусу, розумінню і адекватному сприйняттю інформації. І це дуже важливо, коли мова йде про ділове спілкування, адже воно безпосередньо впливає на професійну діяльність, кар'єру, на фінансове становище і життя в цілому.

Метою написання даної статті є вивчення основ комунікаційних бар'єрів у професійному спілкуванні.

Щодня ми спілкуємося з різними людьми. Питання, про комунікативні бар'єри у спілкуванні вивчали дуже багато професорів, вчених, психологів, наприклад Панфілова А.П., Поршнева Б.Ф. Кожен з нас помічав, що з деякими людьми ми легко знаходимо спільну мову і розуміння, а з іншими в процесі спілкування відчуваємо труднощі. Такі труднощі можна усунути, освоївши навички конструктивної комунікації, подолавши різні комунікаційні бар'єри.

Спілкування – це процес встановлення та розвитку контактів між людьми, обміну інформацією, сприйняття учасниками спілкування один одного та їх взаємодія. Вимова фраз, або прохань занадто високим або низьким голосом знижує ефект сприйняття, так як викликає у співрозмовника захисну реакцію гальмування або перемикання уваги. Велику роль також відіграє швидкість мовлення, а особливо важлива різниця між швидкістю вимовлених слів і обробкою, розумінням слухачів. Повільна мова, в окремих словах або заїкання часто дратують співрозмовника, а надмірно швидка швидкість мовлення знижує його сприйняття. Експерти кажуть, що тон голосу важливий для розуміння контексту ситуації.

Комунікативний бар'єр – це набір зовнішніх і внутрішніх причин і явищ, які заважають або повністю блокують ефективну комунікацію, іншими словами, що заважає нам спілкуватися. Залежно від процесу виникнення бар'єри діляться на зовнішні і внутрішні. Зовнішні бар'єри, це бар'єри, що знаходяться поза контролем людей. Найважливішим, майже нездоланим бар'єром, є фізичні умови, в яких відбувається спілкування. До таких бар'єрів можуть входити – погані зовнішні умови, сильні шуми, погодні аномалії, постійні перебої в телефонному зв'язку і багато іншого, тобто, що не залежить від волі людей. У такій ситуації потрібно відкласти час спілкування, або змінити місце проведення. Існує також бар'єр розуміння, спілкування неможливе за умови, що люди розмовляють різними мовами. Внутрішні комунікаційні бар'єри, набагато складніші за зовнішні, і з ними потрібно боротися довго і старанно. Перш за все, до таких проблем відносяться різні причини, які заважають об'єктивному сприйняттю чужої мови. Це може бути негативне ставлення до його діяльності або результатів його роботи, до дратівливого характеру або зовнішнього вигляду співрозмовника. Для людини, що працює з інформацією, вкрай важливо підтримувати об'єктивність навіть в найнеприємніших для нього умовах. Це досягається з часом, в процесі роботи і навчання.

Фонетичний бар'єр також виникає, коли голос різко піднімається, так як коли мова сприймається на підвищених тонах, її розуміння блокується. У таких ситуаціях увага людини зосереджена не на сенсі пояснення, а на ставленні до нього.

Існує також концепція культурного комунікаційного бар'єру, припускає культурний рівень співрозмовника. Менеджер повинен знати і вміло володіти «кодом» свого візаві. Тому корпорація набирає менеджерів з великим досвідом роботи в цій галузі, в наукових виданнях шукають людей, які знають наукову мову і так далі. Але якщо ви власний менеджер, постарайтеся освоїти правила, прийняті в їх відповідних колах, їх мову і звички. Це допоможе вам краще зрозуміти і донести інформацію, яку ви отримуєте більш точно. Знання культури і звичаїв іншої країни допомагає уникнути неприємностей. Крім культурних відмінностей, існування смислового бар'єру визначається багатозначністю слів, значення яких змінюється в залежності від контексту. Однак при семантичному бар'єрі можна досягти розуміння при встановленні зворотного зв'язку. За допомогою уточнюючих питань досягається адекватне сприйняття інформації.

У процесі ділового спілкування можна створити три комунікаційні бар'єри, умовно позначені як бар'єри «авторитету», «уникнення» і «непорозуміння». Перші два забезпечують захист від джерела інформації, останній – захист від самого повідомлення.

«Авторитетний» бар'єр – розділяючи всіх людей на авторитетних і не авторитетних, людина довіряє тільки першому і відмовляється довіряти іншим. Таким чином, довіра і недовіра, здається, уособлені і залежать не від особливостей інформації, що передається, а від того, хто говорить. Наприклад, літні люди не дуже прислухаються до порад молоді.

Бар'єр "уникнення" – людина уникає джерел впливу, ухиляється від контакту зі співрозмовником. Якщо ухилитися неможливо, він докладає всіх зусиль, щоб не сприймати повідомлення, не уважний, не слухає, не дивиться на співрозмовника, використовує будь-який привід, щоб зупинити розмову. Встановлено, що більша частина бар'єру обумовлена певним ступенем не уважності. Тому тільки керуючи увагою співрозмовника, можна подолати цей бар'єр. Головне, вирішити дві взаємопов'язані проблеми, повернути і втримати увагу. На нашу увагу найбільше впливають наступні фактори, актуальність і важливість інформації, її новизна, нестандартна презентація, неочікуваність.

Бар'єр "непорозуміння". Часто джерело інформації надійне, авторитетне, але інформація «не доходить», не чути, не бачити, не розуміти. Зазвичай існують інші бар'єри непорозуміння, фонетичний - звук, смисловий, логічний.

Бар'єрами для соціально-культурних відмінностей є соціальні, політичні, релігійні та професійні відмінності, які призводять до різних інтерпретацій певних понять, що використовуються в спілкуванні. Бар'єром може виступати і те, що комунікаційний партнер як людина певної професії, певна національність статі і віку також може виступати бар'єром. Бар'єри у відносинах – це суто психологічні явища, які виникають в процесі спілкування комунікатора з реципієнтом, що можна віднести до виникнення почуття ворожості, недовіри до комунікатора, впливу і до переданої інформації. Будь-яка інформація, отримана одержувачем, несе елемент впливу на його поведінку, думки, ставлення і бажання, щоб змінити їх частково або повністю. У цьому сенсі комунікативний бар'єр є формою психологічного захисту від зовнішнього психологічного впливу, що проводиться в процесі обміну інформацією між учасниками.

Бар'єри сприйняття – неоднозначне розуміння або інтерпретація інформації в

результаті першого враження, стереотипів, певних внутрішніх настроїв, конфліктної ситуації, особистого несприйняття теми або співрозмовника і т.д. Бар'єри для сприйняття також включають:

Бар'єри невігластва – часто співрозмовники, почувши незнайоме їм слово або поняття, соромляться запитати або визнати власну некомпетентність. При цьому, як не складно здогадатися, розуміння загального значення повідомлення втрачається або сильно спотворюється.

Бар'єри інтересу – виникають, коли тема обговорення співрозмовників далека від їх кола інтересів.

Появу бар'єра можна пояснити так, зазвичай ми припускаємо, що «всі розуміють, як я », але правильніше було б сказати навпаки - «всі розуміють по-своєму». Нездатність або небажання слухати – найпоширеніша причина неефективного спілкування.

Найважливіше правило успіху в подоланні комунікаційних бар'єрів – не забувати про моральні і поведінкові цінності, або, простими словами, представляти себе на місці колеги. Ділове спілкування покладає на його учасників відповідальність за реалізацію своїх цілей. Успішне виробництво вимагає максимально простого і швидкого спілкування. Однією з його перешкод є бар'єри, які викликані різними факторами, такими як індивідуальні особливості предметів, організаційні помилки, мова, семантика, фізичне втручання.

Таким чином, стає очевидним, що будь-яка інформація співрозмовнику повинна бути повідомлена люб'язно і щиро, при криках і розмовах на підвищених тонах активізується психологічний захист, який блокує розуміння і мислення, і тим чутливіше людина, тим більше вона виражається, якщо опонент роздратований, дати час заспокоїтися. Для того, щоб спілкування було ефективним, необхідно взаємодіяти з людьми, чекати схвалення, реагувати, якщо є непорозуміння, не соромно запитати, що саме людина не зрозуміла і перефразувати те, що було сказано. Щоб краще зрозуміти комунікаційних партнерів, спостерігайте за ними, обличчя, поза, рухи можуть багато розповісти, щоб зрозуміти, наскільки це цікаво і корисно для них. У діловій взаємодії, на конференціях і лекціях, добре узагальнити інформацію, яка допомагає організувати, зрозуміти, робити висновки.

Список джерел інформації

1. Поршнев Б.Ф. Соціальна психологія та історія, 2 видання – 1979.
2. Панфілова А.П. Теорія та практика комунікації. С. 98-101, 101-103, 104, 105.
3. Шепель В. Книга бізнесмена і менеджера.
4. Андрєєва Г.М. Соціальна психологія - Третє видання. - М.: Наука, 1994. Веб-сайт: <http://psylib.org.ua/books/andrg01/txt05.htm>

Кравець Софія (Україна)

Науковий керівник ст. викладач Ігнатова В.В.

Харківський національний університет будівництва та архітектури

НАЦІОНАЛЬНА СПЕЦИФІКА УКРАЇНСЬКОЇ ФРАЗЕОЛОГІЇ

Наш народ зберіг до сьогодні дуже великі та унікальні скарби, перлини

народної мудрості – фразеологізми. З дитинства ми звикли замислюватися, що ж таке *давати гарбуза* або як зрозуміти вислів *заяча душа*, як ці вирази можуть зберігати в собі сенс. Наука, яка займається цим питанням, називається фразеологія.

По-перше, потрібно розібратися, що ж означає слово «фразеологізм». Фразеологізм – це стійке словосполучення, яке неможливо перекласти дослівно, бо втрачається його сенс. Прикладами можуть слугувати: *нагріти чуба*, *кадити фіміам*, *бити байдики* тощо. До фразеологічних одиниць відносяться крилаті вислови, приказки, прислів'я, народні прикмети, ідіоми, каламбури.

Джерелами української фразеології можуть слугувати різноманітні спостереження:

- o за світом природи (*як вітром здуло, кіт наплакав*),
- o за вчинками людей (*водити за ніс*)
- o за родинними зв'язками (*з молоком матері*).

Також сталі вирази можуть брати свій початок з Біблії (*агнець Божий*), з античної міфології (*канути в Лету*, *ахіллесова п'ята*), з історії (*викинути ідола в Дніпро*), з літератури (*Ромео і Джульєтта*), зі слів видатних людей (*бути чи не бути*, *пропаща сила*). Багато фразеологізмів були створені на виробничо - професійній основі (*з одного тіста*, *прокладати першу борозну*, *гострити мечі*, *пійматися на гачок*, *на вагу золота*). Більшість виразів мають корінне українське походження. Цьому сприяє влучність та образність української мови.

Існує чотири типи фразеологізмів: фразеологічні зрощення, сполучення, вирази та єдності. Окрема група – фразеологізми, які мають індивідуальне значення. Наприклад: *вовків боятися*, *незлим тихим словом*.

Фразеологічні зрощення – неподільні фразеологізми, значення яких не впливає зі значеннями їх компонентів. Можна навести приклад – *пекти раків*, тобто червоніти. Значення слів «пекти» і «раків» не грають жодної ролі. Важко пояснити, чому дія червоніти асоціюється з печенням раків. Таких зрощень в українській мові дуже і дуже багато: *збити з пантелику*, *собаку з'їсти*, *підсунути свиню*, *точити яси*, *тримати камінь за пазухою*.

По іншому фразеологічні зрощення називають ідіомами. Розгадати їх значення – це складна етимологічна проблема, перекласти їх на іншу мову дослівно неможливо, можна тільки підібрати відповідні фразеологізми.

Другий тип – це фразеологічні сполучення – сполучення слів, одне з яких передає сенс значення цього фразеологізму. Приклади: *досада бере*, *розквасити ніс*, *взяти слово*, *покласти край*, *берегти як зіницю ока*, *страх бере*, *ласкаво просимо* та ін. Як бачимо, у кожному звороті є слово, яке реалізує його значення (*берегти* – охороняти, *бере* – проймає, *розквасити* – розбити).

Фразеологічні єдності – фразеологізми, значення яких обумовлене значенням їх компонентів. Прикладами можуть слугувати: *зробити з мухи слона*, *тримати камінь за пазухою*, *гнути спину*, *пальцем не поворухнути*, *плисти за течією*. Значення цих виразів виникає внаслідок переносного значення словосполучення, результат метаморфічного переосмислення. Окремо від контексту ці фразеологізми дуже важко зрозуміти, бо такі вирази можуть вживатися як в прямому значенні, так і в переносному.

Фразеологічні вирази – стійкі за складом і вживанням звороти, які складаються зі слів із вільним значенням. До них відносяться: прислів'я, приказки, афоризми відомих політиків,

письменників, діячів науки і культури (*життя прожити — не поле перейти, день довгий, а вік короткий, подумай двічі, а тоді скажи слово, тихше їдеш — далі будеш, «і чужому научайтесь, й свого не цурайтесь!»*).

Прислів'я – народний вислів, стислий, влучний, що стосується різних явищ життя, який несе в собі певний сенс, узагальнену думку. Вони є узагальненням народного досвіду, відрізняються симетричністю, наявністю рими. Їх легко запам'ятати та виголошувати. Вони мають дуже просту та образну форму. Дуже часто письменники використовують прислів'я у своїх творах, іноді навіть в їх назвах. Приклади: *краще погана дорога, ніж поганий супутник; що з воза впало, те пропало; сім раз відмір, один раз відріж; гість лави не засидить; нема диму без вогню; одна ластівка весни не робить; будь сильний духом, а не новим кожухом*.

Приказки – образний народний вислів, іноді скорочена версія прислів'я, але без висновку, вживається в переносному значенні. Зміст не має повчального характеру, властива синтаксична незавершеність. Прикладами можуть бути: *як сніг на голову; вивести на чисту воду; або пан, або пропав; баба з воза — кобилі легше; і стіни мають вуха; поживемо — побачимо; правда очі коле; сам собі пан*.

Крилаті вирази (афоризми) – короткий влучний оригінальний вислів. Найчастіше зустрічається в легкій для запам'ятовування, виразній формі. У цьому виразі досягається найбільша концентрація інформації, яку автор хоче донести до читача. Афоризми походять від міфологічних, історичних та літературних джерел. Приклади: *«Світ ловив мене, та не спіймав»* (Григорій Сковорода), *«Поганий той школяр, який учителя не переважить»* (Леся Українка), *«Ми працю любимо, що в творчість перейшла»* (М. Рильський), *«Учітесь, читайте, і чужому научайтесь, й свого не цурайтесь»* (Т. Шевченко), *«Праця людини – окраса і слава, праця людини – безсмертя її»* (В.Симоненко).

Фразеологізми також можна поділити на групи за співвіднесеністю з окремими частинами мови:

- о Іменникові (субстантивні) – вони називають явище або предмет (*біла ворона, ласий шматок, каїнова печать, скрегіт зубовний, наріжний камінь, козацьке сонце, лебедина пісня, рятівна соломинка*). У реченні вони можуть виступати як підметами, так і додатками, частинами присудків тощо (Люди, зрадивши, що *минула лиха година*, слалися спати (Панас Мирний)).

- о Прикметникові (ад'єктивні) – характеризують ознаки. У реченні найчастіше виступають означенням (*кров з молоком, не остання спиця в колесі, не з полохливого десятка, нечистий на руку, не в тім 'я битий, одним миром мазані, купи не держиться, собака на сні, хоч викрути*).

- о Дієслівні – об'єднані значенням дії фразеологізми. У реченні найчастіше підмет або обставина (*відбити охоту, проливаючи кров, поставити на ноги*).

- о Прислівникові (адвербіальні) – характеризують дію, стан чи ознаку. У реченні виступають обставиною. Наприклад: *наліво й направо, не на жарт, з відкритим серцем, як на долоні, не чуючи землі під ногами, на схилі літ, ні в зуб ногою, на живу нитку, кров холоде в жилах*.

- о Вигукові (інтер'єктивні) – виражають різноманітні почуття. Вони не є членами речення. Приклади: *ну і ну, і треба ж, як на лихо, ні пуху ні пера*.

Вчені виділяють декілька ознак, за якими певні вислови можна віднести до фразеологізмів:

- o цілісність (може виступати окремим членом речення);
- o відтворюваність (здатність видозмінювати та переосмислювати фразеологізми);
- o емоційно-експресивне забарвлення;
- o переносне значення;
- o усталеність порядку слів;
- o спільність синтаксичної функції.

Фразеологізми рівнозначні за значенням та сенсом деяким словами або словосполученням. Деякі з означень мовознавці вважають суперечливими, а саме стійкість, експресивність і неперекладність. Фразеологізми слід відрізняти у вузькому та в широкому значенні (фразеологічні вирази). Фразеологічні вирази найчастіше не мають емоційного забарвлення, але вони зберігають своє індивідуальне значення.

У висновку можу сказати, що українська мова багата на різноманітні сталі вирази – фразеологізми. Деякі з них сформувалися дуже давно, інші у наш час. Джерела створення цих висловів найрізноманітніші: від релігії до спостереження за природою. Вони несуть в собі певний сенс та виступають окремими членами речення, містять велику силу експресії та вважаються однією з найцікавіших рис кожної мови. Своє справжнє місце вони знаходять у живому мовленні народу. Нам слід пишатися тими мовними перлинами та скарбами, які залишилися на згадку від предків.

Список джерел інформації

1. https://pidru4niki.com/1016031648103/dokumentoznavstvo/klasifikatsiya_frazeologizmiv
2. <http://moodle.ipk.kpi.ua/moodle/mod/resource/view.php?id=40970#:~:text=1>
3. <https://eschool.dn.ua/mod/book/view.php?id=203219&chapterid=50112>

Кругляков Олег (Україна)

Науковий керівник ст. викладач Бабай Л.В.

*Харківський національний технічний університет сільського господарства
імені Петра Василенка*

РОЛЬ МОВИ У ФОРМУВАННІ ЗАГАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ ЛЮДИНИ

Мова є тим матеріалом, за допомогою якого вибудовується суспільне життя. Людина від природи має здатність творити. Творити сім'ю, рід, культуру, соціум, і все це, як не дивно, можливо тільки за допомогою одного компонента, який існує в природі, у світі – Мови. Її різновиди говорять про те, що вона неоціненний скарб, який даний людині. Так мова «про себе» є утасмниченою, закодованою, властивою тільки окремому індивідові; мова писемна – набір знакових систем, які зберігають знання, інформацію та передають їх наступним поколінням; усна мова – це той засіб, який допомагає людині обмінюватися думками з іншими, розкриватися як особистості, висловлювати свою позицію, ставлення; мова жестів – здатність, яка дана людині, щоб розкрити її внутрішній образний світ; національна мова – виокремлює групи людей, з їх традиціями, звичаями, історією, культурою.

Антропологи говорять про взаємозв'язок мови та культури. Дійсно, більше відповідає реальності розглядати мову як частину культури. Культура тут використовується, як і в цій

статті, в антропологічному розумінні, для посилання на всі аспекти людського життя настільки, наскільки вони визначаються або зумовлені членством у суспільстві. Той факт, що люди їдять або п'ють, сам по собі не є культурним - це біологічна необхідність для збереження життя. Те, що вони їдять конкретну їжу та утримуються від вживання інших речовин, хоча вони можуть бути цілком їстівними та поживними, і що вони їдять і п'ють у певний час доби та в певних місцях - це питання культури, щось «придбане людиною як членом суспільства». Культура охоплює дуже широку сферу людського життя та поведінки, і мова, очевидно, є її частиною, мабуть, найважливішою.

Хоча здатність до оволодіння мовою та вживання мови є вродженою та успадкованою, існують законні дискусії щодо масштабів цієї вродженості, мова кожної людини «набувається людиною як членом суспільства», разом із іншими аспектами культури цього суспільства, в якій виховуються люди. Суспільство та мова взаємно необхідні. Мова могла розвиватися лише в соціальній обстановці, однак це могло бути структуровано, і людське суспільство у будь-якій формі, навіть віддалено нагадуючи те, що відомо сьогодні або записане в історії, могло підтримуватися лише серед людей, які б застосовували та розуміли мову загального користування.

Мова передається культурно. Меншою мірою це викладається, коли батьки, наприклад, навмисно заохочують своїх дітей до розмови та реагуванням на розмову, виправляють їх помилки та розширюють словниковий запас. Але слід підкреслити, що діти в значній мірі засвоюють свою першу мову шляхом “побудови граматики” від випадкового збору висловлювань, з якими вони стикаються. Те, що класифікується як викладання мови в школі, або стосується засвоєння другої мови, або, якщо це стосується першої мови учнів, в основному спрямоване на читання та письмо, вивчення літератури, офіційну граматику та передбачувані стандарти правильності, які можуть бути не такими, як у всіх регіональних чи соціальних діалектах учнів. Все, що підпадає під викладання мови в школі, передбачає і покладається на попереднє знання першої мови в її базовому словниковому запасі та суттєвій структурі, набутому до шкільного віку.

Якщо мова передається як частина культури, то не менш вірно, що культура в цілому передається в значній мірі через мову, наскільки вона прямо викладається. Той факт, що людство має свою історію у тому сенсі, в якому це не тварини, є цілком результатом мови. Наскільки дослідники можуть сказати, тварини навчаються за допомогою спонтанного наслідування, яким навчають інші тварини. Це не виключає виконання досить складних та значних частин спільної фізичної роботи, таких як боброва дамба чи мурашине гніздо, а також не виключає складної соціальної організації деяких видів, таких як бджоли. Але це означає, що зміни в організації та роботі стануть поступовим результатом мутації, підкріпленої цінністю виживання; ті групи, поведінка яких змінилася будь-яким чином, що підвищило їх захист від хижаків або від голоду, вижили б у більшій кількості, ніж інші. Це був би надзвичайно повільний процес, порівнянний з еволюцією самих різних видів.

Немає підстав вважати, що поведінка тварин істотно змінилася протягом періоду, доступного для вивчення історії людства - скажімо, останні 5000 років або близько того, - крім, звичайно, коли втручання людини шляхом одомашнення або інших форм втручання само по собі призвело такі зміни. Також представники одного виду помітно не відрізняються між собою поведінкою на широко розкиданих територіях, знову ж таки, крім відмінностей, спричинених втручанням людини. Пташині пісні дещо відрізняються від місця до місця в межах виду, але інших доказів ареальної розбіжності мало. На відміну від цієї єдності

поведінки тварин, людські культури настільки ж різні, як і людські мови у всьому світі, і вони можуть змінюватися весь час, іноді з великою швидкістю, як серед промислово-розвинених країн 21 століття.

Використовуючи мову, можна пояснити будь-які навички, техніки, продукти, способи соціального контролю тощо, а кінцеві результати будь-якої винахідливості можуть бути доступні кожному, хто має інтелектуальну здатність зрозуміти сказане. Таким чином, лише розмовна мова значно розширить обсяг корисної інформації в будь-якій людській спільноті та пришвидшить набуття нових навичок та адаптацію техніки до змінних обставин або нового середовища. Починаючи з часу створення та розповсюдження письма, цей процес негайно розширився, а відносна постійність письма ще більше полегшила розповсюдження інформації. Друк та підвищення грамотності лише ще більше посилили цей процес. Сучасні методи передачі або майже миттєвої передачі комунікацій по всій земній кулі, разом із інструментами для швидкого перекладу між мовами світу, дозволили зробити корисні знання всіх видів доступними для людей майже в будь-якій точці світу. Це пояснює велику швидкість наукових, технологічних, політичних та соціальних змін у сучасному світі. Все це, незалежно від того, чи це добро чи зло для людства, повинно бути віднесено до домінуючої ролі мови у передачі культури.

Отже, культура – це сукупність досягнень суспільства в галузі освіти, науки, мистецтва та в інших сферах духовного життя. Мова і культура взаємопов'язані.

Курашова Поліна Костянтинівна (Україна)
Науковий керівник ст. викладач Белікова О.В.
Харківський національний університет будівництва та архітектури

ПРОБЛЕМА БУЛІНГУ В ЗВО

В даний час проблема булінгу як прояву агресії в освітньому середовищі стає все більш актуальною. Ця проблема існувала в усі часи, в усіх закладах освіти, серед будь-якої молоді.

Чому ж одні люди знущаються над іншими? Багато задирак вважають, що таким чином вони показують силу характеру, самостверджуються, піднімають свій авторитет серед однолітків і інше.

Насправді ті, хто знущається, просто не в силах виділитися якимось іншим способом. Ми всі прагнемо знайти щось своє унікальне, «виділитися», стати кимось видатним. У одних виходить добре співати, у інших - танцювати, хтось хороший спортсмен, або легко вчить мови, а у деяких добре виходить тільки самостверджуватися на однолітків. Часто вони просто заздять і тому так себе ведуть. Такі люди були, є і будуть.

Повноцінний розвиток і реалізація особистісного потенціалу особистості можлива тільки в комфортних психолого-педагогічних умовах. Але практично в кожній групі є слухачі, що відрізняються будь-якими особливостями, які стають жертвами знущань з боку однолітків. Знущання над жертвою нерозривно пов'язане з проявом кривдниками різних форм агресії. Надмірна агресивність сучасних підлітків сприяє поширенню в підлітковому середовищі явища булінг.

У психології існує кілька підходів до розгляду булінгу. Одні дослідники

зосереджують свою увагу на пошуку і визначенні особистісних властивостей, характерних для особистості булера і його жертви. Інші розглядають булінг як соціально-психологічний процес, треті - макро-і мікросоціальної закономірності відповідних груп.

В даний час в літературі описані різні форми прояву булінгу. До найбільш частих проявів відносять фізичну агресію. Словесний булінг може існувати у формі образливого імені, з яким постійно звертаються до однієї людини. Цей вид булінгу часто спрямований на тих жертв, які мають помітні відмінності у фізичній зовнішності, акцент або особливості голосу, і високу або низьку академічну успішність. У разі прояву ізоляції, жертва навмисно ігнорується частиною групи або всією групою. Пошкодження майна також можна віднести до проявів булінгу, в результаті якого бути пошкоджені, вкрадені або заховані одяг, підручники або інші особисті речі.

Структура булінгу, як правило, включає в себе наступні елементи: переслідувач, жертва, спостерігач, «помічники переслідувачів», і «захисники жертв». Дослідження психологічних особливостей учасників даного процесу, дозволили встановити, що основною характеристикою булера є патологічне небажання вважати свою поведінку деструктивною. Він думає, що проблема не в його поведінці, а в поведінці його жертви. Головне, що характеризує булера, - це те, що після того, як він закінчує переслідування однієї жертви (вона, наприклад, змушена покинути місце навчання), починається переслідування іншої, і так до нескінченності.

У літературі описані різні фактори, що провокують прояви булінгу. В даний час активно вивчається проблема психосоціальних особливостей учасників булінгу як одна з причин прояву даного явища. Д. Ольвеус вважає, що найбільш часто жертвами шкільного насильства або булінгу стають діти, які мають: фізичні недоліки, особливості поведінки, особливості зовнішності, статури, нерозвинені соціальні навички; страх перед школою; відсутність досвіду життя в колективі; хвороби, низький інтелект і труднощі в навчанні.

За булінгом нерідко стоять соціально-економічні чинники, наприклад, майнове, соціальне і етнічна нерівність. Хлопчики з бідних і неблагополучних сімей зганяють свої фрустрації на більш благополучних однолітках, змушуючи їх відчувати страх і одночасно - почуття власної неповноцінності в порівнянні з більш сильними, мужніми, некерованими і «крутими вихідцями з низів». В результаті створюється якийсь суперечливий симбіоз, коли підлітки і юнаки з різних соціальних верств одночасно ненавидять і нестримно залучають один одного.

Американські психологи встановили, що булінг і виктимізація породжують такі серйозні особистісні проблеми як тривожність і депресію, розлади харчування, низьку самоповагу і незадоволеність. Віктимізація часто супроводжується підвищеною сором'язливістю і зниженою довірою до людей в студентському віці, що тягне за собою порушення процесу соціально-психологічної адаптації.

Таким чином, булінг - досить поширене явище, яке може несприятливо впливати на формування особистості і соціально-психологічну адаптацію як переслідувачів (булер) так і жертв булінг. Аналіз сучасних робіт, присвячених проблемам булінг в освітньому середовищі, показує необхідність глибокого і систематичного вивчення цього феномена.

Література:

1. Волкова, Е.Н. Система защиты детей и подростков от насилия и жестокого обращения / Е.Н. Волкова // Социальная педагогика. – 2007. – №4. – С. 77-79.

2. Кон, И.С. Что такое буллинг и как с ним бороться? / И.С. Кон // «Семья и школа». – 2006. – № 11. – С.15-18.

3. Лэйн, Д.А. Школьная травля (буллинг) / Д.А. Лэйн // Детская и подростковая психотерапия / под ред. Д. Лэйна, Э. Миллера. – СПб. : Питер., 2001. – 345с.

Куткова В.С. (Україна, Харків)

**Науковий керівник канд. філол. наук, доцент Л.П. Петрова Озель,
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди**

ОФІЦІЙНО-ДІЛОВИЙ СТИЛЬ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

В умовах євроінтеграційних процесів вагомого значення набуває успішна й результативна комунікація у сфері державного управління, адміністрування, професійного спілкування особливо на міждержавному й дипломатичному рівні, а відтак окреслюється потреба всебічного й поглибленого вивчення офіційно-ділового стилю української мови (ОДС), зокрема в його історико-лінгвістичному аспекті. Зважаючи на політичні, соціальні, культурні, історичні умови становлення української нації та її державотворення, лінгвісти та громадськість активно порушують проблему поліпшення й удосконалення культури офіційно-ділової мови в її адміністративно-управлінській, бізнесовій, освітньо-педагогічній та міжкультурній репрезентаціях. Як стверджує С.Я. Єрмоленко: «Зміна суспільного статусу української мови закономірно спричинилася до розширення стилістики офіційно-ділового спілкування» [2].

Тематиці й проблематиці синхронії та діахронії офіційно-ділового стилю української мови присвячено чимало студій видатних мовознавців (А. Коваль, Л. Мацько, О. Муромцевої, С. Шевчук, І. Марка, М. Пещак), проте сучасний момент вимагає узагальнення історико-лінгвістичного досвіду в ділянці різномірної ділової комунікації й закономірно потребує більш ґрунтовного аналізу з метою подальшої оптимізації, що й визначає актуальність та перспективність цієї розвідки.

Виокремлення ОДС української мови і вдосконалення його культури тісно пов'язують із розвитком державності, а витоки діловодства, юридичної документації сягають часів Київської Русі; найвідомішими тогочасними пам'ятками називають «Руську Правду», «Повість минулих літ», які є найбільш наближеними до ділового письма. У XIV ст. виникли грамоти «як документи спеціального жанру, що відрізняються від інших писемних пам'яток свого часу виразним суспільним і громадським призначенням і умовами створення» [5, с. 9].

XIV–XVIII ст.ст. відіграли значну роль у розвитку ОДС, адже в документах цього часу зафіксовані юридичні основи офіційно-ділових стосунків у різні історичні періоди: саме тоді сформовано та схарактеризовано жанрові різновиди текстів ОДС (грамоти; статuti Великого князівства Литовського; книги міських урядів; ратушні книги; універсали Б. Хмельницького; ділова документація Гетьманщини та ін.), що їх дослідили українські мовознавці В. Русанівський, М. Жовтобрюх, М. Пещак, В. Горобець, І. Чепіга, встановивши при цьому тісний зв'язок між староукраїнською добою й періодом кінця XIX – початку XX ст., на який припадає повернення української мови у сферу офіційно-ділових відносин [3, с. 9].

У XIV ст., отже, виникає спеціальний і специфічний за своїми ознаками жанр ділової мови – грамоти, що відрізнялися від інших тогочасних пам'яток поліфункціональним суспільним спрямуванням і відіграли значну роль як документи настановчого, регламентного та комунікативного характеру того часу, і до сьогодні у працях дослідників зберігають значення яскравих репрезентантів функціонування офіційно-ділового стилю.

За юридичним призначенням історики та мовознавці виокремлюють понад 30 видів грамот, зокрема дарчі, за якими державні особи як винагороду за службу оформлювали передавання своїм підданам сіл, грошей та майна з відповідними правами й обов'язками; купчі й продажні засвідчували купівлю чи продаж переважно нерухомого майна; заставні оформлювали позики грошей під певне нерухоме майно; роздільні видавалися офіційними особами в разі непорозумінь між сусідами при користуванні суміжними землями, лісами, урочищами; підтвердні грамоти забезпечували право на успадкування дітьми майна батьків; присяжні засвідчували присягу місцевих князів вірно служити Великому Князю литовському або Королю Польському; поручні давалися родичами або близькими людьми того, хто втратив довіру Великого Князя литовського або Короля Польського; договірні грамоти, або угоди, укладалися між двома або більше князівствами після закінчення воєнних дій [1, с. 53]. Важливе значення в цей період мають джерела іноземного походження: документи міжнародно-правового характеру, літописи московські, польські, турецько-татарські, спогади західноєвропейських мандрівників, листи, щоденники, описи («Щоденник» Еріха Лясоти фон Стеблау, «Опис України» Гійома Левассера де Боплана).

Дослідники історії ділової української мови визначають кілька груп документів доби XIX-XX ст.: щоденники, листи, мемуари діячів української культури й політики (Тараса Шевченка, Івана Франка, Михайла Драгоманова, Володимира Антоновича тощо); акти й документи установ Української Народної Республіки, Української держави Гетьмана Скоропадського та Західноукраїнської Народної Республіки (1917-1921 рр.); документальні матеріали політичної еміграції; документи установ УРСР; ділові папери незалежної України. Розвиток офіційно-ділового стилю сучасної української мови умовно поділяють на два періоди: 1) 20–80-ті рр. XX ст.; 2) 90-ті рр. XX ст. – поч. XXI ст. [3, с. 8].

У 20-х роках XX ст. виходять «Російсько-український фразеологічний словник. Фразеологія ділової мови» В. Підмогильного та Є. Плужника; «Практичний російсько-український словник ділової мови (конторської та рахівничої)»; «Словник ділової мови (термінологія та фразеологія)» М. Дорошенка, М. Станіславського, В. Страшкевича. У 40-70-ті роки ділова українська мова використовувалася переважно у політичній та ідеологічній літературі, законодавчих актах, не знайшовши всебічної реалізації як писемна форма офіційно-ділового стилю. У 70-80-х роках відбувається активне дослідження ОДС, визначаються його функції, специфічні ознаки, серед яких вирізняють: однозначність, точність, логічну завершеність висловлювання, вживання інфінітивів, дієприслівникових, дієприкметникових зворотів; переважання складних речень, однотипних синтаксичних конструкцій, «нанизування» однорідних членів речення; наявність штампів, сталих кліше; відсутність образних висловів, емоційно забарвлених слів і фраз, синонімічних термінів; вживання іншомовних слів. З 80-х років у офіційно-діловому стилі виокремлюють такі підстили: законодавчий (закони, укази, статути, постанови); дипломатичний (міжнародні угоди – конвенції, повідомлення – комюніке, звернення, протоколи); адміністративно-канцелярський (накази, інструкції, розпорядження, заяви, звіти).

Після проголошення незалежності України починається новий етап розвитку офіційно-ділового стилю, удосконалення його норм, подальшого й більш глибокого аналізу підстилів, відзначається його особлива роль для спілкування як на найвищому державно-політичному рівні, так і для професійного зростання фахівців різних сфер життєдіяльності, обґрунтовується значення як провідного інструмента результативної комунікації з метою досягнення успіху. Починають виходити друком нові словники, посібники, довідники; ділова українська мова вивчається й аналізується як окремий вагомий аспект офіційно-ділового стилю у працях М. Пентилюк, І. Плотницької, М. Заверюшенка, В. Чабаненка, А. Коваль, С. Шевчук, А. Нелюби, М. Зубкова, А. Токарської, О. Тараненка, В. Брицина, Н. Ботвини, Н. Потелло, І. Зарицької, В. Пахомова, К. Левченко, О. Красовської, Л. Тименко). Спостерігається критичний підхід до поширення й вживання офіційно-ділової лексики, її аналіз та подальше лексикографічне опрацювання, зокрема в працях О. Тараненка, В. Брицина «Російсько-український словник (сфера ділового спілкування)» (Київ, 1996), С. Шевчук «Російсько-український словник ділового мовлення» (Київ), В. Пахомова «Тлумачний словник з ділового мовлення» (Івано-Франківськ, 2008).

Отже, офіційно-діловий стиль в його лінгвістичному й історичному вимірах, є одним із значущих різновидів літературної мови та відіграє вагому роль у політичному, громадському та суспільно-культурному житті країни. Для зміцнення державного управління, демократичного функціонування його структур та успішного вирішення злободенних проблем спілкування на міжнародному рівні важливим постає узагальнення історико-лінгвістичного досвіду у сфері ділової української комунікації, з чим пов'язана перспективність подальших досліджень на різних мовних рівнях історичних пам'яток та сучасних зразків офіційно-ділового стилю.

Список джерел інформації

1. Галузинська Л.І., Науменко Н.В., Колосюк В.О. Українська мова (за професійним спрямуванням): К.: Знання. 2008. 430 с.
2. Єрмоленко С. Я. Стилїстика сучасної української літературної мови в контексті слов'янських стилістик // Мовознавство. 1998. № 2. С. 25 – 36.
3. Марко І. В. Становлення офіційно-ділового стилю західноукраїнського варіанта літературної мови кінця ХІХ – початку ХХ ст.: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. 2010. С. 1 – 9.
4. Пентилюк М.І., Маруніч І.І., Гайдаєнко І.В. Ділове спілкування та культура мовлення. К.: Центр учбової літератури. 2011. 224 с.
5. Пещак М. М. Стиль ділових документів ХІV ст.: структура тексту. К.: Наук. Думка. 1979. 266 с.

Лагхмиш Хишам (Марокко)

Научный руководитель ст. преподаватель Цимбал Т.Н.

Харьковский национальный автомобильно-дорожный университет

ФРАЗЕОЛОГИЗМЫ – ОТРАЖЕНИЕ САМОБЫТНОСТИ ЯЗЫКА

Присутствие в письменной или в устной речи фразеологических единиц делает ее более выразительной, живой, придает ей национальное своеобразие. Именно самобытность

языка ярко проявляется во фразеологии.

Как и слова, фразеологические единицы неодинаковы в отношении стилистической окрашенности. Можно отметить, что во фразеологизмах функционально-стилистическая окраска нередко совмещается с эмоционально-экспрессивной и оценочной. Так, например, фразеологическая единица шутка сказать выражает удивление, то есть имеет в дополнение к разговорной эмоциональную окраску. Выражения последняя спица в колеснице, маменькин сынок, разводить сырость являются разговорными, имеют эмоциональную (пренебрежительную) окраску и отрицательную (неодобрительную) оценочность. Книжная окрашенность часто соединяется с экспрессией торжественности, приподнятости, например, фразеологизмы: пальма первенства, волею судьбы, отойти в вечность и т. п.

Конечно, функционально-стилистическая окраска не обязательно совмещается с какой-нибудь эмоционально-экспрессивной окраской. Например, фразеологизмы ставить во главу угла, оказывать содействие имеют книжную окраску, но не обладают ни эмоциональностью, ни экспрессивностью.

Подавляющее большинство фразеологических единиц обозначает те же понятия, которые могут быть переданы словами или описательными конструкциями, например: в двух шагах и рядом, зарубить на носу и запомнить, ждать у моря погоды и вынужденно бездействовать, сизифов труд и тяжелая бесполезная работа. Однако фразеологизмы отличаются от синонимичных слов и описательных оборотов нюансами значений и, главным образом, экспрессией. В большинстве своем фразеологические единицы не только называют что-то, но и выражают отношение к называемому, дают ему оценку, экспрессивно характеризуют предмет или явление, вызывают образное представление о каком-нибудь факте, событии, явлении. Замена фразеологизма словом или словосочетанием не может быть равнозначной, так как при такой замене исчезают оттенки значений, образы, эмоции – все то, что составляет семантико-стилистическое своеобразие фразеологизмов.

Совмещение в содержании фразеологических единиц номинативных и эмоционально-оценочных элементов позволяет носителям языка использовать фразеологизмы для передачи как логического содержания мысли, так и образного представления о чем-либо, для выражения эмоционального отношения к предмету мысли.

Выразительность заключена в самой природе фразеологизмов и является, их специфической чертой. Конечно, степень экспрессивности разных фразеологических единиц неодинакова. Среди них имеются исключительно яркие обороты: переливать из пустого в порожнее, с жиру беситься, лить крокодиловы слезы, кровь с молоком – нейтральные по эмоциональному тону, окраска которых стерта, что и позволяет употреблять их во всех речевых сферах. Не имеют эмоционально-экспрессивной окрашенности фразеологизмы терминологического и официально-делового характера: действительный залог, геометрическая прогрессия, принять во внимание, наложить резолюцию.

В большинстве случаев стилистически окрашенные фразеологические единицы представляют собой стилистическую оппозицию отдельным словам, образуя с ними лексико-фразеологическую парадигму, например: моментально – в два счета (разг.), помеха, затруднение – камень преткновения (книжн.).

Со стилистической точки зрения во фразеологии выделяется пласт нейтральных фразеологических единиц и стилистически окрашенные пласты – книжный, разговорный и просторечный, которые противопоставляются нейтральному пласту.

К нейтральным фразеологическим единицам относятся общеупотребительные обороты, не имеющие ограничений в употреблении, не связанные с каким-либо определенным стилем. Нейтральным фразеологическим единицам свойственна нулевая стилистическая окрашенность, на их фоне книжные фразеологические единицы выделяются повышенной окрашенностью, а разговорные – сниженной.

Основную часть нейтральных фразеологических единиц составляют общеупотребительные составные наименования: тайное голосование, скорая помощь, железная дорога, белый хлеб, Черное море, Северный полюс и т.п., а также фразеологические сочетания типа сдержать слово, не давать в обиду, мертвая тишина, играть роль, уделять внимание, уступить дорогу, брать пример.

Лексико-стилистической приметой нейтральных фразеологических единиц являются нейтральные слова, употребляемые в составе этих фразеологизмов, например: идти по следам, в ход пойти, быть в центре внимания, день за днем, рано или поздно, во всяком случае. Нейтральные фразеологические единицы выступают как нейтральные в функционально-стилевом плане, но не обязательно являются таковыми в эмоционально-экспрессивном отношении. Определенной части нейтральных фразеологизмов свойственна образность и эмоционально-экспрессивная окрашенность. Например, экспрессию неодобрения содержит такая нейтральная фразеологическая единица, как сровнять с землей; шутливо-ироническую окраску имеют фразеологизмы китайские церемонии, собственной персоной; с положительной оценкой воспринимаются фразеологизмы бить ключом, плечом к плечу.

Для настоящего времени характерно расширение нейтрального пласта фразеологических единиц за счет перехода в него фразеологизмов из книжного и разговорного пластов.

Выше нейтрального пласта располагается пласт книжных фразеологических единиц, которые употребляются преимущественно в письменной речи – научном, публицистическом и официально-деловом стилях. Кроме того, книжная фразеология широко используется в художественной литературе. Книжные фразеологические единицы характеризуются стилистической приподнятостью, повышенной литературностью, многим из них свойственны оттенки торжественности, патетичности, поэтичности, риторичности, например: алтарь отечества, знамение времени, на поле брани, свобода совести, заключительный аккорд.

В научном и официально-деловом стилях экспрессивно окрашенные фразеологизмы используются очень редко.

Основной стилистический пласт фразеологических единиц русского языка составляет разговорная фразеология. От нейтральных фразеологических единиц разговорные фразеологизмы отличаются сферой своего употребления, они свойственны устной, главным образом разговорной, речи, характеризуются некоторой стилистической сниженностью, непринужденностью например: медведь на ухо наступил, одного поля ягода, яблоку негде упасть, как у себя дома, курам на смех, намылить шею, голова пухнет, куда ни шло, сколько лет сколько зим, на худой конец и многие др.

Характерной особенностью разговорных фразеологических единиц является их яркая эмоционально-экспрессивная окрашенность. Например, шутливые: китайская грамота, мало каши ел; иронические: красная девица, бабушкины сказки, заблудиться в трех соснах;

фамильярные: надрывать животики, поджилки трясутся; неодобрительные: перемывать косточки; пренебрежительные: мелкая сошка, нос не дорос; одобрителные: золотые руки, душа нараспашку.

Яркая экспрессивность разговорных фразеологизмов создается как отдельными их компонентами, так и тем образно-метафорическим значением, которое возникает в результате сочетания этих компонентов.

Стилистическими приметам разговорных фразеологических единиц являются разговорные и просторечные слова, употребляемые в составе этих фразеологизмов, например: ноль без палочки, откалывать номера, глядеть в оба, не поминать лихом, хлебнуть горя, молоть вздор.

К другим признакам разговорных фразеологизмов можно отнести:

1) употребление в их составе слов с конкретным значением, обозначающих, например, предметы быта, животных, растения, птиц: мерить на свой аршин, откладывать дело в долгий ящик, белая ворона, гусь лапчатый, темный лес, выжатый лимон;

2) широкое использование соматических слов, которые, как правило, приобретают в составе разговорных фразеологизмов переносное значение: горячая голова, зубы заговаривать, держать ухо востро, висеть на волоске, отводить глаза;

3) наличие в составе разговорных фразеологизмов профессиональных слов: овчинка выделки не стоит, бить отбой.

Данные фразеологические единицы тесно связаны с разговорным стилем и являются одним из важнейших его признаков; разговорная фразеология широко употребляется также в художественной речи и в публицистике.

От разговорной фразеологии т следует отличать еще более сниженную в стилистическом отношении просторечную фразеологию. Просторечным фразеологизмам свойственны фамильярный тон, бесцеремонность, резкость. Фразеологизмы, входящие в просторечие, частью находятся на периферии литературного языка; свой в доску, шишка на ровном месте, провалиться на этом месте; показать, где раки зимуют; лезть в бутылку (эти фразеологизмы можно назвать литературно-просторечными), а частью представляют собой нелитературные образования: показать кузькину мать, заткнуть глотку, дать по шапке, рылом не вышел, разуй глаза.

Литературно-просторечные фразеологизмы допустимы в непринужденной, разговорно-обиходной речи, они не нарушают норм литературного языка. В языке художественной литературы просторечные фразеологизмы чаще всего используются для речевой характеристики персонажей. В авторской речи разговорные фразеологизмы выступают как средство стилизации под сниженную речь или используют в целях выражения отношения автора к изображаемому.

Фразеологических единиц, употребляемых во всех стилях и не обладающих эмоционально-экспрессивной окрашенностью, сравнительно немного. В отличие от слов основная масса фразеологизмов стилистически и экспрессивно окрашена.

Русская фразеология содержит богатейшие средства речевой выразительности, придает речи особую экспрессию и неповторимый национальный колорит. Например: бежать сломя голову, бежать со всех ног, одна нога здесь - другая там(ср., бежать быстро); кричать во всю Ивановскую (ср.: кричать громко); сидеть сложа руки; бить баклуши; ни зги не видно, хоть глаз выколи; собаку съест в каком-либо деле; намылить шею, задать жару; хранить как зеницу ока; делать что-нибудь спустя рукава и т.д.

Фразеологические единицы обладают разной степенью экспрессии. Среди них есть и стилистические нейтральные, имеющие строго определенное прямое для современного языкового сознания значение и приближающиеся к терминам или номенклатурным наименованиям. Это, например, следующие устойчивые сочетания: железная дорога, питательная мука, сахарная пудра, красный уголок, новогодняя елка, мягкий знак, заочное обучение, воспаление легких, полярный круг, белый гриб. Эту фразеологию иначе называют межстилевой.

С точки зрения происхождения и традиции использования в книжно-письменной либо в устно-разговорной речи, выделяются фразеологизмы с книжной или разговорной функционально-стилевой окраской. Примеры книжных: притча во языцех, ставить во главу угла, почивать на лаврах, ахиллесова пята, глас вопиющего в пустыне, не хлебом единым, переоценка ценностей, искусство для искусства, на высшем уровне, иметь место; разговорных: из рук вон(плохо), втирать очки, глухая тетеря, в сердцах, хоть глаз выколи, тишь да гладь, водить за нос, без году неделя, надуть губы, была не была, держать ухо остро, шиворот-навыворот, быть под мухой, себе на уме, душа в душу, сгореть от стыда, страх берет, несусветная чушь и др.

Приведем примеры фразеологизмов научного стиля. Среди них терминологические словосочетания: прибавочная стоимость, двигатель внутреннего сгорания, записывающее устройство, коэффициент полезного действия, точка кипения, сила тока и т. п.; а также нетерминологические устойчивые словосочетания: принять во внимание актуальность темы, резюмируя сказанное, представлять научный интерес, в результате наблюдения (эксперимента), поставить опыт, призвести классификацию, сквозь призму (чего-либо), оставить след и т.д.

Официально-деловая фразеология состоит как из собственных фразеологических единиц, в том числе терминологического характера: входящие и исходящие бумаги, докладная записка, особое мнение, регистрационный номер, поступившие документы, подать в отставку,- так и из близких к ним устойчивых шаблонов, штампов-нетерминов (в том числе архаических): понести наказание, исполнение обязанностей... возложить на... ; в лице председателя, на основании изложенного, в результате проверки установлено.

Разнообразна публицистическая фразеология : гражданский долг, поднять на должную высоту, петь с чужого голоса, нерушимая дружба, пролить свет, на мировой сцене, греть руки, с легкой руки, пригвоздить к позорному столбу, железный занавес и т. п. Устойчивые словосочетания образуют особую публицистическую терминологию: правительственный кризис, позитивный нейтралитет, с позиции силы, встреча на высшем уровне, вотум недоверия, совещание в верхах, фонд мира и т.п. Метафорические устойчивые словосочетания, используемые в газете с целью придания речи особой образности, в связи с частым их повторением нередко превращаются в свою противоположность - в стандарт, в газетный штамп. Примеры таких сочетаний: рукотворная река (канал), воздушный мост (авиалиния), прийти к финишу (закончить что-либо), черное золото (нефть), белое золото (хлопок), голубое топливо (газ), волна общественного мнения, на мировой арене и т. п.

Примеры поэтических фразеологизмов: узы дружбы, первая ласточка, воздушный замок, герой не моего романа, мировая скорбь, рыцарь на час, рыцарь печального образа, без страха и упрека, ворона в павлиньих перьях, быть или не быть, святая простота и др.

Стилистически окрашенные фразеологические единицы широко используются и в

устной и в письменной речи, во всех функциональных стилях. В научном и официально-деловом стилях экспрессивно окрашенные фразеологизмы весьма редки, но здесь используется функционально окрашенная фразеология. Запрет использования просторечно-разговорной лексики и фразеологии в научной и деловой сферах общения в отношении фразеологии выдерживается особенно строго. Экспрессивно-эмоциональные фразеологизмы наиболее широко употребительны в разговорно-бытовой речи, а также в художественной и публицистической. В двух последних речевых сферах (хотя и не только в них) создаются новые фразеологизмы, лаконичные и меткие выражения, которые быстро становятся крылатыми или общеупотребительными

Таким образом, функционально-стилевая классификация фразеологизмов имеет большое значение, так как помогает наметить возможные сферы их использования. Этой же цели служит понимание экспрессивно-стилистического их значения.

Лебединец Б.С.

Науковий керівник ст. викладач Дитюк С.О.

Харківський національний університет будівництва та архітектури

ПРИРОДА ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ

Існує багато видів професійної діяльності, що безпосередньо стосуються людини, але є серед них професії лікаря, юриста, педагога, які впливають на її долю. Ось чому кожна з цих професій повинна бути не лише діяльністю, а й покликанням.

Викладач великій кількості людей дає можливість не лише багато чого дізнатися, а й відчувати ту особливу емоцію доторку до науки, до пізнання, до педагогічної творчості, що по суті має ту саму природу. Що й зіткнення з художньою творчістю на концертах і виставах за участю великих майстрів.

Важко переоцінити значення цієї емоції у розвитку особистості молодої людини, її смаків, пристрастей і всього того, що можна було б назвати інтелектуальним, естетичним і кінець-кінцем просто духовним багатством. Лекції у студентському житті становлять лише момент, але цього досить для того щоб залишити в їхній пам'яті глибокі сліди. Тому значення особистості педагога в педагогічному процесі накладає на нього велику відповідальність і вимагає великої постійної роботи над собою. Педагог обов'язково повинен багато працювати для вдосконалення себе як викладача.

Щоб досягти довершеності, йому потрібно повсякчас не лише вивчати свій предмет, його історію, філософію, а й вдосконалити техніку свого викладання. У цьому відношенні діяльність викладача дуже близька до діяльності актора.

Метою нашої роботи було проаналізувати основні риси та навички педагога та ознайомитися з основними елементами педагогічної техніки.

Історія науки знає багато прикладів, коли видатні вчені були водночас і блискучими лекторами, М.В.Ломоносов, Д.І.Менделєєв, К.А.Тімірязєв, Н.Н.Лузін, О.Ю.Шмідт - цей список можна було б продовжити. На жаль, не всім педагогічний талант дається від народження, і якщо його немає, його обов'язково потрібно виховувати, розвивати в собі. О.С.Макаренко сподівався, що прийде час, коли майбутніх педагогів будуть навчати тому, як увійти в аудиторію, де і як стояти, як привітати, як посміхнутись і навіть як подивитись на

своїх вихованців. В останнє десятиліття проблема педагогічної майстерності досліджувалась багатьма вченими. У їхніх роботах досліджується проблема підготовки викладача творчого що має яскраву індивідуальність, здатного до безперервного самовиховання і самоосвіти.

Педагогічна майстерність - це професійне вміння оптимізувати всі види навчально-виховної діяльності, спрямувати їх на всебічний розвиток та удосконалення особистості, що забезпечує високу організацію педагогічного процесу. Вона характеризується високим рівнем розвитку спеціальних узагальнених вмінь, і, звичайно, суть його - в особистості викладача, його позиції, здатності керувати діяльністю на високому рівні. Велике значення у цьому контексті має володіння викладачем педагогічною технікою.

Володіння цією технікою відзначається вмінням перетворювати на апарат педагогічного впливу свої емоції, голос (тон, сила, інтонація, жести, міміку).

Вміння керувати своїм психічним станом, педагогічно активно і емоціонально відкрито виявляти своє ставлення до предмета і студентів є однією з ознак технологічної культури, викладача.

У діяльності актора і педагога загальним є участь живої людини у процесі сприйняття іншою людиною (для актора - глядачі, слухачі, для педагога - студенти).

У роботі викладача сприйняття, як і в актора, визначається особистістю педагога. Викладач передає студентам не лише свої знання, а й своє ставлення.

При будь-якому підході до визначення змісту педагогічної техніки постійно зберігається ряд елементів, а саме:

- культура спілкування викладача зі студентами;
- саморегуляція технічної діяльності (самоконтроль, витримка), управління внутрішнім самопочуттям;
- оволодіння увагою аудиторії;
- виразний показ почуттів і відношень (міміка, пантоміміка, зовнішній вигляд педагога);
- володіння мовою (голос, дихання, дикція, грамотність, інтонаційна гнучкість, емоційна виразність, тощо).

Загальною ознакою цих елементів є їх найтісніший зв'язок з індивідуальною особливістю викладача.

Розглянемо спілкування як важливий професійний інструмент педагогічної діяльності. Педагогічне спілкування - це професійне спілкування викладачів і студентів під час занять або поза ними, спрямована на створення сприятливого психологічного клімату, яке має такі функції, пізнання особистості і обмін інформацією, організація діяльності, обмін ролями, співпереживання, самоствердження.

На етапі управління спілкування необхідно вміння підтримувати ініціативу студентів організувати діалогічне спілкування.

Природно, що викладач у навчальній діяльності і поза нею повинен бути ініціатором в управлінні спілкуванням. Для цього необхідно звернути увагу на демонстрацію власної прихильності до аудиторії, показ яскравих цілей діяльності, передачу студентам розуміння викладачем їхнього внутрішнього стану під час навчання, організацію контакту з усією аудиторією.

Усе це допомагає переборювати перешкоди, що заважають ефективному навчанню і виникає на початку викладацької діяльності. Передусім це деякий страх перед аудиторією.

Він знімається психологічним настроюванням, переключенням уваги на інтерес до майбутньої роботи, пошуком емоційного "ядра" спілкування. Викладачеві необхідно розвивати в собі оптимістичні прогнозування своєї діяльності.

Педагог повинен володіти арсеналом засобів за допомогою яких він передає свій досвід, свої уявлення. Ці засоби завжди індивідуальні неповторні. Окрім слів, голосу, інтонації в арсеналі педагога є ще жести, рухи, ритм. Але, насамперед, очі!

Вчені вже давно встановили, що ефективно спілкування викладача із студентами перебуває на рівні його сугестивної дії, оскільки заняття або лекції - творчість педагога.

Слід згадати про творче самопочуття викладача. За Станіславським, це така душевна і тілесне почуття актора на сцені, яка благотворно сприяє творчому процесу.

Творче самопочуття викладача ніколи не залишається безслідним. Воно проникає, впливає на почуття і свідомість студентів, переборює психологічні бар'єри, народжує творче сприйняття матеріалу і залишається не лише надовго в пам'яті, а й стає якоюсь мірою їхньою життєвою позицією.

У науковій психолого-педагогічній літературі виділяються такі компоненти творчого самопочуття викладача:

- зібраність, поглиненість вчителя головними завданнями заняття його пізнавальним виховним задумом, усвідомлення задуму цілей і завдань, які впливають на волю, розум і почуття, стаючи збуджувачем його творчості:

- уявлення викладачем усіх студентів і кожного ніби "зсередини",
- здатність контролювати себе, здійснювати самоаналіз.

Лекція викладача схожа на дію, і лектор повинен користуватись всіма засобами, доки він не відчує, що в думки слухачів проникла та ідея, яку він хотів до них донести.

Викладачеві необхідно вміти говорити логічно і послідовно, з правильними зупинками.

Велике значення під час спілкування викладача з аудиторією мають пантоміміка і міміка.

Пантоміміка – це рухи тіла, рук, ніг. Вона допомагає виділити головне, малює образ. Рівна хода, зібраність говорити про впевненість педагога в собі, в своїх знаннях. Водночас сутулість, в'ялість свідчить про внутрішню слабкість людини, невпевненість у собі. естетика тіла не терпить поганих звичок: покачування взад - вперед, переступання з ноги на ногу, звички триматися за спинку стільця, тримати в руках різні предмети, тощо. Жест викладача повинен бути органічним і стриманим, без різних змахів.

Міміка - мистецтво висловлювати свої думки, почуття, настрої, стани, діями м'язів обличчя. Жести, міміка, підсилюючи емоційну значущість інформації, активно впливають на слухачів. Широкий діапазон почуттів демонструє посмішка на обличчі викладача. Найвиразніші на обличчі людини очі, "Порожні очі - дзеркало порожньої душі".

Таким чином, у формуванні професійної майстерності необхідний тісний зв'язок теорії, методики і педагогічної техніки.

В справі оволодіння педагогічної майстерності важливі наступні положення,

- не можна вдосконалити свою педагогічну майстерність, не займаючись постійно вивченням власної методики, і навпаки, не можна вивчати методику, не ставити шляхи її вдосконалення,

- не можна вдосконалити свою майстерність, не використовуючи досвід своїх колег,
- вивчення своєї методики і методики колег можливо лише при практичній діяльності,

- по-справжньому можна вивчити методику свого колеги, лише допомагаючи йому,
- не можна вдосконалити педагогічну майстерність з орієнтацією на "чорний ящик",
- вдосконалення і самовдосконалення викладача не має меж.

Список джерел інформації

1. С.Вашкевич. Педагогічна майстерність вчителя // Освіта. - 2000. - №3.
2. Педагогіка. Підручник для ВУЗів / Під ред. Головчука М.І. - Львів, 2001.
3. Заграва Д.І. Уроки педагогічної майстерності. - К., 1989.
4. Педагогічна майстерність: підручник / І.А. Зязюн, Л.В. Крамущенко, І.Ф. Кривонос та ін. – К., 1997.
5. Музика О.О. Мотивація творчої обдарованості. – 2003. – № 3.

Лебідь Владислав (Україна)

Науковий керівник старший викладач Бабай Л.В.

*Харківський національний технічний університет сільського господарства
імені Петра Василенка*

МОВА ЯК ФОРМУВАННЯ ТА СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ЛЮДИНИ

Мова є засобом і матеріалом формування та становлення особистості людини, її інтелекту, волі, почуттів і формою буття. Мова – це неперервний процес пізнання світу, освоєння його людиною. Мова є засобом спілкування між людьми, передання власного досвіду іншим і збагачення досвідом інших. Мова сприяє виявленню й задоволенню матеріальних і духовних потреб людей, об'єднує їх у суспільство для досягнення добробуту та розвитку духовних цінностей.

Мова існує у двох формах: усній і писемній. Передаючись з уст в уста, закріплюючись у текстах, вона невтомно долає віки, єднає покоління, збирає і зберігає духовне єство народу, національну картину світу, формує національну свідомість і культуру нації. Потреба ефективного та ефектного спілкування стимулює мовців до художнього осмислення мови, до пошуку все точніших і виразніших мовних засобів. У результаті з загальнонародної мови відтворюється відшліфований, культурний варіант – добірне літературне мовлення, яке й само по собі вже може стати мистецтвом та естетичним матеріалом для інших видів мистецтва.

Мова невмируща, бо в ній безсмертя народу, живе в ньому і з ним. Але в безсмерті мови є й часточка безсмертя людини. Через мову кожна людина дотикається до безсмертя свого народу. Так, наші предки від найдавніших часів залишили в мові історію свого народу, національні звичаї побут, спогади про минуле, думки про майбутнє.

Мова належить до унікальних явищ життя людини і суспільства. Вона витворилась одночасно з ними і є не тільки їхньою найприкметнішою ознакою, а й найнеобхіднішою умовою формування їхньої сутності. Мова обслуговує людину і суспільство, але цим не вичерпується її роль. Мова є і формою буття їх.

Особистість є носієм свідомості і системи суспільно-значущих якостей. Ідеальна особистість — це людина, що поєднує в собі духовне багатство, високу моральність, фізичну

досконалість і виявляє себе як неповторна, самобутня індивідуальність, що й становить силу її привабливості для інших.

Роль мови у формуванні і самовираженні особистості величезна. Особливе значення має рідна мова, що стає для кожної людини одним з найцінніших надбань. Найгостріше це відчувається тоді, коли людина довго знаходиться за межами батьківщини. Тоді бодай одна вісточка рідною мовою приносить душевну полегкість, втамовує тугу за рідною стороною.

Мова — то магічне дзеркало, невечерпний засіб спілкування. У мові відображено життєвий досвід, сприйнятий людством від давнини до сучасності. При цьому мова відображає не лише те, що на поверхні, а й невидиме для ока, внутрішню суть речей, не лише світ матеріальний, а й світ ідеальний, який віддзеркалюється в умогляді, фольклорі, текстах, ідеях.

Передусім через мову ми пізнаємо рідний народ, його ментальність, культуру, історичний досвід. Крізь призму слова сприймаємо одну з граней краси, що представлена в художній літературі. Наші моральні переконання формуються на основі моральних понять та ідей, що пізнаються завдяки мові. Чим краще ми опановуємо мову, тим досконалішим стає наше мислення, бо мова і мислення нероздільні. Вбираючи в себе знання, відображені в мовленні, людина вибудовує власний внутрішній світ, або мікрокосм, формує себе як особистість.

Щодня ми реалізуємо себе, виявляючи своє ставлення до навколишнього світу, і найповніше, найглибше цей процес відбувається у мовленні під час повсякденного спілкування. Коли людина добре володіє мовою, вона має могутній засіб для впливу на інших людей і досягнення поставленої мети. І тут особливо важливо, щоб цей засіб використовувався для примноження добра, а не зла, щоб особисті цілі не суперечили суспільним, загальнолюдським. Як відомо, словом можна і вбити, і повернути до життя. Людину, що вміє гарно говорити, шанують, захоплюються нею, прагнуть бути в її товаристві. Французький письменник Антуан де Сент-Екзюпері писав, що єдина справжня розкіш — це розкіш людського спілкування.

Мова є найбільшим, найціннішим надбанням як людського суспільства в цілому, так і кожної людини зокрема. За допомогою мови люди спілкуються між собою, виражають свої думки, почуття, зберігають їх і передають нащадкам.

Мова тісно пов'язана з мисленням. Без мислення не може бути мови, а мислення неможливе поза мовою. Мова і думка виникли одночасно і невіддільні одна від одної протягом усієї історії людства. Отже, наступна функція, яку виконує мова, — мислеоформлююча. Однак мову і мислення не можна ототожнювати. Кожна окрема мова належить певному колективу, групі людей (нації, народності тощо), а мислення — явище загальнолюдське.

Мові властива і пізнавальна функція, яка нерозривно пов'язана з іншими. Через мову, її вивчення людина пізнає нові й нові явища дійсності, знайомиться з різноманітними галузями науки, надбаннями світової культури, з досвідом попередніх поколінь. Вищою формою пізнавальної діяльності людини є мислення. У такій взаємодії функцій мова сприймається як явище суспільне. Немає і не може бути суспільства без народу, який є її творцем.

Мова є характерною ознакою сучасної нації. Коли мова перестає виконувати свою основну функцію — бути засобом спілкування і мислення, вона стає мертвою, не розвивається і не вдосконалюється. Розвиток мови тісно пов'язаний з розвитком суспільства.

Як живий організм, вона з часом зазнає змін під впливом історичних, економічних та політичних умов. Відмирають одні слова, а замість них виникають нові, старіють іноді морфологічні та синтаксичні конструкції, поступаючись перед новими, що більше відповідають вимогам часу.

Мова, обслуговуючи всі сфери суспільного життя, здатна виконувати ще одну функцію — естетичну. Найповніше вона виявляється в художній літературі, де слово є засобом художнього зображення навколишнього світу. Воно покликане хвилювати людей, виховувати у них почуття прекрасного. Отже, у цілому, мові надається одне з основних значень у становлення людської особистості.

Крім мови, є ще інші засоби спілкування, але вони так чи інакше теж пов'язані з мовою і мисленням. Це жести, різні види сигналів, різні системи наукової символіки, різноманітні коди. Знаки, сигнали, символи можуть бути засобом спілкування, бо вони сприймають органами зору і слуху і передають інформацію, значення якої зрозуміле тільки тим, хто користується даними знаками.

Мова принципово відрізняється від інших допоміжних знакових систем. Тільки вона має загальнонародне поширення і може передавати будь-яку інформацію.

Понад три тисячі мов є у світі, але для кожного народу, кожної нації найближчою і найдорожчою є його рідна мова. Рідною мовою української нації є українська мова. Поняття рідної мови невіддільне від думки про рідний край, батьківську хату, материнське тепло. Рідна мова є одним із важливих засобів формування патріотичних почуттів, гордості за свій народ; вона є виявом його національної культури.

Мова єднає між собою різні покоління людей, вона передається як заповіт, як найдорожча спадщина. Піклування про рідну мову, любов і повага до неї має бути в центрі уваги кожної нації.

Народ, який втратив свою мову спілкування, втрачає і увесь той духовно-культурний світ цінностей, що витворився на ґрунті його мови. Такий народ швидко уподібнюється тому народові, чю мову взяв для спілкування, тобто асимілюється, розчиняється в іншій нації. Але, втративши все своє, надбане віками, асимільований народ ні коли не зрівняється з сусідом, чю мову прийняв, бо він втратив національний ґрунт і гідність, він є менш вартісний, вторинний. Ось чому слід не тільки на словах визнавати право української мови на широке вживання у суспільному житті, а й кожному з нас повсюдно спілкуватися нею, аби українська мова жила повнокровним життям.

Людство винайшло кілька засобів обміну інформацією: звукові і світлові сигнали, азбука Морзе, дорожні знаки, символи, шрифти, коди, жести. Але всі вони мають обмежену сферу застосування і стосовно мови, є вторинними, похідними, такими, що виникли вже на базі мови. Мова є універсальним і унікальним, матеріально найдешевшим засобом спілкування.

Дослідження мови як соціального інституту є досить актуальним, оскільки мова має значний вплив на формування та розвиток особистості, яка є носієм мови, а отже, і носієм духовної культури нації. Важливість формування національно свідомої особистості полягає в тому, що від рівня культурного розвитку однієї особистості залежить розвиток усієї нації.

Те, як мова й особистість пов'язані між собою, вчені досліджували ще у XIX столітті. В. фон Гумбольдт підкреслював, що мова є необхідною умовою думки окремої особистості навіть на самоті, тому що поняття утворюється тільки за допомогою слова, а без поняття неможливе справжнє мислення. Однак дійсно мова розвивається тільки у суспільстві, і не

тільки тому, що людина є частиною цілого, до якого належить, а саме свого племені, народу, людства, не тільки внаслідок необхідності взаємного розуміння як умови можливості суспільних заходів, але і тому, що людина розуміє саму себе тільки випробувавши на інших людях розуміння своїх слів.

На думку О.О. Потебні, дар мови, її внутрішній план пов'язані з особистісними характеристиками, світоглядом індивіда, що перебуває у постійній взаємодії із соціумом та під його впливом. При цьому самому індивідові властиві певні психоемоційні особливості, а також соціокультурні риси, які, у свою чергу, мають свою власну історію. «Пізнання мови індивіда є також важливим для мовознавця, бо мова як соціальне явище може бути пояснена тільки характеристиками, які властиві для окремих індивідів». Тільки в індивідові ми маємо можливість спостерігати роботу і принципи мови, адже саме індивідуальна психологія визначає не тільки загальні для всіх закони душевного життя, а й різноманітність та оригінальність окремих особистостей.

Лінгвістика ХХІ століття активно розробляє напрямок, в якому мова розглядається як культурний код нації, а не просто знаряддя комунікації та пізнання. Фундаментальні основи такого підходу були закладені працями В. Гумбольдта, О.О. Потебні та інших учених, які стверджували тезу про те, що кордони мови нації позначають кордони світогляду конкретної людини, адже людина тільки тоді стає людиною, коли вона з дитинства засвоює мову та разом з нею культуру свого народу. Усі тонкощі культури народу відображаються в його мові, яка специфічна та унікальна, тому що по-різному фіксує у собі світ і людину в ньому.

Мова, перебуваючи в тісному зв'язку з суспільством, виконує значну роль у соціалізації та консолідації людства. Потрібно враховувати сучасні умови українського буття, поставивши питання можливостей повноцінного функціонування мови в суспільстві, щоб виконувати місію формування національно свідомої особистості, адже саме розвиток української мови забезпечує українському народові його етнічну приналежність.

Мова і культура перебувають в одній поняттєвій площині і як духовні цінності органічно пов'язані між собою. Відомо, що слово культура (від лат. *cultura* — догляд, освіта, розвиток) означає сукупність матеріальних і духовних цінностей, які створило людство протягом своєї історії, а мова — це прояв культури. «Мова тісно переплетена з духовним розвитком людства і супроводжує його на кожному етапі його локального прогресу або регресу, віддзеркалюючи в собі кожну стадію культури». Плекаючи мову, дбаючи про її розвиток, оберігаючи її самобутність, ми зберігаємо національну культуру.

Культура мови — одна з найважливіших рис і особливостей кожної людини. Ця наука вивчає всю повноту сучасного мовного життя, все мовне існування в усій багатогранності його проявів в усній і писемній суспільній та індивідуальній мовній практиці. Поняття мовної культури охоплює насамперед системи навичок, що дають змогу точно, логічно правильно висловлювати думки, почуття, настрої, бажання людини.

Культура мовлення вимагає глибоких знань і практичних навичок володіння літературною мовою в усій її багатогранності. Стилїстика мовлення розглядає сукупність стилістичних засобів мови з боку їх нормативності і практичного використання і цим сприяє підвищенню культури мовлення.

Нормативність — важлива риса мови взагалі і стилістики зокрема. Слід розрізняти два види нормативності мови — норми літературної мови і стилістичні норми.

Дотримання норм літературної мови є невід'ємною рисою культури мовлення.

Стилістична норма — один із компонентів нормативності мови. Вона виступає критерієм оцінки мовних одиниць, що функціонують у тому чи іншому стилі мовлення.

Левченко Марія (Україна)
Науковий керівник ст. викладач Бабай Л.В.
*Харківський національний технічний університет сільського господарства
імені Петра Василенка*

РОЛЬ МОВИ У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ

Мова є одним із найважливіших засобів комунікації, яка забезпечує інформаційні процеси з різних галузей життя людей у сучасному суспільстві та носить універсальний характер. Вона може передавати все те, що виражається, жестами, мімікою або символами та безпосередньо бере участь у творенні людини.

Найоголовіша функція мови полягає у тому, що вона зберігає культуру та передає її від покоління до покоління. Саме тому мова відіграє настільки значну, можливо навіть вирішальну роль у формуванні особистості, національного характеру, народу, нації. Мова є характерною ознакою нації. Поняття рідної мови невіддільне від думок про рідний край, батьківську хату, материнське тепло. Рідна мова є одним із найважливіших засобів формування патріотичних почуттів, гордості за свій народ, вона є виявом його національної культури.

Розвиваючись мова набуває нових форм і засобів передачі думок, вираження почуттів, вироблених попередніми поколіннями, а нове покоління переймає найкраще та найдосконаліше з мовленнєвого досвіду своїх батьків.

Роль мови у суспільстві багатогранна, вона виконує функції спілкування, повідомлення та впливу. Одна з найголовіших соціально-практичних функцій мови є комунікативна. Усе життя людини — це її спілкування з оточенням і взаємний вплив один на одного. Спілкування, стосунки з іншими людьми — життєва потреба та водночас і найбільша розкіш, яка дає щастя. Неможливість спілкуватися означає важку і гнітючу самотність.

Людина народилася й з перших хвилини чує звуки своєї майбутньої рідної мови. Мова знайомить її з оточуючим світом, прививаючи їй те бачення, ту картину, яку було намальовано до неї. Одночасно через мову особистість отримує уявлення про світ і суспільство, членом якої вона стала, про її культуру, тобто про правила спільного життя, систему цінностей, моралі, поведінки тощо. Мова відображає світ і культуру та формує носія мови. Кожна національна мова не тільки відображає, але й формує національний характер. Іншими словами, мова формує представника народу — носія мови.

Мова, яку дитина засвоює від народження, є її першим засобом пізнання світу, формує елементарне мислення та світосприйняття. Вона є основою формування, становлення та зростання особистості, її інтелекту, волі, почуттів. Саме мова, вміння володіти нею, складає індивідуальний характер людини.

Моральні переконання формуються на основі моральних понять та ідей, що пізнаються завдяки мові. Чим краще особистість сприймає мову, тим досконалішим стає її мислення, бо мова і мислення нероздільні. Вбираючи в себе знання, відображенні в мовленні, людина вибудовує внутрішній світ, формує себе як особистість.

Мислення — це внутрішнє мовлення. Мова це «дійсність думки», «тіло думки». Мислити означає оперувати мовним матеріалом, словами, реченнями. Без цього органічного зв'язку мовлення і пізнавальна діяльність особистості неможливі.

Мова також є засобом закріплення усієї діяльності мислення — діяльності, яка у свою чергу, нерозривно пов'язана з практичною (фізичною) діяльністю особистості.

На формування й розвиток особистості впливає багато чинників, зокрема спілкування в процесі навчання, загальний інтелектуальний розвиток, мовленнєве середовище, в якому особистість виховується і відбувається її соціалізація. Зростаюча особистість сприймає мовлення дорослих і всіх членів цього середовища таким, яким вона його чує. Тому якість мовлення оточуючих набуває особливого значення в формуванні особистості.

Усі сторони суспільного життя, процеси пізнавальної та творчої діяльності людини, кожний момент її свідомості супроводжуються мовою. Кожна особистість розвивається у постійному контакті з суспільством і здійснює відповідний шлях розвитку, досягаючи того чи іншого рівня. Якщо рівень мовної культури особистості є обмеженим, це свідчить про її інтелектуальну та духовну відсталість та потребує уваги, підтримки для створення умов правильного розвитку.

Лободюк Злата Ігорівна (Україна)

Науковий керівник канд. філол. наук, доцент Мілева І.В.

Харківський національний університет будівництва та архітектури

ЛОГІЧНІСТЬ ЯК ВАЖЛИВИЙ КРИТЕРІЙ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ

Культура мовлення є дуже важливим аспектом вихованої, освіченої, розумної людини. Особистість набуває духовної насиченості завдяки культурі свого мовлення, оскільки воно є показником розвиненості.

Дослідження з цієї теми проводили такі науковці, як З. Мацюк, Н. Станкевич, Т. Симоненкова, В. Михайлюк та ін. Але людське мовлення постійно розвивається, а питання настільки широке, що вивчення його продовжується, породжуючи нові наукові відкриття.

Тема є актуальною, оскільки спілкування – візитівка будь-якої людини, і саме цей механізм взаємодії соціуму не оминув прогресу, набуваючи нових правил та норм. Усі способи розвитку особистої культури мовлення передбачають непросту й довгу роботу, що визнають як сталі принципи, а також як звичайні корисні поради.

Учені розрізняють кілька критеріїв культури мовлення (правильність, точність, чистота, естетичність тощо). Одним з найважливіших є критерій, який називають усі вчені-лінгвісти, – логічність.

Метою нашої роботи є дослідити поняття логічності, її цінність у культурі мовлення, а також основні принципи логічного мовлення.

Культура мовлення може бути визначена як дотримання норм мовлення вимови, наголосу, слововживання й побудови висловів, ясність, а також дотримання правил мовленнєвого етикету. Вона може виявлятися в таких аспектах:

- нормативність (дотримання всіх правил усного й писемного мовлення);
- адекватність (точність висловлювання, чіткість мовлення);

- естетичність (використання експресивно-стилістичних засобів мовлення, що роблять його виразним і багатим);
- поліфункціональність (використання мови в різноманітних сферах життєдіяльності) [1].

Однією з найважливіших критеріїв культури мовлення є логічність – запорука якісного сприйняття наданої вами слухачу інформації. Саме вона відповідає за смислову послідовність мовлення, що виявляється в точності вживання слів і словосполучень, у правильності побудови речень, у смисловій завершеності тексту, а також передбачає глибокий зміст і повне висвітлення теми, вичерпне ознайомлення з необхідною інформацією, уникнення зайвого. Мовлення повинне містити нову інформацію, викликати інтерес.

Дотримання логічності в культурі мовлення – це коректне, правильне, послідовне мовлення, що має внутрішню закономірність та, безумовно, відповідає законам логіки, ґрунтуючись на знаннях об'єктивної дійсності [2].

Логіка – сукупність прийомів, методів роздумів, завдяки яким створюється істина. Логічність виявляється на етапі міркування та осмислення, залежно від навичок застосування прийомів розумової діяльності. Прикладом можуть слугувати кілька народних прислів'їв, що підтверджують це явище: Яка головонька, така й розмовонька; Який розум, така й балачка; Хто ясно думає, той ясно говорить. Логічність має прямий зв'язок із чіткістю мовлення усіма мовними рівнями, освідченістю мови. Правильна, конструктивна думка та якісне знання мови утворюють логічно правильне мовлення.

Логічність поділяють на предметну (вона полягає в співвідношенні смислових зв'язків і відношення одиниці мови в мовленнєвих зв'язках) і понятійну (вона відображає структуру логічної думки і логічного її розвитку в семантичних відношеннях складників мови). У фантастичних і казкових сюжетах допускається відсутність предметної логічності, а понятійна логічність завжди присутня.

Термін «логічність» має багато виявів у мовленні. Вона наявна в усіх функціональних стилях. Науковий стиль передбачає суворе дотримання логіки викладу, вона є «відкритою», адже простежується процес пізнавальної діяльності мовця та пошук істинних тверджень. Офіційно-діловий стиль несуперечливий, це логічно правильно побудований текст, послідовний, що змістово погоджені частини [3].

Логічні помилки визначають повний спектр мисленнєво-сенсових відхилень. Такі похибки називаються алогізмами, а виникнути можуть через такі явища:

- об'єднання логічно невідповідних слів (наприклад: жахливо добрий, страшно гарний);
- уживання семантично порожніх слів, тавтології, плеоназму (наприклад: місяць травень, моя особиста справа, особисто я звільнити із займаної посади, о 20 годині вечора, захисний імунітет);
- порушення правильного порядку слів у реченні (наприклад: Успіх породжує старання);
- зіставлення незіставних понять (наприклад: Структура фірми відрізняється від інших фірм);
- порушення хронологічного уточнення, хронологічної точності (наприклад: У XVII ст. у Львівській області);
- підміна понять (наприклад: У всіх кінотеатрах міста демонструють ту саму назву фільму; Ревматичний діагноз не дає можливості мені ходити);

- розширення чи звуження понять (наприклад: письменники і поети, будівельники і малярі);

- нечітке розмежування конкретних понять з абстрактними (наприклад: Нам розповіли про видатного письменника і прочитали уривки з його творчості);

- невідповідність причин і наслідків (наприклад: Збільшення кількості порушень залежить від того, наскільки активно ведуть з ними боротьбу).

Безліч логічних помилок виникають через відступ від синтаксичних норм, помилкового формування рядів однорідних членів речення, вибору засобів сполучення у складних реченнях, відхилень у визначеному зв'язку між окремими висловлюваннями в тексті, тощо [4].

Підсумовуючи вищезазначене, можна стверджувати, що логічність є одним з основоположних чинників культури мовлення та головним засобом комунікації з суспільством, адже структурована мова – запорука успіху особистості.

Список джерел інформації

1. Мацюк З. Українська мова професійного спілкування : навч. посіб. /З. Мацюк, Н. Станкевич. – К. : Каравела, 2005. – 352 с.

2. Симоненкова Т. П. Культура мовлення як показник загальної культури особистості. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_10_2013_10_57

3. Пасинок В.Г. Мовленнєва культура сучасного викладача і студента. Режим доступу: <http://dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/13500/2/Пасинок.pdf>

4. Культура мови і культура мовлення. Комунікативні ознаки культури мовлення. Режим доступу: https://pidru4niki.com/1040101747600/dokumentoznavstvo/kultura_movi_kultura_movlennya_komunikativni_oznaki_kulturi_movlennya

Лозова Софія (Україна)

Науковий керівник ст. викладач Бабай Л.В.

*Харківський національний технічний університет сільського господарства
імені Петра Василенка*

МОВА В ЖИТТІ КОЖНОЇ ЛЮДИНИ

Мова – основа духовного життя народу, втрата її, як сказав великий український письменник Панас Мирний, «смерть для душ».

У світі існує дуже багато мов. Наприклад, ціла група слов'янських мов, що мають багато спільного, скільки вийшли з одного джерела: польська, чеська, болгарська, сербська, хорватська, словенська тощо. Всім відомі також західноєвропейські мови: французька, німецька, англійська; скандинавські: шведська, датська, литовська. Всіх не перерахувати, бо в світі їх не одна сотня. І для кожного народу його мова є найважливішою, у ній втілюється погляд на світ, на самих себе.

Мова, наша мова —

Мова кольорова,

В ній гроза травнева

Й тиша вечорова.
Мова, наша мова —
Літ минучих повість,
Вічно юна мудрість,
Сива наша совість.

Для кожної людини рідний дім – це місце, де можна відпочити від турбот, це захист від незгод, це відчуття підтримки близьких людей, їхнє тепле, ласкаве слово. Слово, мова – це те, що дає нам можливість висловити свої почуття, думки. Наша мова – українська, тому що земля наша – Україна.

Нині українська мова оживає в школах і дитячих садках, на телеекранах, на високому рівні державного спілкування. Плекали, пестили, допомагали жити їй усі ці складні часи, коли мова наша була на межі зникнення, охоронці слова – українські письменники-патріоти.

Максим Рильський закликав у своїх творах та наукових працях бути уважними дорідної мови. Блискучий знавець її скарбів, він звертався до сучасників і майбутніх поколінь.

Як парость виноградної лози,
Плекайте мову. Пильно й ненастанно
Політь бур'ян. Чистіша від сльози
Вона хай буде. Вірно і слухняно
Нехай вона щоразу служить вам,
Хоч і живе своїм живим життям.

Шевченкова мова – зразок найпильнішої уваги творця до народного слова. Саме тому Кобзар став основоположником нової української мови, предтечею її сучасного розвитку. На струнах своєї поетичної кобзи він відтворив чудовий мелос української мови, пісенний її лад, багатство образних засобів.

Мова для Шевченка – це найвищий дар людини й народу, талісман їхньої долі, таланту, безсмертя.

Ну що б, здавалося, слова...
Слова та голос – більш нічого.
А серце б'ється – ожива,
Як їх почує!.. Знать, од Бога
І голос той, і ті слова
Ідуть меж люди!

Для нього мова була материнською піснею і молитвою над колискою, шепотом гаю, величчю неба, ревом Дніпра і солов'їною піснею, радістю кохання, відчасем покритки, жертвою, любов'ю матері, мужнім покликом до борні і свободи.

Зараз Україна – незалежна держава. І вона, звісно повинна мати свою мову, повинна відродити її з розумом, повагою, відродити культуру, не поспіхом та указами, а серцем і бажанням людей.

Мова живе, її життя. Її власна історія міститься в постійній її зміні: щезають старі звуки, появляються нові й вони міняються, як і форми слів, синтактичні звороти, значення слів. Увесь духовний і матеріальний поступ людства будується на мові, історія якої тісно пов'язана з політичною долею того народу, котрий нею говорить.

Мова – це найкращий засіб взаємних зносин окремих осіб між собою, засіб їх духовного об'єднання і взаємного впливу. Без мови нема народності, рідна мова найкраще

відбиває в собі думки й почуття окремої людини, суспільності всього народу. В мові, її історії, розвитку й виробленні відбилися перші ознаки проявів самостійного духовного життя в майбутньому окремого народу. Найголовніші індивідуальні ознаки народу – це його мова, література, мистецтво, пісні, усна творчість. Мова – це характер народу. В ній відбито його національні звичаї, побут нахили. Мова – це ще й історія народу. Від найдавніших часів наші предки залишили в мові свої глибокі сліди. У мові відбивається і пам'ять народу, бо майбутнє виростає з минулого. Нашому поколінню треба плекати кожне слово рідної мови, передане нам у спадок від наших пращурів. Нам треба вивчати, розвивати, берегти свою мову, бо без неї народ перестає бути самостійним, незалежним і багатим. Ми не маємо права забувати, що за любов до української мови, до рідного народу багато письменників часто платили власним життям. В своїх віршах, творах вони описували обурення і гноблення до рідного слова:

Коли забув ти рідну мову,
Як б та мова не була –
Ти втратив корінь і основу,
Ти обчухрав себе дотла.
(Дмитро Білоус)

Мова – це золотий запас душі народу, з якого виростаємо, яким живемо, завдяки якому маємо право милуватися рідним краєвидом. Мова – найкращий цвіт, що ніколи не в'яне, а вічно живе, розвивається і процвітає.

Лукьянов Сергій Сергійович (Україна)
Науковий керівник канд. філол. наук, доцент Мілєва І.В.
Харківський національний університет будівництва та архітектури

ДОСЯГНЕННЯ СУЧАСНОЇ ЛЕКСИКОГРАФІЇ: ПРОБЛЕМИ ЕЛЕКТРОННИХ СЛОВНИКІВ

У ХХІ столітті вивчення будь-якої мови супроводжується використанням різноманітних засобів перекладу. Одним з найпопулярніших на наш час є електронні словники. Саме за допомогою таких словників навчаються більшість школярів та студентів в Україні та світі.

Авторами сучасних електронних словників української мови є велика кількість професійних програмістів та лінгвістів. До них належать Соломія Бук, Андрій Ровенчаг, Анатолій Загнітко та ін.

Мета нашої розвідки – проаналізувати проблеми, які можуть виникнути під час використання електронних словників.

Обрана тема є актуальною для кожного, оскільки електронні словники використовуються в усіх сферах діяльності сучасної людини. Особливе місце вони посідають під час навчання.

Скориставшись безпосередньо таким словником, знайдемо тлумачення терміна. Електронний словник – комп'ютерна база даних, що містить особливим чином закодовані словникові статті, які дозволяють здійснювати швидкий пошук потрібних слів [1]. Електронні словники, як і звичайні, можуть бути різних видів: тлумачні, граматичні,

асоціативні, словотвірні та ін. [7]. На сьогодні більшість словників укладаються на основі своїх попередників, друкованих. До таких можна віднести Словник мови Шевченка, випущений ще у 1964 році [6], Словник іншомовних слів О. С. Мельничука 1974 року [5] та багато інших.

Термін «електронний словник» з'явився в мовознавстві приблизно двадцять років тому. Термін же «комп'ютерна лексикографія» виник в мовознавстві ще раніше. Різні вчені називали його по-різному, наприклад: Ю. Марчук в 1976 р. – «обчислювальна лексикографія», Е. Вертель в 1984 р. – «машинна лексикографія», О. Казакевич в 1985 р. – «автоматизована лексикографія», а В. Марковкін в 1990 р. – «комп'ютерна лексикографія». Пізніше Ю. Марчук об'єднав усі ці назви під спільною назвою «комп'ютерна лінгвістика», вважаючи, що вирішення актуальних проблем лінгвістики здійснюється на комп'ютерах із сучасним програмним забезпеченням.

Мовознавець та автор підручників з англійської мови А. Шляхова в роботі «Електронний словник» наводить характеристику електронних словників. Основними, на нашу думку, є такі виділені вченою ознаки:

- оборотність (довільне, за бажанням користувача, зміна вхідної й вихідної мови);
- гнучкість (комплекс прийомів, що спрощують форму запиту для пошуку; зручність і легкість, з якою користувач може звертатися до комп'ютера, входити в словник і в межах короткого часу отримувати необхідну інформацію);
- динамічність (поповнення, корекція, вилучення застарілих даних);
- множинність (багатомовність);
- обсяг (можливість включення будь-якої кількості словникових одиниць).

До додаткових можливостей можна віднести використання мультимедійних засобів для подання різного роду інформації (аудіо-, відео-, радіоінформації, анімації, ігор, форумів, нотаток, які відповідають кожній категорії користувачів з різними запитам та інтересами) [8].

Поряд з цим електронні словники мають і ряд недоліків, зокрема:

1. При вході в словник відкривається кілька вікон і користувач не може бачити словник в широкому обсязі, словникова стаття відкривається фрагментарно, через що користувач змушений часто виходити з вікон. Користувач, що має слабкі знання в галузі інтернет-технологій, може втратити тут багато часу, натрапити на труднощі під час отримання відповідного результату [2].

2. Застаріла термінологія. Ця проблема наявна і в паперових словниках. Творці перших електронних словників розраховували на те, що вони часто будуть оновлюватися. Але через велику кількість піратських версій електронні словники надавали мало прибутку, тому і оновлювалися набагато рідше паперових. Тому бувають ситуації, коли терміни в таких словниках не змінюються протягом 15 років [4].

3. Велика кількість помилок. Часто можна побачити різноманітні помилки під час друку слів в електронних словниках. З одного боку, такі помилки не викликають подиву, оскільки здебільшого вони очевидні. Але бувають ситуації, коли ці помилки може помітити не кожний [3].

4. Дослівний переклад. Особливо ця проблема виявляється під час перекладу тексту. У кожній мові є свої особливості та багатозначні слова, які електронний словник, на жаль, не завжди може передати правильно. Перекладаючи з однієї мови на іншою, виникає велика кількість лексичних та граматичних помилок.

Проте, аналізуючи переваги та недоліки електронних словників, можна запропонувати декілька методів удосконалення електронних словників нового покоління.

1. Словники майбутнього покоління будуть включати в себе якості, якими не можуть володіти традиційні словники: вхід в морфеми, максимальна кількість варіантів, значень, прикладів та виразів.

2. Словники майбутнього можуть надавати користувачам більшу мовну гнучкість в залежності від їх характеристики (любителі, перекладачі, експерти).

3. Укладачі електронних словників можуть підвищити рівень їх використання. Було би дуже зручно зробити функцію автоматичного вибору правильного варіанту: тільки доторкнувшись до слова, можна отримати близьке до тексту значення. З іншого боку, користувач може вибрати таку функцію, щоб на екрані одночасно було видно кілька варіантів для порівняння значень.

4. Електронні словники можуть інтегрувати в програмний аналіз тексту. З одного боку, вони дають користувачеві можливість не звертатися додатково до словника і дозволяють прямо зіставити статтю. З іншого боку, користувач може ввести в текст орфографічний коректор не лише на рівні орфографії, а й на рівні стилістики та граматики.

5. Користувачі можуть налагодити інтерфейси електронних словників. Було б краще, якби функцію налаштували таким чином, щоб не було необхідності в зміні методу роботи.

Отже, незважаючи на великий ряд очевидних та істотних переваг порівняно з традиційними словниками, електронні мають суттєві недоліки, особливо в технічному плані (нестабільність в роботі жорстких дисків, порушення роботи програмного забезпечення, що може привести зокрема й до поломки персонального комп'ютера), вони мають великі переваги для користувача. Створення електронних словників – це перспективний напрямок, який активно розвивається в галузі сучасної лексикографії. Незважаючи на недоліки, вони все одно залишаються найпопулярнішими у світі. Тому для того, щоб мінімізувати кількість помилок, треба користуватися одразу декількома словниками. Таким чином можна дібрати найточніший переклад.

Список джерел інформації

1. Електронний словник [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://slovnuk.ua/index.php?swrd=%D0%95%D0%9B%D0%95%D0%9A%D0%A2%D0%A0%D0%9E%D0%9D%D0%9D%D0%98%D0%99%20%D0%A1%D0%9B%D0%9E%D0%92%D0%9D%D0%98%D0%9A>.

2. Маммедова Ж.Е. Перспективи і проблеми комп'ютерної лексикографії // Вісник Чуваського університету. - 2018. - № 2. - С. 261-267.

3. Переваги та недоліки використання електронних словників [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://informatika-ikt.at.ua/_fr/2/12.pdf.

4. Плюси і мінуси електронних словників [Електронний ресурс]. – 2402. – Режим доступу: <http://news.flarus.ru/?topic=9274>.

5. Словник іншомовних слів Мельничука [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://slovopedia.org.ua/42/53392-0.html>.

6. Словник мови Шевченка [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://izbornyk.org.ua/shevchenko/slovn.htm>.

7. Список словників української мови [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://litcentr.in.ua/index/0-55>.

8. Сучасна лексикографія: можливості електронних словників [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://elar.urfu.ru/bitstream/10995/27957/1/rya-IV-2014-24.pdf>.

Маарас Кавтар (Марокко)
Научный руководитель канд. филол. наук Вечерок О.Н.
Украинская медицинская стоматологическая академия

СИСТЕМА ОБРАЗОВАНИЯ В МАРОККО: ИСТОРИЯ И СОВРЕМЕННОСТЬ

Современная система образования в Марокко имеет многовековую историю и в процессе своего развития испытала влияние различных культур. Начальный ее период характеризуется как исламский. Значимой фигурой этого периода является Фатима аль-Фихри, основавшая в 859 году в марокканском городе Фесе медресе, которое впоследствии превратилось в знаменитый университет Аль-Карауин, на сегодняшний день признанный старейшим из существующих и действующих университетов в мире. Марокканский историк Мохамед Джабрун писал, что школы в Марокко были сначала построены при халифате Альмохадов (1121–1269). На протяжении веков государственное образование в Марокко проходило в основном в медресе и куттабах, или, как их называли в Марокко, MSID (مسيد). Обучение в MSID было исламским и преподавалось на арабском языке. Помимо толкования Корана (тафсир) и исламской юриспруденции (фикх), в исламских школах часто преподавался широкий спектр предметов, включающий литературу, естественные науки и историю.

Следующий период принято называть еврейским. Он приходится на вторую половину XIX века. Всемирным еврейским союзом (еврейское международное культурное общество, первоначально созданное во Франции и имеющее филиалы в разных странах, целью которого была защита прав евреев в странах, гражданами которых они являются) были созданы франкоязычные школы для еврейских детей по всему Средиземноморью, в том числе и в Марокко. Первая школа была открыта в Тетуане в 1862 году, а затем – в Танжере (1864 г.), Эс-Сувейре (1866 г.) и Асфи (1867 г.). В итоге количество еврейских школ в Марокко достигло 83 – больше, чем в остальном мире. До французского протектората в еврейских школах для девочек обучали чтению и письму, а также некоторым профессионально-техническим навыкам, таким, как пошив одежды и стенография. Впоследствии в 1913 году французские власти воспроизвели эту систему для мусульманских девочек в Сале, а затем и в других городах.

Период французского протектората. После Фесского договора 1912 года и установления в Марокко французского протектората Франция открыла государственные школы, в которых обучение велось на французском языке. Официальные лица протектората сомневались в возможности образования для широких масс, опасаясь, что образованное население станет источником оппозиции колониальному режиму. Элитарность образовательной системы в данный период ограничила доступ к образованию – он зависел от этнической и классовой принадлежности студента, с отдельными образовательными возможностями для европейцев, евреев и мусульман. Лишь определенный процент детей, посещающих школу, были мусульманами, и большинство из них посещали традиционные коранические школы, которые были вне компетенции Протектората. Большинство студентов-мусульман, обучающихся в системе образования Протектората, получали

профессиональное образование для работы в различных сферах ручного труда.

После 1916 года для мальчиков из знатных марокканских семей были открыты пять школ и основаны два колледжа в Фесе (1914 г.) и Рабате (1916 г.). Эти школы-интернаты служили для подготовки местной управленческой элиты, ориентированной на французскую культуру. Эта иерархическая образовательная система была разработана, чтобы «гарантировать коренную элиту, лояльную Франции и готовую поступить к ней на службу». Одновременно создаются частные, так называемые «бесплатные школы» с модернизированными учебными программами и преподаванием на арабском языке. Они существовали независимо друг от друга и качество преподавания в этих бесплатных школах сильно варьировалось.

Следующий период, который можно назвать периодом независимости, начинается со второй половины XX века. Он ориентирован на арабизацию образовательной системы Марокко. Выдающимися деятелями этого периода стали Ахмед Букмах, опубликовавший в 1956–1958 годах первую серию учебников арабского языка; Мухаммад аль-Фаси; Абделькарим Бен Джеллун, наметивший план реформ в сфере образования. Как уже отмечалось, арабизация стала приоритетом проводимых реформ. С 1963 года, когда начальное образование стало обязательным для всех детей в возрасте от 6 до 13 лет, в первом и втором классах все предметы, за исключением математики и естественных наук, преподавались на арабском языке. С 1973 года были арабизированы гуманитарные науки в государственных университетах. К 1989 году арабизация всех предметов во всех классах начального и среднего государственного образования была завершена, но французский язык оставался средством преподавания научных дисциплин в технических и профессиональных средних школах, технических институтах и университетах.

Период с 1999 по 2009 год был объявлен «Десятилетием образования». Правительство инициировало реформы по улучшению качества и доступа к образованию, и, в частности, решению сохраняющейся проблемы неграмотности. Поддержка была получена от ряда международных организаций, таких как USAID, ЮНИСЕФ и Всемирный банк.

На сегодняшний день система образования в Марокко включает дошкольное, начальное, среднее и высшее образование. Дошкольное образование является обязательным и доступно для всех детей в возрасте от 4 до 6 лет. В Марокко есть два типа дошкольных учреждений: детские сады и школы Корана. Детский сад – это частная школа, которая дает образование в основном в городах; Коранические школы готовят детей к начальному образованию, помогая им развить базовые навыки грамотности и счета. В 2007 году общий коэффициент охвата дошкольным образованием в Марокко составлял около 60 процентов.

Начальное образование длится 6 лет для детей в возрасте от 6 до 12 лет. Учащимся необходимо сдать *Certificat d'etudes primaires*, чтобы иметь право на зачисление в неполные средние школы. Неполные средние школы предполагают трехлетнее обучение. Этот тип образования предоставляется в так называемом *Collège*. После 9 лет базового образования учащиеся поступают в старшую среднюю школу и изучают однолетнюю общую базовую учебную программу, которая включает в себя гуманитарные или естественные науки.

Школьное образование контролируется Министерством национального образования со значительной передачей полномочий на региональный уровень. Посещение школы является обязательным до 13 лет. Около 56% молодых людей получают среднее образование, а 11% – высшее. В 2017 году арабский и французский языки стали обязательными в государственных школах.

По сей день в Марокко все еще широко представлены французские школы, в которых французский язык является языком обучения, а арабский преподается только как второй язык. Эти школы сертифицированы Агентством французского образования за рубежом и находятся в ведении Министерства иностранных дел Франции. Как правило, они находятся в крупных городах, таких как Касабланка, Рабат, Фес, Марракеш, Мекнес, Ужда. Популярность этих школ объясняется тем, что более 50 процентов марокканских студентов, уезжающих на учебу за границу, обучаются во Франции. Марокканцы также составляют самую большую группу иностранных студентов во Франции.

Высшее образование находится в ведении Министерства высшего образования. Система высшего образования состоит как из частных, так и из государственных институтов. В стране есть четырнадцать крупных государственных университетов. Однако есть десятки национальных и международных университетов, таких как Британский университет SIST, которые работают вместе с государственными университетами над улучшением качества высшего образования в Марокко. Кроме того, существует большое количество частных университетов. Общий коэффициент охвата высшим образованием составляет 11 процентов населения. Для поступления в государственные университеты требуется только степень бакалавра, в то время как для поступления в другие высшие государственные учебные заведения, такие как инженерная школа, требуются конкурсные специальные тесты и специальная подготовка перед экзаменами. Еще одна развивающаяся область, помимо инженерии и медицины, – это управление бизнесом. Для получения степени бакалавра в области бизнеса требуется три года обучения, а для получения степени магистра в среднем два года. Ряд университетов также начал проводить курсы по разработке программного и аппаратного обеспечения – ежегодно академический сектор выпускает 2000 выпускников в области информационных и коммуникационных технологий. Марокканские учебные заведения установили партнерские отношения с институтами в Европе и Канаде и предлагают совместные программы на получение степени в различных областях от известных университетов.

И все же уровень неграмотности в Марокко по-прежнему высок. Он составляет около 40% взрослого населения, три четверти из них – женщины. С конца 1980-х годов правительства стран Магриба сотрудничают с международными организациями по борьбе с неграмотностью. Главными их донорами являются Европейский союз, Европейский инвестиционный банк, Французское агентство развития, Африканский банк развития и Всемирный банк. Повышение качества образования стало ключевым приоритетом для правительства Марокко.

Список источников информации

1. https://ru.qaz.wiki/wiki/Education_in_Morocco

Максименко Олександр Сергійович (Україна)

Науковий керівник ст. викладач Бабай Л. В.

*Харківський національний технічний університет сільського господарства
імені Петра Василенка*

МОВА ТА ЇЇ ФУНКЦІЇ В ЖИТТІ

Мова – найважливіший спосіб спілкування і пізнання. Мова – складна система знаків

фонем (звуків), морфем (частин слова), слів, речень, яка служить для називання предметів, явищ об'єктивної дійсності та понять, є засобом спілкування, обміну думками і формування думок. Формою існування мови є мовлення – практичний і конкретний вияв мови, “мова в дії”, реалізація мови у різних сферах життєдіяльності. Терміни «мова професійного спілкування» і «ділова мова» не тотожні. Діловою мовою послуговуються представники різних професій, а мова професійного спілкування функціонує в межах певної професійної сфери. Ділова мова – це реалізація офіційно-ділового стилю, зафіксованого в документах; у мові професійного спілкування реалізуються також науковий стиль та розмовний. Водночас елементи ділової мови і мови професійного спілкування можуть використовуватися паралельно, наприклад в офіційних переговорах, ділових бесідах тощо. Щоб досягнути роль мови в суспільстві, варто розглянути її функції, важливі для суспільства взагалі і для кожного окремого носія мови. Узагальнити їх можна як функції спілкування, повідомлення і впливу. Мова професійного спілкування є поліфункціональною підсистемою літературної мови і виконує загальномовні та специфічні функції. Такими функціями є:

Комунікативна функція – одна з найголовніших соціально-практичних функцій мови. Вона є важливою для кожної людини, тому що мова є засобом спілкування і порозуміння між людьми. Мова – засіб обміну інформацією у всіх суспільно важливих сферах комунікації: політиці, науці, у галузі економіки, виробництві і діловій сфері, в освіті, культурі та ін. Обслуговуючи потреби суспільства у забезпеченні інформаційних процесів, мова утверджує свою поліфункціональність, повнокровність і силу. Спілкування дає життя самій мові, адже мова, якою ніхто не спілкується, стає мертвою.

Мислетворча функція. Мислити – це означає оперувати мовним матеріалом, реченнями і словами. Без цього органічного зв'язку мовлення і пізнавальна діяльність людини неможливі. Мислення – це внутрішнє мовлення. Мова є засобом людського мислення: творення, оформлення і вираження думки.

Номінативна функція. Мова є засобом називання усіх предметів, ознак, дій, кількості, усього навколишнього світу, реальних та ірреальних сутностей. Попри однаковість реалій, кожна нація бачить світ по-різному. Українська мова – це самобутня мовна картина світу української нації. Разом з іншими факторами етнотворення мова формує національний менталітет, національну культуру і духовність нації.

Пізнавальна функція. Мова є засобом пізнання світу і накопичення людського досвіду. У пізнанні нового, раніше не відомого мова є обов'язковим чинником. Думки, виражені за допомогою мови, збереглися на камені і глиняній табличці, на пергаменті і папері. Вивчаючи інші мови, ми пізнаємо інший світ, іншу культуру і збагачуємо свій досвід і знання.

Культурологічна функція. Мова – носій культури, засіб нагромадження суспільно-історичного, культурного надбання народу – творця мови. Мова – це міст між культурами. Через мову можна глибше пізнати традиції і здобутки чужої культури. Українська мова – це ключ до багатой української культури.

Естетична функція. Мова – засіб творення позитивних емоцій, краси. Естетика мови – це ресурси і можливості мови виступати в контексті мистецтва. Словесне мистецтво – це творення художніх образів у всіх родах і жанрах літератури, у публіцистиці, ораторському слові. Однакове задоволення, позитивні емоції маємо від слова писемного і живого, якщо митець уповні виявив естетичний потенціал слова або якщо воно звучить досконало. Читання художньої літератури, заучування напам'ять улюблених віршів – це виховання

відчуття краси мови, примноження краси нашого буття.

Експресивна функція. Мова є засобом вираження внутрішнього світу людини. Мову вживають не лише для простого повідомлення, а й для вияву своїх переживань, почуттів, емоцій. Радість, щастя, здивування, смуток, гнів, неспокій та глибинні порухи почуттів людини розкриваються для інших через мову. А вся система мовних засобів, що висловлюють світ емоцій, віддзеркалює неповторність світобачення і світовідчуття української нації, особливості морально-етичних принципів і релігійних настанов.

Ідентифікаційна функція. Мова є засобом ототожнення в межах певної спільноти. Вона єднає між собою представників певної нації у часі і просторі. Завдяки мові ми усвідомлюємо себе українцями, відчуваємо свою спільність з тими, хто далеко від нас, із тими, хто жив до нас. Мова – це той „найважливіший, найдорожчий і найміцніший зв'язок, що з'єднує віджилі, живі й майбутні покоління народу в одне велике історичне живе ціле. Вона не тільки виражає життєвість народу, але є саме це життя" (К. Ушинський). Мова – довговічніша за будь-яку форму суспільної організації. Ця функція пов'язана з набуттям національної гідності.

Етична функція. Мова – засіб дотримання норм поведінки, моральних правил. Досягається це існуванням сукупності мовленнєвих етикетних формул та настанов щодо їх використання. Ввічливість, чемність, тактовність, шанобливість, стриманість – визначальні ознаки українського мовленнєвого етикету.

Фатична функція. Мова є засобом фатичного спілкування. Фатична комунікація (дослівно – беззмістовна, пуста) – це обмін неінформативними з погляду реальної комунікації повідомленнями, які виконують важливу етикетну функцію. Йдеться про зачин розмов, стримані відповіді, стереотипні запитання про життя, сім'ю, справи, здоров'я, врожай, як-от: Як справи? Дякую, добре. А у вас? Як життя? Що нового? Як успіхи? та ін. Поетеса Ліна Костенко порівняла цей обмін репліками з "настільним тенісом розмов". Характер цих запитань і відповідей умовний, але для встановлення контакту, підтримання розмови вони дуже важливі. Фатична комунікація має національну специфіку, а також відповідає нормам народної етики. Без дотримання фатичних ритуалів не буде мати успіху дипломатія, ділові перемовини.

Ось це основні і найважливіші функції мови. Мова є найважливішим елементом культурної свідомості. Вона накопичує традиції й досвід попередніх поколінь, мова – визначає свідомість, творить людину, культуру.

Список джерел інформації

1. Пономарів О.Д. Стилістика сучасної української мови. – 3-тє вид., перероб. І доповн. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. – 248с.
2. Мацюк З.О., Станкевич Н.І. Українська мова професійного спілкування. – 2-е вид. – К.: Каравела, 2008. – 352с.
3. Бабич Н.Д. Практична стилістика і культура української мови. – Львів: Світ, 2003. – 432с.
4. Мацько Л.І., Кравець Л.В. Культура української фахової мови. – К.: ВЦ “Академія”, 2007. – 360с.

КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ДО ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ І РОЛЬ ТЕСТУВАННЯ В НЬОМУ

У концепції мовної освіти задекларовано, що українська мова є державною, а отже, виникає потреба у її вивченні не тільки українцями, а й представниками інших країн, які проходять навчання або працюють на території України тривалий час.

Оскільки в українських вишах навчається велика кількість іноземців, викладачі змушені вдаватися до нових методик викладання української мови як іноземної і застосовувати нові механізми їх реалізації.

Перший стратегічний крок Харківського національного медичного університету у даному напрямку було зроблено у 2019 – 2020 навч. році. Ним став механізм поетапного переходу на українську мову слухачів підготовчого відділення з російською мовою навчання.

Специфіка обраної нами методики полягала в комплексному підході до вивчення двох іноземних мов – російської й української – одночасно.

Так, на останньому етапі вивчення російської мови слухачі паралельно почали вивчати українську мову, використовуючи набуті знання з російської мови як базової. Реалізація цього методу дала змогу слухачам підготовчого відділення оволодіти українською мовою як засобом спілкування, засвоїти мінімально необхідний лексичний запас і професійну термінологію українською мовою, підготуватися до подальшого навчання у вищих навчальних закладах України.

У поточному навчальному році підготовче відділення для іноземних громадян ХНМУ реалізує стратегію викладання української мови як іноземної як базової для реалізації виконання навчальних програм з усіх дисциплін.

Тож українська мова для іноземних студентів стає не тільки засобом комунікації, а й знаряддям для отримання фундаментальних знань за фахом. У медичному вузі володіння мовою спеціальності є особливо важливим для студентів, оскільки від цього залежать не тільки досягнення в навчанні, а й успішність комунікації з пацієнтами під час практики в лікарнях.

Підвищення зацікавленості до мови, яка вивчається, є одним з провідних елементів процесу навчання іноземної мови. Проте завдання викладача – зробити цей процес не тільки цікавим, творчим і захоплюючим, але й більш доступним для слухачів різних рівнів мовної підготовки, полегшити сприйняття ними української мови.

Для втілення цих цілей і завдань застосовуються різні технології, одна з яких – тестування. Проте тестування в більшості випадків розглядається лише як форма контролю.

У нашому випадку тест трактується надзвичайно широко: під ним вбачаються і контрольні роботи (поточні й підсумкові), і тренувальні вправи. На нашу думку, найбільш доцільним є щоденне застосування тестів як інструмента навчання.

Щодо підсумкового тестування, то ми вбачаємо в ньому більш об'єктивний метод контролю, який ставить усіх слухачів у рівні умови як в процесі контролю, так і в процесі оцінювання, практично виключаючи суб'єктивізм викладача.

Тестування – це потужний інструмент, оскільки може включати в себе завдання з усіх тем курсу, що дозволяє одержати зріз знань з усього курсу, виключивши елемент випадковості при витягуванні квитка на етапі іспиту. За допомогою тестування можна встановити рівень знань з дисципліни в цілому і з окремих її розділів.

Тест як контрольний документ або навчально-методична розробка являє собою систему завдань, яка може застосовуватися в окремих видах мовленнєвої діяльності (аудіювання, говоріння, читання, письмове мовлення) або розділах мови (фонетика, граматики, лексика та ін.).

У практиці навчання іноземним мовам (в тому числі й українській як іноземній) тест не лише виконує всі розглянуті вище функції, а й служить засобом діагностики труднощів у сприйнятті слухачами мовного матеріалу.

Часто викладач стикається з помилками в диктанті через нерозуміння слухачем змісту тексту. Таким чином, необхідність діагностики помилок розширюється через необхідність перевірки розуміння тексту диктанту. З цією метою ми пропонуємо попередню тестову роботу:

Диктант

Мене звуть Омар. Я іноземний студент. Зараз я живу в Україні. Я живу в гуртожитку, де у мене багато друзів. Мої друзі - це іноземні та українські студенти. Я дуже люблю спілкуватися з ними.

Через три дні у мене день народження. Я хочу запросити всіх моїх друзів на невелику вечірку. Звичайно, вона буде в гуртожитку в моїй кімнаті. Я приготую різні бутерброди, чай і каву, куплю цукерки, тістечка, сік і великий смачний торт.

Тестове завдання для перевірки розуміння слухачем тексту диктанту:

1. Омар - це (український студент; іноземний студент; український школяр);
2. Омар живе (дома з батьками; в гуртожитку; на квартирі);
3. У Омара (багато друзів; мало друзів, немає друзів);
4. Омар (любить спілкуватися, не любить спілкуватися);
5. День народження у Омара буде (через три дні; через п'ять днів; через тиждень);
6. Вечірка буде (в кафе; дома на батьківщині; в гуртожитку).

Тож, як засіб діагностики, тести є найбільш економною формою і об'єктивним показником ступеня засвоєння іноземцями того чи іншого мовного матеріалу.

Через інформаційну насиченість навчального процесу на підготовчому відділенні тестова перевірка дозволяє:

- * Більш раціонально використовувати час заняття;
- * Охопити більший обсяг змісту;
- * Швидко встановити зворотний зв'язок зі слухачами й визначити результати засвоєння матеріалу;
- * Зосередити увагу на лакунах у знаннях та вміннях і скорегувати їх.

Щоденне використання тестів на заняттях дозволяє забезпечити одночасну перевірку знань усіх слухачів і дисциплінувати їх, мотивуючи на підготовку до кожного заняття.

Тестові завдання дозволяють також індивідуалізувати роботу з іноземцями: з сильними слухачами займатися на випередження, а зі слабкими – на посилення контролю.

Використання тестів на уроках підвищує зацікавленість дисципліною, яка вивчається, в нашому випадку, українською мовою як іноземною.

В умовах пандемії зросла роль дистанційного навчання (усім нам довелося зіткнутися з цим напрямком роботи). Тому в особистій практиці багатьох викладачів все більше застосовуються різні форми тестування.

Наприклад, закриті тести для перевірки лексики і граматики (загальне володіння), НСМ.

Виберіть правильний варіант:

1. Антон купив квитки на (футбол, театр, зоопарк);
2. Вимий руки, вони дуже (брудні, чисті, холодні);
3. Марина і Олег уже давно (заміж, одружені, заміжня).

Виберіть потрібне слово:

1. Кальцій ... сріблясто-білий метал (є; являє собою; служить).
2. Періодичний закон Д. Менделєєва ... одним з найважливіших законів хімії. (є; являє собою; це)
3. Клітина ... головною структурною і функціональною одиницею організму (називається; має; є).

Список джерел інформації

1. Азарина Л.Е. Игры на уроках РКИ / Л.Е. Азарина //Вестник ЦМО МГУ.- 2009 . - №3.- С. 102- 109.
2. Акишина А.А., Каган О.Е. Учимся учить / А.А. Акишина, О. Е. Коган. — М.: Рус. яз, Курсы, 2005. — 256 с.
3. Альохіна С.В. Українська мова. Контрольні матеріали для іноземних студентів підготовчого відділення (інженерно-технічний напрям). — Київ: Національний авіаційний університет (НАУ), 2018. — 78 с.
4. Навчальні мінімуми з української і російської мов для іноземців / Уклад. Н. Ф. Зайченко, С. А. Воробйова. — К. : ІСДО, 1995. — 200 с.
5. Падалка О. С., Нісімчук А. М., Смоляк І. О., Шпак О. Т. Педагогічні технології. – К., 1995. – 248 с.
6. Палінська О. М. Крок – 1 (рівень А1–А2). Українська мова як іноземна: книга для студента / О. Палінська, О. Туркевич. – Львів: Артос, 2010. – 100 с.
7. Пассов Е.И. Основы коммуникативной теории и технологи иноязычного образования / Е.И. Пассов, Н.Е. Кузовлева. – М.: Русский язык. Курсы, 2010. – 568 с.
8. Практическая методика обучения русскому языку как иностранному / Под ред. А.Н. Щукина. — М.: Русский язык, 2003. — 305 с.
9. Українська мова. Визначення рівня володіння іноземними громадянами / Уклад.: С. С. Філіпчук, Т. І Шевчук, Т. П. Хорошилова, О. М. Павленко. – К.: НТУУ «КПІ», 2014. – 28 с
10. Українська мова як іноземна у фокусі інновацій: від досвіду до впровадження: Збірник матеріалів циклу Міжнародних науково-практичних семінарів, Львів, 2019. – Львів, 2019. – 135 с. URL: <http://miok.lviv.ua/wp-content/uploads/2019/12/Збірник-тез.pdf>

Матросов Олександр (Україна)
Науковий керівник ст. викладач Бабай Л. В.
*Харківський національний технічний університет сільського господарства
імені Петра Василенка*

УКРАЇНСЬКА МОВА І СУЧАСНА МОВНА СИТУАЦІЯ В УКРАЇНІ

«Мова – це те, що єднає людство саме як людей», – промовляє П. Гриценко, пояснюючи, що дитину звати немовлям, доки не опанує мовою, за допомогою якої пізнаватиме навколишнє середовище.

Мовною ситуацією називають сукупність всіх мов світу, територіальних і соціальних діалектів, функціональних стилів, та ін., які використовуються в країні щоб забезпечити комунікації на всіх суспільних рівнях.

Гриценко вважає, що мовна ситуація в Україні на цей час дуже спірна та складна, однак це на сеп перед пов'язано з набуттям нашою державою суб'єктності в міжнародних відносинах. Упродовж останніх декількох років позначився суттєвий прогрес у створенні україномовного простору в Україні, в першу чергу це завдяки зростанню зацікавленості молоді українською мовою та її культурою.

У цивілізованих країнах відсутня мовна анархія: держава може й зобов'язана врегулювати міжмовні та міжнаціональні відносини. Але попри цьому слід враховувати риси мовної ситуації, яка історично склалася на тій або іншій території. По-своєму особливою є і україномовна ситуація, тому не таке некритичне використання зарубіжного досвіду в місцевих умовах не отримаємо жаданого позитивного результату, переконує нас П. Гриценко: «Маємо бути дуже оцадливими, розуміючи, яким багатством ми вже володіємо сьогодні, та спиратися насамперед на власні інтелектуальні й культурні ресурси, на свою історичну традицію. Кожен справжній українець повинен мати хоча б мінімальні знання про історичне минуле української мови, якою в різні часи було написано й видано величезні зібрання текстів різного спрямування – богословських, поетичних, наукових».

На разі нинішню мовну ситуацію України нам добре характеризує конфлікт між двома літературними мовами – це українською та російською.

Асиміляція значної частини українського населення, яка несподівано спричинила досить велике ослаблення національної самосвідомості українців, саме це витіснило українську мову у східних, південних та частково центральних областей України та замінило на російську, а насамперед у великих промислових центрах це становить одну з найголовніших перешкод у побуті національної держави, незалежної від колишньої імперської метрополії.

Отже, на сьогоднішній день в Україні склалась досить таки рівноважна двомовна ситуація. Чисельні показники поширення української і російської мов нам демонструють про однаково сильну демографічну потужність обох мов, хоча вони досить по-різному виявляються в різних областях.

Мурадова Фатима (Туркменистан)
Научный руководитель ст. преподаватель Кисиль Л.Н.
Харьковский национальный автомобильно-дорожный университет

НАЦИОНАЛЬНАЯ СИМВОЛИКА КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ ФОРМИРОВАНИЯ ДУХОВНОЙ КУЛЬТУРЫ ТУРКМЕНОВ

Государственная символика Туркменистана гармонично сочетает национальные мотивы и общечеловеческие духовные ценности, имеет глубокий смысл и выражает то, каким туркменской молодежи видится ее будущее. Преклоняться перед национальными святынями, такими как флаг, герб и гимн, – это значит преклоняться перед подвигом национальных героев, перед мужественными предками, любимой Родиной, верить в силу высоких духовных ценностей туркменского народа.

Флаг Туркменистана является одним из государственных символов страны. 27 октября 1991 года была провозглашена независимость Туркмении. До официального принятия государственного символа был проведен общенациональный конкурс на лучшее отображение исторических и национальных особенностей в изображении новой государственной геральдики. В нем приняли участие ведущие художники, дизайнеры, творческие коллективы. При выборе цвета и символики флага не учитывались политические или религиозные мотивы. Были учтены только традиции предков и национальное своеобразие. В результате проведенного конкурса был утвержден Государственный флаг Туркменистана – полотнище зеленого цвета с вертикальной красно-бордовой полосой, на которой изображены пять национальных гёлей, с белым полумесяцем и пятью звездами.

В связи с провозглашением 12 декабря 1995 года ООН статуса постоянного нейтралитета Туркменистана в целях увековечивания в государственной символике страны идеи нейтралитета на флаг был добавлен один из символов эмблемы Организации объединенных наций – оливковые ветви. Первоначально отношение ширины флага к его длине составляло 1:2, однако 14 февраля 2000 года размеры флага были изменены, чтобы соответствовать требованиям ООН к масштабам – 1:1,5.

Испокон веков туркмены на полотнищах использовали зеленый цвет. Так было, например, в Сельджукской империи. Этот цвет воплощает единение времен. Как для предков, так и для их потомков зеленый цвет символизирует жизнь, землю, цвет травы на пастбищах, благоденствие и мир. Полумесяц обозначает чистое небо над головой счастливой туркменской молодежи, в то время как белый цвет символизирует высокую духовную культуру и искренность народа. Пять звезд на флаге – это пять областей Туркмении, также означают пять чувств, а пять концов каждой звезды – пять состояний вещества. Двойная символика на флаге позволяет подчеркнуть единение туркменского народа.

В символике ковровых гёлей лежит глубокий философский смысл. Само слово «гэль» имеет разные толкования: гуль (цветок) или кэль (озеро). Все гёли построены по принципу золотого сечения, в пропорциях 21 на 34. В их орнаменте главным образом использованы цвета четырех стихий: огня (желтый), воды (белый), воздуха (красный), земли (зеленый).

Первый гэль называется «ахалтеке». В основе его узора лежит годовой цикл земли. Гэль символически разделен на четыре времени года. В каждой из его частей по три орнамента, призванных отображать месяцы. В рисунке гёля также присутствует изображение

волчицы-прародительницы и поднявшегося на дыбы коня. Второй – «йомуд-гёль». Основным его рисунком является символ древнего человека, поднявшего руки вверх. В середине гёля «гачок» – орнамент, обозначающий солнце. Третий – «сарыкский гёль». В нем заложено символическое изображение смерти: циклические изображения 3, 9, 40 и 365 дней. Этот узор символизирует прошедшее. В орнаменте човдурского гёля – символические дома невесты и жениха. И, наконец, эрсарский гёль, в его узоре – древний знак жрецов с изображением флажков всадников. Связующим звеном между коврами служит «аралык-гёль». Внизу красно-бордовой полосы шириной в одну шестую часть флага – две пересекающиеся оливковые ветви.

Пять национальных ковровых гёлей, каждый из которых обрамлен ковровым орнаментом, как уже отмечалось, также символизируют велаяты (области) – ахалтеке, йомут, салыр, човдур, эрсары. Каждая фигура представляет собой симметричный медальон, в некоторых случаях поделенный на четыре части цветов, которые чередуются. Такие фигуры располагаются в ряд или в шахматном порядке, составляя узор на центральном поле ковра. Второстепенные фигуры располагаются по краям. Они отражают национальное единство Туркмении, где ковры были частью традиционного кочевого образа жизни: ими покрывали пол, мебель, из них делали кули и сумки, а также украшали верблюдов и лошадей.

Туркменский ковер является национальным символом и гордостью туркменов. Ковроткачество – одна из древних традиций страны и символ туркменского народа. Искусство ковроткачества, очень сложное и трудоемкое, традиционно передавали из поколения в поколение, а умение ткать красивые ковры считалось одной из главных добродетелей невест и жен. В Туркменистане ковер являлся и является чем-то священным, даже на флаге страны, как уже сказали, изображены ковровые мотивы. Красота родной природы живет в обычаях и национальных традициях, в именах, географических названиях, в живописных орнаментах туркменских ковров, украшениях женщин. На древних туркменских коврах часто используются орнаменты «тазы-гуйругы», что означает «хвост тазы», и следы птиц, так как борзая и сокол были постоянными спутниками в жизни туркменского народа.

Государственный герб Туркменистана – символ государственной власти страны, соединившей в себе культурное наследие родоначальников туркменского народа Огуз хана и династии сельджукидов, создавших в древности могущественную империю и оказавших заметное влияние на развитие как тюркских народов, так и на население Евразии в целом. В 1992—2003 гг. герб Туркмении имел круглую форму. Президент страны Сапармурат Ниязов предложил изменить его облик, потому что восьмиугольник у туркменов с древних времен считается символом изобилия, мира и спокойствия. Сейчас герб представляет собой восьмигранник зеленого цвета с желто-золотистой каймой, в который вписаны два круга голубого и красного цветов. Круги разделены между собой желто-золотистыми полосами одинаковой ширины. На зеленом фоне восьмигранника вокруг красного круга изображены основные элементы национального богатства и символики государства. Так, в нижней части герба расположены семь раскрытых пятистворчатых коробочек белого хлопка с зелеными листьями. В средней части этого национального символа находятся колосья пшеницы желто-золотистого цвета, по два колоса с каждой стороны герба, а в верхней его части расположен полумесяц с пятью пятиконечными звездами белого цвета. На кольцевой полосе красного круга размером в два диаметра голубого круга изображены по ходу часовой стрелки пять основных ковровых гёлей: ахалтеке, салыр, эрсары, човдур, йомут, которые на туркменском

гербе символизируют дружбу и сплоченность туркменского народа. В голубом круге, который называется малым кругом, изображен представитель классического образца ахалтекинской породы Янардаг – конь первого Президента независимой и нейтральной Туркмении Сапармурата Туркменбаши. Эту породу лошадей жители страны особенно чтят и любят.

Ахалтекинский конь является национальной гордостью туркменского народа, эталоном великолепной красоты, а также наследием туркменов. Ежегодно в последнее воскресенье апреля в Туркменистане отмечается День ахалтекинского скакуна – национального достояния страны. День ахалтекинского скакуна, установленный в 1992 году, проходит на уровне национального и отмечается во всех областях страны одновременно. Повсеместно проходят концерты, выставки, литературно-музыкальные и поэтические вечера, чествования коневодов и сейисов страны. Гостями праздника нередко становятся лидеры иностранных государств. В ашхабадском регионе торжества начинают скачки. Более двадцати участников должны преодолеть марафон в шестьдесят километров. Причем, в отличие от других видов состязаний, здесь победителем становится не тот, кто первым пересек финишную линию. Гораздо важнее привести коня к концу дистанции без травм, в хорошем состоянии и, самое главное, пульс у лошади не должен превышать 64 удара в минуту. Следует отметить, что традиционно проводимое мероприятие не только развивает физическую выносливость и закаляет характер, но и формирует культурные ценности туркменов.

Государственный гимн имеет не только важное политическое и юридическое значение, но и социально-нравственное. Он отражает глубокий патриотизм и любовь туркменов к своей Родине, выражает чувство гордости за свою независимую страну, развивает духовную культуру подрастающего поколения. Государственный гимн Туркменистана официально утвержден 27 сентября 1996 года. Гимн торжественно исполняется при встрече глав официальных делегаций зарубежных стран, открытии и закрытии заседаний Халк Маслахаты, Меджлиса, по случаю праздничных, спортивных и других памятных торжеств. Государственный гимн Туркменистана, как и другие национальные символы, способствует формированию духовности туркменской молодежи. Кроме того, государственный гимн является олицетворением единства и сплоченности туркменского народа, пронесшего сквозь века национальные духовные ценности.

Туркменистан – это страна высокой внутренней национальной культуры. Культуры, основанной на глубоком уважении к личности человека и освещенной глубокими народными традициями добрососедства. Ведь даже официальная внешнеполитическая доктрина государства – постоянный позитивный нейтралитет – представляет собой выражение сути исторического опыта туркменского общества: умение жить в мире с каждым соседом, способность найти общий язык с любым собеседником.

Культурное наследие туркменов насчитывает многие тысячелетия, о чем свидетельствуют многочисленные исторические памятники, многие из которых относятся к III-II векам до нашей эры, получившие мировое признание эпосы «Огузнама», «Гор-оглы» и «Книга моего деда Коркуда» как вклад туркменской литературы в мировую цивилизацию и др.

Каждый туркмен ощущает себя частицей своего народа и несет в своем сердце непреходящие ценности, завещанные ему предками. Туркменистан – единственная страна с

полноцветным гербом. Цвета герба по своему колориту напоминают великолепные туркменские ковры, сделанные руками мастеров. Ведь это руки людей собирают пшеницу, хлопок, лелеют его летящих небесных лошадей, ткнут ковры.

Национальная культура этого региона как губка впитала религиозные традиции зороастризма, буддизма, христианства и некоторых других верований. Однако с приходом ислама в этот регион, именно он стал главенствующей религией, принесшей свои традиции и обряды согласно нормам шариата. Ислам играет важную роль в воспитании молодого поколения, формировании личности туркменского человека, укладе жизни зрелых туркмен. Благодаря канонам, прописанным в Коране, туркменская нация имеет ряд традиций и морально-культурных законов, которые влияют на ее семейную, общественную, политическую жизнь народа. Поклонение религиозным канонам настолько распространено в Туркменистане, что оно имеет общенациональный характер.

Вообще, когда речь идет о Туркменистане, услужливое воображение сразу рисует цветную картинку с бескрайними просторами полей, на которых резвятся «ахалтекинцы», огромных алабаев их охраняющих, старцев в высоких папахах и красивых молодых женщин в просторных разноцветных одеяниях, ткущих вручную толстые шерстяные ковры цвета крови. Действительно, все это и есть древнее наследие туркменского народа, этим нужно гордиться и стараться сохранить еще на многие века. Кстати, народная мудрость гласит: «Вода – жизнь туркмена, конь – крылья туркмена, ковер – душа туркмена».

Таким образом, уважение к национальной символике своей страны имеет важное значение в формировании духовной культуры современной молодежи. Многие представители туркменского народа очень бережно относятся к государственным символам своей страны, отмечая, что они тесно переплетены с национальным достоянием туркменов – культурными ценностями, имеющими особое значение для формирования духовности туркменской нации. Став святынями и национальной гордостью, государственные символы должны вдохновлять туркменов на великие дела, поднимать дух, воспитывать моральные и духовные ценности, развивать в каждом чувство любви и преданности своей родной земле. Особенно этот тезис актуален в последнее время, когда многие представители туркменской молодежи в стремлении найти высокооплачиваемую работу находятся за тысячи километров от родного Туркменистана. Можно часто наблюдать, как уезжающие получать высшее образование за рубеж туркменские абитуриенты / студенты берут с собой как «горсть родной земли» туркменский флаг, нагрудный значок с изображением туркменского герба, традиционный музыкальный инструмент дутар, национальную посуду, одежду и др. И такое отношение к национальным святыням не может не радовать.

Список источников информации

1. Пилипко В.Н. История Туркменистана в античный период: (Краткий очерк). Ашхабад: Ылым, 1994. 76 с.
2. Царева Е.Г. Традиционное ткачество туркмен как этнографический источник: дис. ...канд. ист. наук в форме науч. докл. СПб., 1993. 24 с.

ЗНАННЯ НОРМ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ ЯК ВИЯВ НАЦІОНАЛЬНО-МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ

Кожна нація має свої традиції, які закладені в її культурі, побуті, мові. «Коли на мову людську дивитись як на вираз їх вражень, думок, міркування, то вона й повинна бути не однаковою, як не однакові краї, де живуть люди, не однакові сторони, де вони розселилися... Кажуть, краще було б, якби всі люди говорили однією мовою, не треба було б затрачувати часу на те, щоб вивчитися чужим мовам...» [1, 123]. Функціонування будь-якої мови залежить від стану мовної політики держави, а її розвиток від національної свідомості громадян. Рідна мова для кожної людини є важливим елементом культурної свідомості, вона накопичує традиції й досвід попередніх поколінь та дозволяє передавати їх нащадкам. Мовлення людини як представника соціуму повинно бути підпорядковано чинним мовним нормам, коли мовець говорить і пише правильно і його мовно-виражальні засоби відповідають меті й ситуації спілкування. Серед норм української літературної мови виділяють стилістичні, орфографічні, пунктуаційні, орфоепічні, синтаксичні, акцентуаційні, лексичні та морфологічні. Кожна з цих норм регламентує певні правила, яких потрібно дотримуватись, але іноді навіть носіям мови важко зорієнтуватись в цих нормах, ще важче представникам інших країн, які вивчають українську мову. В нашій статті ми розглянемо приклади норм сучасної української літературної мови і деякі складнощі слововживання.

Лексичні норми пов'язані з правилами слововживання, правильним вибором слова в процесі усного чи писемного мовлення. Наприклад, поширена помилка – це вживання сполуки приймати участь замість унормованої брати участь. В даному випадку ми маємо справу з так званою калькою-запозиченням з російської мови. Неабияку складність становлять синоніми, тому що наша мова багата на близькі за значенням слова. В складних випадках бажано звертатися до словників, таких як «Словник синонімів української мови», «Словник української мови» в 11-ти томах, «Великий тлумачний словник сучасної української мови». Вживання синонімів допомагає уникнути повторів та урізноманітнити наше мовлення.

В українській мові є дуже багато запозичень з інших мов і ці слова майже повністю витісняють українські відповідники. Наприклад, мовознавці замість терміна поняття вживають концепт, у журналістиці мас-медіа заміняє засоби масової інформації, у політології з'явився електорат, електор, у літературознавстві – нарація, в економіці – тендер замість українського торги і т.д.

Акцентуаційні норми пов'язані з правильним наголошуванням слів і багато в чому схожі з орфоепічними. В українській мові наголос рухомий і в деяких словах подвійний, від наголосу залежить граматичне або лексичне значення слова. Приклад слів з подвійним наголосом: весняний, завжди, первісний, помилка, назавжди, також і т.д. У більшості дієслів наголос падає на останній склад: нести, везти. А якщо дієслово закінчується на -емо, -имо, -ете, -ите, то наголошуються останні літери: веземо, ідемо. Винятками є слова будемо, гуркочемо, залиште. Запам'ятати норми наголошування в українській мові – завдання не з легких, тому існує декілька порад з цього приводу. По-перше, повторювати

слова зі складними випадками наголошування, а краще читати вголос; по-друге – слова з наголосом, що запам'яталися, намагатися застосовувати в мовленні якомога частіше, щоб це відклалося в пам'яті.

Орфографічні норми української мови – це усталені правила написання слів. Знаючи ці правила і дотримуючись їх, людина може позиціонувати себе грамотною особистістю. Система загальноприйнятих правил зібрана в Українському правописі. На даний момент чинним є правопис прийнятий 22 травня 2019 року на засіданні Кабінету міністрів України. За правилами нового правопису зазнало змін написання складних іменників з першими іншомовними компонентами. Наприклад, мінімаркет, ексчемпіон, максіодяг, контрадмірал. Пишемо окремо пів у значенні «половина»: пів години, пів міста, пів яблука. Невідмінюваний іменник іншомовного походження ситро тепер відмінюється (іменник пальто відмінювався і раніше), але метро, кіно так далі і залишилися невідмінюваними. Змінився правопис слів священник, проєкт – священник, проєкт. Російські прізвища на -ой перекладаються із закінченням -ий, виняток – Толстой.

Стилістичні норми вимагають правильного вживання слів відповідно до стилю мовлення та до ситуації спілкування, а також дотримання норм літературної мови. В сучасній українській мові виділяється сім стилів, які мають свої ознаки, особливості лексики та сфери вживання. Наприклад, говорити (офіційно-діловий стиль), казати (публіцистичний), мовити, базікати (розмовний).

Морфологічні норми – це правила вживання граматичних форм слів. Ці норми вимагають знання відмінкових закінчень, граматичних категорій. Наприклад, іменники чоловічого роду II відміни з нульовим закінченням в родовому відмінку мають закінчення -а, -я або -у, -ю залежно від їхнього лексичного значення. Тому іменник листопад (явище природи) має закінчення -у, а іменник листопад (назва місяця) закінчення -а. У давальному відмінку однини іменники мають паралельні форми закінчень -ові, -еві (-сві) та -у, -ю. На це слід звертати особливу увагу, коли поряд вживається декілька іменників чоловічого роду: директорів Гончаренку, майстру Михайлові Ігоровичу.

Ще однією особливістю української мови є вживання кличного відмінка при звертанні. Він утворюється за допомогою відповідних закінчень, інколи має несистемність утворення та варіативність форм. Наприклад, женче, кравче, шевче, хлопче, молодче, ченче, але як прізвища – Жнецю, Кравцю, Швецю. Закінчення кличного відмінка залежить від належності слова до певної відміни та групи (тверда, м'яка, мішана). Кличний відмінок притаманний тільки іменникам. В мовній етикетній традиції української мови закріпилося звертання за допомогою слова «пан», яке несе в собі шанобливе ставлення до адресата та пошану до нього. Але слід пам'ятати, що звертання «пан» вживається не з усіма сполуками слів, так, наприклад, його не можна поєднувати з ім'ям та по батькові. Ми можемо звернутися шановний пане Олексію, але не шановний пане Олексію Павловичу.

Різноманітні джерела української фразеології. Серед них є такі, що походять своїм корінням зі спільнослов'янської мови, ті, які були запозичені з інших мов і ті, які виникли саме з українських джерел, передусім з усної народної творчості. Завдяки фразеологізмам наше спілкування увиразнюється, йому надається певний колорит. Наприклад, найуживаніші в нашому мовленні фразеологізми: або пан або пропав, аж вуха в'януть, багато честі, ведмежа послуга, десята вода на киселі, ніде голці впасти, як сніг на голову, сім п'ятниць на неділю і т.д. Є такі різновиди фразеологізмів, які можуть змінювати свою форму, при цьому

не змінюючи значення: стати поперек горла, кісткою в горлі стати, як кістка в горлі.

Отже, «Мова народу – кращий, що ніколи не в'яне й вічно знову розпускається, цвіт усього його духовного життя, яке починається далеко за межами історії» [1, 126]. Кожна мова має свої особливості та правила, які ми повинні знати та дотримуватись.

Список джерел інформації

1. Горбачук В.Т. Барви української мови / В.Т. Горбачук – К.: Видавничий дім «КМ АCADEMIA», 1997. – 272 с.
2. Пономарів О. Культура слова. Мовностилістичні поради / О. Пономарів. – К.: Либідь, 2011. – 272 с.
3. Сучасна українська літературна мова / За ред. А.П. Грищенка. – К.: Вища школа, 2002. – 439 с.
4. Шевчук С.В. Українська мова за професійним спрямуванням: підручник / С.В. Шевчук, І.В. Клименко. – К.: Алерта, 2011. – 696 с.
5. Шкурятяна Н.Г. Сучасна українська літературна мова: Модульний курс: Навч. посіб. / Н.Г. Шкурятяна, С.В. Шевчук. – Вища шк., 2007. – 823 с.

Оберкович Михайло Вікторович (Україна)

Науковий керівник ст. викладач Ходаківська М.О.

Харківський національний університет будівництва та архітектури

МЕМИ – НОВА ФОРМА КОМУНІКАЦІЇ

У сучасному світі інформаційні технології дедалі активніше застосовуються в різних сферах суспільного життя, змінюють його і надають соціальному та людському розвитку нових якостей, сенсів та вимірів. Безумовно, інформаційне суспільство відіграє суттєву роль у формуванні впливу на різні сфери соціально – культурних процесів та явищ.

Серед таких понять та явищ особливе місце в процесі прогресуючої глобалізації посідає Інтернет, який охопив всі без винятку сфери життя, набув визначальної ролі в комунікації та безумовно вплинув на систему суспільних відносин. Зрозуміло, що бурхливий розвиток Інтернету спричинив зростання інтересу до «мемів» та їх ролі в суспільстві. Відомо, що мему як засіб передавання інформації вперше з'явилися у 1976 році.

Серед дослідників, які почали пильно розглядати проблему мемів та їх роль у житті суспільства, треба виділити Р. Докінса, Р. Броуді, А. Менегетті, Д. Рашкоффа, але особлива увага приділялася саме дослідженню їх медійної функції й особливостям поширення і перенесення, часто з опорою на біологію. Безумовно, здійснювати подібне «перенесення» законів біології на соціум, де будь-які закони достатньо умовні та відносні, слід з великою обережністю. Проте ця теорія набула великої популярності, особливо останнім часом, а метою науки меметики, яка з'явилася і розвивається, є виділення і вивчення мемів. Дослідники вважають, що мему, як і гени, у теорії Р. Докінса існують самі для себе, та їхнім завданням є не закріплення інформації, корисної для нас, а закріплення тієї інформації, яка дозволить їм поширюватися і відтворюватися далі

Мета нашої роботи – проаналізувати роль мему у суспільстві, його розвиток та вплив на нашу культуру спілкування з метою кращого розуміння впливу на людину.

Обрана тема є актуальною, оскільки меми мають вплив на нашу комунікацію, світосприйняття та формуванню думок навколо освічуваної події, а також, як ЗМІ використовують це, як політичну зброю.

Інтернет-мем — зображення, явище, відео або текст поширюваний через інтернет що набуває популярності в короткий проміжок часу, згодом швидко її втрачає. Як приклад — нетиповий жарт, обмовка політика, карикатура, жест, коротке відео курйозної ситуації. Інтернет-мем має характерне вірусне розповсюдження між користувачами мережі як через обмін повідомленнями так і шляхом включення тексту чи зображень у статті, коротких відео у відеоряд.

Слово «мем» ми, як правило, вживаємо у контексті інтернету. Гіфка з Траволтою, що розводить руками, футурамівська гіпножаба, монстр-Шевченко, вишитий хрестиком і т.д. Однак поняття «мем» – значно ширше.

Цей термін придумав Річард Докінз у 1976 році, вперше вжито у книзі «Егоїстичний ген». Саме слово автор вивів від грецького «мімема» – зімітована річ. Докінз хотів, щоб термін був подібним до слова «ген», тому скоротив мімему до мему.

За визначенням Вебстерівського словника, мем – це «ідея, поведінка або стиль, який поширюється шляхом наслідування від особи до особи у рамках культури, часто для вираження певного феномену, теми, значення мему». Отже, меми – це не тільки смішна гіфка, фотожаба чи стікер. Мем – це своєрідна одиниця, що передає ідеї, символи чи практики за допомогою усного мовлення, графіки, рухів і т.д. У широкому сенсі мемом може бути популярний одяг, наукові гіпотези, художні твори, релігійні практики, які наслідують/якими послуговуються багато людей.

У вісімдесятих роках ХХ ст. з'явилася наука про меми – меметика. Вона вивчає меми крізь призму еволюційно-генетичних моделей, тобто досліджує їхнє розмноження, розповсюдження, відбір, мутації та рекомбінації. Меметика услід за Докінзом розглядає меми як гени, що під час відтворення можуть мутувати.

Успішні меми поширюються швидко і живуть довго, а неуспішні, навпаки, зникають. Якщо мем привертає увагу до його виконавця, то він житиме довше, якщо ж він відштовхує людей, то швидше зникне.

Сукупність мемів однієї особи називають меномом. Мемокомплекс – це група мемів, що живуть у симбіозі і підсилюють один одного.

Чим можуть бути корисні меми та меметика? По-перше, меном, тобто сукупність мемів характеризують людину. Мемокомплекси, якими оперує користувач, свідчитимуть про його загальні інтереси, вподобання, пріоритети.

По-друге, в інформаційних технологіях і війнах меми – це доволі поширений вид зброї. Під час президентської кампанії Трампа 2016 року його штаб активно користувався цим інструментом. Передвиборчі гасла Зеленського також були спроектовані з прицілом на меметичну вірусність («ні обіцянок, ні пробачень», «прийде весна, саджати будемо»).

Інтернет-меми, на відміну від неінтернетних, мають дві ключові властивості:

- значно вища вірусність (швидкість поширення інтернет-мемів просто моментальна, за лічені години мем може облетіти всю країну);
- їхній життєвий цикл коротший (швидкість поширення сприяє кількості, інтернет-меми так само швидко плодяться і витісняють одні-одних).

На щастя, механізми вірусності мемів поки повністю не розгадали. Тобто можна, звичайно, штучно спроектувати мем, що матиме середню популярність, і штучно розігнати

його інтернетом, але найбільш вірусні меми з'являються випадково.

Для створення мемів в інтернеті з'являються нові інструменти. Зараз стрімко набуває популярності гостінг для коротких відео Тік Ток, що дозволяє накладати музику, редагувати та фільтрувати зображення. Сьогодні Тік Ток культивує цілі вірусні колонії мемів.

Через вірусність і «всюдишність» інтернет-меми мають суттєвий вплив на естетику інформаційного поля. Вони поширюються так стрімко, що відмежуватися від них неможливо (інтернет-абстиненцію не беремо до уваги).

Таким чином в ході роботи було встановлено, що меми, як нова форма комунікації, впливають на людину та її спілкування. Безумовно, розвиток інформаційних технологій вплинув на поширення мемів в сучасному спілкуванні та надав їм суттєво інших та нових форм. Роль мемів в сучасному суспільному житті є надто важливою. Бо вони не лише передають інформацію, хоча ця функція не є основною, вони допомагають просуванню певних ідей, поглядів чи думок. Долучаючись до політичних програм, меми беруть участь у суспільному житті. Меми долучаються до формування громадської думки, спонукаючи нас до тих чи інших вчинків.

Одайник Дар'я Романівна (Україна)

Науковий керівник канд. філол. наук, доцент Мілєва І.В.

Харківський національний університет будівництва та архітектури

ПРОБЛЕМИ СЛОВНИКОВОГО ЗАПАСУ СТУДЕНТІВ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Розвиток суспільства, підвищення рівня інформатизації в усіх сферах життєдіяльності гостро ставлять питання вдосконалення культури спілкування, одним з обов'язкових і незамінних компонентів якого є мова. Сьогодні мові багатьох студентів властива певна словникова бідність, що є суттєвим недоліком, адже випускник вищого навчального закладу має не тільки володіти аспектами своєї спеціальності, а й уміло висловлювати свої думки, вести діалог, дискутувати. Усе це змушує висувати певні вимоги до лексики студентів [1].

Мета нашої розвідки – висвітлити проблеми словникового запасу студентів, розглянути причини їх виникнення та запропонувати дієві шляхи вирішення.

Словниковий запас будь-якої людини постає практичним і фундаментальним інструментом для спілкування та набуття знань. Збагачення словникового запасу є потужним засобом для покращення свого життя та кар'єри. Розвиток мовлення словникового запасу студентів, оволодіння багатствами мови є основними завданнями формування особистості. Найпоширенішими проблемами словникового запасу студентів будь-якої спеціальності є такі: 1) перевага пасивного словникового запасу над активним; 2) надмірне використання слів-паразитів; 3) надуживання іншомовними словами; 4) відсутність необхідності використовувати різноманіття лексики в повсякденному житті; 5) відсутність достатньої кількості необхідної практики використання словникового запасу.

Викладене вище наштовхує на роздуми щодо необхідності тривалої роботи з метою безперервного накопичення й розширення словникового запасу студентів: 1) необхідно, щоб студенти інтенсивно вживали нове слово за умов спеціально організованого спілкування; 2) оскільки слово (його форма і значення) засвоюється завдяки ситуативності та необхідності

для відтворення думок і почуттів, первинне тренування з використанням нової лексики після її презентації здійснюється через умовно-мовленнєві завдання; 3) упровадження таких форм роботи, як бесіда з елементами дискусії та рольові ігри, що створює психологічні та дидактичні умови для розвитку системного мислення; 4) одним із способів поліпшення якості мови та поповнення словникового запасу є писемне мовлення, тобто написання статей, наукових робіт, де студент має можливість пояснювати та доводити власну думку; 5) важливо спілкуватися з новими людьми, адже звичне коло знайомих та друзів використовує один лексикон, має однакові теми для розмови й способи обговорення новин; 6) вилучення з активного словникового запасу позалітературних елементів, суржику, жаргонних слів, слів-паразитів; 7) важливим є вміння працювати зі словниками для з'ясування значення слів, добору синонімів, антонімів тощо; 8) доцільне використання слів іншомовного походження [2].

Отже, запропоновані шляхи збагачення словникового запасу студентів можуть допомогти в процесі навчання, а надалі – і для працевлаштування. Збагачення словникового запасу дозволить краще зрозуміти ідеї співрозмовників та висловлювати власні думки більш ефективно.

Список джерел інформації

1. Бабий Е. Обогащение словарного запаса студентов – важный этап формирования коммуникативных компетенций. Режим доступа: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILEA=&2_S21STR=NiO_2013_6_32
2. Болсунов О. Як збільшити словниковий запас слів. Режим доступу: <https://oratorske.com.ua/slovnkovyy-zapas-sliv/>

Павленко Віана Юріївна (Україна)

Науковий керівник ст. викладач Тесаловська О.Б.

Харківський національний університет будівництва та архітектури

МОВНА АГРЕСІЯ В СТУДЕНТСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ

У наш час мовна агресія надзвичайно поширена в різних видах спілкування та є серйозною перешкодою на шляху до ефективної комунікації [1].

Метою цієї роботи є висвітлення видів мовної агресії в студентському середовищі.

Ця тема є актуальною, адже, на жаль, прояви мовної агресії в нашому суспільстві є дуже частим явищем.

Мовну агресію в соціальному житті досліджували Кучеренко А., Ігнат'єва С., Жабокрицька А. та інші.

Термін "мовна агресія" означає порушення норм культури мови. [2] Мовної агресія буває як грубе, образливе спілкування, так і словесне вираження негативних емоцій, почуттів чи намірів у неприйнятній у даній мовної ситуації формі.

Виявляють такі типи мовної агресії :

1. Образа – зневажливе висловлювання, негарний вчинок, що спрямований проти

кого-небудь, і викликає у нього почуття гіркоти, душевного болю. Структурна формула цієї образи дуже проста " Ти - це А", де А - емоційно-оцінне слово з від'ємним значенням. Друга частина образи А визначає змістове наповнення образливого висловлювання.

2. Загроза – груба, зухвала обіцянка заподіяти яке-небудь зло, неприємність; погрожування, нахваляння. Структурна формула загрози виглядає наступним чином: "Якщо ти (не) зробиш А, то я зроблю тобі щось погане".

3. Груба вимога – це грубе, виражене в рішучій, категоричній формі розпорядження. Зазвичай це окличне та спонукальне речення, з формою дієслова в наказовому способі ("Крокуй звідси!")

4. Груба відмова – це вираження в неналежній формі негативна відповідь на прохання чи вимогу. Зазвичай ця форма мовної агресії не містить необхідних формул ввічливості (вбачте, будь ласка), супроводжується підвищеним тоном і не містить пояснення причини відмови. Мовне втілення грубого відмови може бути різним: від простого непоширеного ("Обійдешся!"; "Розбігся!"; "Відстань від мене!") до складної пропозиції ("Тобі треба - ти і роби!").

5. Вороже зауваження – це зауваження, яке зводиться до вираження негативної позиції до адресата або оточуючих ("Не виношу тебе!"; "Твоя присутність мені огидна!"; "Ти мене бісиш " та інше). Відмінною особливістю ворожого зауваження слід визнати його сталу (незмінну) мовну форму. Так, за спостереженнями вчителів, для комунікації у вітчизняній середньої школи характерні такі ворожі зауваження: "Так не знаєш ти нічого!"; "Чого він до мене лізе?! Набрид!"; "Ти мене дістав!"; "Дурниці говориш!"

Різновидом ворожого зауваження є прокляття: "Будь ти проклятий!", "Щоб ти здох!", "Та йди ти крізь землю!"

6. Осуд – це вираження несхвалення, засудження. Структурно осуд складається з звернення до адресата (зазвичай "ти", рідше - "ви") або називання його в третій особі та оціночного дієслова або синтаксично цільного словосполучення ("Ти нагрубив мені!", "Ви грубіяните!"). Іноді осуд оформляється у вигляді риторичного запитання-вибуку ("Ти зовсім з глузду з'їхав?!").

7. Насмішка – це образливий жарт, висловлений у чиюсь адресу з метою сказати співрозмовнику неприємне, піддати його осміянню. Насмішка передбачає особливу мовну витонченість і дуже часто будується на підтексті або іронічному неспівпаданні сказаного з реальним. Прикладом колкості може послужити пропозиція звернутися за порадою до людини, яку тримають за дурня: "Давайте послухаємо, що скаже найрозумніший з нас!"

Мовленнєва агресія в глузуванні може проявлятися не тільки в змісті висловлювання, але і в його формі, наприклад, в іронічній, уїдливій інтонації або особливому темпі мови (з навмисним, перебільшеним розтягуванням слів, з штучними паузами і т.п.).

8. Сварка – це складний мовний жанр міжособистісного спілкування, у якому найбільшою мірою проявляється мовна агресія.

Структурно сварка вистояється як діалог, у якому відбувається періодична зміна ролей мовця і слухача. Якщо ж один з учасників такого діалогу претендує на домінуючу роль (найчастіше – "обвинувача"), то сварка набуває монологічний характер. Важливо помітити, що сварки не виникають на порожньому місці: один з учасників комунікації з самого початку розмови вже має якісь претензії до другого учасника і заздалегідь готовий реалізувати свої агресивні наміри

Отже, якщо проаналізувати життя звичайного студента, то точно можна сказати, що

він використовує якийсь із засобів мовної аргесії. Так, це дуже некультурно, але іноді, коли особа дуже ображена або засмучена, їй потрібно кудись діти цю злість, тому й виникають такі інциденти.

Список джерел інформації

1. Мовленева аргесія. Способи подолання [Електронний ресурс] .-Режим доступу : https://stud.com.ua/45823/ritorika/movlennyeva_agresiya_sposobi_podolanny
2. Феномен мовної агресії. [Електронний ресурс] .-Режим доступу : https://ru.wikipedia.org/wiki/Феномен_речевой_агрессии

Попова Ксенія (Україна)

Науковий керівник ст. викладач Белікова О.В.

Харківський національний університет будівництва та архітектури

МИСЛЕННЯ ЯК ФАКТОР СТАНОВЛЕННЯ СУЧАСНОЇ ОСОБИСТОСТІ

«Ваш мозок може все. Абсолютно все. Головне, переконати себе в цьому. Руки не знають, що вони не вміють віджиматися, ноги не знають, що вони слабкі. Це знає ваш мозок. Переконавши себе в тому, що ви можете все, ви зможете дійсно все» – Роберт Кіосакі.

Пізнавальна діяльність людини починається з відчуттів і сприймань. Відображаючи дійсність на чуттєвому рівні за участю аналізаторів, людина одержує різнобічну інформацію про зовнішні властивості та ознаки предметів, які фіксуються в її свідомості у формі звукових, просторових, часових, смакових, дотикових та інших уявлень. Проте такої інформації про навколишній світ людині не достатньо для задоволення різноманітних потреб практичної діяльності, яка потребує практичного і всебічного знання об'єктів, з якими доводиться мати справу. Вичерпні знання про об'єкти дійсності, їх внутрішню, безпосередньо не дану у відчуттях і сприйманнях сутність людина одержує за допомогою мислення – вищої абстрактної форми пізнання об'єктивної реальності.

Мислення починається з проблемної ситуації, для виходу з якої індивід повинен знайти і застосувати нові для себе знання чи дії. Вона включає в себе невідоме (шукане), індивідуальну потребу індивіда, його здібності та досвід.

Найчастіше індивід вдається до мислення тоді, коли проблемна ситуація перетворюється на задачу – мету, яка дається в певних умовах і якої можна досягти за рахунок останніх.

Аналіз умов задачі є обов'язковим для розуміння того, як протікає і чим визначається процес мислення. Процес аналізу є взаємодією суб'єкта, з можливостями його мислення, і об'єкта – умов задачі. При цьому, змінюючись, об'єкт викликає новий процес мислення, що знову ж таки змінює об'єкт, тобто результат одного акту мислення включається у подальший його процес, пізнання об'єкта, відповідно, поглиблюється. І так триває доти, доки індивід не отримає бажаний результат. Загалом, процес розв'язання задачі є актом конкретизації – переходу від загального і вкрай нечіткого уявлення про майбутній результат до його конкретного образу.

Пошук невідомого в межах акту конкретизації здійснюється як безперервний процес

прогнозування – створення образу очікуваного результату. Цей процес здійснюється шляхом мислительних дій та операцій.

Мислення – це передусім психічний процес самостійного пошуку й відкриття суттєво нового, тобто процес опосередкування та узагальнення відображення дійсності під час її аналізу й синтезу, що виникає на основі практичної діяльності й досвіду.

Формування особистості — становлення людини як соціальної істоти внаслідок впливу середовища і виховання на внутрішні сили розвитку.

Поняття «розвиток особистості» та «формування особистості» дуже близькі, їх нерідко вживають як синоніми. Виділяють три види розвитку і формування особистості: стихійне, цілеспрямоване, саморозвиток і само формування.

Людська особистість розвивається в анатомо-фізіологічному, психічному, соціальному напрямках. Анатомо-фізіологічні зміни — збільшення і розвиток кісткової та м'язової систем, внутрішніх органів, нервової системи. Психічні зміни — передусім розумовий розвиток, формування психічних рис особистості. Набуття соціальних якостей, необхідних для життя в суспільстві — соціальний розвиток особистості.

Розвиток особистості залежить від спадковості, середовища та виховання. Його джерелом і внутрішнім змістом є такі внутрішні і зовнішні суперечності: процеси збудження і гальмування; в емоційній сфері — задоволення і незадоволення, радість і горе.

Особливості фізіологічного та психічного розвитку пов'язані з анатомо-фізіологічним дозріванням організму (його органів, центральної нервової системи, залоз внутрішньої секреції). Увесь процес розвитку людини поділяють на певні вікові періоди.

Як і світогляд, характер є стрижнем особистості, визначає її індивідуальність.

Здібності — психічні властивості індивіда, що є передумовою успішного виконання певних видів діяльності.

До загальних здібностей, які виявляються в усіх видах людської діяльності, відносять загальні розумові здібності, пам'ять, увагу та ін. Спеціальні здібності відповідають вузькому колу вимог конкретної діяльності (музичний слух — для музиканта, творча уява — для конструктора та ін.).

Формування особистості відбувається також у процесі розвитку її інтересів, потреб.

Інтерес — спрямованість людини на певний об'єкт чи певну діяльність, зумовлена позитивним, зацікавленим ставленням до чогось, когось.

Потреба — необхідність у чомусь.

Схильність — стійка орієнтованість людини на щось, бажання виконувати певну працю.

Отже, мислення – це передусім психічний процес самостійного пошуку й відкриття суттєво нового, тобто процес опосередкування та узагальнення відображення дійсності під час її аналізу й синтезу, що виникає на основі практичної діяльності й досвіду. Інакше кажучи, це узагальнене та опосередковане пізнання світу в процесі практичної і теоретичної діяльності індивіда, засіб творчості особистості.

Вичерпні знання про об'єкти дійсності, їх внутрішню, безпосередньо не дану у відчуттях і сприйманнях сутність людина одержує саме за допомогою мислення – вищої абстрактної форми пізнання об'єктивної реальності.

Мислення, емоції та поведінка тісно переплітаються між собою, взаємо-впливають одне на одне, змінюючи наше життя. Тому наші думки, індивідуальний спосіб сприйняття дійсності, характер мислення іноді допомагають нам, а іноді пригнічують.

Перспективною є така модель мислення, в основі якої перспективні емоції, прийняття життя таким, яким воно є, з усім спектром бажаних і небажаних його проявів. В сучасному світі мислення є одним із головних якостей успішної людини. Тому що сучасний світ ставить перед особистістю неординарні завдання, які не мають аналогів вирішення. Тому з самого дитинства, необхідно показувати як думати, а не вчити алгоритмам діяльності.

Список джерел інформації

1. Мислення./ [Електроний ресурс] - Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B8%D1%81%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F>
2. Розвиток і формування особистості./ [Електроний ресурс] - Режим доступу: https://pidru4niki.com/pedagogika/z_rozvitok_formuvannya_osobistosti
3. Особистість./ [Електроний ресурс] - Режим доступу: <http://studies.in.ua/ru/sociologiya-shpargalki/3261-lyudina-osobistst.html>
4. Значення термінів ./ [Електроний ресурс] - Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9E%D1%81%D0%BE%D0%B1%D0%B8%D1%81%D1%82%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C>

Роденко Діана Анатоліївна (Україна)

Науковий керівник ст. викладач Ходаківська М.О.

Харківський національний університет будівництва та архітектури

КОМПЛІМЕНТ: МІСЦЕ Й ДОРЕЧНІСТЬ У ДІЛОВОМУ СПІЛКУВАННІ

У наш час інтереси сучасного мовознавства фокусуються не стільки на теоретичних, скільки на практичних аспектах науки про мову. Головною функцією мови є спілкування, а комплімент – це частина мовлення людини, отже, має комунікативне навантаження. Комплімент як елемент мовного етикету являє собою потужне знаряддя психологічного і мовного впливу, є багатограничним мовним феноменом, який використовується в різноманітних сферах мовного спілкування. Саме комплімент забезпечує успішний початок комунікації, сприяє встановленню дружніх відносин, посідає важливе місце у практиці мовної особистості, дозволяючи оптимізувати комунікативну взаємодію. Отже, комплімент, місце і доречність його в сучасному діловому мовленні є цікавим та актуальним питанням.

Безумовно, сучасні суспільні процеси призводять до того, що комплімент як засіб гармонізації міжособистісної взаємодії за останні десятиліття зазнає значних змін: він гранично спрощується, зміщується його гендерна спрямованість. На зміну давнім цінностям та стилістичним уподобанням приходять нові комунікативні символи, позначені дією більш потужних культурних впливів і зумовлені конкретними політичними й економічними інтересами.

Питання ефективності спілкування, особливості міжособистісної комунікації є пріоритетними напрямками сучасної психології та лінгвістики. Незважаючи на те, що комплімент є елементом культури, поведінки, відтворює етичні цінності народу, ми будемо розглядати його місце і доречність в діловому спілкуванні. Зокрема нас зацікавили висловлювання з компліментарними одиницями у відгуках, які розміщені на різних

форумах у мережі Інтернет, проведена суцільна вибірка (склала 1154 випадків). Ми проаналізували різні форуми з приводу сфери обслуговування: салони краси, татуажу, кафе та ресторани, приватні будівельні організацій та архітектурних бюро міста Харкова та України, а також вивчили відгуки стосовно навчання у ХНУБА, що розміщені на веб-порталі education.ua. У результаті було знайдено 861 схвальний відгук. 683 з них містили компліментарні одиниці.

За визначенням словника іншомовних слів, «комплімент» – слово французького походження, що означає похвалу, схвальний вираз. Деякі лінгвісти трактують комплімент як «вербальний подарунок» адресату, у ньому міститься позитивна оцінка зовнішнього вигляду, досягнень, успіхів адресата, то що.

Ми під компліментом розуміємо вислів, що містить коментар, відносно будь-якої позитивної події, характеристики, надбання, досягнення, які пов'язані з адресатом і розцінюються позитивно.

У ході роботи було встановлено кілька видів комплементів.

Прямий комплемент. Найпоширеніший використаний у 496 випадках. Це дієвий спосіб дати пряму позитивну оцінку. Безумовно, прямий комплімент допомагає підвищити самооцінку співрозмовника та створити доброзичливу атмосферу спілкування. Яскравими прикладами можуть бути:

– Хороший університет, навчався на будівельному факультеті, за спеціалізацією "Гідротехнічне будівництво". Усім раджу, прекрасне ставлення до студентів, корупції немає, залишилися чудові спогади.

– Закінчив СТФ в 2011р. Знання і диплом, які тут отримав, дуже допомогли в житті. Працюю на інженерній посаді. Університет достойний, бібліотеки, лабораторії, спортзали - все працює, усе безкоштовне і в хорошому стані. Можливостей багато. До речі, дуже хороші тренери на кафедрі фізкультури.

Персональний комплімент. Був виявлен у 174 випадках вживання. Він допомагає зосередити увагу на позитивних якостях конкретної особи .

– Про університет залишилися тільки хороші спогади, особливо про МТФ і кафедру машинобудування, дуже хороші і грамотні викладачі, ставлення до студентів на висоті! Особливо хочеться подякувати за розуміння Журавльову Ю. В. та всьому науковому колективу кафедри машинобудування.

– Я дуже рада, що вступила саме до цього університету, чудові викладачі, прекрасне ставлення до студентів! Я зараз розумію, що це золоті часи в моєму улюбленому університеті ХНУБА! Санітарно технічний факультет дуже цікавий! Шилін В.В. - найдобріший з деканів.

Непрямий комплемент. Коли ми вживаємо непрямий комплемент, то говоримо про позитивні якості співрозмовника опосередковано. Ми хвалимо не саму людину, а те, що для неї дороге. Цей вид комплементів не є дуже поширеним (було вжито 12 разів). Як приклад можна навести:

– Університет сильний. Викладачі мають величезний досвід у своїй галузі. Вчитися досить складно, але цікаво.

Комплемент-критика за формою є схвальним, а за змістом – критикою. Даний вид комплементів не був поширеним (було вжито його лише 1 раз):

– Університет дає прекрасні фундаментальні знання, але де їх потім застосовувати, взагалі не зрозуміло. Фахівці цих спеціальностей нікому ніде не потрібні!

У навчальній літературі науковцями виділяються ще два види компліментів:

Комплімент на тлі антикомпліменту собі, що допомагає підняти статус співрозмовника й тим самим привабити його до себе.

Комплемент «мінус-плюс», під час якого ми говоримо співрозмовнику спочатку про маленький «мінус», а потім – про величезний «плюс». Ці види комплементів не є поширеними в діловому спілкуванні.

Тема вживання комплементів у сучасному діловому спілкуванні дуже поширена й актуальна, вона стосується безлічі сфер: ділового спілкування телефоном, ділового листування, спілкування в офісі та Інтернетом. Уживання компліментів має абсолютно практичне значення.

Використання компліментів у діловому мовленні – це процес взаємодії між двома чи більше людьми, які обмінюються важливою інформацією у сфері професійної діяльності. Уживання комплементів в діловому спілкуванні доречно й корисне, бо люди встановлюють один з одним контакт для одержання важливих результатів, щоб потім мати змогу будувати плани, подавати свої ідеї, зробити кар'єру, підвищувати кваліфікацію, досягати поставленої мети.

Компліменти майже завжди викликають позитивну реакцію. Робити їх вигідно, у тому числі й колегам. Так можна швидко налагодити контакт і побудувати довгострокові теплі взаємини.

Список джерел інформації

1. Абрамова Е. Коммуникативная роль реакции на комплимент в процес се диалогизирования / Е. Абрамова // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2014. - Вип. 8. – С. 30–33.
2. Зубець Н. Прагматика комплементного акту мовлення / Н. Зубець // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2015. - Вип. 22. – С. 142–147.
3. Рамендик Д.М. Психологія ділового спілкування [Електронний ресурс]: – Електрон. дані, 2018. – Режим доступу: https://stud.com.ua/165603/psihologiya/psihologiya_dilovogo_spilkuvannya
4. Мистецтво комплементу в діловому спілкуванні [Електронний ресурс]: веб-портал – Психологія впливу – онлайн курси. – Електрон. дані, 2015. – Режим доступу: <https://kupibo.com.ua/mystectvo-komplimentu-v-dilovomu-spilkuvanni>

Савченко Таїсія Вікторівна (Україна)

Науковий керівник ст. викладач Ігнатова В.В.

Харківський національний університет будівництва та архітектури

КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ – ЗАГАЛЬНА ОЗНАКА КУЛЬТУРНОЇ ЛЮДИНИ

Культура мовлення є частиною загальної картини та чи не одним з найважливіших показників освіченості суспільства. Мова визначає приналежність людини до певної національної культури. Від чистоти мовлення залежить загальне судження про націю, що є суттєвим у час тісної взаємодії різних етнічних груп між собою.

Питання мовної культури були об'єктом наукової уваги в лінгвістиці, розглядалися

відомими мовознавцями, зокрема І. Огієнком, О. Потебнею, В. Виноградовим. Пізніше фахівці в галузі державного управління й мовознавства Н. Бабич, В. Князев, І. Плотницька, П. Редін, С. Шумовицька та ін. у своїх наукових розвідках вказували на необхідність визначення оптимальної мовленнєвої поведінки в певній ситуації, звертали увагу на важливість культури мовлення в професійно-кваліфікаційній характеристиці фахівців будь-якого профілю, зокрема виділили культуру мовлення як складову управлінської культури.

Метою роботи є виявлення основних характеристик, на які спирається суспільство за оцінювання культури мовлення, що формують культурну людину.

Культура мовлення передбачає дотримання мовних норм. Існують загальні положення щодо її виявлення: нормативність (дотримання усіх правил усного і писемного мовлення), адекватність (точність висловлювань, ясність і зрозумілість мовлення), естетичність (використання експресивно-стилістичних засобів мови, які роблять мовлення багатим і виразним), поліфункціональність (забезпечення застосування мови в різних сферах життєдіяльності). Висока культура мовлення в будь-якій сфері професійної діяльності означає досконале володіння літературною мовою в процесі спілкування та мовленнєву майстерність.

Основними комунікативними ознаками культури мовлення є правильність, точність, логічність, змістовність, доречність, багатство, виразність, чистота. Однією з найголовніших є правильність, до речі, вона відповідає не тільки за правопис, а й наголоси, вимову, стиль та ін. Загалом визначає Ваш рівень знань у мовленнєвому полі, адже неправильність висловів кидається в очі першочергово. Не менш важливою ознакою є точність висловлення. Вона відповідає за уміння оформляти і виражати думки адекватно предметові або явищу дійсності, зумовлюється знанням об'єктивної дійсності, а також знанням мови. Логічність у побудові речень та виборі стилю найбільшим чином впливає на сприйняття інформації, що людина намагається донести до інших. У випадку нелогічно побудованої промови вірогідність того, що вона буде цілком зрозуміла знижується до мінімуму. До цього відноситься й зміст, що вкладається у речення: вони можуть бути як змістовними так і абсолютно порожніми. З чого випливає здатність людини доречно використовувати мовленнєві структури та робити це виразно.

Щодо загального враження від людини, найсуттєвішою є чистота мовлення. Вона свідчить про суцільність знань мови, накопичених за роки життя. До чистоти мовлення відносяться зайві слова, слова-паразити, які заповнюють паузи у мовленні, коли людині важко чітко висловити думку. Також не менш важливим аспектом чистоти мовлення є використання суржику. До речі, це перший фактор, за яким не важко відстежити іноземця, адже чистота їх мовлення у будь-якому випадку буде дещо «забруднена» культурою тієї національності, до якої вони належать. Суржик охоплює всі мовні рівні. Особливо потерпає від нього усне українське мовлення, а отже, вимова слів. Мовознавець Л. Масенко зазначає, що 90 % лексики цієї змішаної мови становлять російські слова, які, однак, вимовляють по-українськи. М. Лесюк зауважує, що така цифра більше стосується мовлення східних українців, у Галичині ступінь ураження може становити лише 30-40 %. Потрібно усвідомити, що розмовляти суржилом – це ознака мовленнєво-мисленнєвого примітивізму, неосвіченості, провінційності, байдужості до своєї мовної поведінки, а отже, неповаги до української мови, свідчення неможливості професійного зростання.

Культура мовлення відіграє важливу роль і під час вивчення іноземної мови, адже

повага до неї визначає не тільки ставлення людини до мови, а й до культури тієї чи іншої країни.

«Незнання законів не звільняє від відповідальності» - незнання певних правил мовлення не звільняє людину від появи судження інших про неї та її національність. Адже за прикладами окремих особистостей складається загальне уявлення про ту чи іншу етнічну групу.

Складні речі складаються з простих, аналогічно і культура мовлення. Вона є комплексною та через це може здаватися складною, проте саме в її будові криється найлегший шлях до її вдосконалення. Культура мовлення не закінчується на вихованні в сім'ї, вона супроводжує нас впродовж усього життя. Та рівень якого людина зможе досягнути за свій життєвий шлях буде безпосередньо визначати її культуру.

Список джерел інформації

1. Сукаленко Т. М. формування культури мовлення у сфері професійної діяльності економіста. - [Електронний ресурс] . – Режим доступу: file:///C:/Users/User/Downloads/nzbdpufn_2014_4_14.pdf. Дата доступу: 15.02.2021
2. Культура мови і культура мовлення. Комуникативні ознаки культури мовлення. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://pidru4niki.com/1040101747600/dokumentoznavstvo/kultura_movi_kultura_movlennya_komunikativni_oznaki_kulturi_movlennya. Дата доступу: 15.02.2021
3. Узденова Ю. М. Культура мовлення публічного управлінця. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1099>. Дата доступу: 15.02.2021

Саилух Карима (Марокко)

Научный руководитель ст. преподаватель Мартынова И.Е.

Харьковский национальный университет строительства и архитектуры

ДИАЛОГ КУЛЬТУР И КАРТИНА МИРА

Культурная картина мира является специфичной для каждого народа, что обуславливает целый ряд факторов: климат, география, природные условия, социальное устройство, история, традиции, верования, образ жизни. Понятийная или культурная картина мира – отражение реальной картины мира через призму понятий, сформировавшихся на основе представлений, полученных человеком с помощью органов чувств и прошедших через его сознание, как индивидуальное, так и коллективное. Культурная картина мира не предполагает действительного существования единой мировой культуры, она представляет собой единство отдельных этнических культур, которые образуют сложное культурное единство человечества. Поэтому данное понятие и является важным для обучения в условиях межкультурного подхода: в процессе обучения студенты должны познакомиться с культурной картиной мира страны изучаемого языка, осознать её особенности и сопоставить с собственным мировосприятием. Именно существование такой культурной картины мира служит объективным основанием для диалога культур, в рамках которого проходит обмен образами сознания и образами деятельности между представителями разных культур. А.П. Садохин называет диалог культур основной формой межкультурного взаимодействия в

условиях глобализации. С.Г. Тер-Минасова считает понятие «диалог культур» эвфемизмом, политкорректным обозначением «конфликта культур», при этом поясняя, что диалог культур – «взаимопонимание и взаимодействие представителей разных культур» [5]. В.В. Лиханова понимает под диалогом культур межкультурное взаимодействие, как двусторонний (или же многосторонний) обмен ценностями духовной и материальной культуры [3]. Именно в таком понимании диалог культур становится важной категорией межкультурного подхода, поскольку в данном случае под основным принципом диалога культур понимается признание равноправия за любой национальной культурой, а любая мировоззренческая система не только имеет право на существование, но и считается равноценной. Равноправными признаются также иной тип мышления и иные ценностные установки. На первый план выходят взаимное уважение позиций и взглядов. Целью диалога культур следует считать сближение культур, их взаимное обогащение, а кроме того расширение культурного и духовного кругозора, освоение универсальных ценностей и приобретение эмоционального опыта. Более того, способность к ведению диалога – одна из важнейших характеристик любой личности, поскольку, как точно замечает Е.А. Журавлева, «только в диалоге открывается путь к новым идеям, возникает возможность для понимания других людей, их системы ценностей, мотивационных установок» [2, 72]. Диалог в межкультурном контексте способствует обмену мнениями среди представителями разных культур, в следствие чего развивает взаимопонимание, взаимоуважение и толерантность. При этом толерантность, которая по мнению И. Л. Набок рассматривается «панацеею от всех социальных болезней - интегративное в основе и универсальное в своих проявлениях качество личности, качество сознания и поведения» [4, 42]. Данные особенности диалога культур непременно нужно учитывать в процессе обучения иностранному языку. При этом исследователями подчёркивается роль не только культуры страны изучаемого языка, но и своей культуры. Поскольку в процессе познания новой культуры в контексте диалога культур учащиеся опираются на познавательные средства родной культуры, необходимые для осознания чужой культуры, а также на новые знания об изучаемой культуре, сформированные в процессе изучения, и на новые знания о своей культуре, полученные в процессе познания чужой [1]. В этом заключается смысл формирования вторичного языкового сознания у учащихся, поскольку культурная картина мира тесно связана с языковой. Интерференция родной культуры значительно осложняет коммуникацию. Изучающие иностранный язык проникают в культуру носителей данного языка и подвергаются воздействию культуры, заложенной в нем. Таким образом, можно сделать вывод, что на первичную картину мира родной культуры и родного языка в процессе диалога культур накладывается вторичная картина мира изучаемого языка.

Список источников информации

1. Гальскова Н.Д., Гез Н.И. Теория обучения иностранным языкам: Лингводидактика и методика. / Н.Д. Гальскова, Н.И. Гез - М.: Издательский центр «Академия», 2006. – 336с.
2. Журавлева Е.А. Межкультурный диалог как фактор развития единого гуманитарного пространства / Толерантность и культура межнационального общения, – Краснодар: Просвещение-Юг, 2009. – С.71-75

3.Лиханова В.В. Формирование межкультурной компетентности студентов неязыковых вузов средствами краеведческого материала : диссертация ... кандидата педагогических наук : 13.00.01 / Лиханова Виктория Валерьевна; [Место защиты: Бурят. гос. ун-т].- Улан-Удэ, 2010. – 217 с.

4. Набок, И.Л. Педагогика межнационального общения. – М.: ИЦ «Академия», 2010. – 336с

5.Тер-Минасова С. Г. Язык и межкультурная коммуникация. – М.: Слово, 2000. – 264 с.

Сахла Камаль (Алжир)

Науковий керівник ст. викладач Ю.О. Малихіна

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

ВПЛИВ КОЛЬОРУ НА ПРАЦЕЗДАТНІСТЬ СТУДЕНТА

Все живе прагне до кольору.

(Йоганн Вольфганг Гете)

Знання значення кольору в житті кожної людини необхідне, оскільки колір впливає на настрій, почуття, думки і, в цілому, на здоров'я людини. Вважаємо необхідним вивчення впливу кольорової гами на студентів з метою покращення їх розумової працездатності.

Питання впливу кольору на людину у повсякденному житті неодноразово привертало увагу дослідників. Силу впливу кольору на людину, на його здоров'я і свідомість давно помітили представники різних наук: філософи, фізики, фізіологи і лікарі. Кольором цікавилися Арістотель, Леонардо да Вінчі, Ньютон, Гете. Значну увагу вивченню питання про вплив кольору на людину та її працездатність приділили Г. В. Попов, Д. Ліндсі, А. В. Миронов, Ж. Агостон, Г. Клар, Г. Фрілінг і К. Ауер та ін..

Сприйняття кольорів і відтінків Дженіс Ліндсі порівнює з музикантом, що налаштовує свій інструмент: «Все оттенки способны вызывать в душе человека неуловимые отклики и настроения, поэтому он и ищет резонанс колебаний цветовых волн с внутренними отголосками своей души» [1, с. 69]. Як зазначають Г. Фрілінг і К. Ауер, «цвет способен радовать и огорчать, он может влиять на наше самочувствие и трудоспособность» [5, с. 13].

Символіка кольору має давню історію. Люди з незапам'ятних часів надавали особливого значення читанню «мови фарб», що знайшло відображення в стародавніх міфах, народних переказах, казках, різних релігійних і містичних вченнях.

Білий колір символізує чистоту, незаплямованість, безвинність, чесноту, радість. Однак білий колір може набувати і протилежного значення. По своїй природі він ніби поглинає, нейтралізує всі інші кольори і співвідноситься з порожнечою, безтілесністю і, насамкінець – зі смертю.

Чорний колір, як правило, символізує нещастя, горе, жалобу, загибель.

Червоний колір насамперед асоціюється з кров'ю і вогнем. Червоне символізує радість, красу, любов і повноту життя, а з іншого боку – ворожнечу, помсту, війну. Цей колір здавна пов'язується з агресивністю.

Жовтий – колір золота, що зі стародавніх часів сприймався як застиглий сонячний колір. Це колір осені, колір зрілого колосся і зів'ялого листя, але також і колір хвороби, смерті, потойбічного світу.

Синій колір у багатьох народів символізує небо і вічність, доброту і вірність. Крім того, синій колір близький до чорного й одержує подібні з ним символічні значення. У слов'янських народів синій був кольором суму, горя, асоціювався з бісівським світом.

Зелений – колір трави і листя. У багатьох народів він символізує юність, надію, веселощі, хоча часом – і незрілість, недосконалість.

Стародавня символіка кольорів і їхня інтерпретація в різних культурах знаходять своє підтвердження в сучасних теоріях взаємозв'язку кольору й емоційно-вольових станів людини.

Колір відіграє особливу роль в естетичній організації навчального середовища, оскільки він справляє багатоплановий вплив на людину, а отже, має багатофункціональне призначення. Колір впливає на фізіологічні і психічні процеси, емоційні стани, працездатність і продуктивність праці студентів. Незважаючи на те, кожна людина сприймає колір по-своєму (залежно від віку, статі, виду діяльності), існують загальні характеристики, з допомогою яких можна виявити колір, що сприяє покращенню навчальної працездатності.

Для того, щоб дослідити вплив кольору на людину, необхідно розібратися яким чином це відбувається.

Колірний тон залежить від довжини хвилі, яка вимірюється в мілімікронах. Пропонуємо розглянути малюнок, на якому показана довжина хвилі всіх кольорів спектра.

(«+» - тонізуюча дія, «-» - заспокійлива дія)

Як бачимо, найдовші хвилі мають червоний та оранжевий кольори. Довжина хвилі фіолетового кольору найменша. Встановлено, що довгохвильові і короткохвильові кольори несприятливо впливають на людину і викликають найбільшу зорову втоми. А середньохвильові кольори заспокійливо впливають на нервову систему, сприяють зниженню втоми.

Червоний колір, зокрема, діє як сильний подразник і збуджує нервову систему. Помаранчевий колір надає тонізуючий ефект, діє в тому ж напрямку, що і червоний, але не так інтенсивно. Різні м'які відтінки цього кольору сприятливо впливають на працездатність. Жовтий колір позитивно впливає на нервову систему і сприяє активній розумовій діяльності, стимулює зір. Зелений, як бачимо на малюнку, займає нейтральне положення. Він позитивно впливає на самопочуття і здоров'я людей. Має заспокійливу дію на організм. Блакитний – теж заспокійливий колір, знижує м'язову напругу, кров'яний тиск, уповільнює дихання, знижує температуру тіла, освіжає, налаштовує на терпіння. Цей колір анітрохи не поступається зеленому у своєму позитивному впливі на здоров'я. Синій, хоча і близький до блакитного, сприяє гальмуванню функцій фізіологічних систем людини, розсіює увагу, знижує працездатність. Фіолетовий поєднує у собі ефект червоного і синього. Пригнічує нервову систему.

Психологічно кольори сприймають як теплі і холодні. Теплі кольори (червоний, оранжевий, жовтий) викликають психологічне відчуття тепла, стимулюють діяльність нервової системи, зосередження уваги та короткотривале підвищення продуктивності праці. Холодні кольори (синій, блакитний, зелений) викликають психологічне відчуття холоду,

заспокоюють, полегшують напруження очей, сприяють зосередженню уваги. Однак, як відзначив М. Люшер такі кольори «могут вызвать у окружающих вас людей чувство дистанции, закрытости, отстраненности» [3, с. 60].

Сила впливу різних кольорів на людину залежить від їх насиченості та яскравості. Насичені кольори покращують настрій і стимулюють роботу аналізаторів, ненасичені та малонасичені кольорові відтінки діють заспокійливо, сприяють зосередженню уваги. Світлі кольори, яскраві і насичені також покращують настрій, а темні – викликають песимістичні настрої.

Виходячи з цих властивостей окремі кольори, їх відтінки і поєднання використовуються для зниження монотонності роботи і втомі, забезпечення психологічного комфорту, підвищення працездатності і продуктивності праці.

Враховувати ефект впливу кольору на емоційно-вольовий стан студента з метою підвищення працездатності необхідно не тільки при оформленні навчальних приміщень, а й при роботі над забезпеченням навчального процесу дидактичним матеріалом (навчальними посібниками, граматичними таблицями, наочним матеріалом, комп'ютерними програмами, дистанційними курсами, сайтами і т. ін.). Правильно підібрана гама кольорів дозволяє створити для спостерігача потрібне емоційне тло, яке сприяє кращому сприйняттю і засвоєнню інформації.

Вдало підібране освітлення теж позитивно впливає на працездатність студента. Білий люмінесцентний колір має подразнюючий вплив на нервову систему, а жовто-жовтогаряче світло ламп сприяє творчому мисленню і доброзичливій атмосфері. Блакитний колір сприяє кращому засвоєнню інформації і встановленню дружніх взаємин.

Для дошки найкраще підійде темно-зелений тон. Вибір такого кольору сприятиме скороченню кількості помилок та зростанню таким чином відсотка правильних відповідей.

Отже, підсумовуючи все вищесказане, зазначимо: для того щоб зберегти здоров'я студентів і підтримати високу ефективність їхньої навчальної діяльності, необхідно підібрати оптимальне поєднання кольорів з врахуванням особливостей впливу кольорової гами на людину.

Список джерел інформації

1. Дженис Линдси «Все о цвете». – М.: Изд. «Книжный клуб 36.6», 2011. – 432 с.
2. Ж. Агостон «Теория цвета и её применение в дизайне» М. «Мир» 1982.
3. Люшер М. Оценка личности посредством выбора цвета. – М.: Изд. «ЭКМО-Пресс», 1998. – 156 с.
4. Попов Г. В. Спектроскопия и цвета тел в курсе физики средней школы. Пособие для учителей, – М., Просвещение, 1971.
5. Фрилинг Г., Ауэр К. Человек – цвет – пространство. – М.: Изд. «Питер», 1995. – 76 с.

Середа С.В. (Україна),
Науковий керівник доктор педагог. наук, професор Онкович Г.В.
Київський медичний університет

МЕДІАОСВІТНІЙ КОНТЕКСТ ПРИ ВИВЧЕННІ КУРСУ «УКРАЇНСЬКА МОВА ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ»

Ми стали першокурсниками у «карантинний рік». Чекати змін на краще не довелося: нас перевели на дистанційну форму навчання. Навчання в умовах карантину, на відстані - від викладача, від однокурсників - спонукало змінити свою думку про студентське життя. Прислужилася ефективна присутність в освітньому процесі медіаосвітніх технологій.

Про медіаосвіту як педагогічну технологію, котра може успішно застосовуватися в освітньому процесі, ми почули на одному з перших занять. Адже саме завдяки їй, в контексті «журналістика для всіх», ми долучалися до найрізноманітніших медіаджерел, завдяки медіапродуктам, закладеним в них, збагачували себе потрібними знаннями [4, 7, 8]. Наші викладачі писали: «Набута медіаосвіченість і медіаосвіченість, що набувається, – частина освітнього простору тих, хто навчає, і тих, хто навчається. Цей процес твориться креативними освітянами-новаторами із залученням різних педагогічних технологій. Завдяки творенню таких медіапродуктів, орієнтованих на навчання різних навчальних дисциплін, сучасний викладач стає справжнім медійником, «знавцем» основ журналістських знань. Розуміння педагогом особливостей того чи іншого медіа стають ознакою його фаховості, адже сучасна освічена людина має володіти медіа-інформаційною грамотністю. Саме це спонукало нас розглядати медіаосвіту як педагогічну технологію».[3].

Медіаджерела ставали для нас актуальними навчальними посібниками з дисциплін фаху, який ми опановуємо у вищій школі, орієнтували на потребу послуговуватися ними у професійному розвитку впродовж життя. У такий спосіб професорсько-викладацький склад нашого навчального закладу долучався до розвитку професійно орієнтованої медіаосвіти. Паралельно ми ставали медіаосвіченишими, медіаграмотнішими. [1, 2, 3] Проілюструємо це прикладом залучення медіаосвітніх джерел до вивчення деяких тем курсу «Українська мова за професійним спрямуванням».

Тему «Сучасна українська мова як засіб професійного спілкування» ми опановували не тільки за підручником [9] й іншою рекомендованою літературою, через звернення до інтернет-джерел. Нам пропонувалось, водночас познайомитись із сучасниками, позиції яких щодо української мови відіграють визначну роль у суспільстві. Нам було запропоновано переглянути й занотувати основні ідеї з виступу академіка П. Ю. Гриценка на засіданні Верховного Суду України під час розгляду проекту Закону про мову. Зауважимо, що до згаданого виступу ми повернулися й на занятті за темою «Публічний виступ та його жанри», коли нам було запропоновано порівняти виступ Павла Гриценка з позиціями інших хранителів української мови. Зокрема, нам пропонувалось (на вибір) переглянути інтерв'ю Ірини Фаріон або її промову у «криївці» на зібранні однодумців. Викладач наголошував, що для обох науковців проблеми мови болять, близькі, але доносять вони свої позиції у різний спосіб. Ми відчули відмінності у виголошених промовах: спокійний тон академіка й емоційний – науковиці. Кожен міг зробити власні висновки. Виступ академіка П. Ю. Гриценка на засіданні Верховного Суду України під час розгляду проекту Закону про мову

мав переконати суддів, фахівців, котрі «живуть» в іншій терміносистемі, у необхідності підтримати Закон. Доповідач зробив це досконало. От мої коментарі:

Почнемо з виступу - доповіді П.Гриценка.

На мою думку, в його виступі закладений глибокий сенс та ідея. Мені сподобався його виступ впорядкованістю, поданням всієї інформації, яка ненав'язливо сприймається нашим мозком. З його промови я зрозуміла, а точніше, підтвердила свої підозри щодо актуальних проблем української мови.

П.Ю. Гриценко підкреслив, що мовне питання в Україні зазвичай виходить за суто правові та лінгвістичні межі, наголосив, що виразне домінування мови однієї меншини може становити загрозу не лише розвиткові державної мови, а й державному суверенітетові та територіальній цілісності України.

За його словами, наша держава – від часу здобуття своєї незалежності – поважала норми міжнародного права та не висувала жодних територіальних претензій до сусідніх держав, хоча україномовне населення живе у багатьох регіонах цих держав, прилеглих до українського кордону (ідеться насамперед про Кубань, Ставропілля й переважну частину Вороніжчини (РФ), Берестейщину (Білорусь), частину Східної Польщі (аж до Любліна), Мармароцину, Південну Гуцульщину та Південну Буковину (Румунія), Східну Словаччину).

На завершення свого виступу П.Ю. Гриценко звернувся до суддів Конституційного Суду України з проханням ухвалити рішення з питання, що розглядається, в такому формулюванні, аби забезпечити справжнє домінування української мови як єдиної державної в Україні, бо від цього залежить встановлення суспільної злагоди,.

Виступ - промова Ірини Фаріон «у криївці», адресований своїм однопартійцям, полонив мою свідомість. Як на мене, ще ніхто так доступно та вільно не висловлював свою думку щодо мовознавства та культури нашої країни. Мені дуже сподобалось її вільне володіння способом донесення своїх думок, їх швидкий плин. Я зацікавилась її промовами та виступами, тому прослухала ще декілька. На одному з телеканалів в неї запитали:

– Частина українців не хоче розмовляти українською мовою. Як сформувати мовну самосвідомість українців?

– Самому її демонструвати і ніколи не переходити на мову співрозмовника. Мене як політика не цікавить їхнє «не хоче». Треба створити умови примусу: освіта і державна сфера лише українською. Тоді захочуть.

– Нинішня політична боротьба в Україні – це не боротьба за комунізм чи капіталізм, за демократизм чи тоталітаризм, а боротьба за існування Української держави в принципі. Переможемо?

– Переможемо. Якщо переможемо слабкість, пристосуванство і негативізм у собі. Пам'ятаймо, величні істини викликають ненависть у тих, хто не є їхніми носіями. Не біймося цієї ненависті. Біймося літепла у собі. Господь подарував нам цю землю. Він з нами.

Я вражена виступом Ірини Фаріон, бо відчула від неї вільний хід думок, світлий розум та прагнення до змін у суспільстві. Поки всі кажуть «Треба повчати, навчати МОЛОДЕ ПОКОЛІННЯ!!!!», Ірина Фаріон акцентує: слід працювати з усім населенням : не орієнтуватися лише на наймолодших, але й на найстарших.

Курс «Українська мова за професійним спрямуванням» спрямований на формування професійного мовлення студентів, розвитку мовної, мовленнєвої, медіаосвітньої, культурознавчої, соціальної компетенцій, оновлюється, збагачується, «працює» на наш майбутній фах. Технології медіаосвіти передбачають залучення до навчального процесу як

«традиційних» засобів масової інформації (періодичні видання, радіо, телебачення, кіно і т.ін.), так і засобів новітніх інформаційних технологій – блоги, сайти, сторінки в соціальних мережах [4, 5, 6]. Професійні терміносистеми спонукають нас, зокрема, звернутися до наукового стилю мови дисертаційних праць, до публікацій з термінознавства. Таке звернення привертає увагу до наукових досліджень як з мови, так і з фаху. Водночас ми здобуємо основи журналістських знань, стаємо медіаграмотними й медіакомпетентними. Наша робота за темою «Публічний виступ» мала продовження – з підготовленими презентаціями за темами занять ми виступали на з промовами на засіданні студентського наукового гуртка. Деякі тексти були представлені в мережі Фейсбук на наших сторінках «Медична благодидактика», «Фармацевтична благодидактика», «Стоматологічна благодидактика».

Список джерел інформації

1. Горун Ю. Н. К определению понятий «медиаобразование», «медиакомпетентность», «медиаграмотность». Медиаасфера и медиаобразование: специфика взаимодействия в современном социокультурном пространстве: сб. статей. Могилев : Могилев. институт МВД, 2015. С. 103–113.
2. Онкович А. В., Онкович А. Д. Медиа- и информационная грамотность как зонтичное понятие обучающей среды. Профессионализм педагога: сущность, содержание, перспективы развития. М.: МАНПО ; Ярославль : Ремдер, 2014. С. 328–332.
3. Онкович Г. В. Медіаосвіта як технологія вищої школи. Інновації та традиції у мовній підготовці іноземних студентів: тези доповідей міжнародного науково-практичного семінару. Х. : Видавництво Іванченка І. С., 2019. С. 264–270.
4. Онкович Г. В. Новітні терміни медіаосвіти та медіадидактики. Лінгвістика. Лінгвокультурологія. Кроскультурна і міжкультурно комунікація: проблеми, питання, рішення. Дніпро, ДНУ ім.Олеся Гончара, 2018. № 12. Ч. 2. С. 277–291.
5. Онкович Г. В., Духаніна Н. М., Лесик Г. В. Медіадидактика вищої школи у розвитку професійних компетентностей майбутніх фахівців. Конкурентоспроможність вищої освіти України в умовах інформаційного суспільства : зб. тез II Міжн. наук.-практ. конф. (11 жовтня 2019 р.) / Чернігів. нац. технол. ун-т. Чернігів, 2019. С. 211–215.
6. Онкович Г. В., Качура В., Язвінська М. Нове в медіаосвіті: фармацевтична благодидактика. Інновації та традиції у мовній підготовці іноземних студентів: тези доповідей міжнародного науково-практичного семінару. Х.: Видавництво Іванченка І. С., 2019. С. 270–276.
7. Онкович Г. Засоби масової інформації у навчання мови (українознавчий аспект). Дивослово: Українська мова й література в навч. закл., 1997. № 5/6. С. 19–24.
8. Онкович Г. Медіадидактика вищої школи: історія, сьогодення, перспективи розвитку. Соцікомунікативний простір України: історія та сьогодення : зб. матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції до 125-річчя від дня народження М.Т.Рильського. Київ, 20-21 лютого, 2020 р. Київ: Міленіум., 2020. С. 22-24.
9. Шевчук С.В., Клименко І.В. Українська мова за професійним спрямуванням : Підручник. - 2-ге вид., виправ і доповнен -К Алерта, 2011 -696 с.

Соловійов Микита Сергійович (Україна)
Науковий керівник канд. філол. наук, доцент Мілєва І.В.
Харківський національний університет будівництва та архітектури

ОСОБЛИВОСТІ МОВНИХ ЗАСОБІВ ЗВЕРТАННЯ В ПРОФЕСІЙНОМУ СПІЛКУВАННІ

Мова – одне з найбільших надбань усього народу загалом і кожної людини зокрема. Ми з дитинства засвоюємо найпростіші формули спілкування і впродовж життя, пізнаючи світ, поповнюємо свій словник найрізноманітнішими мовновиражальними засобами. У сучасному глобалізованому світі бурхливого розвитку науки й техніки мова залишається одним із важливих джерел інформації, це джерело професійних знань. Саме в мові відбивається інтелект людини, її освіченість, мислення, світосприйняття, мораль.

Мета нашої роботи – проаналізувати звертання в професійному спілкуванні та визначити їхні особливості.

Звертання – найяскравіший і часто вживаний вид мовленнєвого етикету. Суть його полягає в тому, щоб усно чи письмово звернутись до співрозмовника із проханням чи пропозицією. В українській мові, за правилами мовленнєвого етикету, коли ми звертаємося до особи на ім'я, ім'я та по батькові, бажано використовувати кличний відмінок. Називному відмінку притаманна офіційність, а кличному – ознака прихильного, люб'язного ставлення до співбесідника. У форму кличного відмінка ставиться й ім'я й по батькові, не можна ім'я використовувати в називному відмінку, а по батькові в кличному.

Антропоцентричний і комунікативний підходи до вивчення мови зумовили посилену увагу вчених до культурологічної проблеми, її національної специфіки взагалі і до питання мовного етикету зокрема. Значний внесок у науку про культуру мови та етикет звертання зокрема зробили вітчизняні лінгвісти В. Акуленко, Н. Бабич, Ф.Бацевич, Л. Мацько, Н. Формановська та інші.

Суспільство, розвиваючись, виробляє правила мовної поведінки, обов'язкові для всіх членів, тобто формує мовний етикет. Згідно із словником, етикет – це установлені норми поведінки і правила ввічливості в товаристві. Мовний етикет – система стійких мовних формул, рекомендованих суспільством для встановлення мовленнєвого контакту співрозмовників, підтримання спілкування у відповідності до соціальних ролей в офіційних й неофіційних обставинах.

Мовний етикет має національну специфіку і закріплений в системі мовних етикетних формул звертань і вітань, вибачення, прохання, подяки, прощання, побажання; способів висловлення співчуття, жалю, вини, горя тощо, а також слів і висловлювань на позначення згоди, відмови, запрошення, привітання, привернення уваги, знайомства, похвали і т. под.

У структурі мовного етикету нашу увагу привертає звертання, що вживається при налагодженні контакту між мовцями.

Звертання – це той елемент мовного етикету, який передусім сигналізує про соціальні відносини, що встановлюються в рамках комунікативного акту.

Етикетні формули звертання українців формувалися з дохристиянських часів, про що свідчать збережені в народному побуті діалектні висловлювання, насамперед призначені для родинного спілкування [3].

Одним із традиційних українських виявів шанобливості є вживання пошанної множини. Сьогодні багато непорозумінь і суперечок викликає проблема: як традиційно звертались українці до рідних – на «ти» чи на «ви»? Яка форма є давнішньою, адже в сучасному українському мовленні обидві вважаються нормативними? Тим паче, що зникнення «Ви» у звертанні до рідних, особливо в останні десятиліття, багатьма людьми сприймається дуже болісно. Як свідчать джерела, у Київській Русі звертання на «Ви» не знали, воно було запозичене українською мовою значно пізніше, десь у кінці XIV століття. Така граматична форма етикету стала традиційною для національного мовлення у родинному колі. У сучасному спілкуванні загальноприйнятим є звертання на «Ви» до малознайомих, незнайомих, а також у діловій комунікації [4].

Займенник «Ви» варто писати з великої літери тоді, коли звертаємося до однієї особи: «Іване Петровичу! Запрошуємо Вас...», «Шановна Ірино Степанівно! Вітаємо Вас» тощо. Для звертання до кількох осіб займенник слід писати з малої літери: «Дорогі колеги! Вітаємо вас ...»

Займенник «ти» є виразником близьких стосунків між людьми. Він передає повагу, що виникла на основі дружби, товарищескості чи кохання. На «ти» спілкуються між собою товариші, колеги, співробітники, друзі, члени родини тощо. Уживання мовної етикетної форми звертання на «ти» чи «ви» в багатьох випадках регулюється ситуацією [5].

У сучасній українській мові узвичаєні слова-звертання до офіційних осіб, громадян, співробітників, такі: добродію, добродійко, колего, пане, пані, панно, друзі, друже тощо. Припустимо до них додавати шановний, вельмишановний, високоповажний.

Вибір звертання залежить від тональності спілкування. Офіційна величальна функція закріпилася сьогодні за звертанням панове, пане (до чоловіка чи хлопця від 18 років), пані (до жінки), панно (до дівчини до 25 років, якщо вона незаміжня).

Відповідно до літературної норми треба говорити (писати) пані Валентино або Валентино Петрівно (без пані); пане Олександрє або Олександрє Івановичу (без пане); пане Петренко, пані Тимчук.

Шанобливо-ввічливе звертання пан поширилось в українській мові під впливом польської й узвичаїлося як ввічлива форма звертання до людей незалежно від їхнього соціального статусу. До речі, у грецькій міфології пан означає «покровитель усієї природи, господар». У словнику української мови слово пан має три визначення. Воно вживається в сімох слов'янських мовах: українській, білоруській, чеській, польській, словацькій, верхньолужицькій і нижньолужицькій [5, с. 6].

Звертання добродію вважають давньою почесною назвою осіб, що роблять добро.

Звертання громадянине обмежується правовою, юридичною сферою й підкреслює рівність усіх перед законом.

Однією з форм звертання до незнайомих є слово друзі.

Обираючи форму звертання слід дотримуватися кількох правил:

1. У звертаннях, що складаються із двох власних назв (імені та по батькові) або із загальної назви та імені, обидва слова мають форму кличного відмінка: Анатолію Миколайовичу, Олено Володимирівно, пане Іване, пані Маріє.

2. У звертаннях, що складаються із загальної назви й прізвища, кличну форму має загальна назва, а прізвище постає у формі називного відмінка: пане Федорінов, пані Кудерська.

3. У звертаннях, що складаються із двох загальних назв, кличну форму обов'язково має перше слово, а друге може поставати у формі називного відмінка, і у формі кличного: пане ректоре, пане ректор [2, с. 27].

В українській мові важливе місце посідають й мовні одиниці, які виконують функцію звертання та привертання уваги. Під час знайомства в ділових стосунках використовують такі компоненти, як посада, професія, звання, ім'я та по батькові, адже це важливо для здійснення функціональних обов'язків. Під час знайомства використовують кліше: дозвольте відрекомендуватися, представити, знайомтеся тощо. Для запрошення слід використовувати такі мовні одиниці, як приходьте, ласкаво просимо, зайдіть тощо, для прохання – дозвольте, просимо, якщо вам не важко, будь ласка, не відмовте та інші, для подяки – спасибі, дякую, дуже вдячний; для вибачення – пробачте, перепрошую, даруйте, вибачте. Комплімент у діловому спілкуванні може стосуватися більше схвалення вчинків, виконаної роботи [3].

Отже, співрозмовники можуть по-різному ставитися один до одного, але етикет у поєднанні з почуттям власної гідності та самоповаги не дозволяє їй відкрито висловлювати негативні оцінки чи іншим чином виявляти своє негативне ставлення. Важко не погодитися із соціолого-психологами, які запевняють, що успіх бізнесу на 85% залежить від уміння спілкуватися, а будь-яке спілкування починається зі звертання.

Список джерел інформації

1. Багмут А. Й. Мовний етикет / Українська мова: Енциклопедія. К., 2004.
2. Єрмоленко С. Я. Етикет мовний / Енциклопедія Сучасної України. Т. 9: «Е» – «Ж» / Гол. редкол.: Дзюба І.М., Жуковський А.І., Железняк М.Г. та ін.; НАН України, НТШ. К.: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2009.
3. Максимець О.М. Українська мова (за професійним спрямуванням). Режим доступу:
<http://elar.tsatu.edu.ua/bitstream/123456789/7237/1/%d0%bb%d0%b5%d0%ba%d1%86%d1%96%d1%97%20%d0%a3%d0%9c%d0%9f%d0%a1.pdf>.
4. Українська мова (за професійним спрямуванням). Опорні конспекти. Режим доступу: <https://subject.com.ua/reference/mova/professional/46.html>.
5. Український мовленнєвий етикет. Режим доступу:
https://pidru4niki.com/1770071247604/dokumentoznavstvo/ukrayinskiy_movlennyeviy_etiket.

Solovyova Olga (Ukraine)

PhD, associate professor

Davidova Irina (Ukraine)

teacher

*Foreign citizens training center
Zaporizhya State Medical University*

REFLECTION OF NATIONAL CULTURE THROUGH THE LANGUAGE

Language reflects the national characteristics of each nation, it determines the way of thinking of the people speaking it, reflects the socio-political processes that take place in society, and at the same time, it shapes our worldview. Speech culture cannot be considered in isolation

from the cultural state of society as a whole. The speech culture of a society is determined by the attitude to the national language, and the level and state of the national language, in turn, determines the level of cultural development of people. A lot has been written about the relationship between national culture and personality by different scientists: psychologists, culturologists, sociologists.

From the first minute when the person was born, he hears the sounds of his future native language. Language introduces him to the world around him, imposing on him that vision, that was formed before him and without him. At the same time, through language, a person gets an idea of the world and society around him, about culture, and the system of values, morality, behavior in this society.

Each national language not only reflects, but also forms a national character. In other words, language forms a personality of a native speaker, and it also plays the constructive role in the formation of a national character.

When it comes to the national character of this or that country, this is a set of stereotypes associated with the people, who live in that country.

The main cultural load is carried by vocabulary: words and phrases. They form a linguistic picture of the world, which determines the perception of the world by native speakers of a given language. This aspect is especially clearly and vividly represented by stable expressions, phraseological units, idioms.

The most important criterion for the level of knowledge of a foreign language is the level of auditory perception and understanding of authentic speech.

Modern foreign students want to learn the language so that they can talk to real people, not the characters in the textbook. The best way to do this is to communicate with native speakers. But it is not always easy to find speakers of a good literary language for conversational practice.

If foreign students listen only to slow dialogues in textbooks, they will speak slowly in real life. But if they listen to and watch a lot of authentic videos, over time they begin to speak more naturally and casually.

One good resource for this is Easy Languages on YouTube. The presenters interview people on the street, so foreign students get used to hearing other people in their natural language environment. Moreover, the videos have subtitles in both Ukrainian and English. If the student just has an entry-level A1, you can find videos on various topics of the "super light" video series.

The best way for foreign students to understand foreign culture of the language that they study is to watch ethnographic interviews with representatives of this culture, because it can be a good source for the formation of communication skills of foreigners. Such interviews are also useful for understanding people's opinions and experiences in real communicative situations. Foreigners have the opportunity to hear the authentic language. With the help of video interviews, they can improve their pronunciation and intonation, learn to make logical pauses, improve own intonation speech constructions and learn many specific idioms and phrases for quicker and better understanding a foreign culture.

БАР'ЄРИ ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

У сучасних умовах реформування системи освіти в Україні перед багатьма вищими навчальними закладами виникає проблема підвищення якості освітнього процесу. Незаперечний той факт, що всі знання і практичні вміння викладача можуть передаватися студентам лише завдяки живому й безпосередньому спілкуванню з ними. Професійно-педагогічне спілкування становить основу науково-педагогічної діяльності викладача вищої школи. Всі основні форми організації навчального процесу (лекція, семінарське заняття, іспит та ін.), виховна та науково-методична робота пройняті цим складним соціально-психологічним явищем. Для забезпечення повноцінної діалогічної взаємодії між суб'єктами педагогічного процесу важливо долати бар'єри професійно-педагогічного спілкування.

Мета нашої роботи – аналіз та розгляд причини виникнення бар'єрів педагогічної комунікації, їх характерні особливості та можливі шляхи вирішення описаних проблем.

Бар'єри спілкування – це труднощі в обміні думками, в досягненні взаєморозуміння і згоди між учасниками спілкування. Протиріччя у вербальній та невербальній поведінці, а також у мотиваційно-ціннісному просторі сприяють виникненню бар'єрів спілкування між співрозмовниками, коли вони спричиняють взаємонепорозуміння, відчуженість один до одного, небажання спілкуватися. Найбільш типовими «бар'єрами», які можуть суттєво заважати побудові педагогічної взаємодії між викладачем та студентами, є:

– «бар'єр» невідповідності настанов і мотивів. Цей бар'єр виникає перш за все у викладачів, які добре володіють матеріалом, готові використовувати різноманітні інноваційні методики, ділитися цікавими ідеями та власними роздумами із студентами, планують цікаві задуми на заняття, шукають інтересні факти, але, почавши заняття, викладач розуміє, що група байдужа, студенти неухважні, незібрані, невмотивовані й не бажають слухати та навчатись. Це дуже дратує, нервує педагога і, як наслідок, не вдається налагодити продуктивний контакт із групою;

– «бар'єр» побоювання групи виникає у викладачів-початківців, які непогано володіють матеріалом, добре підготувалися до заняття, однак сама думка про безпосередній контакт зі студентами лякає їх, пригнічує творчу ініціативу, заставляє хвилюватись, забувати слова, порядок проведення заняття тощо;

– «бар'єр» відсутності контакту виникає у широкої когорти викладачів, для яких важливою є перш за все суха передача інформації, які не вмотивовані на контакт із студентами, а лише автоматично виконують свою роботу;

– «бар'єр» звуження функцій спілкування відмічається в тих випадках, коли педагог враховує лише інформаційні функції спілкування, нехтуючи соціально-перцептивними, афективно-комунікативними, організаційними та ін.;

– «бар'єр» негативної настанови на академічну групу, яка інколи може формуватися на основі думки інших викладачів, що працюють із цими студентами або є наслідком негативного досвіду педагогічного спілкування в минулому з даною групою або студентом;

– «бар'єр» побоювання педагогічних помилок виникає тоді, коли викладач боїться,

що не зможе відповісти на «каверзне» запитання студента, або вагається, чи правильно оцінює роботу студентів, переживає, що може запізнитися на заняття, не вкластися в час, забути матеріал тощо ;

– «бар'єр» наслідування: молодий педагог намагається наслідувати манери спілкування, стиль діяльності авторитетного педагога, не враховуючи свої власні психологічні особливості, нехтуючи власною індивідуальністю .

Також можуть виникати бар'єри спілкування, які притаманні будь-якій комунікативній взаємодії. Найбільш типовими серед них є такі:

– смисловий «бар'єр», як правило, пов'язаний з неадаптованим до рівня сприйняття студентів мовленням викладача, яке занадто насичене незрозумілими словами, науковими термінами, що використовуються без коментарів. Це знижує їх інтерес студентів до матеріалу, створює дистанцію у взаємодії . Окрім цього, одне й те саме явище (слово, фраза, подія) мають різний смисл для різних людей ;

– моральний «бар'єр» стосується відмінності між людьми різного віку в засвоєних ними соціальних нормах і обмеженнях; що полягає у неприйнятті викладачами манер поведінки і спілкування, спрямованості інтересів, моди тощо. При цьому викладач у спілкуванні зі студентами часто порівнює своє покоління із сучасним, вказуючи на зниження моральних цінностей ;

– інтелектуальний «бар'єр» – відмінності в рівні інтелекту, глибині передбачення і розуміння ситуації та проблем. Він часто виникає в спілкуванні з викладачем, який характеризується чітко вираженою спрямованістю на наукову діяльність, якщо йому не вдається адаптувати наукові знання та поняття до інтелектуально-пізнавальних можливостей студентів;

– емоційний «бар'єр» є наслідком невідповідності настрою, негативних емоцій викладачів і студентів, що деформують сприймання, особливо під час заліків та екзаменів, відсутність емпатії, а також нездатність розуміти реакцію студентів, які перебувають у стані емоційного збудження та афективних реакцій;

– естетичний «бар'єр», виникає через несприйняття співрозмовником зовнішнього вигляду, охайності одягу, особливостей міміки, зовнішньої привабливості, вишуканості рухів тощо, а також до педагогічного такту й етикету взаємин . У спілкуванні педагога виокремлюють також соціальний, психологічний, фізичний та інші бар'єри, котрі залежать від особливості організації взаємодії між викладачем та студентом .

Таким чином, усвідомлення проблеми наявності бар'єрів педагогічного спілкування кожним викладачем дає можливість удосконалювати власну педагогічну майстерність та покращувати результати освітньої діяльності. У перспективі доцільним є донесення до викладачів більше інформації про психологію спілкування із студентами, комунікативні проблеми та шляхи їх вирішення з метою забезпечення якості освітнього процесу та покращення результатів навчання.

Список джерел інформації

1. Ткачук Т. Л. Психологічні особливості педагогічної взаємодії викладача та студентів / Т. Л. Ткачук // Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Психологія. – 2016. – Вип. 52. – С. 159–166.

2. Джерджера К.В. Професійно-педагогічне спілкування як проблема професіоналізації молодих викладачів вищих навчальних закладів [Текст]/ К.В. Джерджера// Збірник наукових праць РДГУ. – 2013. – Вип.1 – С. 61-64.

3. Роль викладача у системі «викладач – студент»: особливості спілкування / О. М. Камишний, І. О. Топол, А. М. Лісничка [та ін.] // Сучасні підходи до вищої медичної освіти в Україні : матеріали XIV Всеукр. наук.- практ. конф. з міжнар. участю, присвяч. 60-річчю ТДМУ (Тернопіль, 18–19 трав. 2017 р.) : у 2 т. – Тернопіль : ТДМУ, 2017. – Т. 2. – С. 56–57.

4. https://www.researchgate.net/publication/339619378_BAR'ERI_PEDAGOGICNOGO_SPILKUVANNA_VIKLADACA_I_STUDENTA_U_MEDICNOMU_UNIVERSITETI

Старіков Артем Андрійович (Україна)

Науковий керівник ст. викладач Бабай Л. В.

***Харківський національний технічний університет сільського господарства
імені Петра Василенка***

МОВА – ЦЕНТРАЛЬНА НЕРВОВА СИСТЕМА КУЛЬТУРИ

Михайло Коцюбинський колись наголосив: «Я ще можу не противитись, коли ображають мене як людину, але коли ображають мій народ, мою мову, мою культуру, як же я можу не реагувати на це?» Майже півтора століття по тому перебуваємо у надзвичайно схожих обставинах і змушені досі захищати українську мову та культуру від заперечення та перешкоджати їхньому зникненню.

Незважаючи на те, що Конституцією України, а віднедавна ще й спеціальним Законом України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» закріплено статус єдиної державної мови – української. Окрім того, з'явився Уповноважений із захисту державної мови. Проте, досі формулювання у нормативних документах щодо сфери застосування української мови та мов національних меншин є розмитими, що дозволяє «паразитувати» певним лідерам громадської думки на так званому «мовному питанні» та порушенні прав «російськомовних українців».

Відповідно до документів ООН і ЮНЕСКО, національна держава — така, де титульний народ становить 67% населення в країні. Інші зараховуються до етнічних спільнот, як національні меншини, етнічні групи, що в силу певних обставин відірвалися від основного ядра свого етносу, який має свою державність, та окремі представники різних народів земної кулі.

Хоч відомо, що переписи населення не бувають ідеально точним джерелом, та все-таки їх прийнято вважати за найбільш надійну інформацію. Отже, за Всеукраїнським переписом 2001 року в Україні, окрім 37,6 мільйона (77,8%) українців, є представники ще 15 етнічних спільнот. Але аж ніяк не 134, як стверджує один з найпоширеніших міфів пострадянської епохи. Це росіяни — 8,3 мільйона (17,3%), білоруси — 275, 8 тис. (0,6%), молдавани — 258, 6 тис. (0,5%), болгары — 204,6 тис. (0,4%), угорці — 156,6 тис. (0,3%), румуни — 151 тис. (0,3%), поляки — 144,1 тис. (0,3%).

Решта становлять 0,2–0,1%, тобто є нечисленними етнічними спільнотами. Це євреї — 103,6 тис., вірмени — 99 тис., греки — 91,51 тис., татари — 73,3 тис., роми — 27,6 тис., азербайджанці — 45,2 тис., німці — 33,3 тис., гагаузи — 31,9 тис. осіб. Названі вище

спільноти проживають переважно компактно: угорці й румуни — у Закарпатській області, румуни — у Чернівецькій, греки — у Донецькій, гагаузи — в Одеській, євреї — найбільше у містах Києві, Одесі, Харкові, Дніпрі.

В Україні власне корінними народами є українці, кримські татари, караїми та кримчаки, котрі походять з території Криму, а ще греки Приазов'я. Усі інші етноси в Україні є національними меншинами України, тобто діаспорою народів, у яких є свої етнічні батьківщини чи національні утворення за межами України.

Академік НАН України Іван Дзюба неодноразово зазначав, що «офіційна пропаганда активно експлуатує визначення на кшталт «народи України», «Україна — багатонаціональна республіка» і сенс таких формул зрозумілий — поставити під сумнів право українського народу вирішувати долю своєї Вітчизни».

Нам доводиться пожинати плоди такої політики. Грунтуючись на міфологічній теорії надуманих 134 «народів», надмірній багатонаціональності, вдаючи піклування про міжетнічну політику, певні політичні сили начебто не бачать загрози руйнування української державності. Замість того, щоб пропагувати інтеграцію культур етнічних груп до українського суспільства, виховувати повагу до культурних цінностей українців, вони вигадують закони про «корінні» народи, національні меншини.

Необхідно відзначити і той факт, що провідні європейські держави офіційно відмовилися від мультикультурності, сповідуючи тепер політику адаптації меншин і мігрантів до народу, на території якого вони проживають. Загальновідомим є факт отримання робочої чи студентської візи за умови знання мови тієї країни, до якої людина їде навчатися чи працювати, що засвідчується мовним сертифікатом про рівень володіння. Це може свідчити про зрілість нації, її самоідентифікацію та самоповагу.

Сучасна українська письменниця Ірена Карпа, у недалекому минулому перший секретар українського посольства з питань культури у Франції, у своєму інтерв'ю «Громадському радіо» зазначала: « В мене за плечима не один рік культуртрегерства, пояснення європейцям, що ж таке Україна. Це не вічний фестиваль вареників і шароварів. Хочеться, не відкидаючи традиції, розширити поле зору. Окрім Анни Київської, було багато людей, які мали вплив на культуру Франції і мали українське коріння. Хочу розвінчувати сільськогосподарський міф, додавати космополітизму та урбанізму. В Україні є багато талановитих художників, якісної академічної музики. Україна — це Європа. І найліпший спосіб презентувати щось - представити культуру. Ніщо так гарно не інтегрує, як культура.»

Необхідно зауважити, що і власне поняття «культура» є багатозначним. Існує спеціальна типологія культур, коли, зокрема, вирізняють культуру національну (українську, французьку, італійську тощо); регіональну (слов'янську, африканську, американську і т.п.); культуру певних соціальних суб'єктів. Культура як суспільне явище виконує певні функції, які органічно взаємопов'язані. На думку багатьох культурологів, саме інтегруючою функцією культури є людинотворча функція: культура є своєрідною формою самопізнання людини, оскільки вона показує їй не тільки навколишній світ, а й її саму. Це свого роду дзеркало, де людина бачить себе і такою, якою вона повинна стати, і такою, якою вона була і є. Культура є тим виміром людського буття, який відповідає за розвиток людини як Людини.

Культурна людина намагається пізнати і зрозуміти себе, свої погляди і прагнення, але водночас визнає, що інша людина може відрізнятись від неї за всіма цими характеристиками. Краса людського співжиття і полягає у повазі до прав та почуттів інших осіб. З філософської точки зору, людина завжди культурна (хоча й може бути погано вихована чи недостатньо

освічена), тому що вона є соціальною істотою, а суспільства без культури не існує. Ступінь розвиненості культури може бути різним залежно від умов, у яких розвивається та чи інша спільнота, від можливостей, які вона має. Таким чином, культура служить мірою розвитку людини.

Пригнічений стан українства протягом кількох століть не міг не відобразитися у культурному поступі. Попри усілякі заборони українського письменства, налічується багата культурна спадщина видатних митців минулого. Видатний мовознавець О.Потебня говорив, що без знання мови всі українські бажання збудовані на піску. «З огляду на це, лише на ґрунті національної мови, яка духовно обрамлює націю й оберігає її від уподібнювання та розпорошування в інших духовних середовищах, можливий розвиток національної свідомості, пам'яті й національного пізнання.» [1,13]

Професор Римського університету «Ла Сап'єнца», доктор філологічних наук, письменниця, культуролог, лауреат Шевченківської премії Оксана Пахльовська у недавньому інтерв'ю зауважила, що досі не відбулася інтелектуальна і в цілому культурна інтеграція України в європейський простір у тих формах і у тих вимірах, які були б необхідні для сьогоденної політичної інтеграції. «Інтеграція починається не з політики й економіки, а з культури.» На її переконання, є три основні блоки інтелектуальної інтеграції. По-перше, це кафедри в університетах, оскільки на Заході, в Європі, загалом у цивілізованому світі так діється, що інтелектуальне сприйняття країни насамперед має своїми фільтрами університетський простір. По-друге, це інститути культури, які забезпечують у безпосередньому історичному моменті презентацію культури на рівні фільмів, виставок, бібліотек, відеотек тощо. І по-третє, переклад літератури, але також видання базових інструментів для освоєння культури: підручників і словників. [4]

Таким чином, нескладно зробити висновок щодо провідної ролі мови задля первинного уявлення про культуру певного етносу.

Видатний польський філософ, футуролог і письменник Станіслав Лем, книги якого перекладені 41 мовою світу, сказав: «Мова для культури – те саме, що центральна нервова система для людини.»

Підручники з фізіології навчають, що нервова система сформувалася в процесі еволюції як механізм, який забезпечує ефективне пристосування функцій усіх інших органів та систем до змін зовнішнього середовища, інтегрує їх в єдине ціле. Найбільш еволюційно розвинуті відділи нервової системи (кора головного мозку, лімбічна система) відповідають за свідомість, розумову діяльність, пам'ять, емоції, тобто за формування цілеспрямованої поведінки.

Загальновідомо, що центральна нервова система складається з головного та спинного мозку. Ушкодження одного з них, або й обох, призводить до серйозних розладів фізичного та психічного здоров'я аж до паралічу та смерті людини.

Як відомо, основою людського суспільства, його головним та спинним мозком, є мова як особлива система знаків із закодованими у ній результатами пізнання людиною дійсності (системою правил), системою специфічних національних особливостей, характеристик. Мова є головним засобом спілкування людей, одним з компонентів духовної культури суспільства, продуктом соціального розвитку. Мова є абстрактною та відтворюваною. Вона нерозривно пов'язана з мисленням і служить не тільки засобом вираження думок, а й знаряддям думки, засобом формування й оформлення думки. Отже, мова виконує багато функцій:

- 1. Комунікативна функція або функція спілкування. Суть її полягає в тому, що мова використовується як засіб спілкування між людьми, як інформаційний зв'язок у суспільстві. Жоден із решти засобів спілкування (міміка, жести чи символи) не може конкурувати у виразності з мовою.

- 2. Номінативна функція або функція називання. Усе пізнане людиною (предмети, особи, явища, властивості, процеси, закономірності) одержує назву і так під цією мовною назвою існує в житті і в свідомості мовців. Окрім спільних узагальнених назв понять, існує величезний шар лексики, зрозумілий лише носіям тієї чи іншої мови. М.Зубков робить висновок про так звану «утаємничувальну» (криптологічну) функцію мови – кодування відомостей, які стають закритими для всіх, крім тих, хто володіє цією мовою. «А тому доля кожної мови, хай найменшої і найекзотичнішої, має бути об'єктом постійної турботи не лише носіїв цієї мови, але й людства в цілому та кожного свідомого громадянина зокрема.» [1,17]

- 3. Мислетворча функція. Мова є не тільки формою вираження і передачі думки, а й засобом формування, тобто творення самої думки. Мислить же людина тією мовою, яку найкраще знає – рідною. Отже, сам процес мислення має суто національну специфіку, зумовлену національним характером мови.

- 4. Гносеологічна, тобто пізнавальна, функція мови. Вона полягає в тому, що світ людина пізнає не тільки з власного досвіду, а й через мову, бо в ній накопичено досвід попередніх поколінь, сума знань про світ. П. Мовчан слушно стверджує: «Мова – це п'ята ефірна стихія, яка облягає національний простір, і зменшення її сфери призводить до утворення своєрідних озонових отворів, через які вривається чорна енергія, що деморалізує народ.»

- 5. Експресивна або виражальна функція мови. Мова надає більше можливостей розкрити неповторний світ інтелекту, почуттів та емоцій людини. Кожний може впливати силою своїх переконань чи почуттів на інших. «Мов слово, щоб я тебе побачив» – найяскравіша ілюстрація цієї функції.

- 6. Волюнтативна функція є близькою до експресивної. Вона полягає в тому, що мова є засобом вираження волі співрозмовників (вітання, прощання, прохання, вибачення, спонукання, запрошення тощо).

- 7. Естетична функція. Мова фіксує в собі естетичні смаки й уподобання своїх носіїв. Естетика мови виражається у контексті мистецтва. Словесне мистецтво – це творення художніх образів у літературі, у публіцистиці, ораторському слові.

- 8. Ідентифікаційна функція мови полягає у тому, що мова виступає засобом ідентифікації мовців, тобто засобом вияву належності їх до однієї спільноти, певного ототожнення. Кожна людина має своєрідний «мовний портрет», у якому відображено всі її національно-естетичні, соціальні, культурні, духовні, вікові та інші параметри.

- 9. Магічно-містична функція мови збереглася з доісторичних часів, коли люди вірили у слово як реальне дійство, здатне зупинити небажаний хід дій, побороти злі сили, підкорити природу своїй волі. Неймовірно багата фольклорна спадщина замовлянь, приказок зберігає зв'язок не лише з віруваннями пращурів, а й міжкультурні зв'язки.

- 10. Регулятивна функція виконує роль планування поведінки, вчинків тощо.

- 11. Культуроносна функція. Мова є носієм культури народу-мовотворця. Оволодіваючи мовою, людина оволодіває і культурою народу. «З того, як говорить та чи та людина, можна уявити собі загальний розвиток цієї людини, її освіту й культурний рівень.

Що культурнішою є людина, то розвиненішою є її мова, багатшою на лексичний запас, розмаїтішою епітетами, метафорами, влучними порівняннями, барвистішою вживанням прислів'їв, приказок і приповідок. У природі не буває людей, що визначились би високим інтелектом і водночас примітивною, як у первісного дикуна, мовою.» [2,13]

Таким чином, багатофункціональність мови як специфічної системи життєдіяльності національної культури і справді подібна до складної діяльності людського мозку, що є запорукою злагодженого функціонування живого організму будь-якої культурної нації. Заперечення важливості кожної з функцій мови, пригнічення або обмеження її використання з різних причин неодмінно призводитиме до хворобливого стану, що накладатиме відбиток на усі прояви суспільно-культурного співжиття.

Необхідність сміливо рухатися до запровадження повноцінного спілкування чи то простою, чи то вишуканою українською літературною мовою, закріплена законодавчо, є важливим кроком у поступі нації на шляху до інтеграції у загальноєвропейську культуру. Надскладним постає це завдання у час гібридної інформаційної війни, проте воно не є нездійсненним. Роль мови у формуванні загальної культури людини на сьогодні у нашій державі недооцінена. Однак є суспільний запит на зміни та культурний прогрес.

Лише об'єктивна історія України, інтеграція в українське суспільство етнічних груп, що тут проживають, розвиток української культури, мови приведуть до міжетнічної злагоди в державі. Українці й надалі толерантно ставитимуться до культурних запитів представників усіх етнічних груп, навіть нечисленних, і у відповідь чекають на взаємну повагу до своєї мови і культури.

Список джерел інформації

1. Зубков М.Г. Норми та культура української мови за оновленим правописом. Ділове мовлення. Звид., доп. І змін./- К.:Арій,2020. -608с.
2. Антоненко-Давидович, Б. Д. Як ми говоримо / Б. Д. Антоненко-Давидович. – Київ: Рад. письменник, 1970. – 182 с.
3. Греченко В.А., Чорний І.В. Світова та українська культура: довідник для школярів та студентів/ В.А.Греченко, І.В. Чорний.- К.:Літера ЛТД, 2009.- 416с.
4. <https://day.kyiv.ua/uk/article/top-net/oksana-pahlovska-v-yevropi-na-genetychnomu-rivni-vynykaye-spontanna-lyubov-do-narodu>
5. <https://hromadske.radio/podcasts/na-svizhu-golovu/nishcho-tak-garno-ne-integruye-yak-kultura-irena-karpa>

Тіханова Р. (Україна)

**Науковий керівник кан. філологічних наук, доцент Л.П. Петрова Озель
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди**

ОФІЦІЙНО - ДІЛОВИЙ СТИЛЬ У СУЧАСНОМУ КОМУНІКАТИВНОМУ ДИСКУРСІ

Українська мова на стилістичному рівні демонструє розгалужену систему видів і жанрів, що мають конкретні прояви у найрізноманітніших ситуаціях сучасного комунікативного простору як у сфері безпосереднього спілкування, так і в інтернетмережах.

Сучасні лінгвістичні дослідження розмежування стильових різновидів мови пов'язують зокрема зі ступенем їх відповідності літературним нормам із притаманними їм вимогами, що найкраще відповідають різним типам комунікативних модусів.

У парадигмі шести основних стилів (розмовно-побутовий, художній, офіційно-діловий, науковий, публіцистичний та конфесійний) саме офіційно-діловий стиль кваліфікують як найбільш унормований, стандартизований, регламентований. Найпершою умовою для мобільного і якісного користування ним постає чітке і впевнене оволодіння орфоепічними, орфографічними, лексичними, синтаксичними, пунктуаційними і особливо стилістичними нормами. Аналізові різноаспектних проявів офіційно-ділового стилю в українській літературній мові присвячені розвідки О. Пономаріва, С. Єрмоленко, М. Пентиліюк, І. Плотницької, Л. Мацько, Н. Бабич, М. Заверющенка, В. Чабаненка, А. Коваль, А. Нелюби.

Сучасним фахівцям особливо важливо володіти навичками швидкого і якісного оформлення ділових паперів для мобільної й своєчасної організації документообігу в адміністративно-управлінських установах різного типу. Однак не кожний громадянин і навіть спеціаліст досконало володіє мовою, тому незаперечним є факт наявності вад, хибних висловів і калькування слів. Актуальними виявляються також проблеми, порушені зокрема і в цій розвідці, що пов'язані з вивченням офіційно-ділового спілкування на рівні зіставлення його специфіки із аналогічними ознаками в іноземних мовах, зокрема досить своєчасними постають питання аналізу стилістичних норм ділового міжнародного спілкування.

Українська мова має власну специфіку вживання офіційно-ділового стилю, що відображено у лінгвістичних працях теоретичного й прикладного характеру (А. Токарської, О. Тараненка, В. Брицина, М. Зубкова, С. Шевчук, Н. Ботвини, Н. Потелло, В. Пахомова, К. Левченко, О. Красовської). Так, М. Зубков виокремлює та уточнює стильові риси, притаманні офіційно-діловій комунікації: нейтральний тон викладу змісту з лексемами у прямому значенні; точність та ясність у поєднанні з лаконічністю, стислістю й послідовністю викладу фактів; документальність (кожний офіційний папір повинен мати характер документа), наявність реквізитів, котрі мають певну черговість, що дозволяє тривалий час зберігати традиційні стабільні форми; наявність усталених одноманітних мовних зворотів, висока стандартизація вислову; суворе регламентація тексту; з метою чіткої організації поділ на параграфи, пункти, підпункти [2, с. 24]. Саме ці основні риси, на думку дослідників, є визначальними у формуванні системи мовних одиниць і прийомів їх використання в текстах ділових (управлінських) документів.

Зіставленню й виокремленню специфічних стильових ознак в інших мовах присвячені студії Р. Тирадо, М. Бірюкової, А. Андрюшкіна, Є. Савчук, В. Яковлевої. Так, аналізуючи офіційно-ділову комунікацію англійської мови, зокрема спираючись на дослідження К.С. Левченко, виокремлюємо лексичні особливості, що є характерними для англійських текстів: стильове забарвлення імперативності; точність у висловлюванні, що не допускає кількох можливих трактувань тексту; термінологія та фразеологія, характерні лише певному стилю, висока частотність використання мовних кліше, значна кількість латинських та французьких запозичень, які отримали забарвлення термінологічності; традиційність засобів висловлювання; наявність значної кількості скорочень, аббревіатур та складноскорочених слів; уникнення засобів образності; відсутність емоційності висловлювань [3].

Розгляд праці Р.Г. Тирадо дозволив виокремити яскраві риси, притаманні іспанському

офіційно-діловому стилю: лінгвістична особливість ділового мовлення полягає в концентрації та відборі певних загальномовних елементів і їх значення, наприклад, часте використання віддієслівних іменників, дієприкметників, інфінітивів; вживання стійких фраз, кліше та звернень; лексико-семантичний рівень характеризується вживанням спеціальної термінології та словосполучень; використання літературних багатозначних засобів, де слова набувають певного смислового забарвлення; використання повторів слів і словосполучень у різних частинах документа; вживання визначень, за допомогою яких пояснюються або обмежуються поняття [4].

Письмове та усне спілкування як на найвищому державно-політичному, так і в суспільному та особистісному аспектах спрямоване на відповідність нормам і стандартам офіційно-ділового стилю як інструмента результативної комунікації з метою досягнення успіху. На основі аналізу досліджень специфічних рис офіційно-ділового стилю, зокрема і його внеску в інтелектуальну еволюцію української мови [5] та інших мов світу [1; 3; 4] робимо висновок про необхідність подальших досліджень щодо виявлення прикметних ознак ділової комунікації, відзначення її оригінальних стильових репрезентацій, які будуть сприяти як розвитку офіційно-ділового стилю окремої мови, так і взаємозбагаченню та поліпшенню ділових контактів на рівні міжкультурної комунікації.

Список джерел інформації

1. Андрюшкин А. П. Business English. Деловой английский язык. М.: Дашков и К. 2008. 332 с.
2. Зубков М. Г. Сучасна українська ділова мова. Х.: Торсинг, 2003. 448 с.
3. Левченко К. С. Лексичні особливості англійської офіційно-ділової мови [Електронний ресурс] // Перекладацькі інновації: Матеріали IV Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції. 2014. Режим доступу до ресурсу: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/36546/1/Levchenko_tekst.pdf.
4. Тирадо Р. Г. Вопрос языковой системы официально-деловой речи в русском и испанском языках [Електронний ресурс]. 2012. Режим доступу до ресурсу: <https://cyberleninka.ru/article/n/voprosy-yazykovoy-sistemy-ofitsialno-delovoy-rechi-v-russkom-i-v-ispanskom-yazykah/viewer>.
5. Усатенко В. Логіко-інтелектуальні параметри офіційно-ділового стилю // Український світ у наукових парадигмах. Збірник наукових праць Харківського національного університету імені Г.С. Сковороди. Харків: ХІФТ, 2020. Вип. 7. С. 190 – 193.

Ткаченко Карина Андріївна (Україна)
Науковий керівник ст. викладач Бабай Л.В.
*Харківський національний технічний університет сільського господарства
імені Петра Василенка*

МОВА ЯК МІСТ МІЖ ЛЮДЬМИ

Мова – це великий дар природи, розвинутий і вдосконалений
за тисячоліття з того часу, як людина стала людиною.

Кіндрат Крапива

Ще у кам'яному віці, коли не було ні української, ні англійської, ні цивілізації та теперішнього затишку – люди знаходили спосіб спілкування та обміну думок. Звуки та жести, які були б незрозумілі нам зараз, широко використовувались нашими предками. Окрім обміну думок цими звуками та жестами, можна було передати почуття або попередити про загрозу.

Мова – генетичний код будь-якого народу, серцевина його культури, історії, а також загалом людської цивілізації. Якщо подивитися на людське життя, то дійсно, мова тісно пов'язана з нами протягом усього часу. Уявіть собі, що ви перестали спілкуватися на одну годину. В принципі реально, а якщо на один тиждень або рік? Неможливо. Рано чи пізно ми зрозуміємо ціну можливості спілкування та заговоримо, якщо не з людьми, то самі з собою або з домашніми тваринками. Я впевнена, що всі знають вираз: «язык до Киева доведет». Я повністю згодна з ним, але він би втратив сенс без мови. Хочу провести паралель і показати на пряму вагу мови: в нас є стільки можливостей, наприклад: будувати сім'ю, стосунки, житло або навіть цілу країну! Але що в будівництві без бетону цегли одна з одною не з'єднаєш, що в людському житті без мови створити щось – неможливо.

Не лише людина володіє мовою, а й мова володіє людиною. Саме через мову ми здатні усвідомлювати себе, навколишній світ і комунікувати з іншими людьми. На даний момент є безліч різних мов та засобів спілкування. Не можеш або не хочеш напружувати голосові зв'язки? Будь ласка, ось тобі мова жестів. Здавалось би все є задля спілкування хоча б широкий вибір між 7174 мовами або між 40 найпоширенішими. Бери вивчай будь-яку на свій смак або використовуй ту, яку вже знаєш. Адже це дар, інструмент, який використовується задля передачі інтелектуальних знань, моральних норм, естетичних цінностей народу та почуттів. Але люди, маючи такий вибір та володіючи цим багатством, інколи забувають про існування мови та взагалі можливість її використовувати. Це я можу сказати з власного досвіду, хоча впевнена, що багато хто з людей впізнає і себе в подібній ситуації, або знайомі з нею. Між двома людьми не сходяться погляди? Достатньо поговорити між собою, пояснити свою думку і свій погляд на те, що відбувається, щоб зрозуміти. Можливо, ви здивуєтесь, але такий легкий дитячий варіант справді працює. Говоріть про свої думки та почуття і побачите на скільки помилялися. Не можна навіть приблизно уявити, що у думках іншої людини, так само і вона не може зрозуміти що Вас турбує. Мова виступає єдиним містом і виходом з подібних ситуацій. Найпростіше і те, що дано нам з дитинства, може вирішити проблеми у будь-яких стосунках будь то дружні, робочі або романтичних.

Таким чином, мова є важливим складником культури народу, який живе у певний час і у певному місці, а також найбільш масовим із усіх мистецтв, створених величезною й анонімною роботою багатьох поколінь. Тисячі письменників і поетів висловлюють почуття через вірші та розповіді, а все дякуючи існуванню мови, бо вона – міст між людьми і є основою майже всього.

**Узома Ассумпта Онах (Uzoma Assumpta Onah), (Нігерія),
Джейкоб Джахазіел Туре (Jacob Jahaziel Ture), (Нігерія)
Науковий керівник доктор педагог. наук, професор Онкович Г.В.
Київський медичний університет**

ВИДАТНІ ЛІКАРІ НІГЕРІЇ

На заняттях з української мови ми дазнаємося багато нового про Україну, про розвиток медицини в державі, де здобуваємо медичний фах, про лікарів. Ми знаємо біографії видатних українських медиків, чії імена носять вищі навчальні медичні заклади – Олександра

Богомольця, Івана Горбачевського, Іллі Мечникова. Київський медичний університет, в якому ми навчаємося зараз, заснував медик – Поканевич. Валерій Володимирович (1950 – 2012), – кандидат медичних наук, доцент, заслужений лікар України.

Водночас нам приємно знайомити викладачів і товаришів по групі з видатними лікарями нашої держави. Тексти про Олуротімі Джон Бадеро і Ернеста Маду, підготовлені нами, було виголошено на занятті з української мови, надруковано на сторінці ФБ «Медична блогідактика». Там же вміщено портрети цих видатних фахівців медичної галузі.

Ернест Маду (Ernest Madu) — лікар-кардіолог нігерійського походження. Народився 18 лютого 1960 р. Кардіолог, який працює у напрямку забезпечення доступних державних медичних послуг у країнах з низькими ресурсами. Є засновником, керівником і виконавчим директором Інституту серця Карибського басейну. Його дослідження зосереджуються на управлінні і наслідках глобалізації для вразливих груп населення.

Річард Чазал, президент Американського коледжу кардіологів, зазначав, що Маду зробив «великий внесок у міжнародне серцево-судинне співтовариство». Фахівці зазначають, що «дослідження Маду щодо неінвазивної оцінки ішемічної хвороби артерій із ожирінням стало стандартним інструментом оцінки» у світі медицини.

Нігерійсько-американський лікар Олуротімі Джон Бадеро [https://en.wikipedia.org/wiki/Olurotimi_Badero] – інтервенційний кардіолог та інтервенційний нефролог, який визнаний першим у світі та єдиним повністю підготовленим кардіо-нефрологом (спеціалістом із серця та нирок). Він народився в Лагосі, Нігерія, сьомим із дев'яти дітей, у сім'ї Еліабу Олуфемі Бадеро та Стеллі Тайво Бадеро.

Олуротімі – ім'я, що на мові Йоруба означає «Бог залишається зі мною». Його батько був кравцем, згодом став машиністом і адміністративним менеджером в SCOA motors. Його мати на початку 1970-х працювала з Barclays Bank секретарем. Хлопчик відвідував приватну школу Марії в Лагосі, а потім Федеральний коледж уряду Одогболу для набуття середньої школи. До переїзду до США Джон Бадеро здобув ступінь лікаря в університеті Обафемі Ауволо. Потім спеціалізувався з внутрішньої медицини в Державному університеті штату Нью-Йорк (SUNY) в центрі медицини міста Бруклін, Нью-Йорк, отримав стипендію в галузі нефрології та гіпертонії в Медичній школі університету Еморі в Атланті, штат Джорджія, і трирічну стипендію на дослідження серцево-судинної медицини в SUNY Downstate. Він також одержував стипендії в галузі інвазивної та інтервенційної кардіології та периферичних судинних втручань у програмі Єльської школи медицини в Бриджпорті, штат Коннектикут, та стипендії з інтервенційної нефрології, ендovasкулярної медицини та діалогового втручання в SUNY Downstate.

Прагнення наших земляків до знань і самовдосконалення дали результат – сьогодні імена Олуротімі Джона Бадеро і Ернеста Маду добре відомо у світовій професійній спільноті.

Під час роботи над темою про видатних лікарів на занятті з української мови ми використали статті про Ернеста Маду [https://en.m.wikipedia.org/wiki/Ernest_Madu]. і Бадеро Олуротімі [https://en.wikipedia.org/wiki/Olurotimi_Badero] в англomовній Вікіпедії. Виявилось, що статей про них в українській Вікіпедії немає. А тепер – є. Ми їх гуртом створили. Було б добре, щоб статті про видатних лікарів України і Нігерії були і в Вікіпедії мовою йоруба.. А тепер – є. Ми її гуртом переклали. Було б добре, щоб статті про видатних лікарів України і Нігерії були і в Вікіпедії мовою йоруба.

Список джерел інформації

Heart Institute of the Caribbean – Profiles. www.caribbeanheart.com. Процитовано 2018-01-17.

Caribbean, Heart Institute of the. Heart Institute Founder Receives Prestigious Distinguished Award From The American College Of Cardiology. www.prnewswire.com (en). Процитовано 2018-01-17.

Dr Ernest Madu named one of the most influential people in healthcare. jamaicagleaner.com (en). Процитовано 2018-01-18.

Dr Badero | Olurotimi Badero. Dr Badero | Olurotimi Badero (en). Процитовано 2018-09-06.

OAU Alumni Global Excellence Award (2018-03-09). Dr Olurotimi Badero Induction Into Great Ife Hall Of Fame. Процитовано 2018-08-26.

Dr. Olurotimi Badero Archives - Sunday Adelaja's Blog. Sunday Adelaja's Blog (en-US). Процитовано 2018-08-26.

https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D0%B6%D0%BE%D0%BD_%D0%9E%D0%BB%D1%8E%D1%80%D0%BE%D1%82%D1%96%D0%BC%D1%96_%D0%94%D0%B6%D0%BE%D0%BD_%D0%91%D0%B0%D0%B4%D0%B5%D1%80%D0%BE

Халими Яссир (Марокко)

Научный руководитель ст. преподаватель Греул О.А.

Харьковский национальный университет строительства и архитектуры

ЗНАЧЕНИЕ ДИАЛОГА КУЛЬТУР ДЛЯ ПОЗНАНИЯ МИРА

Что такое культура и можем ли мы познать окружающий нас мир через нее? Да, конечно, можем. Это прекрасный и верный способ познания мира. Однако, известно, что язык является неотъемлемой частью культуры. В настоящее время в мире используется около девяти тысяч языков. Но только не более двух десятков языков могут быть названы языками современной науки. Это, прежде всего, английский, немецкий, русский, французский, итальянский. Научные труды на английском, русском, немецком или французском языках очень трудно точно перевести на арабский, китайский, вьетнамский или японский языки.

Если сравнивать письмо на основе алфавита и иероглифическое письмо можно смело

прийти к логическому выводу, что буквенная письменность практичнее китайской, так как была создана на механической основе, что значит: каждой букве дан знак и не более. Буквы, как известно, не обладают значением, из чего можно сделать вывод, что европейская письменность бессмысленна.

Иероглифы же, напротив, обозначают идеи и находятся ближе к процессу мышления. Писать или читать для китайца или японца значит мыслить, а мыслить - писать или читать. Например, грусть осмысливают и пишут как «осень сердца» и легко понять почему. Язык является самым мощным «инструментом» человека социального. Он естественно включает человека в языковую культуру и естественным же образом подчиняет его жизнь идеологии. Но в нашем понимании любая идеология не должна делить мир на своих и врагов - на тех, кто несет добро и тех, кто несет зло. И материалом для такого деления может являться языковая и литературная практика, практика неточных переводов, неправильного понимания чужих слов. Народы разных стран, последователи различных культур и традиций должны находить общий язык и понимание. Должен существовать диалог между культурами стран и народов как средство познания мира. В противном случае очень возможна война за образ будущей цивилизации, за научно-технический прогресс и культуру XXI века. Мы понимаем, что результаты языковых неточностей могут быть трагическими, когда мышление «грамматическое» и «логическое» не совпадают. Таким образом, при переводе с одного языка на другой первоначально легкие неопределенности языковых форм могут стремительно перерасти в огромный разрыв реальности, который уже нельзя исправить средствами языка, и который исправляется только силой оружия. Именно неопределенности записанных буквами слов и являются причиной самых мощных социальных, международных, межнациональных и религиозных конфликтов.

Однако существует и другая проблема. Не может быть дословных переводов. «Добуквенный» или «буквальный» перевод искажает текст. В этом случае уместно сказать, что слово убивает, а дух дает жизнь.

Итак, мы пришли к выводу, что язык любой нации, национальности, этнической группы ценен для мировой культуры и науки и потеря любого языка может иметь катастрофические последствия для мировой цивилизации, а также отсутствие диалога между различными культурами народов может грозить гибелью всей нашей прекрасной планете.

Nino Tsulaia (Georgia)
Doctoral student of Education Sciences
International Black Sea University
Sokhumi State University
Scientific coordinator: PhD in Philology, prof. Zoia Adamia
Sokhumi State University Tskhum-Abkhazian Academy of Sciences

IMPLEMENTATION OF GROUP TUNING PROTOCOL – A FORMATIVE ASSESSMENT TOOL IN GEORGIAN HIGHER EDUCATION ENVIRONMENTS

Group Tuning Protocol is a tool of Critical Friend Approach elaborated in the framework of EU Erasmus+ project ASSET (Assessment Tools for HE Learning Environments) to be used as one of formative assessment methods in higher education. Sokhumi State University of Tbilisi, Georgia started piloting the tool as a member University of the project in fall semester of the academic year

of 2019-2020. Piloting has been carried out in Bachelor programs of the faculty of Education Sciences. The implementation of the tool is going to involve all five faculties of the University, at all – Bachelor, Master and PhD levels.

Group Tuning Protocol is the best tool for Group Critical Friend Approach. There are three roles in the Group Critical Friends process: facilitator, presenter, and discussants. The group can vary in size from four to seven people. The basic format for collegial dialogue is the following: facilitator overview; presentation of work or issue by feedback seeker; clarification questions; feedback/discussion by participants (discussants); presenter reflection; debriefing of process.

Group Tuning Protocol Process

Students form a group of 4 – 7. Roles are: 1 facilitator, 1 presenter and all the rest are discussants. Group members are assigned to roles.

Facilitator – opens the session by presenting a problem to the audience.

Presenter – talks about his or her problem.

After his or her talk the **discussants** ask clarifying questions to get more information. The colleagues – discussants – examine a presenter’s problem and work out recommendations individually.

A **presenter** makes notes of the recommendations and decides which recommendations will be useful for him or her. Shares his or her new thinking about what she/he learned from the participants’ feedback. There is no more feedback offered.

Facilitator summarizes the discussion.

Group Tuning Protocol process is followed by the reflection process.

Reflection Process

Group members answer to the reflection questions:

Facilitator:

- How did it feel to be a facilitator?
- Do you think you organized the meeting and managed time efficiently?
- Were there any hindering factors? Which one(s)?
- How did you deal with overcoming obstacles?
- What did you learn about yourself?

Presenter:

- Were you given an opportunity to explain your issue clearly?
- Was the feedback given by your colleagues useful? Why? Explain
- What was the most challenging thing during the meeting?
- How are you going to employ the suggestions given by your colleagues to improve your work?

Discussants:

- What communication problems did you encounter?
- Did clarifying questions help you understand the problem better?
- Do you think the suggestions you gave to the presenter were useful?
- How will you use the experience gained in addressing the problems in your own work?

Group Tuning Protocol, a tool of Critical Friend Approach encourages reflective and rethinking learning, it gives students an opportunity to enhance self-awareness and self-confidence, develop reflective, analytical, critical and metacognitive skills. Besides, it fosters collaboration among students, develops collegial and positive relationships, ensures mutual assistance and mutual study. This process is based on cooperative learning which improves learning environment.

Bibliography

1. Adamia, Z. & Tsulaia, N. (2020) Critical Friend Approach – an Innovative Assessment Tool of Students' Academic Performance in Foreign Language Teaching // International Scientific-Pedagogical Organization of Philologists “ WEST-EAST ” (ISPOP). Scientific Journal WEST-EAST. Vol 4 N1 (October, 2020). pp. 49-61. <https://doi.org/10.33739/2587-5434-2020-3-49-61>
2. ASSET (2018). Critical Friend Approach. Assessment Tools for HE Learning Environments. Project number 585587-EPP-1-2017-1-IL-EPPKA2-CBHE-JP. Retrieved from <https://www.asset-erasmus.com/>
3. Miller, J. (2014). The Effectiveness of the Critical Friends Model for Teacher Collaboration. California State University, Monterey Bay.
https://digitalcommons.csumb.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1603&context=caps_thes
4. Cushman, K. (1996). Looking Collaboratively at Student Work: An Essential Toolkit. The Coalition of Essential Schools, 13(2). 2-11
5. Thomas, H.P, Taylorann, K. C & Ryan G. A. (2016). Using the Tuning Protocol to Generate Peer Feedback During Student Teaching Lesson Plan Development. Journal of Agricultural Education, 57(3), 18-32 doi: 10.5032/jae.2016.03018
6. Tsulaia, N. & Adamia, Z. (2020) Formative assessment tools for higher education learning environment. International Scientific-Pedagogical Organization of Philologists “ WEST-EAST ” (ISPOP). Scientific Journal “WEST-EAST”. Vol. 3, N1 (March, 2020). pp. 86-93.
doi: <https://doi.org/10.33739/2587-5434-2020-3-1-86-93>

Чаплигіна Інна (Україна)

Науковий керівник ст. викладач Бабай Л. В.

***Харківський національний університет сільського господарства
імені Петра Василенка***

МОВА ЯК ОДИН ІЗ НАЙГОЛОВНІШИХ ЗАСОБІВ САМОВИРАЖЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

Мова — це є магічне дзеркало, невичерпний засіб спілкування. У будь-якій мові відображено життєвий досвід, сприйнятий людством з давнини. При цьому мова відображає не лише що видно нашим очам, а й те що на поверхні. Вона такою відображає внутрішню сутність речей, не лише матеріальний світ, а також ідеальний, який віддзеркалюється в умогляді, ідеях, фольклорі, текстах.

Вбираючи в себе знання, відображені в мовленні, людина вибудовує власний внутрішній світ, формує себе як особистість.

Ми постійно реалізуємо себе, виявляючи своє ставлення до навколишнього світу. Ми можемо сказати, що найглибше цей процес відбувається у мовленні навіть під час повсякденного спілкування. Коли людина вправно володіє мовою, то вона вже гарантовано має могутній засіб для впливу на більшість людей. Вона може досягти будь-якої поставленої мети. Але і тут є декілька важливих нюансів, щоб цей засіб використовувався для примноження добра, а не як не зла, щоб особистіні цілі не суперечили суспільним, а саме загальнолюдським. Як відомо, словом можна як вбити, так і повернути до життя. Слово є досить серйозною зброєю! Людину, що вміє гарно говорити, шанують, надихаються нею,

захоплюються нею та прагнуть бути з нею у товаристві. Відомий французький письменник Антуан Марі Жан-Батист Рожер де Сент-Екзюпері писав: «єдина справжня розкіш — це саме розкіш людського спілкування».

Інтерес до особистісного аспекту вивчення мови особливо зріс десь на початку 80-90-х рр. ХХ ст. Дослідники наголошують: «не можна пізнати людину, не пізнавши її мову». Логіка розвитку наукового пізнання зумовлює інше формулювання цієї тези: «не можна пізнати мову, не звернувшись до її творця, носія — до людини, до конкретної мовної особистості!» (Ю. М. Караулов).

Дуже важливі міркування щодо класифікації людської мови за типами психічних механізмів усного і писемного спілкування висловив у праці «Людина і її мова» І. К. Білодід. Аналізуючи найосновніші типи мови, він активно оперує поняттям мовна особистість: «У загальному плані мовно-психічного механізму норма, комплекс, коло мовних асоціацій, узвичаєних у практиці даного мовного колективу, іншими словами можна сказати багатство системи асоціацій певної національної мови, певної культури народу, зумовлюються всім суспільним і інтимним життям мовця; адже кожна мовна особистість більшою або меншою мірою володіє асоціаціями побутовими, професійними, загальнокультурними, науковими, різного роду ремінісцентними (історія, лінгвістика, мистецтво, міфологія тощо). Створення ширшого чи навіть вузкого діапазону асоціацій, уявлень зумовлюється вихованням, освітою, культурою індивідуума; активність і цілеспрямованість їх використання — це риси якраз психічного механізму мовлення, тобто діяльності мозку, зокрема пам'яті...».

Поняття мовної особистості нерозривно пов'язане з поняттям мовної свідомості. На думку Л. І. Мацько, мовна особистість — це «узагальнений образ носія мовної свідомості, національної мовної картини світу, мовних знань, умінь і навичок, мовних здатностей і здібностей, мовної культури і смаку, мовних традицій і мовної моди».

На кінець можна коротко сказати, що проблематика мовної особистості є у самому центрі досліджень учених різних наукових сфер, таких як наприклад: мовознавства, культурології, психолінгвістики, лінгводидактики. Мовною особистість можна назвати інтердисциплінарним, бо це водночас одне з ключових понять у галузі культури мови, комунікативної лінгвістики та лінгвостилістики.

Черниш А. В. (Україна),

Науковий керівник доктор педагог. наук, професор Онкович Г.В.

Київський медичний університет

ВІДОМІ ДІЯЧІ АНТИЧНОСТІ В МЕДИЦИНІ

(з досвіду підготовки Промови при вивченні курсу «Українська мова за професійним спрямуванням»)

Сьогодні я хочу поговорити з вами про лікарів-жінок .Я вестиму мову питання не тільки про лікарів античності , а й про своєрідний феміністичний рух у медицині.

У стародавні часи медицина, ймовірно, була суто жіночою справою. Багато археологів і антропологів вважають, що саме жінки започаткували медичний фах, були першими лікарями. Ми можемо уявити собі плем'я людей, які жили у печерах чи у примітивних будівлях, полювали на тварин, або збирали коріння і ягоди. Саме пошук їжі займав більшість часу прадавніх людей.

Чоловіки та юнаки ходили на полювання, тому що вони - фізично сильніші. Жіноцтво ж переважно займалося збиранням їстівних рослин.

Протягом багатьох століть, вивчаючи придатні до споживання рослини, жінки водночас дізнавалися, що деякі з них мають лікувальні властивості. Виявилось, що кора певних дерев або чай з листя певних рослин можуть лікувати деякі недуги. Фактично, багато сучасних медичних препаратів виготовлено з рослин. Із кори хінного дерева виробляють хінін, препарат для лікування малярії. Наперстянка є джерелом дигіталісу, який використовується для лікування хвороб серця.

Коли «доісторична» жінка народжувала дитину, звичайно, їй допомагали інші жінки. Коли діти хворіли, ймовірно, що їх матері або інші жінки лікували та доглядали їх.

Якщо старший чоловік пошкоджував руку або ногу чи був поранений під час полювання, жінки племені лікували його. Таким чином, жінки були першими лікарями, хірургами та медсестрами у давні часи, їхні знання примножувалися від покоління до покоління.

Перший в історії запис про медичне лікування було зроблено майже п'ять тисяч років тому у Давньому Єгипті. Єгиптяни вивчили багато захворювань, включаючи рак та туберкульоз, склали рецепти лікувальних мазей та трунків і навіть провадили незначні хірургічні операції. Вони записували свої медичні знання на папірусових сувоях.

Жінки теж практикували медицину у Стародавньому Єгипті. Більш за все вони займалися акушерством та гінекологією. Одна з найбільших медичних шкіл Єгипту знаходилася в храмі міста Саїса, саме там жінки вивчали медицину. Оскільки причини багатьох хвороб були поза розумінням стародавніх людей, лікарі тих часів покладалися на релігію та магію як методи лікування. Отже, багато медичних шкіл та лікарень було розташовано саме у храмах.

Західна медицина, яка діяла більше на основі здорового глузду, ніж магії, походить з Стародавньої Греції. Міфічний бог лікування Асклепій мав двох дочок. Панакея вважалася всецілителькою, Гігієя була богинею здоров'я. Цій знаменитій лікарській родині присвячувалися храми, на зображеннях яких кожен з них тримав палицю, яку обвивала змія, що і дотепер є символом медицини.

Поступово у Давній Греції жінок витісняли з медичної сфери. У четвертому столітті до нашої ери жінкам міста Афін було заборонено займатися лікарською практикою. Як результат, багато жінок неохоче лікувалися у чоловіків-лікарів, помирили при складних пологах та від гінекологічних захворювань. Гречанка на ім'я Агнодіка була з тих жінок, які прагнули бути лікарями. Переодягнута чоловіком, вона відвідувала медичну школу, а потім розпочала акушерську та гінекологічну практику. Вона була дуже популярною серед пацієнток. Але згодом її маскування було викрите, вона була притягнута до суду за порушення закону. Агнодіка могла бути засудженою до смерті, але жінки Афін висловили свій рішучий протест. У результаті Агнодіку не тільки було виправдано, але й закон було змінено. Жінки знов могли займатися медичною практикою.

Історикам не багато відомо про жінок-лікарів Стародавнього Риму до початку християнської ери. Найвідомішою цілителькою раннього Риму була жінка на ім'я Фабіола, яка жила у четвертому столітті. Вона народилася в заможній римській родині, але у двадцять років прийняла християнство і стала послідовницею Св. Ієроніма. Фабіола присвятила своє життя турботі про хворих і знедолених. Їй та її подрузі Паулі приписують заснування першої громадської лікарні в Європі.

Після падіння Римської імперії в Європі почалися Темні століття. Упродовж цього часу медична наука та практика ледь жевріла у чоловічих та жіночих монастирях. Відома німецька композиторка, провидиця, натуралістка, письменниця Хільдегарда Бінгенська з дитинства жила у монастирі. Вона народилася в 1098 році і прожила понад вісімдесят років. Вона була відома всій Європі своїми творами та надприродними здібностями.

Нестримний потяг людства до науки та мистецтва поклав край добі Темних століть, в Європі один за одним почали засновуватися університети. Університет в місті Салерно, що в Італії, був *alma mater* для найвідомішої лікарки середньовіччя Тротули. Вона була одружена з іншим відомим лікарем, їх сини теж присвятили себе медицині.

Тротула викладала на одному з факультетів університету, вона спеціалізувалася в галузі акушерства та гінекології. Підручник з цього предмету, який вона написала в одинадцятому столітті, був у вжитку студентів ще кілька століть.

Церковні доктрини середньовічної Європи дуже ускладнювали життя жінок-лікарів. Більшість із них були акушерками, які лікували своїх пацієнток травами та зіллями. Зважаючи на їхні специфічні знання, цих жінок часто підозрювали у стосунках з дияволом. Історики вважають, що більшість жінок Середньовіччя, які займалися медициною, були страчені. Зазвичай їх оголошували відьмами та спалювали живцем.

Епоха Ренесансу, що почалася у шістнадцятому столітті, дала початок сучасній науці. Вже на початку 1700-х років медицина стала поважною справою, чоловіки почали займатися акушерством. Спочатку жінки-акушерки та жінки-пацієнтки заперечували проти самої ідеї «чоловік – жіночий лікар». Але вже на початку 1800-х років асистування при пологах було визнано лікарською справою, а лікарями у той час були тільки чоловіки.

Оскільки суспільство почало вважати жінку надто витонченим та не дуже розумним створінням, різко скоротилися можливості для жінок у тих сферах, де вони могли б себе проявити. Існувала загальна думка, що будь-яка освіта зашкодить жінці, а про навчання медицині не могло бути й мови. Тільки у середині дев'ятнадцятого століття, з початком жіночого руху за свої права, жінки знов повернулися у царину медицини.

Інформацію для свого виступу я брала з книги автора Stille D.R. "Extraordinary Women of Medicine" - Children's Press, Denbury, Connecticut .

Сподіваюся вам сподобалося Дякую за увагу !

Черногорська М.В. (Україна)

Науковий керівник ст. викладач Дитюк С. О.

Харківський національний університет будівництва та архітектури

СУПЕРЕЧЛИВОСТІ ТА КРИЗИ СТУДЕНТСЬКОГО ВІКУ

Основною метою реформування вищої освіти в Україні є забезпечення психолого-педагогічних умов для самореалізації та саморозвитку студента як суб'єкта освітнього процесу та подальшої успішної професійної діяльності.

Метою нашої роботи є вивчення соціально-психологічних особливостей притаманних студентському віку.

Студентському віку притаманна кризова насиченість. Вікова криза характеризується різкими й суттєвими психологічними зрушеннями та змінами особистості, розвиток набуває бурхливого стрімкого характеру. Ознаками кризи можуть бути такі:

- 1) сильна фрустрація, виникають сильні переживання незадоволеної потреби;
- 2) загострення рольових конфліктів «студент – викладач», «студент – студент»;
- 3) ціннісно-сміслова невизначеність, неструктурованість особистості (наприклад, дехто вперше дізнається про можливість самоуправління, саморегуляції та самовиховання);
- 4) інфантильність (студент поводить себе як безвідповідальна людина) або вдаються до пияцтва, сексуальної розпусти, вживання наркотиків.

Кожен психологічний вік вирішує своє протиріччя. Криза 17-18 років пов'язана з потребою в самовизначенні після закінчення загальноосвітньої школи та пошуком свого місця в подальшому, вже самостійному житті. Це конструювання наступного етапу власного життєвого шляху, створення свого «Я» на майбутнє.

Юнаки переосмислюють своє життя, вносять певні корективи, виробляють нові стратегії на майбутнє і не тільки «ким бути?», «чим займатися?», але й «яким бути?». Молода людина живе радше майбутнім, ніж сучасним (спрямованість у майбутнє). Звичайно, життєві вибори (як і будь-який вибір) супроводжується ваганнями, сумнівами, невпевненістю в собі, переживаннями невизначеності, і водночас відповідальністю за кожен крок до остаточного прийняття рішення.

Одночасно самовизначення передбачає також самообмеження. Чому? Бо кожен вибір звужує життєві перспективи (наприклад, вибір професії). Тому й відчувають юнаки побоювання помилки. Але в такому ваганні і побоюванні розвивається професійна зорієнтованість. Загалом погляд на майбутнє в молоді оптимістичний. Юнаки обирають подальший життєвий шлях, професію і стають студентами.

Але чи завжди в молодій людини, яка вже зробила свій вибір, обрала майбутню професію і стала студентом, зникають усі труднощі та проблеми самовизначення? На жаль, ні. Наприклад, для реалізації життєвого задуму у вищій школі може чогось бракувати: комунікативних навичок, знань і вмінь працювати самостійно, волі й самодисципліни тощо. Одна з причин цього – недоліки шкільної освіти. Багато студентів не вміють конспектувати лекції (це не диктант із роз'ясненням окремих понять – для цього є словники) і першоджерела, бо не можуть здійснити смислової структуризації тексту. Вони не бачать теоретичних положень, а записують або переписують лише фактичний матеріал.

У студентські роки розрізняють нормативну кризу, яка переборюється в період адаптації до навчання у ВНЗ. Проте ця криза може набувати затяжного характеру: труднощі не вирішуються, а відкладаються на потім через небажання їх розв'язувати. Можуть, наприклад, виникати негативні почуття від необхідності відвідувати заняття, критичне ставлення до викладачів, конфлікти з товаришами.

Найбільш кризовими ситуаціями студентського віку є такі:

1. Криза професійного вибору. Ця криза зумовлена тим, що вибір професії часто відбувається вже після вступу до вищої школи. Через це часто виникає дисонанс між несвідомо обраною професією та необхідністю отримання вищої освіти, нехай навіть із іншої спеціальності. Амбівалентність таких тенденцій (або піти з ВНЗ за власним свідомим вибором, або продовжувати навчання для збереження соціально-культурного статусу) нерідко призводить до розвитку в студентів багатьох особистісних проблем і психосоматичних розладів.

Факт вступу до університету породжує надію на повноцінне й цікаве життя, зміцнює віру молодій людині у власні сили і здібності. Проте в декого швидко настає розчарування: виникає питання про правильність обрання ВНЗ, професії, спеціальності.

Наприкінці 3-го курсу загалом вирішується питання професійного самовизначення, однак далеко не всі випускники пов'язують своє професійне майбутнє з отриманою у ВНЗ спеціальністю. Гостро постає проблема профорієнтації та профвідбору.

2. Криза залежності від батьківської сім'ї. З одного боку, молоді люди можуть жити окремо від батьківської сім'ї в студентському гуртожитку, мати виражену тенденцію до самостійності, проявляти особистісну зрілість, а з іншого, – емоційно-особистісна й побутова (особливо матеріальна) залежність від батьків.

3. Криза інтимно-сексуальних стосунків. Студентський вік відповідає періоду посилення сексуального потягу. Зростає потреба в інтимно-особистісних стосунках із психологічно-духовно близькою людиною (друг, коханий). Водночас створення власної сім'ї блокуване матеріальною залежністю від батьків, житловою невлаштованістю (у студентів це гостріше виражено, ніж в їхніх однолітків, які працюють на виробництві), а позашлюбні стосунки загалом є соціально несхвальними та можуть супроводжуватися внутрішньо особистісною конфліктністю (напруженістю). У деяких студентів інтимні стосунки можуть затьмарювати собою все інше.

4. Кризові ситуації в навчально-професійній діяльності. Факторами, що провокують кризові ситуації в студентів, є деякі психотравмуючі особливості організації навчального процесу у вищій школі. Часто вивчення та успішна «здача» якої-небудь навчальної дисципліни стає самоціллю, а не засобом досягнення мети оволодіти професійними знаннями та навичками, необхідними для майбутньої роботи. На жаль, ці тенденції підтримуються не лише особистісно незрілими студентами, а й окремими викладачами. Творче і свідоме опанування знаннями витісняється зубрінням навчального матеріалу та конформізмом щодо екзаменатора. Наявна аналогія між іспитом і лотереєю посилює ситуацію. Несистематичне (передекзаменаційне) вивчення матеріалу не тільки не сприяє формуванню глибоких професійно-важливих і особистісно-значущих знань і вмінь, але і провокує психоемоційні перевантаження.

Останнім часом непоодинокими є випадки, коли дехто з викладачів «розряджає» свої особистісні проблеми й конфліктні стосунки, що блокувалися, шляхом «екзаменаційних ексекцій» студентів. До того ж допускається одна з найгрубіших педагогічних помилок: негативну оцінку результатів засвоєння навчальної програми викладач переносить на оцінку особистості студента загалом, оцінюючи його як нерозумного, лінивого, безвідповідального тощо. Це може негативно позначитися на самопочутті студентів, призводити до погіршення стану їхнього здоров'я та необхідності через це брати академічну відпустку.

Криза може виникнути і на старших курсах. Головна проблема – побудова планів на майбутнє, проте все обмірковується з максималістських позицій: все має бути найкращим, унікальним, неповторним (усе або нічого).

Нерідко кризовою є також ситуація працевлаштування після закінчення вищого навчального закладу. Так, в умовах сьогодення, багато випускників, які опанували педагогічні спеціальності, не орієнтовані на професійно-педагогічну діяльність. Ця професія для них не є особистісно значущою життєвою цінністю, а тому своє майбутнє вони не пов'язують із нею. Ця серйозна проблема ще більше посилюється в умовах економічної скрути, відсутності стабільного ринку праці, падіння соціального престижу праці педагога. Внутрішнє життя студента також насичене, багате на переживання, наповнене протиріччями: дружба – самотність; критичність – самокритичність; сором'язливість – самовихваляння; самовідданість – егоїзм тощо.

Серед суперечностей студентського віку особливо важливу роль має криза ідентичності, пов'язана з системою «Я». Ідентичність – це стійкий образ «Я», збереження та підтримка своєї особистісної цілісності, тотожності, нерозривності історії свого життя і власного «Я». Сутність кризи ідентичності: відбувається зіткнення цінностей, які інтеріоризовані в ранній юності, з тими, які формуються під час навчання у вищій школі через ідентифікацію себе з професійною моделлю. Е. Еріксон пише: «Юнак повин бажання злитися з ідентичністю інших, і водночас уперто, наполегливо відстоює свою ідентичність, неповторність, самобутність («як всі, але Я – особистість»). Вся складність у тому, що людина в цей період амбівалентна, наприклад, суперечливі почуття можуть виникати навіть щодо однієї і тієї ж людини.

Канадський психолог Джеймс Марша виокремив 4 етапи розвитку ідентичності, які визначаються ступенем професійного, релігійного й політичного самовизначення молодої людини:

1. «Невизначена», розмита ідентичність – індивід ще не виробив якого-небудь певного чіткого переконня, не обрав професію та не зіткнувся з кризою ідентичності.
2. «Дострокова», передчасна ідентичність – індивід включився у відповідну систему відношень, але зробив це не самостійно, не в результаті пережитої кризи й випробувань, а на основі чужих думок, йдучи за чужим прикладом чи авторитетом.
3. Етап «мораторію» – індивід перебуває у процесі нормативної кризи ідентичності, самовизначення. Він обирає з багатьох варіантів розвитку той єдиний, котрий можна вважати своїм.
4. «Досягнута», зріла ідентичність – криза завершена, індивід перейшов від пошуку себе до практичної реалізації власного «Я».

Що допомагає перебороти кризу ідентичності?

- Усвідомлення змін, що відбуваються в собі: самоаналіз, самокритичність, самооцінка, тобто посилення рефлексії. Суб'єкт сам повин стати об'єктом спостереження, аналізувати свій психічний стан.
- Довірливі стосунки з тими (друг, викладач та ін.), хто є авторитетом, яким можна сповідатися.
- Власна конструктивна позиція, здатність ставити мету, приймати рішення і виконувати його.
- Іноді варто переглянути систему своїх цінностей, перебудувати їх ієрархію, прийняти нові цінності.

Але конструктивне рішення стосовно подальшого свого життя або рішення щодо життєвих проблем людина повинна приймати сама та бути за нього відповідальною.

- Важливо також уміти керувати своїм емоційним станом (аутотренінг, «увігнати» в м'язи стреси, збільшити час на сон, «Я про це подумаю завтра...»); шукати позитивні моменти у невдачах (завжди можна їх знайти!); поділитися з близькою людиною (порада!).

Якщо студенту не вдається розв'язати ці завдання, у нього формується неадекватна ідентичність, розвиток якої може йти такими основними напрямками:

1. відхід від психологічної інтимності, уникнення тісних міжособистісних взаємин;
2. розмитість почуття часу, нездатність будувати життєві плани, страх дорослішання та змін;
3. розмивання продуктивних, творчих здібностей, невміння мобілізувати свої внутрішні ресурси та зосередитися на якійсь головній діяльності;

4. формування «негативної ідентичності», відмова від самовизначення та вибір негативних зразків для наслідування.

Суперечливість між «Я-реальне» і «Я-ідеальне» студента може призвести до внутрішньої невпевненості в собі («комплекс меншовартості») та супроводжуватися зовнішньою агресивністю, нехлюйством, розпустою або почуттям, що оточуючі не розуміють тебе.

Наслідками негативної «Я-концепції» студентів можуть бути такі виявлення:

- замикання в собі, «закривання» від оточуючих;
- демонстрація оточуючим «маски», «хибного обличчя» («Я», яке подається оточуючим радше за «Я-ідеальне» та суперечить «Я-реальному»);
- надмірно чутливе реагування на критику, сміх і осуд;
- болісне переживання неуспіхів у навчанні (роботі) та виявлених власних хиб (зокрема, під впливом вивчення психології);
- надмірна сором'язливість, некомунікабельність, схильність до психічної ізоляції, відхід (причому, не завжди добровільний) від дійсності у світ мрій. Чим нижчий рівень самоповаги, тим найбільш імовірно студент страждає від самотності.

Як зазначає Г. С. Абрамова, небезпека студентського періоду життя полягає в тому, що стосунки близькості, суперництва й боротьби переживаєш щодо людей, які схожі на тебе та є ровесниками. Це породжує упередженість у стосунках, неприйняття самого себе й інших і, як наслідок, самотність, а потім – страх перед близькістю.

Але кожна криза має позитивні сторони: тільки в цей період – період кризи – фактор середовища дає ефект «все або нічого!» Таким середовищем для студента є вищий навчальний заклад – фактор соціалізації. Криза – це загострення протиріч, а саме протиріччя – рушійна сила розвитку: людина відштовхується від неусвідомлюваної залежності, набуває самості. Це дає можливість краще пізнати себе, що і є основою та умовою подальшого розвитку «Я».

Таким чином, усвідомлення змін, що відбуваються в самому собі, посилення рефлексії допомагає перебороти кризу ідентичності. У студентів повинен бути свій визначальний погляд, своя думка, свої оцінки, погляди на різні життєві колізії, своє ставлення і свій власний вибір життєвого спрямування. Проте розквіт інтелектуальних і фізичних сил, зовнішньої привабливості в деяких студентів створює ілюзію легкості досягнення будь-яких цілей – виникає необміркований нігілізм, категоричність оцінок, недовіра до старших і дорослих.

Отже, знання особливостей студентського віку дозволяє зрозуміти сутність своєї особистості та своєчасно визначити самого себе і свій життєвий шлях.

Список джерел інформації

1. Подоляк Л.Г., Юрченко В.І. Психологія вищої школи: Навчальний посібник для магістрантів і аспірантів – К.: ТОВ “Філ-студія”, 2006. – 320с.
2. Абрамова Г.С. Возрастная психология: Учеб. пособие для студ. Вузов - 4-е изд., стереотип. — М.: Издательский центр «Академия», 1999. — 672 с.
3. Буланова-Топоркова М.В. Педагогика и психология высшей школы: учебное пособие. — Ростов-на-Дону: Феникс, 2002. - 544 с

КРИТЕРІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА

Метою нашої роботи було вивчення та визначення критеріїв, що уособлюють педагогічну майстерність сучасного педагога.

Педагогіка – наука про педагогічні закономірності, сутність, принципи, методи і форми навчання, виховання, розвитку і професійної підготовки конкретної людини, колективу в інтересах успішної діяльності.

Як наукова проблема, педагогічна майстерність постала у ХІХ. ст. Дослідники педагогіки тлумачать її як найвищий рівень педагогічної діяльності, який виявляється в тому, що у відведений час педагог досягає оптимальних наслідків, «синтез наукових знань, умінь і навичок методичного мистецтва і особистих якостей учителя», комплекс властивостей особистості педагога, що забезпечує високий рівень самоорганізації педагогічної діяльності.

Педагогічна майстерність ґрунтується на високому фаховому рівні педагога, його загальній культурі та педагогічному досвіді. Розглядається як вияв власного «Я» у професії, як самореалізація особистості вчителя в педагогічній діяльності, тому визначається як вища, творча його активність, що передбачає довільне використання методів і засобів педагогічного взаємовпливу в кожній ситуації навчання та виховання. Така доцільність є результатом засвоєння системи знань і уявлень про закони навчання, технології розвитку, а також індивідуальні особливості педагога, його спрямованість, здібності та психофізичні дані.

Педагогічна майстерність – це, насамперед, висока культура організаторської, управлінської, виховної, трудової, ігрової і громадської діяльності викладача, наділеного якостями творчої особистості, що дозволяє вирішувати всі питання навчально-виховної роботи разом зі студентами в умовах співдружності та співтворчості, враховуючи інтереси і рівень вихованості кожного, а також індивідуальні та психологічні особливості кожного студента.

Критеріями педагогічної майстерності педагога виступають такі ознаки його діяльності, як гуманність, науковість, педагогічна доцільність, результативність, демократичність, творчість, оригінальність тощо. Далі більш детально розглянемо деякі критерії педагогічної майстерності.

Гуманістична спрямованість діяльності полягає в спрямованості діяльності педагога на особистість іншої людини, утвердження словом і ділом найвищих духовних цінностей, моральних норм поведінки й стосунків. Передбачає гуманістичний вияв його ціннісного ставлення до педагогічної діяльності, її мети, змісту, засобів, суб'єктів.

Професійна компетентність та професіоналізм передбачають наявність професійних знань (суспільних, психолого-педагогічних, предметних, прикладних умінь та навичок). Їх змістом є знання предмета, методики його викладання, знання педагогіки і психології. Особливостями професійних знань є їх комплексність (вміння синтезувати матеріал, аналізувати педагогічні ситуації, вибирати засоби взаємодії), натхненність (висловлення власного погляду, розуміння проблеми, своїх міркувань).

Професіоналізм педагога – це сукупність психофізіологічних, психічних та

особистісних змін, які відбуваються в людині у процесі оволодіння знаннями та довготривалої діяльності, що забезпечують якісно новий, вищий рівень вирішення складних професійних завдань.

Педагогічний професіоналізм – уміння вчителя мислити та діяти професійно. Охоплює набір професійних властивостей та якостей особистості педагога, що відповідають вимогам учительської професії; володіння необхідними засобами, що забезпечують не тільки педагогічний вплив на вихованця, але і взаємодію, співробітництво та співтворчість з ним. Він повинен володіти широким арсеналом інтелектуальних, моральних та духовних засобів, що забезпечують педагогічний вплив на студента. До інтелектуальних засобів належать кмітливість, професійне спрямування сприйняття, пам'ять, мислення, уява, прояв та розвиток творчих здібностей учня. До моральних – любов до вихованців, віра в їх можливості та здібності, педагогічна справедливість, вимогливість, повага до вихованця – все, що складає основу професійної етики педагога. Духовні засоби – основа загальної та педагогічної культури.

Професійне знання – це фундамент становлення педагогічної майстерності. Зміст професійних знань складає знання вивчаємого предмета, його методики, педагогіки і психології.

Педагогічні здібності – сукупність психічних особливостей вчителя, необхідних для успішного оволодіння педагогічною діяльністю, її ефективного здійснення.

Організаторські здібності виявляються, по-перше, у вмінні організувати учнів, створити колектив і зробити його інструментом, за допомогою якого формується відповідна структура особистості. По-друге, це здібності, що дозволяють педагогу організувати свою власну діяльність. Точність, акуратність, дисциплінованість, відповідальне відношення до справи, зібраність – усе це ті якості особистості, що є наслідком організаторських здібностей.

Комунікативні – це здібності, що дозволяють установлювати правильні взаємини з учнями, що народжує в них довіру і доброзичливість, готовність йти разом з педагогом. Комунікативні здібності взаємодіють з організаторськими і разом забезпечують належний вплив на учнів або студентів.

Отже, ми можемо зробити висновок, що педагогічна майстерність – це мистецтво, що повинно постійно вдосконалюватися щоб забезпечити високий рівень знань і навичок учнів, успішно вирішувати задачі навчально-виховної роботи. Саме тому необхідно підкреслити, що найважливішим показником педагогічної майстерності повинний бути високий рівень освіченості, вихованості і самостійності учнів.

Сучасний педагог повинен бути «на одній хвилі» зі своїми студентами. Це людина яка є креативною, комунікативною та має свій стиль викладання, який може викликати інтерес до більш глибокого вивчення предмету самостійно.

Дуже важливо, щоб педагог був «фанатом» своєї справи, бо той, хто не любить і не поважає дітей, учнів, не може досягти успіху в педагогічній праці, бо тільки щира любов і глибока повага педагога до вихованців породжують відповідну любов і повагу до нього, до його ідей, поглядів, переконань, знань, які він вчить здобувати.

Список джерел інформації

- 1.Зязюн І.А. Педагогічна майстерність. – К., Вища школа, 1997.
- 2.Трухін І.О. Основи шкільного виховання: навч. посіб. /І. О. Трухін, О. Т. Шпак. — К. : Центр навчальної літератури, 2004. — 368 с.

3. Якса Н.В. Основи педагогічних знань: навч. посіб. / Н. В. Якса — К. : Знання, 2007. — 358с.
4. Карпенчук С. Г. Теорія і методика виховання : навч. посіб. / С. Г. Карпенчук. — К. : Вища школа, 1997. — 304 с.
5. Кузьмінський А.І. Педагогіка: підруч. / А. І. Кузьмінський, В. Л. Омельченко. — К. : Знання-Прес, 2004. — 445 с.
6. Малахов В. А. Етика / В. А. Малахов // Курс лекцій. — К. : Либідь, 2000. — 384 с.

Шушляков Данило Денисович (Україна)
Науковий керівник ст. викладач Белікова О.В.
Харківський національний університет будівництва та архітектури

АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ У СТУДЕНТІВ

Сучасна соціально-економічною ситуацією в Україні вимагає появи серед молоді справжніх лідерів – освічених, культурних фахівців, здатних згодом очолити процеси економічного і духовного відродження нашої країни. Цілком очевидно, що частина студентства в недалекому майбутньому крім завдань, які визначаються специфікою професії, буде залучена до виконання функцій управління різними організаціями та підприємствами. Студентське середовище найбільш сприятливе для прояву лідерських якостей, причому не тільки у студентів, що володіють ними зі школи, а й у тих, хто раніше не виявляв такої активності. Тому студентська група надає всім рівні стартові можливості у майбутній «боротьбі» за лідерство. Це, у свою чергу, обумовлює необхідність формування в особистості системи лідерських якостей, завдяки яким вона може приймати своєчасні самостійні рішення, переконувати у правильності своєї позиції, вести їх за собою на шляху досягнення поставлених цілей, ефективно взаємодіяти з оточуючими людьми.

Випускники вищого навчального закладу (далі – ВНЗ) повинні бути компетентними, конкурентоспроможними, комунікативними і активними професіоналами, здатними самостійно приймати рішення, готові брати на себе відповідальність за їх здійснення, працювати в команді та досягати успіху у своїй професійній діяльності [7, с. 290]. Тому сучасна освіта повинна, окрім іншого, орієнтуватися на формування лідера, творчої, духовно-моральної особистості.

Метою даного дослідження є теоретичне і методичне обґрунтування та аналіз формування лідерських якостей як умови успішної професійної підготовки студентів, також розробка практичних рекомендацій щодо його вдосконалення.

Одним із найактуальніших питань є проблема лідерства як у філософському аспекті, так і у практичному плані. Роль лідерства, його значущості для забезпечення успішності навчання й розвитку особистості розкрито вітчизняними і зарубіжними вченими з точки зору менеджменту (М. Альберт, К. Аржирис, Р. Кричевський, М. Мескон, Ф. Хедоурі), філософії (Г. Атаманчук, І. Ломачинська, Р. Кричевський), політології (С. Денисюк, С. Кузнєцова, А. Лисюк, А. Пахарев, М. Школяр), психології (В. Агеєв, Г. Андрєєва, Є. Аркін, О. Бодальов, Н. Жеребова, А. Лутошкін, Б. Паригін), педагогіки (Д. Алфімов, А. Макаренко, В. Сухомлинський, С. Шацький, Н. Семченко). Водночас у науковій літературі відсутнє цілісне дослідження щодо співставлення різних поглядів на визначення основних людських якостей, що в своїй сукупності дозволяють людині претендувати на роль

лідера, що й зумовило цей науковий пошук.

Існує багато визначень поняття «лідер». Згідно з довідниковими виданнями лідер (від англ. leader – ведучий) – це особистість, яка користується найбільшим авторитетом, впливом у будь якому колективі [2, с. 154]; особа, яка посідає провідне місце серед інших, подібних [3; 4].

Аналізуючи проблему формування лідерства у студентів в просторі соціально-культурної діяльності необхідно розглянути стилі лідерства. З цього приводу І.А. Колосков [5, с. 56-57]. вважає, що в сучасній теорії лідерства виділяють три основні стилі:

авторитарний стиль лідерства передбачає жорсткі методи управління, припинення ініціативи, відсутність можливості обговорення прийнятих рішень. Думка підлеглих не враховується, лідер не враховує пропозиції колективу і тих подій, які відбуваються в ньому;

демократичний стиль. В основі лежить колегіальність прийняття рішень. Лідер позначає свою позицію, намагається переконати в ній своїх підлеглих, приймає їх ідеї та рекомендації;

ліберальний стиль лідерства можна позначити як «сім'я на роботі». Лідер є, але він усунувся від керівництва. Підлеглі самі визначають, що їм робити.

Науковець А.В. Батаршев, в свою чергу, розглядає два поняття керівництво і лідерство та розмежує ці поняття. «Керівник – це особа, на яку офіційно покладено функції управління колективом і організацією. Керівник несе юридичну відповідальність за функціонування колективу. Лідер виділяється з групи як найбільш референтна особа. Лідер може бути керівником групи, але може і не бути ним. Якщо керівник призначається офіційно, то лідер висувається стихійно» [2, с. 202]. Можна погодитися з цим поглядом, однак, студент-лідер повинен вміти керувати своєю командою, вміти швидко організувати членів своєї групи в потрібний час і в конкретній ситуації для вирішення своїх завдань і досягнення мети.

У зарубіжній теорії дослідження лідерства виділяють три основні підходи: теорія особистісних рис, поведінковий підхід і ситуаційні теорії лідерства. Теорія особистісних рис лідера виникла під впливом досліджень англійського психолога Ф. Гальтона, який намагався пояснити лідерство на основі спадковості. Пізніше, в 40-х рр. ХХ ст. вчені вважали, що лідером може стати тільки та людина, яка володіє певним набором особистісних якостей. Вперше список з 79 особистісних «лідерських» рис склав американський психолог К. Берд.

Згідно з біхевіористським підходом, ефективність лідерства визначається манерою поведінки лідера. К. Левін вважав, що при авторитарному стилі лідер може домогтися більшого результату діяльності групи, ніж при демократичному стилі.

Ситуаційна лідерська теорія була розроблена Полом Херші та ґрунтується на припущенні, що «лідерська поведінка повинна бути різною в різних ситуаціях. Ситуаційний підхід не заперечує вплив особистих якостей і поведінки керівника на ступінь ефективності лідерства, але визнає, що вирішальну роль грають ситуаційні фактори» [1, с. 308]. Саме вона найбільш повно розкриває проблему лідерства. Адже можливі різні ситуації соціокультурної діяльності студента, які можуть вплинути на формування лідерства. Ситуацій може бути безліч і в кожній з них успішний лідер зобов'язаний знайти вірне рішення і залучити, зацікавити своїх учасників групи.

За дослідженням У. Бенніса виділяють чотири групи лідерських якостей:

управління увагою – здатність лідера уявити бажаний результат діяльності таким чином, щоб це було привабливим для інших;

управління значенням – здатність лідера так передати значення будь-якої ідеї, щоб вона була зрозуміла і прийнята людьми;

управління довірою – здатність лідера побудувати свою діяльність так, щоб отримати повну довіру оточуючих;

управління собою – здатність лідера знати і вчасно визнавати свої сильні і слабкі сторони діяльності, вміння залучати для посилення слабких сторін ресурси інших людей [1, с. 307].

Достатньо повно обґрунтував перелік лідерських якостей М. Рожков: спроможність управляти собою, повною мірою використовувати свій час, енергію, вміння долати труднощі, виходити зі стресових ситуацій тощо; наявність чітких цілей, розуміння реальності поставлених цілей та оцінка просування до них; вміння вирішувати проблеми, виокремлювати головне та другорядне, оцінювати варіанти, прогнозувати наслідки, оцінювати і розподіляти ресурси; творчий підхід до вирішення управлінських задач, вміння генерувати ідеї, готовність до нововведень; знання особливостей організаторської та організаційної діяльності, вміння управляти людьми, мотивувати і стимулювати їх до роботи, вміння працювати з групою, наявність специфічних організаторських якостей особистості [8].

Науковець Н. Астахова виділила такі основні лідерські якості: фізіологічні, психологічні, інтелектуальні та ділові. Можна вважати, що саме в соціально-культурному середовищі розвиваються лідерські якості та формуються успішні лідери в своїй професійній діяльності. Для цього створені всі соціальні, культурні, психологічні та педагогічні умови для проведення соціалізації у ВНЗ. А. Юдіна розглядає поняття «соціокультурне середовище», яке сьогодні стає ключовим поняттям сучасного суспільства, найбільш точно характеризує його культурну і духовну складову. У зв'язку з цим формування і розвиток соціокультурного середовища стає найважливішою умовою соціалізації особистості, особливо у віковій період життя людини, коли відбувається становлення, визначення життєвих планів [1, с. 196]. Можна погодитися з цією думкою, дійсно, необхідно формувати соціокультурне середовище для успішної самореалізації студента і розвитку у нього лідерських якостей.

Сучасні дослідження проблеми лідерства підтверджують, що приблизно 20% осіб мають лідерські здібності від народження, ще 20% природжені виконавці, 60% можуть розвинути лідерські якості за сприятливих обставин [6].

Таким чином, існують різні концепції лідерства: теорія особистісних рис, поведінковий підхід і ситуаційні теорії лідерства. Серед них ситуативний підхід, на наш погляд, є найбільш глибоким і системним, що дозволяє розглядати лідерство не як вірогідний особистісний феномен, а як стабільну якість, що дозволяє гнучко реагувати і реалізовувати лідерські стратегії в різних ситуаціях. Студентство найбільш сприятливе для прояву лідерських якостей, що обумовлює необхідність формування в особистості системи лідерських якостей, завдяки яким вона може приймати своєчасні самостійні рішення, переконувати у правильності своєї позиції, вести їх за собою на шляху досягнення поставлених цілей, ефективно взаємодіяти з оточуючими людьми.

Список джерел інформації

1. Астахова Н.И. Теория управления / Н.И. Астахова, Г.И. Москвитина. – М. : Юрайт, 2013. – 375 с.

2. Батаршев А.В. Психология управления персоналом / А.В. Батаршев, А.О. Лукьянов. – М. : Психотерапия, 2007. – 627 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [укл. і гол. ред. В.Т. Бусел]. – К., Ірпінь : ВТФ «Перун», 2002. – 1440 с.
4. Загнітко А. П. Великий тлумачний словник. Сучасна українська мова від А до Я / А.П. Загнітко, І.А. Щукіна. – Донецьк : ТОВ ВКФ «БАО», 2008. – 704 с.
5. Колосков И.А. Современные подходы к теории лидерства / И.А. Колосков // Вестник. – 2015. – № 3. – С. 51-57.
6. Молодіжне лідерство та захист прав дитини / упоряд. М.Д. Городюк та ін., Житомир. обл. центр молодіжних ініціатив. – Житомир, 2003. – 98 с.
7. Мухтарова А.Р. Гендерный подход к проблеме лидерства / А.Р. Мухтарова, З.Ш. Мухтарова // Современная Российская элита: материалы III Элитологических чтений г. Астрахань, 23-24 апр. 2010 г. / Рос. акад. образования, Коордиц. Совет по педагогике и психологии; Астрахан. гос. ун-т; Моск. психолого-соц. ин-т – Астрахань : Астрахан. ун-т, 2010. – 99 с.
8. Рожков М.И. Теория и практика развития самоуправления в ученических коллективах / М.И. Рожков. – М., 1990. – 144 с.

Юр'єва Ю.О. (Україна)

КЗ ДНЗ №22

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Постановка проблеми. Дистанційне навчання - новий освітній досвід, що з'явився в Україні зовсім недавно, але вже встиг отримати своє місце в педагогічному середовищі. В основі соціально-економічного розвитку інформаційного суспільства лежить не матеріальне виробництво, а виробництво інформації та знань. Актуальність проблеми розвитку дистанційного освіти викликана тим, що в сучасних умовах кардинально змінюються вимоги до спеціалістів. При цьому на центральне місце виступає не використання раніше отриманих знань, а генерація і впровадження нових ідей, що і диктує нові вимоги до підготовки кадрів.

Аналіз дослідження. Важливе значення даної проблеми зумовлене тим, що з розвитком сучасних інформаційних технологій відкриваються нові перспективи для підвищення ефективності освітнього процесу. Велика роль надається методам активного пізнання, самоосвіти, дистанційним освітнім програмам.

Мета статті – проаналізувати особливості дистанційного навчання в системі освіти та визначити переваги і недоліки його функціонування.

Сьогодні можна назвати ерою інформатики та телекомунікацій. Це ера спілкування, трансферу інформації та знань. Навчання і робота, сьогодні ці два слова стали синонімами: професійні знання старіють дуже швидко, тому необхідно їхнє постійне вдосконалювання. Світова телекомунікаційна інфраструктура дає сьогодні можливість створення систем масового безперервного самонавчання, загального обміну інформацією, незалежно від тимчасових і просторових поясів. Дистанційне навчання ввійшло в ХХІ століття як найефективніша система підготовки і безперервної підтримки високого кваліфікаційного рівня фахівців.

За даними закордонних експертів до 2000 року мінімальним рівнем освіти, необхідним для виживання людства, стала вища освіта. Навчання такої маси студентів по очній (денний) формі навряд чи витримають бюджети навіть самих благополучних країн. Тому не випадково за останні десятиліття чисельність людей які навчаються по нетрадиційних технологіях росте швидше за число студентів денних відділень. Довгострокова мета розвитку дистанційної освіти у світі, це дати можливість кожному студенту, який живе в будь-якому місці, пройти курс навчання будь-якого коледжу або університету. Це припускає перехід від концепції фізичного переміщення студентів із країни в країну до концепції мобільних ідей, знань і навчання з метою розподілу знань за допомогою обміну освітніми ресурсами.

У ХХІ столітті доступність комп'ютерів і Інтернету роблять поширення дистанційного навчання ще простіше й швидше. Інтернет став величезним проривом, значно більшим, ніж радіо й телебачення. З'явилася можливість спілкуватися й одержувати зворотний зв'язок від будь-якого студента, де б він не перебував.

Розвиток високих технологій у все більших масштабах підвищує попит на інтелектуальність в освіті широких мас населення будь-якої країни. Це кардинально змінює стан системи освіти в суспільстві, її інституційний статус. Освіта стає не лише інструментом взаємопроникнення знань і технологій у глобальному масштабі, а й капіталу, засобом боротьби за ринок, розв'язання геополітичних завдань.

При дистанційному навчанні можуть використовуватися різноманітні методи надання навчальної інформації. Уже змінилося кілька поколінь використаних технологій - від традиційних друкованих видань до найсучасніших комп'ютерних технологій (радіо, телебачення, аудіо/відеотрансляції, аудіо/відеоконференції, E- Learning/online Learning, Інтернет- конференції, інтернет-трансляції).

Багато великих компаній створюють у себе в структурі центри дистанційного навчання, щоб стандартизувати, зробити дешевше і поліпшити якість підготовки свого персоналу. Практично, жодна сучасна компанія вже не може прожити без цього. Або, наприклад, компанія Microsoft створила великий навчальний портал для навчання своїх співробітників, користувачів або покупців своїх продуктів, розроблювачів програмного забезпечення.

Впровадження сучасних інформаційних технологій у повсякденне життя українських громадян стало каталізатором для розвитку процесів пов'язаних з дистанційним навчанням. Інтернет, як джерело інформації, давно вже стало реальністю, а розвиток телекомунікацій, без яких ця форма навчання немислима, йде швидкими темпами. Загалом, дистанційна освіта в Україні не відповідає вимогам, що ставляться до інформаційного суспільства і не забезпечує повноцінного входження України в міжнародний освітній простір. Щоб система дистанційного навчання зайняла гідне місце в системі освіти України, потрібно, передусім, створити глобальну комп'ютерну мережу освіти й науки, оскільки саме комп'ютер дає змогу отримувати навчальний матеріал, є водночас і бібліотекою, і центром довідкової інформації, і комунікативним центром, що робить його одним з учасників реалізації програми безперервної освіти в Україні [5].

Існує декілька організаційно-методичних моделей дистанційного навчання.

– Навчання по типу екстернату. Це навчання, орієнтоване на екзаменаційні вимоги вищих навчальних закладів, воно призначалося для студентів, які з якихось причин не могли відвідувати стаціонарні навчальні заклади.

– Навчання на базі одного університету. Це вже ціла система навчання для студентів, які навчаються не стаціонарно (on-campus), а на відстані, заочно або дистанційно, тобто на основі нових інформаційних технологій, включаючи комп'ютерні телекомунікації (off-campus). Такі програми для одержання різноманітних дипломів розроблені в багатьох провідних університетах миру.

– Співробітництво декількох навчальних закладів. Таке співробітництво в підготовці програм заочного дистанційного навчання дозволяє зробити їх більш професійно якісними і менш дорогими.

– Автономні освітні установи, спеціально створені для цілей дистанційної освіти. Самою великою подібною установою є Відкритий університет (The Open University) у Лондоні, на базі якого в останні роки проходить навчання дистанційно велика кількість студентів не тільки з Великобританії, але з багатьох країн світу.

– Автономні навчальні системи. Навчання в рамках подібних систем ведеться цілком за допомогою телебачення або радіопрограм, а також додаткових друкованих посібників.

– Неформальне, інтегроване дистанційне навчання на основі мультимедійних програм. Такі програми орієнтовані на навчання дорослої аудиторії, тих людей, які з якихось причин не змогли закінчити школу і отримати середню освіту. Такі проекти можуть бути частиною офіційної освітньої програми, інтегрованими в цю програму, або спеціально орієнтовані на певну освітню мету, або спеціально націлені на профілактичні програми здоров'я, як, наприклад, програми для країн, що розвиваються.

Організаційно-технологічні моделі дистанційної освіти.

– Одиначна медіа – використання якого-небудь одного засобу навчання і каналу передачі інформації. Наприклад, навчання через переписку, навчальні радіо- або телепередачі. У цій моделі домінуючим засобом навчання є, як правило, друкований матеріал. Практично відсутня двостороння комунікація, що наближає цю модель дистанційного навчання до традиційного заочного навчання.

– Мультимедіа – використання різних засобів навчання: навчальна допомога на друкованій основі, комп'ютерні програми навчального призначення на різних носіях, аудио- і відеозапису. Однак, домінує при цьому передача інформації в "одну сторону". При необхідності використовуються елементи очного навчання – особисті зустрічі студентів і викладачів, проведення підсумкових навчальних семінарів або консультацій, очний прийом іспитів.

– Гипермедіа – модель дистанційного навчання третього покоління, що передбачає використання нових інформаційних технологій при домінуючій ролі комп'ютерних телекомунікацій. Найпростішою формою при цьому є використання електронної пошти і телеконференцій, а також аудіо навчання (сполучення телефону і телефаксу). При подальшому розвитку ця модель дистанційного навчання включає використання комплексу таких засобів як відео, телефакс і телефон (для проведення відеоконференцій) і аудіографіку при одночасному широкому використанні відеодисків, різних гіперзасобів, систем знань і штучного інтелекту.

– Віртуальні університети.

– Створені університетами навчальні сервера – це розширення стін самого університету. У його віртуальних аудиторіях так само, як і в основних, можна буде згодом і лекцію послухати, і лабораторну на віртуальному стенді виконати, і знайти засоби для

проектування, виконання розрахунків, моделювання спроектованого пристрою. Але можливо, що все перераховане вище стане прерогативою спеціалізованих віртуальних університетів - електронних відкритих університетів без стін.

Сучасне дистанційне навчання будується на використанні наступних основних елементів:

– середовища передачі інформації (пошта, телебачення, радіо, інформаційні комунікаційні мережі);

– методів, залежних від технічного середовища обміну інформацією.

Значне відставання України від країн зарубіжжя з питань дистанційної освіти, зумовлене об'єктивними та суб'єктивними причинами, стримує розвиток вітчизняної освіти, уповільнює темпи її входження в світовий освітній простір як рівноправного партнера.

Сучасна освіта вимагає беззупинно розширювати своє сприйняття комплексності світу та формування інформаційного суспільства. Для того, щоб знання отримали конкретний зв'язок з діями, необхідно постійно «навчати себе», поповнюючи й розширюючи свою освіту. Саме цю мету й ставить перед собою дистанційна освіта [7].

Отже, далі ми переходимо до основної теми даної роботи. В ході проведеного дослідження хочеться виділити наступні диспозиції дистанційного навчання:

Переваги:

- Можливість учнів до засвоєння максимального обсягу необхідних знань, які не можуть бути включені в звичні класно-урочні форми та форми підготовчих курсів.
- Здатність до навчання осіб у віддалених важкодоступних регіонах за допомогою спеціалізованих українських рефератів.
- Здатність до централізації освітнього процесу різних регіонів.
- Змішання кордонів між очною та заочною формами навчання.
- Можливість психологічної адаптації при підготовці до екзменів.
- Задоволення клієнтів в отриманні підготовки в комфортних для них умовах.

Недоліки:

- Недостатній контроль над засвоєнням одержуваних знань.
- «Теоретизація» навчання, зведення навчального процесу до механістичним прийомів і методів.
- Неможливість формування повного уявлення про зміст навчального предмета.
- Невиправдана оплата послуг в даній галузі освіти.
- Можливість хакерського вторгнення в електронну базу даних.
- Різноманітність тарифів відповідно до заданої регіональною специфікою.

Висновки. Дистанційне навчання- засноване на сучасних інформаційних і комунікаційних технологіях навчання й підвищення кваліфікації. Дистанційні технології навчання можна розглядати як природний етап еволюції традиційної ситсеми освіти. Ефективність дистанційного навчання заснована на тому, що ті, кого навчають, самі відчувають необхідність подальшого навчання, а не піддаються тиску з боку. Дистанційна освіта стала справжньою новацією XXI століття. Дистанційне навчання розвивається колосальними темпами, цьому сприяє й розвиток мережі Інтернет, і зростання її інформаційних і комунікаційних можливостей. Однак, дистанційні технології, впроваджені в освітній процес, вимагають більш ретельного відпрацьовування методик засвоєння знань, аналізу пріоритетів факторів, що впливають на ефективність роботи в дистанційному

середовищі. Система дистанційної освіти може і повинна зайняти своє місце в системі освіти, оскільки при грамотній її організації вона може забезпечити якісну освіту, що відповідає вимогам сучасного суспільства сьогодні.

Список джерел інформації

1. Закон України «Про Національну програму інформатизації» від 4.02.1998 р.
2. Гуржій А.М. Інформаційні технології в освіті / Проблеми освіти: наук. метод. зб. – К.: ІЗМН, 1998. – Вип. II. – С. 5-11.
3. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні. – К.: КПП, 2000. – 12 с.
4. Триндаде А.Р. Информационные и коммуникационные технологии и развитие человеческих ресурсов // Дистанционное образование. – 2000. – № 2. – С. 5-9.
5. <http://edu.minfin.gov.ua/LearningProcess/RemoteEducation/Pages/Проблеми-впровадження-дистанційної-освіти-в-Україні.aspx>
6. <http://www.forest.lviv.ua/statti/distance.html>
7. <http://www.osvita.org.ua/distance/>

Юсфи Нур-Элислам, Юсфи Исраэ (Марокко)
Научный руководитель канд. филол. наук Вечерок О.Н.
Украинская медицинская стоматологическая академия

ПОСТКОЛОНИАЛЬНАЯ КУЛЬТУРА МАРОККО

«Постколониальная теория (постколониализм) – междисциплинарное направление исследований, состоящее из анализа культурного наследия колониализма. Постколониализм включает в себя множество теорий в различных областях: философии, кино, политических науках, социально-экономической географии, социологии, феминизме, религиозных и богословских исследованиях, литературе. Постколониальная теория возникла в 1980-е годы под влиянием идей постструктурализма Мишеля Фуко, Жака Деррида, Жилия Делёза» [4]. Цель данного исследования заключается в том, чтобы проследить влияние эпохи колониализма на формирование современной марокканской культуры и искусства.

Как отмечает в своем исследовании Ив Лакост, «колонизация является исключительным геополитическим феноменом, так как она существовала практически на всех континентах (за исключением Антарктики): во всей Африке и Америке и в большей части Азии. <...> Современные экономические и культурные характеристики большей части колонизированных стран являются в немалой степени следствием разных форм влияния колониальных властей...» [3].

Не является исключением в этом ряду и Марокко, переживший период колониализма и связанные с ним потерю суверенитета, долгосрочную политическую, экономическую и культурную зависимость, а на рубеже двадцатого века вступивший в эпоху модернизации и реформ. Природа этих реформ и преобразований заключалась в том, чтобы вызвать глубокие изменения во всех структурах – от экономической сферы до социально-демографической и политической. В марокканской культуре последнего столетия нашли отражение основные преобразования, в их локальности и специфичности – с одной стороны, но в то же время в их открытости и взаимообогащении западной культурой – с другой.

В доколониальный период Марокко, как и многие другие страны этого региона, осознавал превосходство тогдашней Европы в научном, военном, экономическом и культурном отношении. Поэтому он фактически инициировал контакты дипломатического характера с некоторыми западными странами с намерением предпринять попытки и проекты реформ, чтобы интегрироваться в глобальную капиталистическую экономику и преодолеть отсталость. Однако эти первоначальные реформы потерпели неудачу из-за тяжести исторического и культурного наследия и множества обостряющихся внутренних кризисов. Рост капиталистических экспансионистских амбиций послужил дополнительным фактором обострения этих кризисов [1]. Немаловажным представляется влияние исторического и культурного наследия доколониального периода, благодаря той авангардной роли, которую играл Марокко в древности, будучи перекрестком цивилизаций Средиземноморья, а также стратегической роли, которую он играл во время исламских завоеваний, будучи базой для распространения ислама на север – в Испанию и Европу и на юг Африки. Торговые связи с разными странами привели к большей открытости, влиянию и взаимному обогащению марокканской культуры [1].

Колониальная эпоха в истории Марокко, охватывающая почти сто лет – со второй половины XIX – до середины XX века, характеризуется доминирующим влиянием Франции. Несмотря на претензии Англии и Германии, французский протекторат в Северной Африке существовал с 1912 года, когда был официально установлен Фесским договором, до провозглашения независимости Марокко 2 марта 1956 года. Французское Марокко, однако, не включало большей части северных и небольшой части южных территорий страны, которые стали испанским протекторатом [5].

Таким образом, в постколониальный период сложилась особая историческая ситуация, требовавшая модернизации и реформ в обществе, которое уже не являлось традиционным. С одной стороны, столетиями устоявшаяся модель, основанная на священных и словесных мифологических культурных системах (мечети, святыни, религиозных обрядах и праздниках), а с другой стороны, современная модель общества, ориентированная на эмпирическую систему знаний. Это сосуществование различных социальных моделей, балансирующих между конфликтом и ассимиляцией, определило положение Марокко в современном мире и послужило началом нового культурного сдвига.

Марокканское общество, в течение предыдущих двух столетий стремившееся сохранить свою идентичность и защититься от внешних влияний, осознало необходимость модернизации, ориентированной на ценности и механизмы, функционировавшие на его территории в колониальный период. Это связано с новой концепцией современности как «долгосрочного исторического продукта». У Марокко нет другого выбора, кроме как открыть двери, чтобы веяния современности, с ее новым мышлением и ценностями ворвались в них под лозунгом: «Мы здесь, мы пришли в ваши земли, чтобы вы могли выйти из отсталости и добиться реформ и прогресса» [1].

Имеется в виду формирование новой культуры после того, как французские колониальные институты, контролировавшие законодательную, административную и культурную деятельность, покинули Марокко. Несмотря на постколониальный шок, на сегодняшний день в Марокко, как и в других странах Магриба, сложилась ситуация, в которой их правительства стремятся к всестороннему сотрудничеству с Францией, хотя еще сравнительно недавно они боролись за полную независимость от европейской модели развития.

Неудивительно, что марокканские культурные обычаи имеют широкий диапазон, поскольку они уходят корнями в суть жизни людей и общества и составляют большую сферу частных и общественных проявлений в рамках, обусловленных религиозными традициями, социальными и политическими условиями жизни в стране. Если архитектурные памятники, а также формы словесного и символического искусства возникли и процветали в более ранние исторические периоды, существуют формы современной культурной практики, пришедшие к марокканцам в эпоху колониализма.

Одним из древнейших видов искусства является народная сказка. Как и ее аналоги во многих странах мира, марокканская сказка сюжетно настолько разнообразна, что трудно ограничить её пределы во времени и географии. В ней соединилось реальное и экзистенциальное, философия, явления Вселенной – и попытка объяснить или интерпретировать их. Что касается современного марокканского фольклора, он непосредственно связан с периодом борьбы против колониального режима. В народной музыке, танцах и песнях запечатлены наиболее важные моменты истории страны, связанные с сопротивлением колонизаторам. Это искусство активно присутствовало в современной марокканской культуре, что позволило реабилитировать и воскресить его после многих лет маргинализации и уничтожения, а затем укрепить его влияние на различные модели поведения марокканцев. Его формы многообразны: популярная поэзия и проза; головоломки, анекдоты, пословицы и поговорки; песни и танцы; ремесла; жесты и символы; ритуалы рождения, свадьбы и обрезания; сезонные ритуалы пахоты и уборки урожая и др. Именно эти фольклорные образцы сохраняются и сегодня, позволяя марокканцам осознавать себя как нацию с культурным потенциалом, уходящим корнями в историю.

Что касается театральной культуры, то первый в Марокко Fbdaath восходит к колониальному периоду, а именно к 1923 году, когда члены профессиональных актерских коллективов из Туниса и Египта совершали гастрольные туры по марокканским городам. Традиционными сюжетами их представлений были гибель Трои, победы Саладина, история крестоносцев. Сразу после этого опыта в Фесе была создана Студенческая ассоциация с целью реконструкции арабских (ливанских и египетских) и европейских (Мольеровских и Шекспировских) пьес. Целью театра в этот период было распространение культуры среди широких масс населения [2].

Изобразительное искусство, в свою очередь, тоже считается плодом колониальной эпохи, поскольку многие художники-самоучки появились именно в этот период. Эти художники представили произведения искусства, которые отличались новизной и оригинальностью, но отсутствие у них художественного, технического и интеллектуального образования, которое являлось стандартом международной практики, подтолкнуло их к попыткам подражания европейским художникам, обосновавшимся в Марокко после колониализма, во главе с Ж. Мажорелем и Ж. Ханьоном, а также Э. Логроном и Х. Руссо [2]. Они оставили свой след в первых произведениях марокканского пластического искусства. Это было начало живописи, скульптуры и фотографии в Марокко, за которым последовало участие марокканских художников в международных художественных выставках в Александрии, Сан-Франциско, Брюсселе, Вашингтоне, Лондоне, Вене, что дало возможность познакомить мир с современным марокканским пластическим искусством. Эти выставки способствовали не только становлению марокканского пластического искусства, но и знакомству с ним марокканской и международной общественности.

Таким образом, нельзя отрицать, что современная марокканская культура во многом

находиться под влиянием французской колониальной культуры – сознательно или бессознательно, добровольно или невольно, – но при этом старается извлечь из нее как можно больше выгоды для себя, стремясь развивать наследие предшествующих эпох. «В культуре Марокко оставили свой след многие конфессии – язычество, иудаизм, христианство и ислам. Каждый регион Марокко имеет свои уникальные черты национальной культуры. Сохранение культурного наследия и защита его разнообразия является одним из приоритетов политики страны» [4].

Список источников информации

1. Ламрини Ф. Препятствия на пути либеральной трансформации в Марокко: конфликт современности и традиций, перспективы / Фарид Ламрини. – Рабат, 2006. – 30 с.
2. Сафедан П. Государство и мультикультурализм (перевод Мустафы Хассуни) / Патрик Сафедан. – Рабат: издательство Toubkal, 2011. – 19 с.
3. <https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/IMG/pdf/0704-LACOSTE-RU.pdf>
4. https://ru.wikipedia.org/wiki/Культура_Марокко
5. https://ru.wikipedia.org/wiki/Постколониальная_теория

Янчур Валерія Олександрівна (Україна)

Науковий керівник ст. викладач Тесаловська О.Б.

Харківський національний університет будівництва та архітектури

РОЛЬ МОВИ У ФОРМУВАННІ ЗАГАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ ЛЮДИНИ

Мова і людина нероздільні. Мови не існує без людини, а людина не може повноцінно існувати без мови. Мова відображає для людини навколишній світ, мова також показує культуру, створену людиною, зберігає її і передає від людини до людини, від батьків до дітей. Мова – знаряддя пізнання, за допомогою якого кожен пізнає світ і культуру. Нарешті, мова – це знаряддя культури: вона формує людину, визначає його поведінку, спосіб життя, світогляд, менталітет, національний характер, ідеологію. Мова – суворий і невідступний учитель, він нав'язує закладені в ньому ідеї, уявлення, моделі культурного сприйняття і поведінки.

Роль мови як складова культури людини викликала інтерес у багатьох дослідників. Учені багатьох країн досліджували проблему взаємозв'язку мови та різних сфер людської життєдіяльності. Тезу В. Гумбольдта про нерозривність мови і людського способу буття у світі, про взаємодію мови й світогляду розвинув відомий український вчений О. Потебня, який рішуче виступав проти мовної асиміляції, відстоював думку про необхідність збереження і розвитку всіх національних мов як найглибших «стихій» народного буття. Сучасні українські філософи визначають українську мову як дім буття духу українського народу. Національну мову як феномен культури досліджував відомий історик культури Іван Огієнко. У своїй праці «Українська культура» він зазначав: «І який би бік життя ми не взяли, ми скрізь побачимо, що народ наш виявляє себе окремим, своєрідним народом, народом з самостійною культурою». Дослідник стверджував, що в мові відбивається «дух нашого народу» і що по «корнях слів можна довідуватись і про культуру нашу». І. Огієнко наголошував: «Мова – це наша національна ознака, в мові – наша культура, ступінь нашої свідомості... Мова – це форма нашого життя, життя культурного й національного, це форма

національного організування. Мова – душа кожної національності, її святощі, її національний скарб... Звичайно, не сама по собі мова, а мова як певний орган культури, традиції. В мові – наша стара й нова культура, ознака нашого національного визнання!.. Мова – це не тільки простий символ розуміння, бо вона витворюється в певній культурі, в певній традиції. В такому разі мова – це найясніший вираз нашої психіки, це найперша сторожа нашого психічного я... І поки живе мова – житиме й народ як національність. Не стане мови – не стане й національності: вона геть розпорошиться поміж дужчим народом...»

Метою роботи є аналіз та визначення ролі мови в формуванні культури людини.

Обрана тема є актуальною, оскільки мова є невіддільною частиною життя кожного, бо кожен з дитинства потрапляє під вплив і владу мови батьків і разом з мовою засвоює, зберігає в собі культуру того мовного колективу, членом якого він абсолютно випадково, не маючи ніякого вибору, виявився.

Мова є засобом спілкування між людьми, передавання власного досвіду іншим і збагачення досвідом інших. Мова сприяє виявленню й задоволенню матеріальних і духовних потреб людей, об'єднує їх у суспільство для досягнення добробуту та розвитку духовних цінностей.

Мова є характерною ознакою сучасної нації. Коли мова перестає виконувати свою основну функцію — бути засобом спілкування і мислення, вона стає мертвою, не розвивається і не вдосконалюється. Розвиток мови тісно пов'язаний з розвитком суспільства. Як живий організм, вона з часом зазнає змін під впливом історичних, економічних та політичних умов. Відмирають одні слова, а замість них виникають нові, старіють іноді морфологічні та синтаксичні конструкції, поступаючись перед новими, що більше відповідають вимогам часу.

Розвиток і функціонування мовизначною мірою зумовлені станом суспільства. Так, зокрема, в мові відображається соціальна диференціація суспільства, наприклад класова, професійна, статева. На стан мови впливають демографічні процеси (зміни в чисельності населення, у співвідношенні жителів міста й села, міграційні процеси тощо), рівень загальної освіти народу, розвиток науки, створення державності тощо. Суспільство також може свідомо впливати на розвиток мови. Свідомий вплив суспільства на мову (цілеспрямовані урядові заходи) називають мовною політикою.

Мова існує у двох формах: усній і писемній. Передаючись з уст в уста, закріплюючись у текстах, вона невтомно долає віки, єднає покоління, збирає і зберігає духовне єство народу, національну картину світу, формує національну свідомість і культуру нації.

Мова відображає світ і культуру і формує носіїв мови. А також мова формує свого носія. Кожна національна мова не тільки відображає, а й формує національний характер. Інакше кажучи, якщо мова формує представника народу - носія мови, причому формує його як особистість, то він повинен грати таку ж конструктивну роль і в формуванні національного характеру.

Очевидно, що основне культурне навантаження несе лексика: слова і словосполучення. З них складається мовна картина світу, яка визначає сприйняття світу носіями цієї мови. Особливо наочно і яскраво цей аспект представлений стійкими виразами, фразеологізмами, ідіомами, прислів'ями, приказками - тобто тим шаром мови, в якому безпосередньо зосереджена народна мудрість або, вірніше, результати культурного досвіду народу. Знак оклику і граматична категорія роду теж визначають більш емоційне ставлення і до людей, і до навколишнього світу. Таким чином, у формуванні особистості носія мови

беруть участь всі засоби мови, в тому числі граматичні. Також вагому роль мають національні характери – це міжнародні жарти і анекдоти різних видів: ті, які розповідають про себе самі представники тієї чи іншої культури, і ті, які створені іншими культурами. Іншим джерелом, мабуть, можна вважати національну класичну художню літературу. Слово «класична» в цьому контексті не випадково, тому що її твори заслужили визнання, вплинули на уми і почуття представників даного народу, даної культури. Нарешті, третє джерело, де можна і потрібно шукати «душу народу», – це фольклор, усна народна творчість. У фольклору, звичайно, є перевага перед художньою літературою, так як автор всіх творів це – народ, це колективна творчість.

Мова – це одна з найважливіших категорій культури, оскільки саме за допомогою мови формується і виражається світорозуміння людини. Однак мова не є тільки лише засобом, він також те середовище, в якому формується і живе людина, яка детермінує життєвий досвід людини. Можна навіть сказати, що людина живе як би всередині мови, постійно відчуваючи на собі її вплив.

Отже, мова не просто відображає світ людини і його культуру. Найважливіша функція мови полягає в тому, що вона зберігає культуру і передає її з покоління в покоління. Саме тому мова відіграє таку значну, щоб не сказати вирішальну, роль у формуванні особистості, національного характеру, народу, нації.

Список джерел інформації

1. Вплив мови на формування особистості.-Режим доступу:https://pglu.ru/upload/iblock/33e/uch_2010_iii_00035.pdf
2. Роль мови у формуванні особистості.-Режим доступу: http://wearelinguists.narod.ru/materials/mkk/rol_yazyka.html
3. Роль мови у формуванні особистості.-Режим доступу:<https://works.doklad.ru/view/I6pZSA02cdk.html#:~:text=%D0%9C%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D1%94%20%D0%B7%D0%B0%D1%81%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D0%BC%20%D1%81%D0%BF%D1%96%D0%BB%D0%BA%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%BC%D1%96%D0%B6,%D0%B4%D0%B2%D0%BE%D1%85%20%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%85%3A%20%D1%83%D1%81%D0%BD%D1%96%D0%B9%20%D1%96%20%D0%BF%D0%B8%D1%81%D0%B5%D0%BC%D0%BD%D1%96%D0%B9.>
4. Мова і культура. –Режим доступу: <https://www.isuct.ru/book/publications/booksworld/2014/0326/>
5. Мова як складова людської культури в умовах світової глобалізації.-Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/86819/16-Petkun.pdf?sequence=1>
6. Мова як чинник формування людини і нації.-Режим доступу:<https://www.pravda.com.ua/articles/2007/05/7/3236105/>

Ярошенко Єлизавета Дмитрівна (Україна)
Науковий керівник ст. викладач Ходаківська М.О.
Харківський національний університет будівництва та архітектури

КОМПЛІМЕНТ ЯК ВАЖЛИВИЙ СКЛАДНИК ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ

У ХХІ столітті надзвичайно важливо бути ввічливим та проявляти комунікабельність один до одного. Особливо, це стосується людей, які працюють в соціумі. Одним із способів налагодити контакт з колегами - казати компліменти (слов'янський варіант слова «комплімент» - премність) . Комплімент, як складник комунікативного процесу, посідає вагомe місце не тільки в повсякденному спілкуванні, а й у професійних взаємовідносинах. Він сприяє встановленню комунікативної рівноваги та гармонізує соціальні стосунки.

На сьогодні, вивченню компліменту присвячено дослідження з різних галузей гуманітарних знань: прагматики, лінгводидактики, лінгвістики, культурології, теорії тексту, риторики, соціології тощо. Термін «комплімент» був об'єктом дослідження С. Богдана, О. Іссерса, В. Леонтєва, І. Морозової, Е. Петеліна та інші. Однак наукові дослідження з приводу вживання та ролі компліментів у професійному спілкуванні потребують постійного оновлення, адже наукова література щодня збагачується новими тлумаченнями поняття «комплімент», його правильним і вчасним вживанням у спілкуванні. Так, наприклад, Н. Кузенна вважає комплімент мовленнєвим актом, своєрідним «вербальним подарунком» адресату, що складається з позитивної оцінки зовнішнього вигляду, досягнень, успіхів адресата. На думку Дж. Серля, через комплімент мовець виражає комунікативний намір, тобто прагне викликати в адресата певні емоції, емоційно вплинути на нього, його психічний стан та змінити його поведінку. Серль зауважує, що методика вживання компліментів дуже доречна в професійному спілкуванні, адже за допомогою них ви можете змінити хід подій або рішення певної людини на вашу користь.

Мета цієї роботи – проаналізувати доречність вживання компліментів у робочому оточенні. Довести, що комплімент покращує відносини, розташовує до себе колег, що в результаті може допомогти досягти найбільшої ефективності робочого процесу.

Обрана тема є актуальною, оскільки кожна людина зацікавлена в продуктивності своїх ідей та схвалення їх оточенням. Комплемент може допомогти в цьому випадку заручитися підтримкою публіки.

Компліменти допомагають встановити теплі відносини зі співробітниками, створити позитивну загальну атмосферу на роботі.

Говорити компліменти треба для того щоб:

- людина почула на свою адресу комплімент із приводу певної якості її особистості;
- виникає почуття задоволення;
- почуття задоволення завжди супроводжується виникненням позитивних емоцій (почуття приємного);
- позитивні емоції, які виникли, пов'язуються за законом асоціації з їхнім джерелом і переносяться на того, хто їх викликав;
- виникає притягання до цієї людини.

Головне, навчитися дотримувати тонку грань між делікатною похвалою і панібратством, яке може, навпаки, відштовхнути людину.

Перше, що треба запам'ятати - в діловому спілкуванні немає місця суто особистим взаєминам. Тобто і компліменти повинні стосуватися якихось професійних якостей людини, а не індивідуальних особливостей. Розберемо 5 типових приємностей, які найбільш часто вживають між собою колеги. А також розглянемо, чи припустимі вони в діловому спілкуванні.

Оцінювальні компліменти. Розглянемо варіанти, чому вони недоречні:

Звернення на кшталт «Яка класна в тебе футболка» або «Який ти розумний» не підходять для ділового спілкування. Перша фраза може бути застосована в неформальній обстановці з рідними і близькими, але не з колегами. Фраза типу «Який ти розумний!» теж недоречна в ділових кругах. Вона підходить на роль похвали, але не компліменту.

Оцінка соціальної ролі колеги. Такі компліменти мають на увазі висловлювання поваги до роботи іншої людини, звичайно, вони є прийнятними майже завжди. Щоб зробити приємне колезі, потрібно виділити якісь його професійні якості і підкреслити їх у зверненні. Наприклад: «Ви знайшли вдале рішення для цієї проблеми!» або «Ви добре виступили на семінарі, вся аудиторія слухала дуже уважно». Таким чином ви підкреслите значущість співрозмовника як фахівця, але не перейдете на особистості.

Емоційні компліменти.

Вони прийнятні для тих, хто вмє щиро висловлювати свої емоції. Щоб скористатися таким компліментом, потрібно правильно висловлювати свої думки. Елементарний приклад: «Ви хороший фахівець» і «Знаєте, ви так мені допомогли зі звітом!». Суть компліментів однакова, але другий варіант звучить набагато сильніше і приємніше.

Приємності від імені третьої особи.

Такі компліменти універсальні. Наприклад: «Я чув, ви зробили крутий проект з інженерії!». Щоб правильно сформулювати комплімент, варто прислухатися до думки колег, фактів.

Компліменти дії.

Їх потрібно вживати своєчасно. Наприклад, вам колега підкинув вдалу ідею. Чудовий привід акцентувати увагу на його винахідливість і відзначити цю якість, зробивши комплімент. Однак, цей комплімент треба висловити коротко і лаконічно, а не переходити на похвальні дифірамби. Потрібно чітко зазначити винахідливість колеги і подякувати, але не більше того.

Також варто зазначити, що коли ми хвалимо ділових партнерів, то допомагаємо їм почувати себе значущими в очах інших, створюємо доброзичливу атмосферу ділового контакту. Викликаючи своїми словами в партнера посмішку або приємний подив, ми відволікаємося від власних проблем і покращуємо свій настрій. Врешті-решт, ми можемо спостерігати бумеранг приємностей. Таким чином, комплімент є важливим складником професійного спілкування. Говорячи компліменти колегам, ми заробляємо повагу до себе і здоровий клімат в колективі. Компліменти слід розглядати як невід'ємний компонент сучасної мовленнєвої практики, як засіб гармонізації міжособистісної взаємодії у різних сферах суспільного життя.

Список джерел інформації

1. Зубець Н. Прагматика компліментного акту мовлення / Н. Зубець // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2015. - Вип. 22. – С. 142–147.
2. Типи компліментів у діловому спілкуванні. URL: <https://jobs.ua/rus/articles/tipi-komplmentv-u-dlovomu-splkuvann-14020> (дата звернення: 23.11.2020).
3. Зубець Н. Прагматика компліментного акту мовлення / Н. Зубець // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2015. - Вип. 22. – С. 142–147.
4. Луцак В. Комплімент як мовленнєвий акт / В. Луцак // Науковий стаття. – 2018. 7 с.
5. Вживання компліментів у діловому мовленні та в житті. URL: <https://ru.osvita.ua/vnz/reports/dilovodstvo/24461/> (дата звернення: 23.11.2020).

Яцюк Альбіна (Україна)

Науковий керівник ст. викладач Бабай Л.В.

*Харківський національний технічний університет сільського господарства
імені Петра Василенка*

РОЛЬ МОВИ В СУСПІЛЬСТВІ

Мова – найважливіший засіб спілкування та передачі інформації в нашому світі. Ми мислимо, придумуємо ідеї, контактуємо з іншими людьми саме за допомогою мови. Завдяки мисленню та зацікавленості ми вивчаємо історію свого народу, пізнаємо світ і вдосконалюємо себе(свій словниковий запас, граматику рідної чи іноземної мов). Завдяки спілкуванню з людиною, можна зрозуміти, яка вона, чого вона притримується в житті, як розвинена культурно та морально. Мова встановлює стосунки між людьми, створює контакт між ними. Для того, щоб співрозмовники розуміли один одного, мовлення і вираження думок повинні бути зрозумілими іншій людині. Тому культура мовлення залежить від чіткості і послідовності слів, речень і, як було сказано раніше, поповнення свого мовленнєвого запасу для легшого спілкування.

Мова не тільки спосіб порозуміння та комунікації з іншими, це один з чинників нації. Без народу немає мови і, навпаки, без мови немає народу.

Мова-явище суспільне, вона виступає однією з головних ознак соціалізації. Вона виступає необхідною умовою та засобом соціалізації особистості, а без спільної життєдіяльності з іншими людьми, без засвоєння соціальних норм, культури, без освоєння досягнень людина не усвідомлює себе частиною соціуму.

Дослідження мови як соціального аспекту є досить актуальним, оскільки мова має значний вплив на розвиток та формування особистості, яка є носієм мови, а також носієм культури нації. Важливість розвитку національно свідомої людини полягає в тому, що від рівня культурного розвитку однієї особистості залежить розвиток всієї нації.

Мова-загальнонародне явище. Народ створює мову, розвиває її, користується нею кожен день. Одна людина навряд може змінити в мові, бо мова розвивається і змінюється за своїми законами. Наприклад, Тарас Шевченко є основоположником сучасної української літературної мови. Навіть він не був здатен змінити мову, а міг лише виявити приховані потенції мови, показати, як ефективно можна використати те, що в мові існує.

Таким чином, мова є одним із найважливіших і найголовніших аспектів і причин життєдіяльності. Це дає нам змогу розвиватися і формувати націю.

ЗМІСТ

Ая Бай (Марокко) Особенности современной системы образования моей родины	
Марокко	3
Бабін Богдан (Україна) Культура і мовлення – суспільство	5
Бенлемліх Фатх Мохамед (Марокко) Tolerance and culture of international communication	6
Брагілевська Валерія (Україна) Соціально-психологічні механізми формування іміджу	8
Болдарев Віталій (Україна) Роль мови у формуванні загальної культури людини	10
Бунауї Маруа (Марокко) Використання ресурсів інтернету в процесі навчання	12
Васильченко Я. Р. (Україна) Імідж як соціальний стереотип	14
Галкина Т.В. (Казахстан) Функционирование метонимии в медиатексте	16
Герашенко Є.А. (Україна) Типові моделі спілкування педагогів та їх вплив на продуктивність діяльності студентів	20
Гуакіль Кун Валерія Івонне (Еквадор) Державна мова Еквадору	21
Джорохян В. А. (Україна) Спілкування як особливий вид діяльності	23
Дмитрієв Д. (Україна) Репрезентація та символіка кольорів у різних мовах і культурах ..	25
Докалі Ндопата Джуд Піпін (Камерун) Мовна ситуація в Камеруні	28
Дорошенко Тарас (Україна) Краса і багатство української мови	30
Ель Амін Уаргі (Марокко) Формування іншомовної компетенції: роль зіставлення мов і культур	31
Єгорова Ольга (Україна) Роль мови у формуванні культурних цінностей	34
Журавльова В. І. (Україна) Система освіти в Конго	35
Запорожець Владислав (Україна) Формування професійної компетентності й особистості майбутнього фахівця	37
Захер Джо Фади (Ливан) Дистанционное образование в Ливане на современном этапе ...	40
Заярний Дмитро (Україна) Діалог культур як засіб взаєморозуміння і пізнання світу	42
Кабаненко Максим (Україна) Роль мови у формуванні і самовираженні особистості. Мова як найважливіший засіб спілкування	43
Калюжний Микола (Україна) Мова – невід’ємна частина людського життя	44
Кассиф Аюб (Марокко) Архитектурные памятники Харькова	46
Коваленко Антон (Україна) Роль мови у формуванні загальної культури людини	48
Козакова А.О. (Україна) Культура педагогічного спілкування у вищому навчальному закладі технічного профілю	50
Кльосова А. Д. (Україна) Вербальні та невербальні компоненти діалогу	53
Ключевська В. (Україна) Речевая агрессия в современном вузе	56
Коваль Д. С. (Україна) Мовні норми як поєднання статичного і динамічного: зміни в сучасному правописі	58
Костєрева Анастасія (Україна) Ефективна комунікація у діловому спілкуванні	61
Кравець Софія (Україна) Національна специфіка української фразеології	63
Кругляков Олег (Україна) Роль мови у формуванні загальної культури людини	66
Курашова П. К. (Україна) Проблема булінгу в ЗВО	68
Куткова В.С. (Україна) Офіційно-діловий стиль: історія та сучасність	70
Лагхмиш Хишам (Марокко) Фразеологизмы – отражение самобытности языка	72
Лебединець Б.С. Природа педагогічної майстерності	77

Лебідь Владислав (Україна) Мова як формування та становлення особистості людини ...	80
Левченко Марія (Україна) Роль мови у формуванні особистості	84
Лободюк Злата Ігорівна (Україна) Логічність як важливий критерій культури мовлення	85
Лозова Софія (Україна) Мова в житті кожної людини	87
Лукьянов С. С. (Україна) Досягнення сучасної лексикографії: проблеми електронних словників	89
Маарас Кавтар (Марокко) Система образования В Марокко: история и современность ...	92
Максименко О. С. (Україна) Мова та її функції в житті	94
Марченко О.Д., (Україна) Комплексний підхід до вивчення української мови як іноземної і роль тестування в ньому	97
Матросов О. (Україна) Українська мова і сучасна мовна ситуація в Україні	100
Мурадова Фатима (Туркменистан) Национальная символика как составляющая формирования духовной культуры туркменов	101
Нос Н.М. (Україна) Знання норм сучасної української літературної мови як вияв національно-мовної особистості	105
Оберкович М. В. (Україна) Мемі – нова форма комунікації	107
Одайник Д. Р. (Україна) Проблеми словникового запасу студентів та шляхи їх вирішення	109
Павленко В. Ю. (Україна) Мовна агресія в студентському середовищі	110
Попова Ксенія (Україна) Мислення як фактор становлення сучасної особистості	112
Роденко Д. А. (Україна) Комплімент: місце й доречність у діловому спілкуванні	114
Савченко Т. В. (Україна) Культура мовлення – загальна ознака культурної людини	116
Саилух Карима (Марокко) Диалог культур и картина мира	118
Сахла Камаль (Алжир) Вплив кольору на працездатність студента	120
Середа С.В. (Україна) Медіаосвітній контекст при вивченні курсу «Українська мова за професійним спрямуванням»	123
Соловійов М. С. (Україна) Особливості мовних засобів звертання в професійному спілкуванні	126
Solovyova Olga (Ukraine), Davidova Irina (Ukraine) Reflection of national culture through the language	128
Соромецька І. С. (Україна) Бар'єри педагогічної комунікації	130
Старіков А. А. (Україна) Мова – центральна нервова система культури	132
Тіханова Р. (Україна) Офіційно -діловий стиль у сучасному комунікативному дискурсі	136
Ткаченко К. А. (Україна) Мова як міст між людьми	138
Узома Ассумпта Онах (Нігерія), Джейкоб Джахазіел Туре (Нігерія) Видатні лікарі Нігерії	140
Халими Яссир (Марокко) Значение диалога культур для познания мира	141
Nino Tsulaia (Georgia) Implementation of group tuning protocol – a formative assessment tool in Georgian higher education environments	142
Чаплигіна Інна (Україна) Мова як один із найголовніших засобів самовираження особистості	144
Черниш А. В. (Україна) Відомі діячі античності в медицині	145
Черногорська М.В. (Україна) Суперечливості та кризи студентського віку	147
Шевченко К. В. (Україна) Критерії педагогічної майстерності сучасного педагога	152

Шушляков Д. Д. (Україна) Аналіз формування лідерських якостей у студентів	154
Юр'єва Ю.О. (Україна) Переваги та недоліки дистанційної освіти в умовах розвитку інформаційних технологій	157
Юсфи Нур-Элислам, Юсфи Исраз (Марокко) Постколониальная культура Марокко	161
Янчур В. О. (Україна) Роль мови у формуванні загальної культури людини	164
Ярошенко Є. Д. (Україна) Комплімент як важливий складник професійного спілкування	167
Яцюк Альбіна (Україна) Роль мови в суспільстві	169

**XIV МІЖНАРОДНА
НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ МОЛОДИХ ВЧЕНИХ ТА
СТУДЕНТІВ**

„Діалог культур як засіб пізнання світу, шлях до взаєморозуміння”

28 – 29 квітня

Відповідальний за випуск: Ігнатова В.В.

Підписано до друку 23.04.21

Формат 60x84 1/16. Тираж 100 прим. Зам. № 5746 Ум. друк. арк. 7 Папір друк. № 2

Підготовлено та надруковано РВВ Харківського національного університету будівництва та
архітектури

ХНУБА, Україна, 61002, Харків, вул. Сумська, 40 тел. +38 (057) 766 -32 -72

e-mail: khnuba.ukrmova@gmail.com